

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

З МАТЕРІАЛАМИ VI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

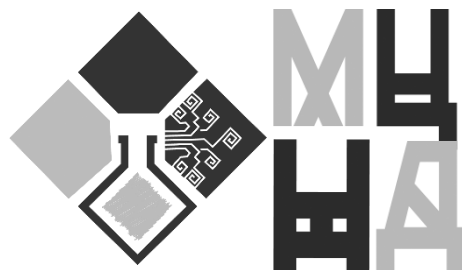
8 БЕРЕЗНЯ 2024 РІК

М. ВІННИЦЯ, УКРАЇНА

**«ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ
ДО НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ
ПРАЦЬ З МАТЕРІАЛАМИ
VI Міжнародної
наукової конференції

ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

| 8 березня 2024 рік
м. Вінниця, Україна

Вінниця, Україна
«UKRLOGOS Group»
2024

Організація, від імені якої випущено видання:

ГО «Міжнародний центр наукових досліджень»

Номер запису організації в Єдиному реєстрі громадських об'єднань: 1499141.

Голова оргкомітету: Сотник С.Г.

Верстка: Білоус Т.В.

Дизайн: Бондаренко І.В.

Рекомендовано до видання Вченою Радою Інституту науково-технічної інтеграції та співпраці. Протокол № 26 від 07.03.2024 року.

Конференцію зареєстровано Державною науковою установою у сфері управління Міністерства освіти і науки «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» в базі даних науково-технічних заходів України на поточний рік та бюлетені «План проведення наукових, науково-технічних заходів в Україні» (**Посвідчення № 41 від 05.01.2024**).

Збірник наукових праць з матеріалами конференції видано офіційно суб'єктом видавничої справи зі **Свідомством ДК № 7860 від 22.06.2023**.

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-SA 4.0).

Т 65 **Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень:**
збірник наукових праць з матеріалами VI Міжнародної наукової конференції, м. Вінниця, 8 березня, 2024 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. — Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп, 2024. — 276 с.

ISBN 978-617-8312-19-0

DOI 10.36074/mcnd-08.03.2024

Викладено матеріали учасників VI Міжнародної наукової конференції «Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень», яка відбулася 8 березня 2024 року у місті Вінниця.

УДК 082:001

© Колектив учасників конференції, 2024

© ГО «Міжнародний центр наукових досліджень», 2024

ISBN 978-617-8312-19-0

© ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ВПЛИВ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ЗАЛУЧЕННЯ ЗОВНІШНІХ
ІНВЕСТИЦІЙ У СФЕРУ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ В УКРАЇНІ

Максимов О.Л.12

ЗАЦІКАВЛЕНІ СТОРОНИ ПРОЦЕСУ ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ
ЕКО-ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ В УКРАЇНІ

Клещов А.Й.14

ОЦІНЮВАННЯ ЦИФРОВОЇ ЗРІЛОСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ЦИФРОВОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ

Соколов Д.С.17

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА МОТИВАЦІЮ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ

Ширяєва Л.В., Зайнчуковська Д.І.19

СЕКЦІЯ ІІ. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ПОДОЛАННЯ
ПЕРЕШКОД ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВАМИ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ЗАХОДІВ

Ємельянов О.Ю.21

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО
СТАНУ

Погоріла І.І.24

СЕКЦІЯ ІІІ. ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ НА ОСНОВІ ЧИСТОГО ПРИБУТКУ ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ РОЗПОДІЛУ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ

Сук П.Л.26

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ СТРАТЕГІЮ

Таргоній І.М.31

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

Балкова І.С.33

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТРАХУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ	
Магденко М.	36

СЕКЦІЯ IV.

МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ВПЛИВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА ЯКІСТЬ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	
Наумик А.С., Корх А.О.	39
РОЗВИТОК МЕТОДОЛОГІЇ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ У ТРАНСФОРМАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ	
Меркулов Д.М.	42
РОЗРОБКА КОМПЛЕКСНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ПОЛІПШЕННЯ РОБОЧОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ЗДОРОВ'Я МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ	
Алієв М.М., Кубіцький С.О.	44

СЕКЦІЯ V.

ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	
Крамар Р.І.	48
ЗАХИСТ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ТА ІНСТИТУЦІЙНА МОДЕЛЬ ГАРАНТУВАННЯ	
Павлюк Р.В.	51
НІМЕЦЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОДАТКОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	
Олійник Ю.І.	54
ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ МАСОВИХ ПОХОВАНЬ, ЩО Є НАСЛІДКАМИ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	
Кузьмінчук В.С.	56
ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВИХ ПРАВОВІДНОСИН	
Ігнатцов М.В., Шестак Л.В.	61
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ЗМАГАЛЬНОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ КРАЇН РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'Ї	
Стрілецька О.В., Габрелян А.Ю.	64

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ДІЯЛЬНОСТІ СУДІВ

Копачук І.С.71

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ТА ВІДТВОРЕННЯ
УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ ЗА НАСЛІДКАМИ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Лимар С.Р., Нежевело В.В.73

СЕКЦІЯ VI.

**ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ,
СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ**

ЕКСПЕРТНО-БУХГАЛТЕРСЬКА ДІАГНОСТИКА ЗАЛУЧЕННЯ ПОЗИКОВИХ КОШТІВ
ПІДПРИЄМСТВОМ

Царенко Є.А.76

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ МОДЕЛЮВАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Нестерчук І.М.79

МОЖЛИВОСТІ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМ ДАКТИЛОСКОПІЧНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ
ТА ОБЛІКУ

Ляшенко І.П., Мельник В.В.86

ФОРМУВАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ

Нестерчук І.М.89

СЕКЦІЯ VII.

**ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА
БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ**

ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
УКРАЇНИ

Кандаур К.А.91

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ В УКРАЇНІ

Романова А.В.93

ПЕРЕДУМОВИ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ

Тростенюк Т.М., Наумчук К.М., Кайданюк М.В.99

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО КОПІНГ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ВЕДЕННЯ
БОЙОВИХ ДІЙ

Мельник О.М.101

СЕКЦІЯ VIII. АГРАРНІ НАУКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВО

HONEY DRINKS AND HONEY PRODUCTION IN UKRAINE
Sotskaya A.103

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ САДОВО-ПАРКОВИХ НАСАДЖЕНЬ ЛЬВІВСЬКОГО
РАЙОНУ
Дудин Р.Б., Зварич Б.О.105

СЕКЦІЯ IX. ХІМІЯ, ХІМІЧНА ТА БІОІНЖЕНЕРІЯ

РОЛЬ ФЕРМЕНТІВ У ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗМУ
Кудля М.Г.107

СЕКЦІЯ X. ХАРЧОВЕ ВИРОБНИЦТВО ТА ТЕХНОЛОГІЇ

ЛОКАЛЬНА ЯГІДНА СИРОВИНА ПІВДНЯ УКРАЇНИ У ВИРОБНИЦТВІ
КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ
Мальчевська К.В.109

СЕКЦІЯ XI. ВИДАВНИЦТВО ТА ПОЛІГРАФІЯ

ЕТАПИ МЕТОДИКИ ЗАПУСКУ YOUTUBE-КАНАЛУ
Щербаков Д.Д., Хорошевська І.О.111

СЕКЦІЯ XII. ЗАГАЛЬНА МЕХАНІКА ТА МЕХАНІЧНА ІНЖЕНЕРІЯ

НЕОБХІДНІСТЬ ВИЗНАЧЕННЯ ТЕПЛОСТІЙКОСТІ ФОТОПОЛІМЕРНИХ ДЕТАЛЕЙ
Данилович А.О.114

СЕКЦІЯ XIII. ЕЛЕКТРОНІКА ТА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ

ПАЯЛЬНА ПАСТА ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ПРИ ВИГОТОВЛЕННІ ВИРОБІВ
ЕЛЕКТРОННОЇ ТЕХНІКИ
Часник Д.В.116

СЕКЦІЯ XIV. КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

HYPOTHYROIDISM Huliiev Nural Bahadur oglu, Nazarov O.S.	119
IMPROVING THE SECURITY OF SMART CONTRACTS THROUGH THE INTEGRATION OF MACHINE LEARNING: CHALLENGES AND PROSPECTS Tereshchenko O.	124
ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ BLOCKCHAIN ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ТА АВТЕНТИФІКАЦІЇ В МЕРЕЖЕВИХ СИСТЕМАХ Чигринський С.П.	126
ДОСЛІДЖЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ КВАНТОВОГО КОМП'ЮТЕРА ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ВСІ СФЕРИ ЖИТТЯ Палієнко І.М.	129

СЕКЦІЯ XV. СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ, МОДЕЛЮВАННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ

ВИЗНАЧЕННЯ ПОПИТУ СЕРЕД УКРАЇНЦІВ НА ТРАНСПОРТНІ ЗАСОБИ, ПРИВЕЗЕННІ З-ЗА КОРДОНУ Сльоза В.А.	136
--	------------

СЕКЦІЯ XVI. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РИНОК ПРАЦІ У СВІТІ Архипова А.І.	144
КАМПУСНА МЕРЕЖА З ТЕХНОЛОГІЄЮ КОНТРОЛЮ ВІДДАЛЕНОГО ДОСТУПУ Корут Д.В.	150
КОМПЛЕКСНА МЕТОДИКА РОЗПОДІЛУ РЕСУРСІВ В ЦЕНТРІ ОБРОБКИ ДАНИХ Мустафаєв О.В.	152
ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УМОВАХ БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНОСТІ. ОСНОВНІ ПІДХОДИ, МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ Почтарук А.О.	154
ОЦІНКА ЗАГРОЗ І РИЗИКІВ КІБЕРБЕЗПЕКИ В РОЗУМНИХ БУДИНКАХ ТА ІНТЕГРОВАНИХ СИСТЕМАХ АВТОМАТИЗАЦІЇ Дудинець Д.О.	156

СЕКЦІЯ XVII. ТРАНСПОРТ ТА ТРАНСПОРТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЗОНАНСНИХ КОЛИВАНЬ АВІАЦІЙНИХ КАНАТІВ У СИСТЕМАХ
КЕРУВАННЯ ЛІТАКІВ І ДВИГУНІВ

Капітанова Л.В., Рябков В.І.159

ПІДВИЩЕННЯ МІКРОТВЕРДОСТІ ТА ОПОРУ АБРАЗИВНОМУ ЗНОСУ ТЕХНІЧНОГО
АЛЮМІНІЮ МЕТОДОМ ІМПУЛЬСНОГО ТВЕРДОГО АНОДУВАННЯ

Гвоздецький В.М., Задорожна Х.Р., Веселівська Г.Г.162

СТРУКТУРА ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРИ ЗАМІНІ МАРШОВИХ ДВИГУНІВ
ЛЕГКОГО ТРАНСПОРНОГО ЛІТАКА

Рябков В.І., Кірносів Д.С.164

СЕКЦІЯ XVIII. ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

ЗАТРИМАННЯ ПОЛЬСЬКИМИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ЖУРНАЛІСТА «УКРАЇНСЬКОЇ
ПРАВДИ»: ПРАВОМІРНІ БЕЗПЕКОВІ ЗАХОДИ ЧИ ПЕРЕШКОДЖАННЯ
ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Синчак Б.165

КОГНІТИВНІ ВІЯВИ ІНТЕНЦІЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА
В УМОВАХ ВІЙНИ

Романчук С.М.168

СЕКЦІЯ XIX. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

SMART TECHNOLOGIES FOR ENHANCED ENGLISH LANGUAGE LEARNING

Feshchuk A., Halatsyn K., Yarmolenko O.170

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Агафонова Д.В.172

ВІД ІНКЛЮЗІЇ В ОСВІТІ ДО ІНКЛЮЗИВНОГО СУСПІЛЬСТВА

Стефанів В.В.177

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ ТА ЇХ РОЛЬ У ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Йорж Ю.В.179

МОДЕЛЬ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ І ПРОБЛЕМИ ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Доренко А.А.181

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВПРАВ ІЗ РЕДАГУВАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСОБУ ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНИХ АСПЕКТІВ МІЖМОВНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ Лебедева Т.Г.	183
ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС Василиненко Н.Б.	187
ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ Шостак О.О., Семенюк І.Ю.	189
ПЕРЕВАГИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ Яковенко І.С.	191
ПРОБЛЕМИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ Богославська Ю.В.	193
ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА УЧНЯ–МУЗИКАНТА ДО ПУБЛІЧНИХ ВИСТУПІВ Калмикова В.В.	195
 СЕКЦІЯ XX. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ	
АБ'ЮЗИВНІ СТОСУНКИ МІЖ ДРУЗЬЯМИ Заруцький-Куцман Д.В.	198
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОЯВУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ Ласка А.С.	200
ДЕПРЕСИВНИЙ СТАН ЛЮДИНИ Тодоров М.А.	203
ОСОБЛИВОСТІ САМОІДЕНТИЧНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ Теслюк В.М., П'явчук М.Ю.	205
ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІВ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ Бартош С.Б.	207
ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ФАХІВЦІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЯХ Никифоров С.Л.	209
СКЛАДНОЩІ ПРИ ПРИЙНЯТТІ КАР'ЄРНИХ РІШЕНЬ: ЧИННИКИ ТА СКЛАДНИКИ Чайка Р.М.	212

СЕКЦІЯ ХХІ.

МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

ГЕНЕТИЧНО ОБУМОВЛЕНІ ФОРМИ БЕЗПЛІДДЯ У ЧОЛОВІКІВ. ХАРАКТЕРИСТИКИ
ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЛАБОРАТОРНОЇ ДІАГНОСТИКИ

Х'юз З.214

РОЛЬ БУФЕРНИХ СИСТЕМ КРОВІ У ПІДТРИМЦІ ГОМЕОСТАЗУ

Вадюк А.В.219

СПІРАЛІЗАЦІЯ ПУПОВИНИ ЯК МОЖЛИВИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ТРОМБОЗУ ЇЇ
СУДИН

Пилипчук С.І.221

ХВОРОБИ ЛАЙМА У ДІТЕЙ НА СЬОГОДНІ

Науково-дослідна група:

Пікуль К.В., Шаєнко З.О., Ільченко В.І., Поправка М.С.223

СЕКЦІЯ ХХІІ.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
УКРАЇНИ

Яровий О.Ю.226

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Уласовська Р., Рефель В.228

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ У ПІДВИЩЕННІ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ТА
ВИТРИВАЛОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Рефель В., Козак Д.235

СУЧАСНІ МЕТОДИ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ З ДЦП

Мельник В.С.240

СУЧАСНІ МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВІЙСЬКОВИХ УСТАНОВАХ:
ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Рефель В., Соловей А.243

ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ

Свистун І.Г.250

ФОРМУВАННЯ КОМАНДНОГО ДУХУ ЧЕРЕЗ СПОРТИВНІ ЗМАГАННЯ ТА
ТРЕНУВАННЯ В АРМІЇ

Вітрук Я., Рефель В.252

ЯК ЗАНЯТТЯ З ММА (ЗМІШАНИХ ЄДИНОБОРСТВ) СПРИЯЮТЬ РОЗВИТКУ СЛУЖБОВОЇ ПІДГОТОВКИ СПІВРОБІТНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ Галуза А.О.	258
---	-----

СЕКЦІЯ XXIII. ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

АНАЛІЗ ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИХ АСПЕКТІВ ПІДГОТОВКИ МЕДСЕСТЕР В УКРАЇНІ Петлеванна О.В., Козлова Л.Б.	260
ВНЕСОК ЖІНОК ПІВДНЯ УКРАЇНИ В РОЗВИТОК ОСВІТИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XX – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ: ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ Берест А.О.	262
ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ У СТАНОВИЩІ УКРАЇНСЬКОЇ ЖІНКИ В КІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. Деребальт О.О.	266
УКРАЇНІЗАЦІЯ ЦЕРКВИ АДВЕНТИСТІВ СЬОМОГО ДНЯ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ 24 ЛЮТОГО 2022 РОКУ Куриляк В.В.	269

СЕКЦІЯ XXIV. КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

ВАЖЛИВІСТЬ ВОКАЛУ В АКТОРСЬКІЙ ПРОФЕСІЇ Михайлюченко О.М.	272
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ХУДОЖНЬОГО СТИЛЮ ЯНА ВАН ГОЙЕНА ТА ВІЛЛЕМА ВАН ДЕ ВЕЛЬДЕ: СПІЛЬНІ РИСИ ТА ВІДМІННОСТІ Журжик Д.О.	274

СЕКЦІЯ І. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ВПЛИВ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ЗАЛУЧЕННЯ ЗОВНІШНІХ ІНВЕСТИЦІЙ У СФЕРУ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ В УКРАЇНІ

Максимов Олександр Леонідович

аспірант

Львівський університет бізнесу та права, Україна

У період повномасштабної війни, яка триває вже понад два роки, питання залучення зовнішніх інвестицій є надзвичайно важливим, але, водночас, і ризикованим. Станом на сьогодні позиція потенційного інвестора є поміркованою і дуже виваженою щодо швидкості ухвалення рішень, оскільки потенційний інвестор потребує часу та надання всіх можливих гарантій для захисту своїх фінансових вкладень на території України. Нормативно-правове регулювання залучення інвестицій в Україну в період війни є основним і пріоритетним гарантом двостороннього виконання зобов'язань.

Залучення іноземних інвестицій у сферу індустрії гостинності є важливим фактором розвитку ринкової економіки України. Наявність безпечного та сприятливого інвестиційний клімату в період війни в Україні може стати стимулом до будівництва нових готелів і відновлення зруйнованих ресторанів, курортів та інших знищених об'єктів інфраструктури, що, своєю чергою, призведе до створення нових робочих місць, збільшення податкових надходжень, стабілізації роботи та частково можливого розвитку сфери індустрії гостинності.

Варто зазначити, що законодавча база України в сфері індустрії гостинності безперервно розвивається та вдосконалюється, оскільки до основних законів часто вносяться правки та доповнення. В довоєнний період було ухвалено низку законів та нормативно-правових актів, спрямованих на покращення інвестиційного клімату та вдосконалення процесу залучення зовнішніх інвестицій у сферу індустрії гостинності. Серед найважливіших виокремимо:

➤ ЗУ «Про туризм» – встановлює загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в сфері туризму та спрямований на гарантування, відповідно до Конституції України, прав громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав під час здійснення туристичних подорожей [1].

➤ ЗУ «Про стандартизацію» – встановлює правові та організаційні засади стандартизації в Україні і спрямований на забезпечення єдиної технічної політики у сфері індустрії гостинності.

➤ ЗУ «Про курорти» – визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади розвитку курортів в Україні та спрямований на забезпечення використання з

метою відпочинку, лікування та оздоровлення людей природними лікувальними ресурсами.

➤ ЗУ «Про інвестиційну діяльність» (1991 р.), де прописані основні стандарти залучення інвестора на територію України, його права та обов'язки.

➤ Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку надання дозволів на розміщення нових об'єктів туристичної інфраструктури» (2013 р.).

Сфера індустрії гостинності в теперішній час, тобто у період війни, потребує вдосконаленого правового регулювання господарської та інвестиційної діяльності, насамперед, адаптації до умов війни законодавчих і нормативно-технічних актів, державних стандартів, які є складовою національної правової системи нормативно-правового забезпечення сфери індустрії гостинності [2].

Вплив нормативно-правового регулювання на залучення інвестора в сферу індустрії гостинності має як переваги, так і недоліки законодавчої бази.

До переваг можна зарахувати:

➤ **стабільність:** законодавча база України гарантує іноземним інвесторам стабільність та захист їхніх інвестицій прав;

➤ **прозорість:** закони та нормативно-правові акти в сфері індустрії гостинності є доступними та прозорими для іноземних інвесторів;

➤ **стимули:** українським законодавством передбачено низку стимулів для іноземних інвесторів, для прикладу, податкові пільги та гарантії.

Аналізуючи недоліки, можемо визначити наступні:

➤ **складність:** законодавча база України може здатися складною та запутаною для іноземних інвесторів;

➤ **нестабільність:** політична та економічна нестабільність в Україні в період війни негативно впливає на інвестиційний клімат;

➤ **корупція** може бути серйозною перешкодою для іноземних інвесторів.

Отже, проаналізувавши вищенаведене, можемо зробити висновок, що для України в період війни залучення іноземного інвестора є надзвичайно суттєвим чинником, адже нові інвестиційні надходження – це потенційно нові суб'єкти господарювання та нові робочі місця, а відповідно, – значний додатковий дохід до бюджету України, що в період війни є важливим та актуальним. У теперішній час спостерігається низький рівень інвестиційної привабливості в розвиток сфери індустрії гостинності. Наразі найбільша активність припадає на західні області України. Задля забезпечення динаміки розвитку відповідного рівня надходження інвестицій необхідно є участь іноземних інвесторів. Вирішальним чинником для залучення іноземних інвестицій є сприятливий інвестиційний клімат, що залежить від багатьох чинників: політичної ситуації в країні, законодавчої системи, державної підтримки, стабільної динаміки економічного становлення галузі навіть у період війни і мінімізації ризиків. Це – основні та пріоритетні вимоги іноземних інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Романова М. М.: Инновации в индустрии туризма учебник. Гриф УМО по образованию. М.: Изд-во МНЭПУ, 2012.

ЗАЦІКАВЛЕНІ СТОРОНИ ПРОЦЕСУ ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ ЕКО-ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ В УКРАЇНІ

Клещов Антон Йосипович

канд.техн.наук, Національний координатор проекту
Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку

Впровадження політики еко-індустріальних парків (ЕІП) включає різноманітні аспекти сфер політики, зокрема економічної, інвестиційної, екологічної, промислової, фінансової, територіальної і регіональної стратегічної орієнтації, а також планування використання земельних ресурсів. Цей процес передбачає створення різноманітних взаємозв'язків між відповідними учасниками політики. Оцінка зацікавлених сторін є загальноприйнятим методом для розуміння взаємодії між суб'єктами господарювання, місцевою владою, громадським суспільством та урядом [1]. В національному масштабі в Україні виявлено три рівні зацікавлених сторін, рис. 1.

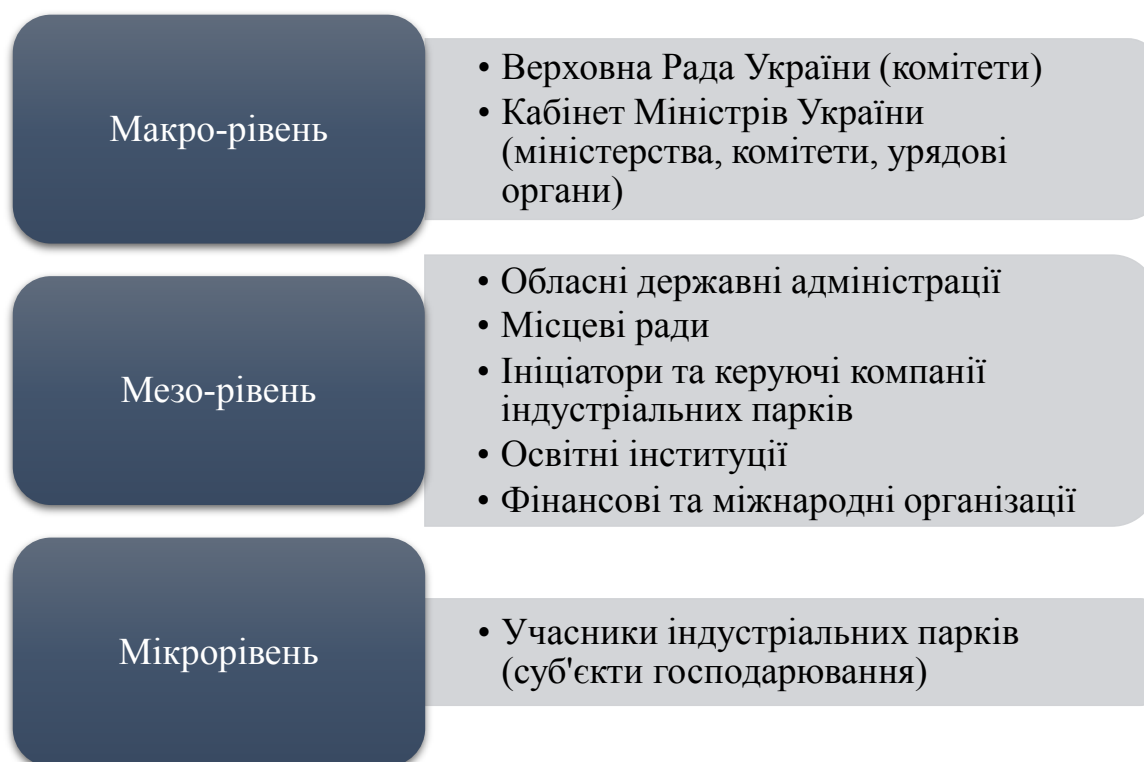

Рис. 1. Рівні зацікавлених сторін процесу впровадження концепції ЕІП в Україні

Відповідно до рис. 1, до розроблення та впровадження політики ЕІП в Україні має долучатись значна кількість стейкхолдерів. На основі оцінки стейкхолдерів за впливом, на основі інструменту UNIDO policy tool [2], складено матрицю зацікавлених сторін, рис. 2.

Оцінка впливу побудована на основі інструменту підтримки політики ЕІП для України, який оцінює вплив та зацікавленість зацікавлених сторін, розглядаючи 11 ключових питань за такими напрямками:

- Рівень впливу: зацікавлені сторони впливають на позиціонування, стимулюючи розвиток ІП та / або ЕІП.
- Рівень інтересу: організаційні та мотиваційні інтереси в концепції ІП (ЕІП).

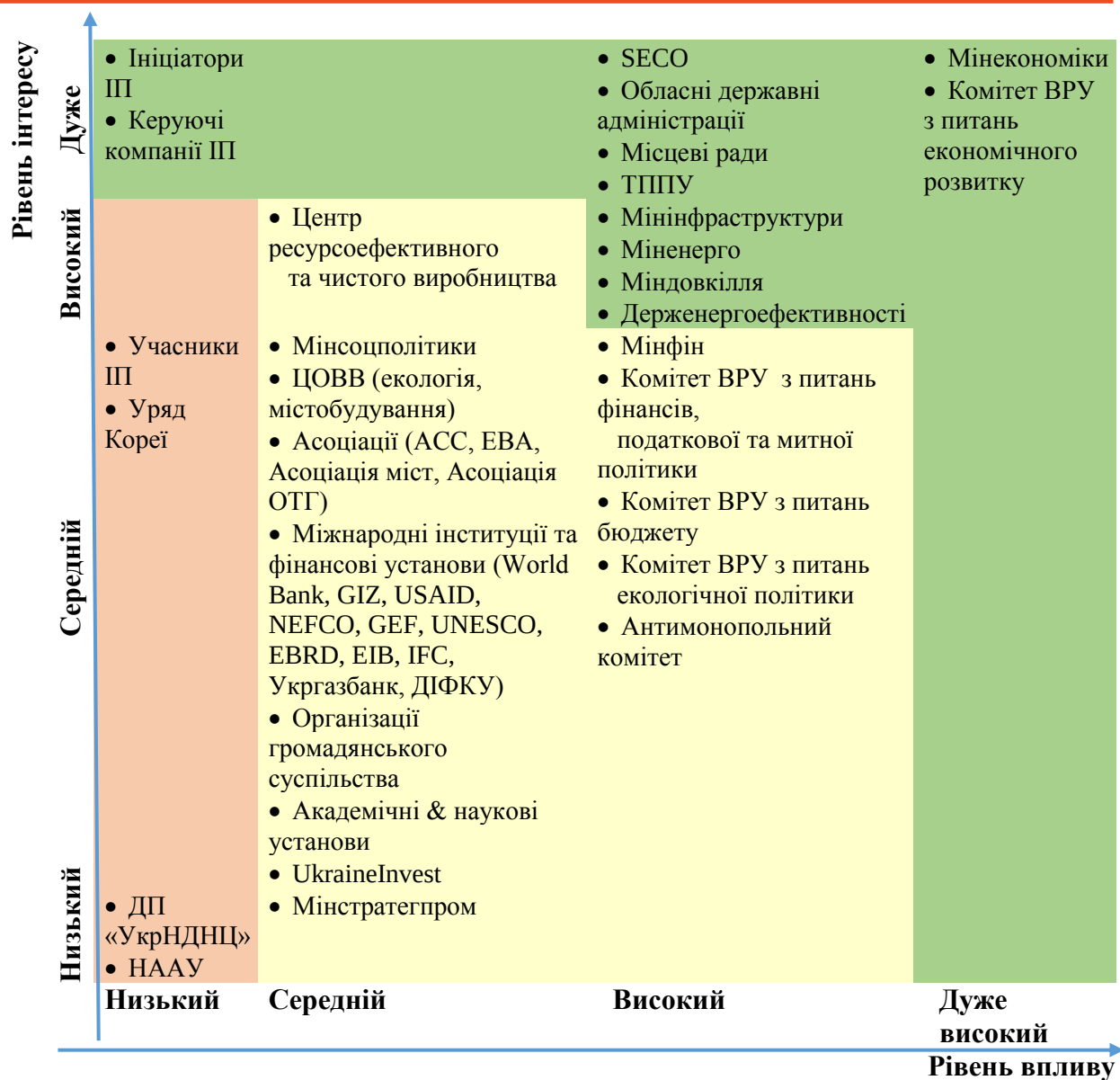

Рис. 2. Матриця зацікавлених сторін процесу впровадження концепції ЕІП в Україні [1]

Ключові зацікавлені сторони (зелені рамки): відіграють особливо важливу роль у втіленні політики ЕІП, рис. 2. Ці зацікавлені сторони відіграють провідну роль у позиціонуванні політики ЕІП, її формуванні, розробленні законодавства у сфері ЕІП (Міністерство розвитку економіки України, Комітет Верховної Ради України з питань економічного розвитку), інтеграції визначення ЕІП у Проект Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2030 року, а також співпраці з іншими ключовими зацікавленими сторонами (Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, Міністерством охорони навколишнього середовища та природних ресурсів, Міністерство енергетики,

Водночас, доцільно залучати до співпраці Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України, оскільки в листопаді 2020 року це Міністерство стало головним у формуванні Проекту Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2030 року.

Торгово-промислова палата України у цьому процесі може надавати узагальнені погляди та очікування підприємств ключовим зацікавленим сторонам.

Обласні державні адміністрації, місцеві ради та їх виконавчі органи, хоча і не беруть участі у прийнятті рішень на національному рівні, в той же час, вони надають можливості для створення ЕІП на місцевому рівні та затверджують місцеву бюджетну підтримку і місцеві податкові пільги.

Первинні зацікавлені сторони (жовті рамки): мають значний рівень впливу та інтерес в політиці ЕІП, їх вплив є високим, але інтерес недостатньо високим, рис. 2. Такі зацікавлені сторони, як Міністерство фінансів, Комітет Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики, Комітет Верховної Ради з питань бюджету та Антимонопольний комітет в основному впливають на економічні стимули для ЕІП і можуть підтримувати створення політики ЕІП.

Участь НААУ та УкрНДНЦ у розробленні політики ЕІП може полягати в їх участі у формуванні (або перегляді) системи стандартів та органів з оцінки відповідності для впровадження системи стандартизації для ЕІП (у разі взяття такого підходу за основу урядовими органами).

Другорядні зацікавлені сторони (помаранчева рамка): мають інтерес і водночас низький рівень впливу на прийняття рішень на національному рівні, рис. 2.

Компанії – учасники ІП, зацікавлені у реалізації законодавства для ЕІП та у вигодах для операційної діяльності та економічних результатів.

Висновки. Політика ЕІП є складною, багатовекторною, мультидисциплінарною та наскрізною, тому її формулювання, впровадження та моніторинг вимагають високого рівня міжвідомчої співпраці як уряду, так і з представниками ІП, бізнесом та громадянським суспільством. Тому, визначення зацікавлених сторін процесу впровадження політики ЕІП в Україні є одним із ключових її етапів.

Список використаних джерел:

1. Звіт з оцінки стейкхолдерів. (2021). UNIDO. February 18, 2024, https://geipp-ukraine.org/wp-content/uploads/2022/01/Stakeholders_Report_GEIPP_Ukraine_ua.pdf
2. Інструмент з підтримки політики ЕІП - екоіндустріальні парки (ЕІП): Проект Geipp ukraine. Екоіндустріальні парки (ЕІП) | Проект GEIPP Ukraine. (2023, December 18). <https://geipp-ukraine.org/instrument-z-pidtrymky-polityky-eip/>

ОЦІНЮВАННЯ ЦИФРОВОЇ ЗРІЛОСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Соколов Дмитро Сергійович

аспірант першого року підготовки кафедри міжнародної економіки і менеджменту
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, Україна

Науковий керівник: Проскурніна Надія Вікторівна

д-р. екон. наук, проф. кафедри міжнародної економіки і менеджменту
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, Україна

У сучасних умовах цифрової економіки всі більше підприємств в усьому світі реалізують стратегії цифрової трансформації, що передбачає комплексні зміни бізнес-моделей, операційних процесів та продуктів на основі впровадження інформаційно-комунікаційних технологій. Проте за даними консалтингових компаній лише близько 30% таких ініціатив досягають поставлених цілей. Це зумовлює необхідність оцінки ефективності та успішності цифрових трансформацій.

В дослідженнях Вестермана, експертів Гартнер та інших цифрова зрілість визначається як інтегрована характеристика, що вимірює рівень підготовленості компанії до діяльності в умовах цифровізації завдяки реалізованим технологічним та організаційним перетворенням. Тобто цифрова зрілість являє собою результат цифрової трансформації та кінцеву мету запланованих змін[1,2].

З огляду на це дослідження цифрової зрілості надає компаніям об'єктивний інструментарій вимірювання прогресу і успіху реалізації ініціатив з цифрової трансформації бізнесу.

Концепція цифрової зрілості нерозривно пов'язана з поняттям цифрової трансформації підприємств. Згідно з Г. Вестерманом, цифрова зрілість - це рівень розвитку компанії в частині впровадження та використання цифрових технологій для трансформації її продуктів, послуг, операційних процесів та бізнес-моделі[1].

Експерти компанії Гартнер визначають цифрову зрілість через здатність організації застосовувати цифрові технології та дані для вдосконалення бізнесу шляхом пристосування до мінливих ринкових умов[2].

Отже, проаналізувавши ці трактування, цифрову зрілість можна визначити як інтегральну характеристику, що вимірює рівень розвитку цифрових спроможностей компанії та її готовності ефективно здійснювати діяльність в умовах цифрової економіки.

Цифрова зрілість є результатом реалізації комплексних цифрових трансформацій та водночас відображає потенціал подальшого вдосконалення бізнесу на основі новітніх технологій. Отже, це ключовий показник, що характеризує успішність стратегії цифровізації підприємства.

Як слушно зауважують Лібовиць та інші дослідники, цифрова зрілість є втіленням результатів процесу цифровізації, кінцевою метою перетворень на шляху їх проведення[3].

Це означає, що цифрова зрілість являє собою інтегральний показник, який вимірює сукупний ефект від реалізації комплексної програми цифрової трансформації на підприємстві.

Відповідно рівень цифрової зрілості демонструє наскільки вдалося досягти поставлених цілей щодо модернізації бізнес-процесів, бізнес-моделі, продуктів і

послуг за допомогою впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій та платформ[3].

Отже, цифрова зрілість - це бажаний кінцевий стан, якого має досягти компанія в результаті стратегічних ініціатив з цифрової трансформації. Її показники демонструють наскільки вдало реалізовано заплановані зміни.

Оскільки цифрова зрілість демонструє успішність реалізації комплексних цифрових трансформацій на підприємстві, постає необхідність у побудові адекватних моделей та системи показників для її вимірювання[4].

Адже цифровізація та технологічні інновації є безперервним процесом. Відповідно, концепція цифрової зрілості передбачає її постійний розвиток і вдосконалення на кожному етапі цифрової трансформації[5].

Наявність такого інструментарію надасть змогу підприємствам проводити діагностику поточного рівня цифровізації бізнесу, виявляти проблемні місця та запроваджувати обґрунтовані заходи для подальшої модернізації та поліпшення показників зрілості.

Цифрова зрілість компанії є інтегральною характеристикою, що вимірює рівень її технологічного та організаційного розвитку, готовності ефективно конкурувати в умовах цифрової економіки.

Цифрова зрілість втілює кінцеві результати реалізації стратегії цифрової трансформації та її цільові орієнтири. Оцінка цифрової зрілості надає об'єктивний інструмент вимірювання прогресу і успішності цифровізації бізнесу.

Необхідна розробка адекватних моделей і системи показників цифрової зрілості для регулярної діагностики та прийняття управлінських рішень щодо подальшого вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Westerman G. Your Company Doesn't Need a Digital Strategy. MIT Sloan Management Review. 2018. Vol. 59, No 3. P. 1-5.
2. Gartner Predicts 80% of Company Leaders Will Mandate DX Business Value Measures By 2023. Gartner. 2019.
3. Лібовиць Л., Рейд Р., Джацелі Дж. Цифрова зрілість, а не цифрова трансформація. MIT Sloan Management Review. 2021. Т. 62, No 4. С. 1-4.
4. Кейн Г. Цифровая зрелость, а не цифровая трансформация. MIT Sloan Management Review. 2017. No 11(60). С. 7-11.
5. Цифрова адженда України – 2020: концептуальні засади (проект). Київ : ГС "Хай-тек офіс України", 2016. 90 с.

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА МОТИВАЦІЮ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ

Ширяєва Л.В.

д-р.екон.наук, професор, професор кафедри «Економіка і фінанси»
Одеський національний морський університет, Україна

Зайнчуковська Д.І.

здобувачка спеціальності 051 Економіка ННІМБ
Одеський національний морський університет, Україна

Ефективна мотивація працівників – важлива складова процесу управління, яка сприяє досягненню цілей компанії через задоволення потреб її співробітників, вона виникає з потреб людини і полягає в тому, що працівник має бажання задовольнити свої потреби шляхом виконання власних професійних обов'язків. Якщо ці потреби не виконані, вони викликають дискомфорт і прагнення їх вирішити.

Треба зазначити, що при вивченні теоретичних і практичних аспектів мотивації праці важливо звертати увагу на фактори, які безпосередньо впливають на рівень мотивації персоналу. Знання про ці аспекти дають можливість керівнику вирішувати низку важливих питань, таких як, наприклад, клімат всередині колективу, поведінка окремих робітників тощо.

Питанню вивчення факторів і їх впливу на мотивацію праці персоналу присвячені праці вчених, серед яких А. М. Колот, Є. С. Палійчук, Г. Л. Вербицька та інші.

В дослідженнях науковців особлива увага приділяється таким мотиваційним факторам, як потреба, інтерес, мотив, стимул.

Потреба – мотиваційний фактор (необхідність чогось, що є важливим для життєдіяльності людини), який надалі здобуває форму інтересу або мотиву і підштовхує людину до конкретних дій [1].

Разом із термінами «мотив» і «інтерес» в теорії та практиці мотивації праці широко застосовується поняття «стимул» – зовнішній фактор, що спонукає до певних дій з метою досягнення певного результату [2].

Всі фактори, що впливають на мотивацію праці персоналу можна поділити на мотивуючі і демотивуючі. В таблиці 1 наведена класифікація даних факторів.

Таблиця 1

Фактори, що впливають на мотивацію персоналу

Мотивуючі фактори				Демотивуючі фактори
Внутрішні	Підтримуючі	Зовнішні	Соціально-страхові	
✓ Наявність моральних принципів. ✓ Власні можливості. ✓ Самопочуття. ✓ Уподобання (схильності, інтереси).	✓ Рівень заробітної плати. ✓ Безпека. ✓ Відносини з колегами. ✓ Спосіб управління та організаційна культура. ✓ Задоволеність працею.	✓ Визнання. ✓ Кар'єрне та особисте зростання. ✓ Надання відповідальної роботи. ✓ Довірені повноваження.	✓ Програми страхування. ✓ Оплачувані відпустки. ✓ Програми підтримки співробітників. ✓ Оздоровчі програми.	✗ Грубість з боку керівництва. ✗ Організаційний безлад. ✗ Відсутність розуміння в колективі та з керівництвом. ✗ Недостаток відповідальності та повноважень у роботі.

Розглянемо спочатку мотивуючі фактори. До них можна віднести наступні: зовнішні, внутрішні, соціально-страхові і підтримуючі.

Фактори зовнішнього впливу – чинники, що підштовхують працівника виконувати певні завдання та досягати поставлених цілей. Надання працівникам можливості підвищувати свою кваліфікацію за рахунок компанії – ще один приклад зовнішньої мотивації. Треба відзначити, що об'єктивне оцінювання результатів роботи та можливості для професійного розвитку позитивно впливають на самооцінку та самосприйняття працівників.

Фактори внутрішнього впливу – чинники, які спонукають людину до дії через почуття особистого задоволення або інтересу. За допомогою цих факторів роботодавці мають можливість покращити взаємовідносини з колективом і підвищити продуктивність, формуючи позитивне ставлення та надаючи можливості для особистісного розвитку.

Інша група факторів – соціальні-страхові, що впливають на мотивацію, задовольняючи потребу в безпеці та добробуті. Роботодавці можуть пропонувати комплексні соціально-страхові пакети з метою привертання та утримання висококваліфікованих працівників, а також для покращення робочого клімату.

Ще одна група – підтримуючі (гігієнічні) фактори, які необхідні для того, щоб робота була прийнятною, але вони недостатні для задоволеності працею [3].

Також, крім мотивуючих факторів існують і демотивуючі фактори, які можуть виникати у разі недобросовісного виконання співробітниками своїх обов'язків.

Таким чином, з урахуванням вищенаведеного, можна зробити висновок про те, що ефективне використання факторів, які впливають на мотивацію праці персоналу, на нашу думку, є важливим питанням, яке стоїть перед керівниками будь-якого підприємства. За допомогою вірно обраної системи факторів можна досягти не тільки більш злагодженої роботи колективу, а ще й підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Список використаних джерел:

1. Колот А. М. Мотиваційний менеджмент: підручник / А. М. Колот, С. О. Цимбалюк. К.: КНЕУ, 2014. 479 с.
2. Колот А. М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 1998. 224 с.
3. Шпекторенко І. В. Теорія мотивації Ф. Герцберга у контексті структури професійної мобільності персоналу. Аспекти публічного управління. 2013. № 1. С.78-83.

СЕКЦІЯ II. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ПОДОЛАННЯ ПЕРЕШКОД ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВАМИ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ЗАХОДІВ

Ємельянов Олександр Юрійович

д-р. екон. наук, професор,
професор кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Ефективність діяльності підприємств значною мірою залежить від наявних у них маркетингового [1], збутового [2–4], виробничого [5] та інших видів економічного потенціалу. На окрему увагу заслуговують також потенціал покращення стійкості підприємств [6] та потенціал ресурсозбереження [7–9], реалізація якого відображається у ресурсозберігаючій моделі розвитку [10–13] та у технологічних змінах, що відбуваються [14–17]. Зокрема, суттєвого значення для забезпечення конкурентоспроможності набуває впровадження на підприємствах енергозберігаючих проєктів [18, 19]. Проте, на шляху до цього постають різноманітні перешкоди [20–23], які гальмують енергозберігаючий розвиток підприємств. Можливість їх подолання значною мірою визначається рівнем інноваційної інфраструктури [24, 25]. Водночас, важливу роль у такому подоланні відіграють дієві організаційні механізми.

Розроблення організаційних механізмів подолання перешкод, що виникають на шляху до впровадження на підприємствах заходів з енергозбереження, повинно базуватися на оцінюванні очікуваних фінансово-економічних результатів такого подолання. Зазначені результати можуть відображатися як в економії відповідних видів енергоресурсів, так і у зростанні обсягів виробництва продукції підприємствами завдяки підвищенню їх конкурентоспроможності, яке, своєю чергою, буде зумовлене впровадженням енергозберігаючих заходів.

При цьому можливою є ситуація, за якої подолання певних бар'єрів, що постають при реалізації на підприємствах енергозберігаючих заходів, потребуватиме зовнішньої допомоги. Суб'єктами надання такої допомоги, зокрема, можуть виступати: 1) суб'єкти інвестиційно-інноваційної інфраструктури, зокрема ті з них, які здійснюють інформаційне забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств, обслуговують процес трансферу технологій, надають послуги із забезпечення професійного розвитку персоналу підприємств, зокрема щодо формування компетенцій з питань розроблення та реалізації енергозберігаючих програм та проєктів; 2) банки та інші фінансово-кредитні установи, які можуть надати фінансові ресурси підприємствам; 3) органи державної влади та місцевого самоврядування, що можуть надавати інформаційну, методологічну та фінансову

підтримку тим підприємствам, які прагнутимуть здолати перешкоди при реалізації ними енергозберігаючих проєктів.

З урахуванням викладеного вище, під організаційним механізмом подолання перешкод, що виникають на шляху до впровадження на підприємствах заходів з енергозбереження, варто розуміти синхронізовану сукупність дій учасників процесу такого подолання та взаємозв'язків між ними. При цьому такими учасниками виступатимуть підприємства, які прагнуть подолати бар'єри при реалізації енергозберігаючих заходів, та суб'єкти, які надаватимуть допомогу у такому подоланні.

Процес обґрунтування організаційних механізмів подолання перешкод, що виникають на шляху до впровадження на підприємстві заходів з енергозбереження, повинен містити такі основні етапи: 1) оцінювання рівня зазначених перешкод; 2) прогнозування очікуваної величини фінансово-економічних результатів, які підприємство отримає завдяки подоланню відповідних перешкод; 3) визначення інструментів подолання перешкод (до основних таких інструментів варто віднести покращення компетенцій працівників у питаннях управління енергозбереженням, збільшення обсягів ресурсів, які беруть участь у розробленні та впровадженні енергозберігаючих проєктів, підвищення якості цих ресурсів тощо) за кожним етапом процесу розроблення та реалізації проєктів; 4) визначення величин поточних та інвестиційних витрат, які потрібно буде понести підприємству у реалізацію даних інструментів; 5) визначення співвідношень між очікуваним приростом чистого прибутку підприємства та величиною інвестиційних витрат у реалізацію інструментів подолання перешкод; 6) ранжування цих інструментів у порядку спадання обчислених на попередньому етапі співвідношень; 7) визначення мінімально припустимого значення між очікуваним приростом чистого прибутку підприємства та величиною інвестиційних витрат; 8) встановлення загального ліміту інвестиційних витрат підприємства; 9) формування остаточного переліку інструментів подолання перешкод з урахування прогнозованої прибутковості інвестицій у їх реалізацію та обмежень на сумарний обсяг інвестиційних витрат. Дотримуючись цієї послідовності дій, підприємства зможуть обрати найкращі способи подолання бар'єрів, які постають при розробленні та реалізації енергозберігаючих проєктів.

Список використаних джерел:

1. Мороз, Л. А. & Лебідь, Т. В. (2009). Стратегічний аналіз маркетингового потенціалу підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Логістика»*, (649), 214–219.
2. Висоцький, А. Л. (2014). Сутність та особливості збутового потенціалу як складової частини сукупного економічного потенціалу підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*, (24.8), 225–233.
3. Ємельянов, О. Ю., Висоцький, А. Л. & Петрушка, Т. О. (2016). Моделювання процесу ціноутворення на машинобудівну продукцію. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Проблеми економіки та управління»*, (847), 81–87.
4. Ємельянов О. Ю., Висоцький, А. Л. & Петрушка, Т. О. (2016). Діагностування достатності обсягів збутової діяльності промислових підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*, (26.6), 102–108.
5. Ємельянов, О. Ю., Петрушка, Т. О. & Висоцький, А. Л. (2013). Діагностика ресурсного забезпечення як чинника формування виробничо-збутового потенціалу підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*, (23.4), 128–135.
6. Yemelyanov, O., Petrushka, T., Lesyk, L., Havryliak, A., Yanevych, N., Kurylo, O., Bodakovskyy, V., Skoropad, I., Danylovych, T. & Petrushka, K. (2023). Assessing the Sustainability of the Consumption of Agricultural Products with Regard to a Possible Reduction in Its Imports: The Case of Countries That Import Corn and Wheat. *Sustainability*, (15), 9761.

7. Баландіна, І. С. (2011). Принципи формування потенціалу ресурсозбереження на підприємствах у сучасних умовах. *Бізнес Інформ*, (11), 141–143.
8. Бурда, В. Є. (2013). Потенціал енергозбереження та напрями використання альтернативних джерел енергії у промисловості. *Економічний часопис – XXI*, (1-2), 45–48.
9. Іваненко, О. В. (2013). Формування потенціалу ресурсозбереження соціально-економічних систем. *Економіка. Фінанси. Право*, (8), 7–10.
10. Некрасова, Л. А. & Хрістова, А. В. (2017). Формування ресурсозберігаючої моделі розвитку підприємства. *Економіка: реалії часу*, (2 (30)), 79–84.
11. Андрусів, У. Я. & Мазур, І. М. (2017). Комплексний підхід до забезпечення раціонального використання енергетичних ресурсів. *Бізнес Інформ*, (1), 44–49.
12. Сотник, І. М. (2010). Економічне стимулювання ресурсозбереження у контексті сталого розвитку України. *Економіст*, (12), 72–75.
13. Emelyanov, O., Petrushka, T., Lesyk, L. & Hryshko, V. (2014) The Impact of the Technological Development Level of Ukrainian Enterprises on the Competitiveness of Their Products. *International Journal of Business, Humanities and Technology*, (4), 129–135.
14. Caliskan, H. K. (2015). Technological change and economic growth. *Procedia Soc. Behav. Sci.*, (195), 649–654.
15. Piva, M. & Vivarelli, M. (2018). Technological change and employment: is Europe ready for the challenge. *Eurasian Bus. Rev.*, (8(1)), 13–32.
16. Sredojecic, D., Cvetanovic, S. & Boskovic, G. (2016). Technological changes in economic growth theory: neoclassical, endogenous, and evolutionary-institutional approach. *Economic Themes*, (54(2)), 177–194.
17. Козик, В. В., Ємельянов, О. Ю. & Петрушка, Т. О. (2014). Інвестиційно-інноваційний механізм забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств. *Проблеми економіки*, (1), 52–58.
18. Дашко, І. М., Ємельянов, О. Ю. & Крет, І. З. (2009). Методичні засади оцінювання ефективності та доцільності реалізації інвестиційних проектів з урахуванням фактору ризику. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка» Проблеми економіки та управління*, (640), 63–69.
19. Концеба, С. М. & Непочатенко, О. О. (2007). Енергозберігаючі технології в Україні: економічний ефект та перспективи впровадження. *Збірник наукових праць УНУС*, (63), 1–5.
20. Chai, K. H. & Yeo, C. (2012). Overcoming energy efficiency barriers through systems approach – A conceptual framework. *Energy Policy*, (46), 460–472.
21. Kangas, H. L., Lazarevic, D. & Kivimaa, P. (2018). Technical skills, disinterest and non-functional regulation: Barriers to building energy efficiency in Finland viewed by energy service companies. *Energy Policy*, (114), 63–76.
22. Kostka, G., Moslener, U. & Andreas, J. (2013). Barriers to increasing energy efficiency: Evidence from small-and medium-sized enterprises in China. *Journal of Cleaner Production*, (57), 59–68.
23. Ємельянов, О. Ю. (2020). Оцінювання рівня ризикованості господарської діяльності підприємств агропромислового комплексу. *Агросвіт*, (19–20), 3–9.
24. Борисов, І. В. (2022). Перспективи розвитку інноваційної інфраструктури країни в умовах Індустрії 4.0. *Право та інновації*, (3(39)), 23–29.
25. Власенко, Т. А. (2020). Напрями розвитку інноваційної інфраструктури суб'єктів аграрного бізнесу. *Український журнал прикладної економіки*, (5(2)), 303–310.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Погоріла І. І.

студентка IV курсу гр. ЕК – 41 групи
спеціальності 051 Економіка
ОПП Економічна кібернетика
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Національний університет «Острозька академія», Україна

Науковий керівник: Аверкина М.Ф.

д-р.ekon.наук, професор
професор кафедри економіко-математичного
моделювання та інформаційних технологій
Україна

Україна, знаходячись у складних геополітичних умовах, стикається з викликами, що впливають на її економічну стійкість та розвиток бізнесу. Війна призвела до збільшення інфляційних тенденцій у економіці та спричинила зростання рівня безробіття. У сучасних умовах підприємства працюють у нестабільних умовах, через це важко здійснювати довгострокове планування бізнесу.

Станом на початок осені 2023 року, за даними ДП НАІС, в Україні офіційно працюють 2 052 326 фізичних осіб-підприємців. Незважаючи на розгортання повномасштабної війни, кількість малих та середніх підприємств зростає і навіть перевищує попередні показники до війни. В середньому щомісяця реєструється приблизно 25 000 нових бізнес-підприємств. Проте щомісячно припиняють свою діяльність в середньому 17 000 ФОПів.[1]

Ракетні обстріли, часті блек-ауті, мобілізація та погіршення психологічного стану населення - усі ці аспекти мають серйозні наслідки для бізнес-середовища. Також через окупацію і активні бойові дії частина підприємств зруйнована, ще частина виїхала за кордон, ще частина переїхала в безпечніші області, за даними Опендатабот станом на 30 листопада 2023 року 7820 компаній переїхали по Україні від початку війни, але більшість з них пристосувалися до ситуації і продовжують свою діяльність.[2]

Щодо планів, на наступні два роки у бізнесі, відзначається значний ріст підприємств, які не можуть передбачити таку далеку перспективу – з 42,3% до 54,2%. З тих, що залишилися, частка оптимістів, які планують розширити свою діяльність, знизилась з 37,5% до 31,6%, тоді як відсоток песимістів, які збираються зменшити її, зріс з 6,3% до 11,6%.

Київська Школа Економіки оцінила непрямі збитки галузі промисловості та бізнес-послуг, станом на червень 2023 року вони сягнули \$33,85 млрд. Від початку війни було пошкоджено або зруйновано щонайменше 426 великих та середніх приватних підприємств і державних компаній.[3]

Згідно з результатами опитування проведеного Американською торгівельною палатою в Україні та Citi Україна, основні проблеми, що виникають у сфері бізнесу в Україні в наш час, включають наступне:[4]

1. Атаки ракет на великі, середні і малі підприємства. Ракетні обстріли руйнують підприємства, зростають витрати на відбудову чи релокацію бізнесу, призводять до зниження продуктивності, пошкоджень майна, затримок у поставках, зменшення попиту та прибутків, а також евакуації працівників, що ускладнює функціонування підприємств.

2. Стан здоров'я та психічний стан робітників.

Війна створює стрес та тривогу серед працівників, через це спостерігається зниження продуктивності, збільшення відсотка відсутності на роботі через погіршення психічного стану, конфлікти та зниження морального духу працівників - усе це може впливати на робочий процес та фінансові результати компанії.

3. Зниження споживчої активності.

Під час війни споживча активність знижується, оскільки люди зосереджуються на вирішенні нагальних потреб та збереженні безпеки та стабільності. Більшість українців переглядають свої витрати та віддають перевагу основним товарам та послугам, відкладаючи придбання неважливих або розкішних товарів на потім.

4. Проблеми з доступом до електроенергії, водопостачання, тепlopостачання та мобільного зв'язку.

Ці проблеми ускладнюють функціонування бізнесу в Україні, призводять до перерв у виробництві, зниження продуктивності та збитків. Підприємці шукають альтернативні рішення для забезпечення незалежності від централізованих систем, що призводить до підняття цін на продукцію, яка виготовляється чи послуг які надаються.

5. Залучення та збереження висококваліфікованих кадрів.

У 2024 році бізнес буде продовжувати стикатися зі значним викликом у вигляді нестачі робочої сили. Кількість вакансій постійно зростає, складно знаходити нових працівників до того ж спостерігається відтік тих, хто працював раніше. Структура персоналу на підприємствах також змінюється: зростає кількість жінок, головним чином через вступ чоловіків до Збройних Сил України. Це також становить виклик для бізнесу, оскільки потрібно розглядати можливості змін у процесах роботи.

6. Проблеми у сфері транспорту та логістики.

Проблеми включають затримки на кордонах, пошкоджені мости і дороги перешкоди у міжнародній торгівлі, збільшення вартості транспорту та логістичних послуг, а також складнощі з організацією доставки через зони конфлікту.

До того ж, представники малого та середнього бізнесу відзначають зростання тиску з боку державних органів та регуляторних викликів, низьку платоспроможність клієнтів та інші аспекти.

Отже, український бізнес знаходиться у важких умовах через війну. Підприємства стикаються з різними викликами, включаючи інфляцію, безробіття, психологічний стрес серед працівників, проблеми з електропостачанням, логістикою та залученням кваліфікованого персоналу. Незважаючи на це, багато компаній знаходять способи пристосуватися до складних умов і продовжують свою діяльність, шукаючи інноваційні рішення та адаптивні стратегії. Однак, війна суттєво ускладнює роботу бізнесу, і вирішення цих проблем потребує спільних зусиль уряду, бізнесу та суспільства.

Список використаних джерел:

1. ДП "Національні інформаційні системи". URL: <https://nais.gov.ua/registers> (дата звернення: 07.02.2024)
2. Фопономіка під час великої війни: кількість фопів в Україні сягла за 2 млн. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/foponomics-2023> (дата звернення: 07.02.2024)
3. Київська Школа Економіки: Звіт про прямі збитки інфраструктури та непрямі втрати економіки https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/09/June_Damages_UKR_-Report.pdf (дата звернення: 08.02.2024)
4. Американська торговельна палата в Україні https://chamber.ua/wp-content/uploads/2023/09/AmCham-Citi-Survey_Doing-Business-in-Wartime-Ukraine_UA.pdf (дата звернення: 10.02.2024)

СЕКЦІЯ III.

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ НА ОСНОВІ ЧИСТОГО ПРИБУТКУ ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ РОЗПОДІЛУ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ

Сук Петро Леонідович

ORCID ID: 0000-0002-8556-7123

д-р. екон. наук, професор,

професор кафедри обліку і оподаткування

*Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України "Ніжинський агротехнічний інститут", Україна*

Відповідно до принципу нарахування доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення незалежно від часу надходження або сплати грошових коштів (грошей) [1; 2]. Щоб забезпечити відповідність здійснених витрат до доходів, які будуть отримані у наступних періодах застосовують розподіл витрат між цими періодами. В результаті формується особливий вид витрат, що відноситься на прибутки і збитки у майбутньому. Це – витрати майбутніх періодів (далі – ВМП).

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності, ВМП – це витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних звітних періодів [3].

Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку визначено, що витрати майбутніх періодів (далі – ВМП) – це витрати, пов'язані з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях промисловості; з освоєнням нових виробництв та агрегатів; сплачені авансом орендні платежі; оплата страхового поліса; оплата торгового патенту; передплата на газети, журнали, періодичні та довідкові видання тощо [4].

ВМП обліковують на рахунку 39 "Витрати майбутніх періодів". За дебетом рахунку 39 відображається накопичення витрат майбутніх періодів, а за кредитом – їх списання (розподіл) та включення до складу витрат звітного періоду [4; 5].

ВМП потрібно розподіляти між наступними періодами за певними методами. Наприклад, можна використовувати метод розподілу ВМП на основі чистого прибутку від операційної діяльності.

НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" визначає операційну діяльність як основну діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю [2].

Отже, до операційної діяльності відносяться: дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг),

інші операційні доходи, адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати.

Прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати. Збиток – перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати [2].

Чистий прибуток (збиток) розраховується як алгебраїчна сума прибутку (збитку) до оподаткування, податку на прибуток та прибутку (збитку) від припиненої діяльності після оподаткування.

Сукупний дохід (після оподаткування) розраховується як алгебраїчна сума чистого фінансового результату за звітний період та іншого сукупного доходу після оподаткування [3].

Таким чином, чистий прибуток від операційної діяльності обчислюється як алгебраїчна сума прибутку від операційної діяльності та податку на прибуток від операційної діяльності. Чистий збиток від операційної діяльності буде дорівнювати збитку від операційної діяльності, тому що на збиток податок на прибуток не нараховується.

Відображення прибутку (збитку) від операційної діяльності підприємства здійснюється на субрахунку 791 “Результат операційної діяльності” рахунку 79 “Фінансові результати”. За кредитом субрахунку (або рахунку) реєструється в порядку закриття рахунків сума доходів від реалізації готової продукції, товарів, робіт, послуг та від іншої операційної діяльності (рахунки 70 “Доходи від реалізації”, 71 “Інший операційний дохід”), за дебетом – сума в порядку закриття рахунків обліку собівартості реалізованої готової продукції, товарів, робіт і послуг, адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат (90 “Собівартість реалізації”, 92 “Адміністративні витрати”, 93 “Витрати на збут”, 94 “Інші витрати операційної діяльності”) [4; 5].

Чистий прибуток відноситься на субрахунок 441 “Прибуток нерозподілений” рахунку 44 “Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)” такою кореспонденцією рахунків: дебет рахунку 79 (або субрахунку 791) і кредит субрахунку 441 (або рахунку 44). Збиток записується в дебет субрахунку 442 “Непокриті збитки” (або рахунку 44) з кредиту рахунку 79 (або субрахунку 791).

Прибуток від операційної діяльності наводиться у статті “Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток)”, код рядка 2190 Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма № 2), а збиток від операційної діяльності відображається у статті “Фінансовий результат від операційної діяльності (збиток)”, код рядка 2195 [2; 3].

Щоб визначити річну суму розподілу ВМП за методом на основі чистого прибутку від операційної діяльності, потрібно помножити суму розподілу ВМП, на коефіцієнт розподілу ВМП, який обраховується діленням фактичного або планового обсягу чистого прибутку від операційної діяльності за окремі періоди на плановий обсяг чистого прибутку від операційної діяльності за увесь період.

Для визначення прибутку від операційної діяльності застосовують формулу:

$$\text{ПОД} = \text{ВП} + \text{ІОП} - \text{АВ} - \text{ВЗ} - \text{ІОВ},$$

де: ПОД – прибуток від операційної діяльності; ВП – валовий прибуток; ІОП – інший операційний дохід; АВ – адміністративні витрати; ВЗ – витрати на збут; ІОВ – інші операційні витрати.

Обрахунок податку на прибуток від операційної діяльності здійснюється за допомогою формули:

$$\text{ППОД} = (\text{ПОД}) \times 18\%,$$

де ППОД – податок на прибуток від операційної діяльності; 18% – ставка податку на прибуток.

Вирахування чистого прибутку від операційної діяльності робиться за формулою:

$$\text{ЧПОД} = \text{ПОД} - \text{ППОД}, \text{ де:}$$

ЧПОД – чистий прибуток від операційної діяльності.

При обчисленні методу розподілу ВМП на основі чистого прибутку від операційної діяльності користуються формулами:

$$\text{РСРВМП} = \text{СРВМП} \times \text{КРВМП},$$

де РСРВМП – річна сума розподілу ВМП; СРВМП – сума розподілу ВМП; КРВМП – коефіцієнт розподілу ВМП.

$$\text{КРВМП} = \text{ОЧПОД} : \text{ПОЧПОД},$$

де ОЧПОД – плановий або фактичний обсяг чистого прибутку від операційної діяльності за окремі періоди; ПОЧПОД – плановий обсяг чистого прибутку від операційної діяльності за увесь період.

Відрахування ВМП за методом на основі чистого прибутку від операційної діяльності можна здійснювати за іншим варіантом:

$$\begin{aligned}\text{РСРВМП} &= \text{ОЧПОД} \times \text{КРВМП}; \\ \text{КРВМП} &= \text{СРВМП} : \text{ПОЧПОД}.\end{aligned}$$

Розподіляти ВМП за методом на основі чистого прибутку від операційної діяльності можна за двома способами: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

За допомогою прикладу розподілимо ВМП за методом на основі чистого прибутку від операційної діяльності.

Початкова (первісна) сума ВМП – 58000 грн, термін їх розподілу – 17 років. Планується за цей період отримати 390000 грн чистого прибутку від операційної діяльності, в тому числі: за 1-й рік – 43000 грн, за 2-й рік – 40000 грн, за 3-й рік – 35000 грн, за 4-й рік – 32000 грн, за 5-й рік – 30000 грн, за 6-й рік – 29000 грн, за 7-й рік – 27000 грн, за 8-й рік – 25000 грн, за 9-й рік – 23000 грн, за 10-й рік – 21000 грн, за 11-й рік – 19000 грн, за 12-й рік – 17000 грн, за 13-й рік – 14000 грн, за 14-й рік – 12000 грн, за 15-й рік – 10000 грн, за 16-й рік – 8000 грн, за 17-й рік – 5000 грн.

Визначимо показники коефіцієнтів розподілу ВМП: за 1-й рік – 0,1103 (43000 : 390000 = 0,1103), за 2-й рік – 0,1026 (40000 : 390000 = 0,1026), за 3-й рік – 0,0897 (35000 : 390000 = 0,0897), за 4-й рік – 0,0821 (32000 : 390000 = 0,0821), за 5-й рік – 0,0769 (30000 : 390000 = 0,0769), за 6-й рік – 0,0744 (29000 : 390000 = 0,0744), за 7-й рік – 0,0692 (27000 : 390000 = 0,0692), за 8-й рік – 0,0641 (25000 : 390000 = 0,0641), за 9-й рік – 0,0590 (23000 : 390000 = 0,0590), за 10-й рік – 0,0538 (21000 : 390000 = 0,0538), за 11-й рік – 0,0487 (19000 : 390000 = 0,0487), за 12-й рік – 0,0436 (17000 : 390000 = 0,0436), за 13-й рік – 0,0359 (14000 : 390000 = 0,0359), за 14-й рік – 0,0308 (12000 : 390000 = 0,0308), за 15-й рік – 0,0256 (10000 : 390000 = 0,0256), за 16-й рік – 0,0205 (8000 : 390000 = 0,0205), за 17-й рік – 0,0128 (5000 : 390000 = 0,0128).

В таблиці 1 охарактеризовано 1-й спосіб розподілу ВМП (від початкової (первісної) суми) методу на основі чистого прибутку від операційної діяльності.

Таблиця 1

Розподіл ВМП за 1-м способом (від початкової (первісної) суми ВМП) методу на основі чистого прибутку від операційної діяльності

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Чистий прибуток від операційної діяльності, грн	Коефіцієнти розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	58000	43000	0,1103	6397
2	58000	40000	0,1026	5951
3	58000	35000	0,0897	5203
4	58000	32000	0,0821	4762
5	58000	30000	0,0769	4460
6	58000	29000	0,0744	4315
7	58000	27000	0,0692	4014
8	58000	25000	0,0641	3718
9	58000	23000	0,0590	3422
10	58000	21000	0,0538	3120
11	58000	19000	0,0487	2825
12	58000	17000	0,0436	2529
13	58000	14000	0,0359	2082
14	58000	12000	0,0308	1786
15	58000	10000	0,0256	1485
16	58000	8000	0,0205	1189
17	58000	5000	0,0128	742
x	Разом	390000	1	58000

[авторська розробка]

Результати використання 1-го способу (від початкової (первісної) суми ВМП) методу на основі чистого прибутку від операційної діяльності, свідчать, що протягом 17 років ВМП розподілились повністю (табл. 1).

В таблиці 2 проілюстровано застосування 2-го способу (від залишкової (поточної) суми ВМП) методу на основі чистого прибутку від операційної діяльності.

Таблиця 2

Розподіл ВМП за 2-м способом (від залишкової (поточної) суми ВМП) методу на основі чистого прибутку від операційної діяльності

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Чистий прибуток від операційної діяльності, грн	Коефіцієнти розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	58000	43000	0,1103	6397
2	51603	40000	0,1026	5294
3	46309	35000	0,0897	4154
4	42155	32000	0,0821	3461
5	38694	30000	0,0769	2976
6	35718	29000	0,0744	2657
7	33061	27000	0,0692	2288
8	30773	25000	0,0641	1973
9	28800	23000	0,0590	1699
10	27101	21000	0,0538	1458
11	25643	19000	0,0487	1249
12	24394	17000	0,0436	1064
13	23330	14000	0,0359	838
14	22492	12000	0,0308	693
15	21799	10000	0,0256	558
16	21241	8000	0,0205	435
17	20806	5000	0,0128	20806
x	Разом	390000	1	58000

[авторська розробка]

Як бачимо з таблиці 2, при аллокації (від англ. *allocation* – розподіл, розміщення) ВМП за 2-м способом (від залишкової (поточної) суми ВМП) методу на основі чистого прибутку від операційної діяльності діяльності, в останньому році сума ВМП не розподіляється, а включається у витрати періоду.

Висновки. Розподіл ВМП між наступними періодами можна здійснювати за методом на основі чистого прибутку від операційної діяльності.

Щоб визначити чистий прибуток від операційної діяльності, потрібно від прибутку від операційної діяльності відняти суму податку на прибуток від операційної діяльності, ставка якого дорівнює 18%.

У бухгалтерському обліку чистий прибуток відображається на кредиті субрахунку 441 рахунку 44, а збиток – на дебеті субрахунку 442.

У Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) (форма № 2), чистий прибуток відображається у статті “Чистий фінансовий результат (прибуток)” (код рядка 2350), а збиток знаходиться у статті “Чистий фінансовий результат (збиток)” (код рядка 2355).

Сукупний дохід (після оподаткування) наводиться у статті “Сукупний дохід” (код рядка 2465).

Чистий прибуток (збиток) від операційної діяльності в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності окремо не відображається. Але його можна вирахувати на підставі облікових регістрів і бухгалтерських звітів.

Існує два способи обрахунку методу розподілу ВМП на основі чистого прибутку від операційної діяльності: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні (Закон України). № 996-XIV. (1999). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” (Наказ Міністерства фінансів України). № 73. (2013). Вилучено з : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.
3. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності (Наказ Міністерства фінансів України). № 433. (2013). Вилучено з : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text>.
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій (Наказ Міністерства фінансів України). № 291. (1999). Вилучено з : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.
5. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій (Наказ Міністерства фінансів України). № 291. (1999). (у редакції Наказу Міністерства фінансів України). № 1591. (2011). Вилучено з : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>.

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ СТРАТЕГІЮ

Таргоній Ірина Миколаївна

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Державний податковий університет, Україна

Науковий керівник: Чуницька Ірина Іванівна

доктор економічних наук
Державний податковий університет, Україна

У сучасному світі стрімкий розвиток технологій впливає на всі аспекти життя суспільства, включаючи інвестиційні та фінансові ринки. Технологічні інновації трансформують традиційні бізнес-моделі та створюють нові можливості для інвесторів і фінансових установ. У цьому контексті дуже важливо розуміти вплив технологічних інновацій на інвестиційні стратегії. Розглядаючи дану тему, потрібно зазначити, що інвестиційна стратегія - це система вибраних довгострокових цілей і засобів їх досягнення, що реалізуються в інвестиційній діяльності підприємства [1, с. 17]. А в свою чергу, технологічні інновації – це нові технології виробництва традиційних, удосконалених чи принципово нових продуктів, упровадження інформаційних систем, нових джерел енергії [2, с. 165].

Сучасні технологічні інновації охоплюють широку сферу секторів, включаючи штучний інтелект, машинне навчання, блокчейн та інші. За останні кілька десятиліть зростає інтерес до технологій Інтернету речей (IoT), криптовалют і децентралізованих фінансових систем. Технологічні інновації відіграють важливу роль у соціально-економічному розвитку, покращуючи якість життя, створюючи нові робочі місця, розвиваючи нові галузі та підвищуючи продуктивність і ефективність.

Технологічні інновації надають чудові можливості для оптимізації та вдосконалення інвестиційних стратегій. Основними позитивними аспектами впливу технологій на інвестиційні стратегії є:

1. Швидший доступ до інформації: розвиток інформаційних технологій дозволив інвесторам швидко і легко отримати доступ до великих обсягів даних про ринок і компанії. Це дозволяє інвесторам приймати більш обґрунтовані рішення щодо розподілу капіталу.

2. Диверсифікація портфеля: за допомогою технологічних інновацій інвестори можуть ефективно диверсифікувати свої інвестиційні портфелі. Швидко та легко розподіляючи капітал між різними активами та ринками, можна зменшити ризик втрат та збільшити потенційну прибутковість.

3. Нові можливості інвестування: технологічні інновації створюють нові можливості для інвестицій у нові сектори, такі як блокчейн та криптовалюти. Це дозволяє інвесторам диверсифікувати свої портфелі та отримати доступ до нових потенційних джерел прибутку.

4. Аналітичні технології та прогнозування ринку: використовуючи аналітичні методи, такі як машинне навчання та алгоритмічний аналіз, інвестори можуть аналізувати великі обсяги даних і виявляти закономірності руху ринку. Це дозволяє їм прогнозувати ринкові тенденції та приймати обґрунтовані рішення щодо розподілу капіталу.

Технологічні інновації мають позитивний вплив на інвестиційні стратегії, що дає змогу покращити фінансові результати інвесторів.

Як підсумок, можна зазначити, що технологічні інновації впливають на інвестиційну стратегію та можуть допомогти підвищити ефективність процесу. Використання технології дозволило інвесторам краще аналізувати ринкові дані, автоматизувати управління портфелем, захищати та перевіряти фінансові операції, диверсифікувати інвестиції на нові ринки та отримувати доступ до нових активів. Ці інструменти та ресурси забезпечать інвесторам конкурентну перевагу, що призведе до чудових фінансових прибутків у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Бестужева, С. В., & Козуб, В. О. (2020). Формування та реалізація міжнародної інвестиційної стратегії підприємства: методичний аспект.
2. Ілляшенко С. М. Менеджмент та маркетинг інновацій: монографія / С.М. Ілляшенко. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2004. – 616 с.
3. Денисенко, М. П. (2013). Стратегія розвитку економіки України: інвестиційно-інноваційний аспект. Ефективна економіка, (1).
4. Андрющенко, І. Є. (2014). Вплив інновацій та інвестицій на стратегічний розвиток промислового підприємства. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності, (1 (2)), 288-294.
5. Nedilska, L., & Yashchenko, M. (2023). Інвестиційно-інноваційна складова стратегії розвитку регіону. Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій, 1(11), 125-139.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

Балкова Інна Сергіївна

здобувач вищої освіти ОС «Магістр»

Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна

В національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» зазначено, що суб'єкти державного сектору – це суб'єкти бухгалтерського обліку в державному секторі, зокрема розпорядники бюджетних коштів, Казначейство та державні цільові фонди, а власний капітал – частина в активах суб'єкта державного сектору, що залишається після вирахування зобов'язань [3]. Власний капітал суб'єктів державного сектору є основою для початку і продовження їх фінансово – господарської діяльності, оскільки: – розмір власного капіталу визначає рівень незалежності суб'єктів державного сектору; – власний капітал знаходиться в розпорядженні суб'єкта державного сектору необмежено довго і виконує функцію тривалого фінансування.

Ларікова Т.В. зазначає, що основними завданнями бухгалтерського обліку власного капіталу є: контроль за формуванням фондів та джерелами утворення і зменшення їх за напрямками й причинами; визначення результатів виконання кошторисів за бюджетний рік; забезпечення різних рівнів управління інформацією про наявність та рух власного капіталу [1].

Відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, затвердженого наказом МФУ від 31.12.2013 р., зі змінами, для обліку власного капіталу передбачені рахунки класу 5 «Капітал та фінансовий результат» [4], правила застосування яких визначені Порядком застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, затвердженого наказом МФУ від 29.12.2015 р. [5]. При цьому передбачені окремі рахунки для розпорядників бюджетних коштів (третя цифра у коді рахунку – 1) та державних цільових фондів (третя цифра у коді рахунків – 2). За кредитом рахунку 51 «Внесений капітал» відображається збільшення внесеного капіталу, за дебетом – його зменшення (вилучення) та віднесення до накопичених фінансових результатів вартості необоротних активів при їх списанні, на суму яких у попередніх звітних періодах було збільшено капітал. За кредитом рахунку 52 «Капітал у підприємствах» відображається збільшення капіталу у підприємствах, за дебетом – його зменшення (вилучення).

За кредитом рахунку 53 «Капітал у дооцінках» відображається збільшення капіталу у дооцінках, за дебетом рахунку відображається зменшення капіталу у дооцінках, або віднесення на фінансовий результат. За кредитом рахунку 54 «Цільове фінансування» відображається отримання коштів на фінансування заходів цільового призначення або вилучення з бюджетних асигнувань цільового фінансування на суму поточних витрат, що включаються до вартості об'єкта необоротного активу згідно із законодавством. За дебетом рахунку відображається зменшення цільового фінансування на створення (придбання) необоротних активів на суму внесеного капіталу внаслідок оприбуткування активів розпорядником бюджетних коштів та державним цільовим фондом. За кредитом рахунку 55 «Фінансовий результат» ведеться облік сум у порядку закриття рахунків обліку доходів, віднесення результатів переоцінки активів при списанні або щорічно пропорційно

нарахованій амортизації та віднесення суми дефіциту звітного періоду до накопичених фінансових результатів, суми фінансових результатів виконання кошторису (бюджету) попередніх звітних періодів, якщо накопичена сума профіциту за попередні періоди перевищує накопичену суму його дефіциту, суми доходів державного (місцевого) бюджету, які надійшли в поточному році, та суми проведених коригувань, суми фінансових результатів виконання державного бюджету (місцевих бюджетів) попередніх бюджетних періодів, якщо накопичена сума профіциту за попередні бюджетні періоди перевищує накопичену суму його дефіциту. За дебетом рахунку ведеться облік суми в порядку закриття рахунків обліку витрат та віднесення сум профіциту звітного періоду до накопичених фінансових результатів, суми фінансових результатів виконання кошторису попередніх періодів, якщо накопичена сума дефіциту за попередні періоди перевищує накопичену суму його профіциту, суми витрат державного (місцевого) бюджету, які проведено в поточному році, та суми проведених коригувань, суми фінансових результатів виконання державного (місцевого) бюджету попередніх бюджетних періодів, якщо накопичена сума дефіциту за попередні бюджетні періоди перевищує накопичену суму його профіциту. За кредитом рахунку 56 «Резервний капітал» відображається створення резервів, за дебетом – їх використання. Міністерство фінансів України своїм наказом від 29.12.2015 р. № 1219, зі змінами, з метою уніфікації обліку затвердило Типову кореспонденцію рахунків бухгалтерського обліку для відображення операцій з активами, капіталом, та зобов'язаннями розпорядниками бюджетних коштів та державними цільовими фондами.

Операції з власним капіталом наведені у розділі 6. Але в зазначених нормативних документах залишається невирішеним питання щодо відокремленого обліку власного капіталу розпорядниками бюджетних коштів, створеного за рахунок бюджетного фінансування та власних надходжень грошових коштів. Тому було б доцільним відкрити наступні субрахунки: 2313.1 – Реєстраційні рахунки для обліку надходжень грошових коштів з державного (місцевого) бюджету; 2313.2 – Реєстраційні рахунки для обліку надходжень грошових коштів від реалізації продукції (робіт, послуг) розпорядників бюджетних коштів; 2313.3 – Реєстраційні рахунки для обліку інших надходжень грошових коштів розпорядників бюджетних коштів; 5511.1 – Фінансові результати виконання кошторису звітного періоду за бюджетним фінансуванням; 5511.2 – Фінансові результати виконання кошторису звітного періоду за надходженнями від реалізації продукції (робіт, послуг); 5511.3 – Фінансові результати виконання кошторису звітного періоду за іншими надходженнями; 5512.1 – Накопичені фінансові результати виконання кошторису за бюджетним фінансуванням; 5512.2 – Накопичені фінансові результати виконання кошторису за надходженнями від реалізації продукції (робіт, послуг); 5512.3 – Накопичені фінансові результати виконання кошторису за іншими надходженнями.

В цьому випадку закриття рахунків доходів та витрат розпорядників бюджетних коштів буде представлено наступними бухгалтерськими проведеннями. Це дасть можливість аналізувати динаміку фінансових результатів виконання кошторисів за окремими джерелами надходження доходів та здійснення витрат, визначати суми дефіциту, виявляти причини його виникнення та приймати оптимальні управлінські рішення щодо управління власним капіталом розпорядниками бюджетних коштів.

Бухгалтерські проведення щодо визначення фінансового результату виконання кошторису необхідно відображати в меморіальному ордері №17 та у книзі «Журнал – Головна» відповідно до наказу МФУ від 08.09.2017 р. № 755 «Про затвердження

типових форм меморіальних ордерів, інших облікових реєстрів суб'єктів державного сектору та порядку їх складання» [2]. Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» визначені форми звітності, в яких наводиться інформація про власний капітал – ф. № 1-дс «Баланс» та ф. № 4-дс «Звіт про власний капітал» [3].

Власний капітал та фінансовий результат відображаються в балансі (розділ I) одночасно з відображенням активів або зобов'язань, які приводять до їх зміни. У звіті про власний капітал наводиться інформація про суми власного капіталу відповідно на початок і кінець звітного періоду, а також наводяться дані, які відображають збільшення або зменшення залишку власного капіталу на початок року в результаті зміни облікової політики, виправлення помилок та інших змін у порядку, передбаченому відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі.

Таким чином, бухгалтерський облік власного капіталу бюджетних установ зазнав суттєвих змін у зв'язку з набранням чинності Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі. З метою забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень щодо оптимізації формування та використання розпорядниками бюджетних коштів власного капіталу доцільно відкрити додаткові субрахунки для розмежування фінансових результатів кошторису за бюджетними асигнуваннями, надходженнями від реалізації продукції (робіт, послуг) та за іншими надходженнями.

Список використаних джерел:

1. Ларікова Т.В. Особливості обліку та автоматизації власного капіталу в державному секторі. Причорноморські економічні студії. 2016. Вип. 11. С. 225-229. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2016_11_50
2. Наказ МФУ від 08.09.2017 р. № 755 «Про затвердження типових форм меморіальних ордерів, інших облікових реєстрів суб'єктів державного сектору та порядку їх складання». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1416-17>
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності», затверджене наказом МФУ від 28.12.2009 р. №1541. URL: <http://www.profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/treasury/1260-1202a.html>
4. План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, затверджений наказом МФУ від 31.12.2013 р. №1203. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0161-145>
5. Порядок застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, затверджений наказом МФУ від 29.12.2015 р. №1219. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0085-16>
6. Типова кореспонденція субрахунків бухгалтерського обліку для відображення операцій з активами, капіталом та зобов'язаннями розпорядниками бюджетних коштів та державними цільовими фондами, затверджена наказом МФУ від 29.12.2015 р. №1299. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0086-16>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТРАХУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Мирослава Магденко

бакалавр, кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Сумський національний аграрний університет, Україна

В умовах побудови ринкових відносин велику роль відіграє страховий захист агропідприємств з метою економічної стабільності їхнього розвитку. Система страхування – це сфера реалізації суспільно-правових відносин суб'єктів господарювання, страхових компаній та держави. Успішна реалізація таких відносин у сільському господарстві є запорукою стабільної діяльності аграріїв, підвищення капіталізації страхових компаній і, відповідно, стабільного соціально-економічного розвитку держави.

Для управління ризиками українські сільгоспвиробники мають достатньо обмежений вибір інструментів, серед яких слід виділити: виробничі, юридичні, ринкові, фінансові інструменти, і навіть людський чинник. Ефективним інструментом управління ризиками може бути страхування, однак агрострахування недостатньо розвинене в країні, і сільгоспвиробники не мають широких можливостей щодо використання страхових угод для забезпечення стабільності свого фінансового стану. Перевагу виробники для управління ризиками віддають диверсифікації та сезонним кредитам, таким чином вони уникають страхування.

Теоретичні основи розвитку та особливості функціонування ринку агрострахування, його роль та місце у фінансовій системі країни активно досліджуються у вітчизняній науковій літературі. Питанням страхування щодо аграрного сектору економіки приділяється значна увага у роботах таких українських економістів, як О. В. Кравчук [1], О. М. Лобова [2], Г. А. Матвієнко [3], Т. Ю. Петрук [2], О.О. Яцух [5]. Однак відсутність одностайного підходу до визначення сутності страхування діяльності суб'єктів аграрного сектору економіки не дозволяє сформулювати ефективне наукове вирішення цієї проблеми з урахуванням економічних реалій.

У зв'язку з цим метою даної роботи є дослідження сутності агрострахування та загальних тенденцій розвитку страхування аграрного сектору економіки України, а також визначення подальших перспектив функціонування цієї галузі.

В науковій літературі не існує єдиного визначення сутності поняття «агрострахування», тому найпоширеніші трактування цього поняття наведено у табл. 1.

Таблиця 1

**Науково-методичні підходи до визначення сутності поняття
«агрострахування»**

Автор	Визначення
О. В. Кравчук [1]	«це комплекс заходів щодо захисту майнових інтересів громадян, організацій і установ, які проводять свою діяльність у сфері сільського господарства, у разі настання певних подій за рахунок страхових резервів, організованих спеціалізованими державними та недержавними страховими структурами».
О. М. Лобова [2]	«це система економічних відносин між страховиками (фінансово-кредитними установами) та страхувальниками (сільськогосподарські підприємства, орендарі, селянські (фермерські) господарства), які за певну плату передають свої ризики майнових, фінансових втрат у сільськогосподарській діяльності з метою отримання відшкодування при настанні певних подій».

Продовження табл. 1

Автор	Визначення
Г. А. Матвієнко [3]	«це створення спеціальних фондів для відшкодування збитків від природних, кліматичних та інших ризиків за рахунок внесків виробників сільськогосподарської продукції і є найважливішим важелем розвитку сільського господарства в країні».
Т. Ю. Петрук [4]	«цивільно-правові та фінансово-економічні відносини, що виникають у зв'язку із забезпеченням страхового захисту майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників при настанні страхових випадків за рахунок коштів, сформованих страховиком шляхом виплати страхових платежів застрахованій особі».
О. О. Яцук [5]	«це механізм управління всіма сільськогосподарськими ризиками, що дозволяє компанії отримати часткову або повну компенсацію збитків через несприятливі погодні умови та природні ризики».

Джерело: розроблено автором на основі [1, 2, 3, 4, 5].

Дослідивши твердження науковців щодо визначення «агросстрахування», можна сказати, що це власне створення спеціалізованих фондів за рахунок внесків виробників сільськогосподарської продукції для відшкодування збитків, завданих природними, кліматичними, техногенними, радіаційними та іншими ризиками.

Сутність страхування полягає у передачі більшої частини (вартості) ризику іншій стороні за погоджену плату на певний час та на певних умовах. Головна мета страхування аграрних ризиків полягає у компенсації майнової шкоди врожаю, спричиненої впливом природно-кліматичних явищ. Хоча власне проблема аграрних ризиків ширше, оскільки тема залучення фінансування та кредитування аграрного сектору останні кілька років залишається найбільш обговорюваною.

Основними перевагами використання страхування діяльності суб'єктів аграрного сектору економіки є: у разі повного або часткової загибелі врожаю є можливість покриття збитків за рахунок страхових виплат; сприяє використанню сучасних технічних і технологічних досягнень, зокрема використанню надійних засобів захисту рослин; відшкодування збитків завдяки страхуванню дозволяє своєчасно проводити розрахунки з переробниками, постачальниками матеріально-технічних ресурсів та іншими партнерами; дозволяє повернути позикові кошти за рахунок страхового відшкодування у разі настання несприятливих подій та полегшує доступ агровиробників до кредитних ресурсів.

Основними видами ризиків у діяльності суб'єктів аграрного сектору економіки є: природні (несприятливі погодні умови); техногенні (забруднення ґрунту отрутохімікатами, нераціональне використання мінеральних добрив, перезволоження земель); антропогенні (зміна структури, механічне руйнування та ущільнення ґрунту, зниження рівня гумусу); радіаційні (іонізуюче випромінювання радіаційних матеріалів у навколишньому природному середовищі); еколого-економічні (застосування екологічно небезпечних технологій виробництва в аграрному секторі).

Для страхового ринку в аграрному секторі важливо: накопичувати статистичну інформацію у розрізі клієнтів, регіонів, культур, збитків тощо; проводити підсумкові інформаційні кампанії за результатами страхової діяльності протягом року; підвищувати обслуговування компаній з обслуговування клієнтів та брати активну участь у сільськогосподарських масових заходах (виставках, круглих столах, днях поля, практичних семінарах); використовувати повною мірою аграрну науку – ґрунтознавство та землеробство, зокрема, відомості про бонітування ґрунтів, їх

якісний склад; застосовувати форми документів для врегулювання, розробити програми страхування для овочів та саджанців ягідних культур.

Отже, ринок агрострахування перебуває на етапі розвитку, страховики стають дедалі ефективнішими і сільгоспвиробникам потрібно розібратися у його механізмах, зробити правильний вибір надійної страхової компанії, виважено вивчити та вибрати найбільш прийнятні умови страхування, а також страховий продукт.

Список використаних джерел:

1. Кравчук О.В. Становлення аграрного страхування: світовий та вітчизняний досвід. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2011. № 2. С. 85-91.
2. Лобова О.М. Теоретичні основи сільськогосподарського страхування. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2011. № 126. С. 58-65.
3. Матвієнко Г.А. Управління страховими ризиками при вирощуванні культур в сільськогосподарських підприємствах : автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук. : 08.00.04/ Житомир, 2009. 20 с.
4. Петрук Т. Ю. Економічний зміст та значення сільськогосподарського страхування. *Агросвіт*. 2017. № 4. С. 46-52.
5. Яцух О.О. Ринок агрострахування в Україні : стан та перспективи розвитку. *Економіка і суспільство*. 2017. № 7. С. 866-872.

СЕКЦІЯ IV. МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ВПЛИВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА ЯКІСТЬ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Наумик Антон Сергійович

здобувач вищої освіти ННІ права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Корх Анна Олександрівна

здобувачка вищої освіти ННІ права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Липовська Наталія Анатоліївна

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри управління та адміністрування
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Одним з важливих чинників розбудови громадянської та демократичної держави є комплексний розвиток сучасної освіти, адже в процесах світової глобалізації, міждержавного об'єднання та прогресування науки і техніки саме вона відіграє важливу роль у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку. В той час, як якість освіти – показник ефективності державно-управлінських механізмів.

У сучасних умовах розвитку суспільної життєдіяльності людини, публічне управління відіграє провідну роль у становленні та розвитку сучасної освіти, адже саме держава розбудовує її використовуючи при цьому специфічні власті (публічно-владні) повноваження.

Під час комплексного планування та реалізації державної політики у сфері менеджменту освітніх послуг провідною складовою стала можливість забезпечення потреб громадян й суспільства у якісній та належній освіті, компетентних спеціалістах, що здатні розв'язувати нетипові задачі в умовах соціально-економічної та політичної невизначеності.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій спричинив цифровізацію всіх систем життєдіяльності суспільства. На сучасному етапі розвитку економіки важко уявити хоча б одну сферу, яка залишилася осторонь процесів цифровізації. Не стала винятком і вітчизняна система освіти [1], у зв'язку з чим доцільно зазначити, що саме публічне управління може чинити значний вплив на розвиток цифровізації освіти, і в подальшому впливати на її якість. Ця думка підтверджується можливістю системи дистанційної освіти масово надавати освітні послуги, проводити оцінку їх якості та демонструвати рівень оволодіння певними знаннями й навичками в загальному та персоналізованому вигляді.

Варто зазначити, що якісна система надання освітніх послуг є однією з передумов сталого розвитку держави. В умовах європейської та світової інтеграції

України, а також становлення ринкової економіки, освіта стає товаром на ринку надання послуг та залежно від її якості та ефективності управління нею, будучи тісно пов'язаною з ринком праці та соціально-економічною сферою розвитку суспільства загалом, виступає інвестицією в майбутнє [2].

Сучасній освіті, як багатокомплексному явищу властиві певні особливості, а саме: багатоступеневість, специфічний зв'язок з іншими сферами життєдіяльності людини та певні проблеми, що створюються та виникають внаслідок господарської діяльності суб'єктів освітньої діяльності. Всі ці компоненти значним чином взаємодіють між собою та обумовлюють необхідність втручання держави у сферу освітніх послуг задля їх покращення та належного регулювання.

Здійснюючи дослідження проблем сучасної освітньої системи варто зазначити, що основними факторами її нестабільності є недосконалість сучасної нормативно-правової бази окремих освітніх складових. Наприклад, освіти з використанням дистанційної форми, неформальної та післядипломної освіти.

При аналізі проблем сучасної освіти доцільно охарактеризувати її ознаки, а саме:

1. Велика кількість видів і форм освітніх послуг;
2. Наявність широкої мережі закладів освіти різних організаційно-правових форм;
3. Орієнтація на набір абітурієнтів та випуск фахівців, а не на потреби сучасного ринку праці (властиво для приватних закладів вищої освіти);
4. Динамічність та можливість адаптації до змін;
5. Швидкоплинність процесів господарської діяльності.

Зазначені аспекти детермінують необхідність у створенні дієвих механізмів формування цінової політики на освітні послуги та створення балансу між попитом і пропозицією, адже останнім часом спостерігається значний вплив бажаючих здобувати вищу освіту. Окрім того, варто наголосити на необхідності державного врегулювання кількості ліцензійних місць у закладах вищої освіти з кількістю абітурієнтів, що на них претендують, задля зменшення розриву між очікуваними та реальними показниками вступу на певні освітні програми (спеціальності).

Цікавим є й те, що процес становлення державно-політичної та суспільно-громадської думки щодо певних питань управління державою відбувається поступово, адже певні закони чи нормативно-правові акти, фактично, створюються та реалізуються самою державою і для їх розуміння та ознайомлення громадянам необхідний певний проміжок часу [3], у зв'язку з чим доцільним буде поступове впровадження змін у сучасну освітню систему.

В умовах реформ і, водночас, воєнного стану в Україні на передній план висуваються завдання з підвищення дієвості публічного управління, яке може бути досягнуто шляхом побудови ефективної системи влади, забезпечення надання доступних та якісних послуг громадянам країни та, як наслідок, повернення їх довіри до органів публічної влади [4], у зв'язку з чим досить актуальним є питання покращення системи вітчизняної освіти.

Таким чином, проаналізувавши вищезазначену інформацію, можна прийти до висновку, що сучасне публічне управління здійснює значний вплив на освітню систему України та здатне покращити її за допомогою демократичних суспільно-державних ініціатив.

Список використаних джерел:

1. Козубай І., Корх А., Наумик А. Цифровізація у викладанні іноземної мови: історичний та правовий аспекти. *Grail of science*. 2023. № 32. С. 317–321. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.13.10.2023.058> (дата звернення: 01.01.2024).

2. Ревунець Г.А. Публічне адміністрування освітніх послуг в умовах ринкових трансформацій. Інтелектуальна економіка в умовах суспільних трансформацій: матеріали V Міжнар. наук. практ. форуму, 25 жовт. 2019 р. Житомир: ЖНАЕУ, 2019. С. 482—484.
3. Наумик А., Попова А. В. Становлення державно-політичної думки як основний аспект розвитку сучасної правової системи України. *Тренди та перспективи розвитку мультидисциплінарних досліджень* : МАТЕРІАЛИ IV МІЖНАР. СТУДЕНТ. НАУК. КОНФ., м. Луцьк, 1 груд. 2023 р. С. 99–100.
4. Shumska H. M. Elaborating the directions for ensuring the effectiveness of public administration as a basis for socioeconomic development of ukraine. *Business inform.* 2023. Т. 1, № 540. С. 177–184. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-1-177-184> (дата звернення: 01.01.2024).

РОЗВИТОК МЕТОДОЛОГІЇ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ У ТРАНСФОРМАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Меркулов Д. М.

аспірант

Національний університет "Одеська політехніка", Україна

Існуюча теоретико-методологічна база антикризового управління, вироблена в умовах зрілої ринкової економіки в процесі її еволюції, потребує розвитку та адаптації до трансформаційних умов переліку. Вітчизняні умови, витоки яких від адміністративно-командного управління економікою, вимагають розробки відповідного їм інструментарію діагностики та попередження кризових ситуацій. Здійснювана реструктуризація підприємств, як показує вітчизняний досвід, зводиться або до фрагментарного перебудови внутрішніх взаємозв'язків в організаціях (введення або усунення відділів, посад), або перетворення в нові організаційно-правові форми, що змінює статус і розмір підприємства, але не суті управління ним. Крім того, частина вітчизняних керівників не має навичок самостійного проведення комплексної діагностики та розробки антикризової стратегії, постановки такої функції на підприємстві, тому що в умовах одержавленої економіки цей вид управлінської діяльності був незатребуваний [1, с. 12 – 161].

Узагальнюючи стан розробленості проблеми антикризового управління У трансформаційній економіці, можна зробити такі висновки:

1. Зарубіжні підходи відображають, і, відповідно, враховують причини кризового стану, характерні для ринкової економіки в умовах раціональної поведінки суб'єктів господарювання, які максимізують доходи. Рекомендовані механізми антикризового управління засновані на іншій емпіричній, нормативно-правовій та макроекономічній базі.

2. Як правило, моделі антикризового управління або зведені до фінансового оздоровлення підприємства, або представлені як загальні теоретичні конструкції, які хоч і пояснюють господарську реальність, але через зайву узагальненість, не можуть бути практичним інструментарієм.

3. У більшості досліджень автори виходять з того, що у всіх галузях діють однорідні підприємства в умовах однієї й тієї ж кон'юнктури ринку, тому дослідження не повною мірою враховують регіональний та галузевий аспекти [2, ч.1, с. 19; ч.2, с. 14-15.]

Пріоритетним завданням теорії антикризового управління, що формується в економіці, що трансформується, є розробка теоретичної та прикладної моделі антикризового управління підприємством, що включає активізацію внутрішніх механізмів управління підприємства та облік макроекономічних та інституційних факторів, що визначають його динаміку.

Методологічною основою антикризового управління підприємством у трансформаційній економіці є поєднання теорії організаційного дарвінізму (з типологізацією можливих криз залежно від стадії життєвого циклу підприємства та необхідністю адаптації до зовнішнього середовища як головною метою антикризового управління); марксистської теорії організації (з акцентом на вирішення соціальних проблем у процесі антикризового управління) та інституційної теорії (що вимагає інституціоналізації соціальної відповідальності бізнесу в процесі антикризового управління). Тому на додаток до

загальноприйнятого підходу діагностування кризової ситуації переважно за показниками фінансового стану підприємства напрямами оцінки кризи є: моніторинг зовнішнього середовища підприємства: оцінка рівня надмірної зайнятості та соціальної напруженості в колективі; відповідність існуючої організаційної структури управління підприємства цілям антикризової стратегії.

Потребують додаткового методологічного обґрунтування можливі причини появи кризової ситуації у розвитку підприємства, які більшість дослідників поділяють на зовнішні та внутрішні. Безперечно, це правильно. Однак, на наш погляд, необхідно також врахувати, що крім загальних причин неплатоспроможності, характерних для всіх підприємств, незалежно від їхньої країнової, галузевої приналежності та форми власності, існують також «історичні» (об'єктивні) причини кризового стану частини українських підприємств: великий розмір державних підприємств (частина яких є містоутворюючими, що збільшує собівартість їх продукції), наявність надлишкової чисельності працівників, обтяжена галузева структура, адміністративний менталітет господарських керівників. Наявність цих причин видозмінює стратегію антикризового управління [3, с. 744-750].

Основними елементами системи антикризового управління підприємств промисловості України, на мою думку, є: постановка функції моніторингу довкілля та оцінки конкурентоспроможності підприємства як основи превентивного антикризового управління; розробка соціально-відповідального механізму вивільнення надмірної зайнятості з підприємств; розробка моделей реорганізації великих державних підприємств та освіти на їх основі мережі малих та середніх фірм, формування організаційної культури та навчання керівників ефективним методам проведення змін.

Список використаних джерел:

1. Дорошук Г. А., Дашенко Н. М. Антикризове управління підприємством: навчальний посібник. Одеса: СтандартЪ, 2007. 320с.
2. Захарченко В. І., Єрмак С. О. Ключові завдання антикризового управління при проектуванні організаційно-технологічних систем у високотехнологічному виробництві. Економіка: реалії часу, 2022. №2(60). Ч.1 С. 5-2; №3(61). Ч. 2 С. 5-17.
3. Мазур Н., Шапиро В. и др. Управление проектами. Справочное пособие. Москва: Высшая школа, 2001.875с.

РОЗРОБКА КОМПЛЕКСНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ПОЛІПШЕННЯ РОБОЧОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ЗДОРОВ'Я МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Алієв Микола Миколайович

здобувач вищої освіти гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Кубіцький Сергій Олегович

ORCID ID: 0000-0002-7691-8606

канд. пед. наук, професор,
завідувач кафедри управління та освітніх технологій
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

В умовах воєнного стану, який оголошений в Україні, проблема формування сприятливих умов праці персоналу закладу охорони здоров'я набуває особливої актуальності та важливості. Актуальність теми дослідження визначається наступними проблемами та протиріччями: 1) невідповідністю між зростаючими вимогами до працівників закладів охорони здоров'я та існуючими умовами праці. У контексті постійно зростаючих вимог до якості та доступності медичних послуг, існує відчутний дисбаланс між очікуваннями до персоналу закладів охорони здоров'я та реальними умовами їхньої роботи; 2) психоемоційним навантаженням на працівників закладів охорони здоров'я у воєнний час, який суттєво збільшує рівень стресу та емоційного вигорання серед медичних працівників, ставлячи під загрозу їхнє психологічне благополуччя та професійну ефективність; 3) протиріччям між необхідністю забезпечення безпеки персоналу та обмеженими ресурсами. Безпека та здоров'я медичних працівників є критично важливими, проте часто заклади охорони здоров'я зіштовхуються з обмеженнями ресурсів для забезпечення належних умов праці; 4) відсутністю цілісної системи підтримки та мотивації медичного персоналу. Часто в закладах охорони здоров'я не вистачає системного підходу до підтримки персоналу, що включає емоційну підтримку, професійний розвиток та адекватну мотивацію; 5) проблемою адаптації міжнародних стандартів умов праці до українських реалій. Хоча міжнародні стандарти та практики можуть слугувати орієнтиром для покращення умов праці, існує виклик їх адаптації та впровадження в контексті української медичної системи [1-5; 9-13].

Ці проблеми та протиріччя вказують на глибоку потребу в дослідженні та розробці ефективних стратегій для формування кращих умов праці, що включають безпеку, психологічний комфорт та професійне зростання медичних працівників, особливо в умовах сучасних викликів та криз.

На основі проведеного аналізу та з урахуванням ідентифікованих потреб персоналу Київської міської клінічної лікарні швидкої медичної допомоги, нами були розроблені методичні рекомендації, спрямовані на створення більш комфортних і безпечних умов роботи для медичних працівників, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню загальної продуктивності та задоволення від роботи. До них можемо віднести:

1. *Оптимізація графіків роботи.* Розроблення гнучких графіків роботи, що забезпечують достатній час для відновлення та уникнення професійного вигорання. Розгляд можливості введення відпочинку між важкими змінами.

2. *Дотримання ергономічного підходу в оснащенні робочих кабінетів медичних працівників.* Переобладнання робочих місць з урахуванням ергономічних стандартів для зниження фізичного навантаження та запобігання професійних захворювань.

3. *Забезпечення психологічної підтримки.* Організація роботи постійно діючої служби психологічної підтримки для персоналу, включаючи індивідуальні консультації та групові сесії.

4. *Упровадження сучасних технологій.* Активне використання інформаційних технологій для спрощення адміністративних процесів та покращення якості медичного обслуговування.

5. *Розвиток програм здоров'я та благополуччя.* Запровадження програм здоров'я, фізичної активності та харчування для підтримки загального стану медичного персоналу.

6. *Підвищення кваліфікації навчання.* Запровадження регулярних навчальних курсів та семінарів для підвищення професійного рівня персоналу та ознайомлення з новими медичними практиками.

7. *Забезпечення належних засобів індивідуального захисту.* Гарантування наявності та використання засобів індивідуального захисту для забезпечення безпеки персоналу, особливо в умовах пандемії та війни.

8. *Створення безпечного, відкритого робочого середовища.* Формування відкритої, довірливої атмосфери у робочому колективі, в середовищі якої кожен працівник може висловлювати свої думки та пропозиції.

9. *Моніторинг і постійне вдосконалення умов роботи.* Регулярне проведення анкетування серед медичного персоналу та реагування на їхні відгуки для ідентифікації поточних проблем та потреб. Використання отриманої інформації для постійного вдосконалення умов праці.

10. *Забезпечення комплектації кадрів згідно штатного списку.* Забезпечення достатньою кількістю персоналу, щоб уникнути перевантаження працівників та знизити рівень стресу.

11. *Створення можливостей для кар'єрного росту.* Забезпечення можливості для кар'єрного росту та розвитку, що підвищить мотивацію та задоволення працівників своєю роботою.

12. *Застосування системи внутрішнього оцінювання.* Введення системи внутрішнього оцінювання роботи та нагородження за високі досягнення та інноваційний підхід у роботі.

13. *Створення механізмів зворотного зв'язку з пацієнтами.* Запровадження системи збору зворотного зв'язку від пацієнтів щодо якості обслуговування та роботи персоналу для сприяння покращенню умов праці.

14. *Упровадження системи здорового харчування та оздоровлення.* Організація здорового харчування у закладі охорони здоров'я, а також створення умов для фізичного оздоровлення персоналу.

Виокремлені рекомендації спрямовані на створення безпечного, здорового та продуктивного робочого середовища, що сприятиме як фізичному, так і психологічному стану медичного персоналу.

У контексті розглянутих рекомендацій є важливим розуміння того, що формування здорового та ефективного робочого середовища в закладах охорони здоров'я вимагає комплексного підходу. Це стосується не лише дотримання фізичної безпеки та комфорту, а й врахування психологічних потреб медичного персоналу. Через що наступні стратегії, розроблені на основі досвіду провідних міжнародних закладів охорони здоров'я, відіграють ключову роль у створенні гармонійних умов

праці для медичних працівників. Розглянемо детальніше ці стратегії, що охоплюють весь спектр аспектів робочого середовища:

1. Фізичне оточення та ергономіка

- покращення освітлення, вентиляції та загального дизайну робочих просторів. Наприклад, в Mayo Clinic використовують освітлення, що імітує природне світло для зниження втоми персоналу;

- впровадження ергономічних меблів та обладнання. Наприклад, у Cleveland Clinic використовують ергономічні стільці та регульовані столи для зниження навантаження на спину та кінцівки.

2. Ментальне здоров'я та психологічний стан

- реалізація програм психологічної підтримки, таких як групи взаємодопомоги та індивідуальні консультації. Наприклад, у Johns Hopkins Hospital є програми психологічної підтримки для персоналу, який працює в екстремальних умовах;

- профілактика та реагування на професійне вигорання. В Hospital General de Catalunya використовують медитацію та техніки розслаблення для зменшення стресу.

3. Фізичне здоров'я та безпека

- впровадження програм фізичних тренувань та оздоровлення. Наприклад, в Charité University Hospital в Берліні є спеціально обладнані зони для фізичних вправ та йоги для персоналу;

- регулярні медичні огляди та вакцинація. У Singapore General Hospital працівникам надаються регулярні огляди для раннього виявлення можливих проблем із здоров'ям.

4. Соціальна підтримка та корпоративна культура

- створення сприятливого соціального середовища, у якому підтримуються командний дух та взаємодопомога. Наприклад, у Stanford Health Care активно сприяють командній взаємодії та соціалізації серед колег;

- розвиток корпоративної культури, що включає взаємну повагу, визнання та нагородження. У Massachusetts General Hospital використовують систему відзнак для персоналу за виняткові досягнення та внесок у роботу закладу [5; 6-8].

Такі стратегії важливо адаптувати та впровадити у Київській міській клінічній лікарні швидкої медичної допомоги, з урахуванням місцевих особливостей та потреб персоналу. Відповідно, розробка та впровадження такої комплексної системи забезпечить не тільки зниження рівня емоційного вигорання серед медичних працівників, але й підвищення ефективності роботи, зменшення відсотка помилок у роботі, покращення якості пацієнтського догляду та загальне зростання задоволеності роботою та життям.

Список використаних джерел:

1. Амеліна С.М., Кубіцький С.О. (2020). Корпоративна культура у системі управління персоналом. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. № 7 (39). С. 59-66.
2. Базелюк В.Г., Кубіцький С.О., Михайліченко М.В., Михнюк С.В. (2022). Техніка управлінської діяльності : навчальний посібник. К.: Міленіум. 424 с.
3. Базелюк В.Г., Гречаник Н.І., Кубіцький С.О., Шумілова І.Ф. (2023). Управління освітньою діяльністю : навч. посібник. К.: Міленіум. 723 с.
4. Барзилович А.Д. (2020). Механізми державного регулювання. Надання медичних послуг в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. № 1 (24). С. 86-90.
5. Гомон Д.О., Денисова А.В. (2016). Зарубіжний досвід організації забезпечення охорони здоров'я. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки*. № 4. С. 123.

6. Гречаник Н.І. (2019). Філософський аспект культурологічної компетентності особистості. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Вип. 10 (94). С. 130-141.
7. Кубіцький С.О. (2010). Історія соціальної роботи в зарубіжних країнах в схемах і таблицях: навчальний посібник. К.: НАКККіМ. 124 с.
8. Кубіцький С.О. (2016). Соціальні послуги вразливим категоріям населення: теорія, практика, інновації: монографія. К.: Видавництво «Міленіум». 484 с.
9. Муляр Г.В. (2020). Реформа сфери охорони здоров'я: адміністративно-правовий аспект. *Юридичний вісник*. № 1. С. 51-57.
10. Про безпеку та здоров'я працівників на роботі. Кабінет Міністрів України, Закон України (проект), 13 жовтня 2023 року, Київ. <https://ips.ligazakon.net/document/JI10117A>.
11. Урсакий Ю.А., Кубіцький С.О. (2020). Роль лідера в мотивації персоналу. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ. Вип. І-ІІ (77-78). Економічні науки. С. 325-338.
12. Щербиніна М.Б., Скирда І.Ю. Реформа системи охорони здоров'я України: проблеми сьогодення. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.mifua.com/archive/article/26830>.
13. Alla Kozhevnikova, Iryna Shumilova, Natalia Merkulova, Irina Sherstnyova. (2021). Management of formation of intercultural communicative competence of future heads of general secondary education institutions. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research*. Volume 11, Issue 1, Speciale Issue XVII. P. 92-97.

СЕКЦІЯ V. ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Крамар Руслана Іванівна

ORCID ID: 0000-0001-5086-9845

доктор юридичних наук, доцент

ЗВО «Львівський університет бізнесу та права», Україна

Актуалізація отримання та надання адміністративних електронних послуг найбільш гостро з'явилась під час пандемії COVID-19, а згодом і повномасштабного вторгнення військ російської федерації на територію України. Відомо, що до вищезгаданих подій, в Україні електронні послуги з'явилися як один з елементів євроінтеграції та політики уряду на діджиталізацію полегшення взаємодії простих громадян з органами публічної влади, зменшення корупційних ризиків та створення безвідмовної та автономної системи надання якісних електронних послуг відповідно до нагальних потреб населення у реалізації своїх прав та законних інтересів. Водночас, активний розвиток сфери електронних послуг припав саме на епоху інформатизації суспільства внаслідок надолуження відставання від західних країн та партнерів (наприклад, у сфері електронних довірчих послуг та засобів ідентифікації).

Різні органи публічної влади по-різному реалізують виконання та доступ до електронних адміністративних послуг. На це впливають нормативно-правові акти, котрими керуються органи у своїй діяльності, кадрові рішення керівників, технічною забезпеченістю та фінансуванням органу з боку держави.

Поняття «електронні публічні послуги» визначаються у Законі України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» від 15.07.2021 № 1689-IX. Так, у законі присутнє таке визначення: «електронна публічна послуга - послуга, що надається органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, які перебувають в їх управлінні, у тому числі адміністративна послуга (у тому числі в автоматичному режимі), яка надається з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем на підставі заяви (звернення, запиту), поданої в електронній формі з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем» [1].

Електронна послуга також визначається Законом України «Про електронні довірчі послуги», а саме «будь-яка послуга, що надається через інформаційно-телекомунікаційну систему» [2]. Дехто з вчених доходить думки, що електронні послуги є різновидом публічних та формою їх надання, адже прогресивний елемент електронних послуг – саме в їх існуванні в мережі Інтернет або в будь-якій іншій електронній мережі, головною ознакою можна вважати надання таких послуг засобами інформаційно-комунікаційного штибу та обміну інформацією держави (органу, що її представляє) та громадянина (суб'єкта подання відповідної заяви на послугу).

Отже, виходячи із поняття, що дається нам із нормативного акту стає зрозумілим, що електронні публічні послуги можуть надаватись не лише органами державної влади, як це є наразі, а й органами місцевого самоврядування та іншими установами (муніципальні послуги). Це значно розширює спектр послуг у майбутньому, адже дає можливість забезпечити громадянам більше електронних послуг безпосередньо органами на місцях (акцентуючись на потребах місцевого населення).

Система надання електронних послуг в Україні є лосить розгалуженою, а адміністрування діяльності численних порталів вимагає значного адміністративного ресурсу, кадрів для обслуговування системи та фінансування. До прикладу, наразі портал державних послуг «Дія» є найбільш прогресивним та держава в результаті намагатиметься перевести увесь доступний спектр електронних послуг до одної монолітної системи, що є вірним підходом [3]. Адже, з точки зору зручності та доступності для пересічного громадянина, йому буде лише необхідно ідентифікувати свою особу одним з доступних шляхів (кваліфікований електронний підпис, токен, GovID) та отримати доступ до електронних послуг різного штибу – пенсійні, бізнесові, соціальні, міграційні, адміністративні, житлові. Проте, з огляду на практику користування громадянами усім спектром послуг необхідно мати до десятка облікових записів у кожній установі та її електронній системі, хоча й ідентифікація є однаковою та уніфікованою, що є позитивним аспектом і є підвалиною для подальшої уніфікації платформ та порталів під егідою «Дії».

В результаті такого об'єднання, на думку вчених-експертів інформаційної сфери права, держава та громадяни на виході отримують лише позитивні зміни, серед основних: 1) вичерпання корупційних ризиків до незначущих показників; 2) неможливість зловживання сулжбовим становищем державних службовців; 3) автономність прийняття рішення в рамках надання електронної послуги; 4) відсутність прямого контакту суб'єкта подання та службовця, котрий управляє процесами надання послуг, що нівелює низку людських факторів; 5) швидший темп надання послуги [4], адже затрати на підготовку документів з різних органів та установ будуть мінімізовані.

Щодо адміністративно-правового регулювання у сфері надання електронних послуг різного типу в Україні, варто зазначити, що існує та сама проблема розгалуженості механізмів, нормативних актів та органів, котрі регулюють дану діяльність в державі.

Висновки. Електронним послугам властиві певні специфіки, котрі вони внаслідок їх гнучкості та сучасності можуть реалізувати найбільш ефективно, відповідно до викликів часу, як наприклад, розширення переліку державних органів та їх суб'єктів, котрі могли б надавати електронні послуги найрізноманітнішого спектру, від адміністративних до бізнесових. Україна та її інформаційно-телекомунікаційні електронні системи все ще перебувають на посередніх рівнях на фоні інших країн, проте темп розвитку та розгалуженість і підпорядкованість системи різним відповідальним суб'єктам, на даному етапі, дозволяє якісно зрівняти у рівні електронних послуг із партнерами. Безумовно, використовуючи цей «активний старт», необхідно і надалі проводити реструктуризацію системи електронних послуг, а також органів, що їх надають і приводити їх до спільного знаменника. Це, в свою чергу, повинно позитивно вплинути на їх доступність, а також на зацікавленість населення у тому, щоб реалізувати свої інтереси шляхом використання не застарілих, в чомусь корупційно небезпечних видів послуг, а саме електронних.

Список використаних джерел:

1. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг : Закон України від 15.07.2021 р. № 1689-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#Text>
2. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>
3. Офіційно: «Портал Дія» – відтепер Єдиний державний вебпортал електронних послуг. *Міністерство цифрової трансформації України.* URL: <https://thedigital.gov.ua/news/ofitsiyno-portal-diya-vidteper-ediniyderzhavniyvebportal-elektronnikh-poslug>
4. Опар Н. В. Теоретичні основи надання електронних послуг в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2021. № 6. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2106>

ЗАХИСТ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ТА ІНСТИТУЦІЙНА МОДЕЛЬ ГАРАНТУВАННЯ

Павлюк Роман Володимирович

аспірант 1 року навчання

ННІП КНУ імені Тараса Шевченка, Україна

Механізми захисту прав іноземних інвесторів в Україні є актуальною цариною наукового інтересу як узагальнено, так і зараз -- в епоху повномасштабного вторгнення РФ від 24.02.2022 р. та необхідності залучення інвестиційних активів від фізичних та юридичних осіб із іноземною афіліацією для повоєнної відбудови.

Доктринально-теоретичне вивчення аспектів іноземного інвестування в Україні, стандартів нормативно-правового та інституційного захисту іноземних інвестицій в Україні здійснювали В. Поєдинок (правове регулювання інвестиційної діяльності: теоретичні проблеми) Б. Гальчинський (визначення перспективних особливостей захисту іноземних інвестицій в Україні та виходу на вітчизняні інвестиційні ринки іноземних партнерів); В. Коссак (специфіка нормативного регулювання інвестиційної діяльності в Україні); Л. Новікова (здійснення державного регулювання вітчизняними інвестиційними ринками в Україні в умовах іноземного інвестування); Н. Могильна (проблематика захисту прав іноземного інвестора в Україні) тощо.

Першочергово зауважимо, що захист режиму іноземного інвестування в Україні здійснюється на нормативно-правовому (юридичному) та інституційному рівні гарантування.

Нормативно-правовий рівень гарантування захисту іноземних інвестицій в Україні опосередковується положеннями Закону України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-XII та Закону України «Про режим іноземного інвестування» № 93/96-ВР. Примітно, що досі чинним у вітчизняній нормативній парадигмі є Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» № 93/96-ВР, підписаний 05.10.1991 р. першим президентом України Л. Кравчуком. Розглянемо положення перших двох нормативно-правових актів у контексті захисту іноземних інвестицій в Україні більш детально.

Відповідно до ч. 2 ст. 2 Закону України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-XII, іноземна інвестиційна діяльність в Україні провадиться іноземними державами, іноземними юридичними особами та особами, що мають відмінне від українського громадянство (де-факто, іноземними громадянами). Крім того, ч. 2 ст. 2 Закону № 1560-XII гарантує опцію участі іноземних інвесторів у спільній інвестиційній діяльності, здійснюваній ними у кооперації із інвесторами, афілійованими в Україні. Своєю чергою, ч. 1 ст. 5 Закону № 1560-XII презюмує визнання фізичних та юридичних осіб із афіліацією в іноземній державі, що здійснюють інвестиційну активність в Україні, суб'єктами інвестиційної діяльності [1].

Згідно ст. 1 Закону України «Про режим іноземного інвестування» № 93/96-ВР, вітчизняний законодавець розуміє під поняттям «іноземний інвестор» суб'єктів провадження інвестиційно-вкладницької діяльності на території України, себто юридичних осіб, фізичних осіб, держав та міжнародних урядових/неурядових організацій [2].

Вищезначена нормативно-правова архітектоніка формує кластерні межі здійснення інвестиційної діяльності в Україні іноземними інвесторами та, водночас, дефініціює коло здійснення останніми процедури вкладення власних активів (коштів) у окремі стартапи, об'єкти та господарські структури в Україні. Одним із ключові до гарантування інвестиційної діяльності у означених узагальнених нормативно-правових положеннях є: а) визначення поняття іноземної інвестиційної діяльності; б) визначення кола суб'єктів здійснення іноземної інвестиційної діяльності; в) означення юридичного нормування терміну «іноземний інвестор». Сукупно цим створюється підґрунтя принципу непорушності іноземних інвестицій в Україні.

Безпосередня процедура гарантування іноземних інвестицій в Україні за вітчизняним законодавством передбачає проведення комплексу заходів щодо їхнього збереження. Як зазначено у ст. 19 Закону України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-XII [1], захист інвестицій — організаційно-технічна та правова модель захисту, збереження, забезпечення прозорості внесення, використання інвестованих коштів та активів, заснованих на концепції захисту прав та інтересів інвесторів, зокрема щодо оприбуткування власних інвестованих та реінвестованих активів у певні господарські, виробничі, економічні об'єкти. Дані положення також доцільно застосовувати як до процесу вітчизняного, так і до процесу іноземного інвестування в Україні.

У галузевому Законі України «Про режим іноземного інвестування» № 93/96-ВР [2] проблематиці державного гарантування захисту іноземних інвестицій присвячено Розділ II (ст. 7-12) нормативно-правового акту. Ними, зокрема, гарантовано сталість правового режиму іноземної інвестиційної діяльності в Україні (визначення характеру та особливостей виключно законами України); захист іноземних інвестиційних активів фізичних, юридичних осіб та держав у разі локальних змін нормативно-правової бази України; презумпцію недопущення вилучень інвестиційних активів та незаконної діяльності щодо останніх органами державної влади/органами місцевого самоврядування та їхніми посадовими особами; компенсаційно-відшкодувальний механізм нівелювання збитків іноземних інвесторів незалежно від форми функціонування у випадку виникнення форс-мажорів та ін; опцію інвестиційних повернень іноземного інвестора за умови припинення фінансово-економічної зацікавленості у процесі інвестування в Україні; схоронність фінансово-прибуткової бази іноземного інвестора, отриманої як результат провадження інвестиційної діяльності в Україні.

Інституційний рівень гарантування іноземних інвестицій в Україні також корелює із положеннями вищенаведених нормативно-правових актів. Наприклад, у ст. 19 згаданого Закону України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-XII [1] законодавець зазначає, що захист іноземних інвестицій в Україні гарантується «державою». Це означає, що відповідальність за здійснення контролю (нагляду) за додержанням інвестиційного законодавства (щодо іноземних та вітчизняних інвестицій в Україні) покладено на органи державної влади, органи місцевого самоврядування та профільні державні інституції.

До профільної державної інституції гарантування вітчизняних та іноземних інвестицій в Україні можна віднести Державне підприємство (ДП) «Національний фонд інвестицій України», утворене відповідно до Постанови КМУ № 295 від 31.03.2021 р. Про утворення державного підприємства «Національний фонд інвестицій України» [3]. До відання даного органу, зокрема, віднесено гарантування вітчизняних та іноземних інвестицій, забезпечення їхнього збереження, схоронності

активів юридичних та фізичних осіб та гарантування їхнього примноження у випадку укладення договорів про здійснення спільної інвестиційної діяльності та (або) проведення спільних інвестиційних проєктів в Україні. Даний крок державотворення можна вважати визначальним, адже до 2021 р. гарантування іноземних та внутрішніх інвестицій в Україні здійснювалося виключно за нормативно-правовою аналогією, що не додавало даному процесу проактивної сталості.

Проаналізувавши процедуру захисту іноземних інвестицій в Україні крізь призму нормативно-правового та інституційного забезпечення, відзначимо наступне: по-перше, законодавче забезпечення схоронності іноземних інвестицій здійснюється Законом України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-XII та Законом України «Про режим іноземного інвестування» № 93/96-ВР; по-друге, інституційне забезпечення захисту іноземних та вітчизняних інвестицій в Україні здійснює ДП «Національний фонд інвестицій України», утворений відповідно Постанови КМУ № 295 від 31.03.2021 р. Про утворення державного підприємства «Національний фонд інвестицій України».

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-XII від 18.09.1991 р. (ред. від 10.10.2022 р.). Відомості Верховної Ради. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
2. Закон України «Про режим іноземного інвестування» № 93/96-ВР від 19.03.1996 р. (ред. від 17.08.2022 р.). Відомості Верховної Ради. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Постанова КМУ № 295 від 31.03.2021 р. Про утворення державного підприємства «Національний фонд інвестицій України». Урядовий портал : офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України. Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-utvorennya-derzhavnogo-pidpriyemstva-nacionalnij-fond-investicij-ukrayini-i310321-295>

НІМЕЦЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОДАТКОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Олійник Юрій Ігорович

аспірант 2 курсу навчання

Західноукраїнський національний університет, Україна

Науковий керівник: Кравчук Мар'яна Юріївна

ORCID ID: 0000-0001-9987-0487

д-р.юрид.наук, професор,

завідувач кафедри адміністративного права та судочинства

Західноукраїнський національний університет, Україна

Реформування та модернізація податкової системи у розвинених країнах Європи та світу стосується, передусім, змін щодо покращення результативності діяльності податкових органів, ефективності податкового законодавства. Одним із векторів таких змін є питання притягнення до відповідальності платників податків за вчинення відповідних правопорушень.

Вибір саме Німеччини для аналізу можна обумовити наступними чином: 1) ця країна має досвід щодо встановлення суворого державного контролю за дотриманням податкового законодавства; 2) досвід Німеччини поєднав систему штрафів, що залежать від суми несплачених податків, а також повторних правопорушень; 3) розвинута співпраця між податковими органами та платниками податків; 4) діє система превентивних заходів щодо попередження податкових правопорушень.

У Німеччині основним джерелом права у сфері відповідальності за фінансові правопорушення податкового та митного спрямування є Положення про податки 1977 року. Зауважимо, що дане Положення досить чітко розмежовує податкові правопорушення і податкові злочини, визначає різні їхні ознаки [1, с. 26]. У цьому Положенні передбачено кримінальну та адміністративну відповідальність за вчинення податкових правопорушень. Наприклад, за порушення законодавства, яке приводить до створення можливості ухилення від сплати митних платежів, передбачено адміністративну відповідальність у вигляді штрафу, а за ухилення від сплати податків, порушення митних правил – кримінальну відповідальність у вигляді штрафу або позбавлення волі [2, с. 37]. Незважаючи на те, що практично всі склади податкових злочинів визначені в Положенні про податки, Кримінальний кодекс Німеччини також містить кілька норм, що входять у систему податкового деліктного права. Зокрема, самостійними видами податкових злочинів є підробка знаків сплати митних платежів та приховування майна задля ухилення від оподаткування. Ознаки цих злочинів містяться не в податковому, а в кримінальному законі. Особи, які вчинили такі злочини, підлягають покаранню у вигляді штрафу або позбавлення волі. Крім цього, законодавство Німеччини передбачає можливість додаткового покарання за вчинення податкових злочинів. Наприклад, суд може призначити додаткове покарання у вигляді конфіскації предметів, прихованих від податків, або коштів, що використовувались як знаряддя злочину. Для осіб, засуджених до позбавлення волі на строк більше одного року, додатковим покаранням може бути встановлена заборона займати державні посади протягом установленого законодавством терміну [2, с. 37].

Варто зазначити, що у більшості держав під час притягнення до відповідальності за порушення податкового законодавства враховується наявність вини платника податків у скоєнні відповідних правопорушень. Так, у Німеччині притягнення як до адміністративної, так і до кримінальної відповідальності за вчинення податкових правопорушень можливе тільки щодо винних вчинених діянь. Однак в окремих державах, зокрема в Бразилії, Ізраїлі, Канаді, Колумбії, Саудівській Аравії, Словаччині, Румунії, Чехії, Швеції, Японії, вина платника податків може не враховуватися. У Канаді незалежно від вини платника податків під час здійснення повторного порушення протягом трьох років особа зобов'язана сплатити штраф у розмірі 10% від суми незадекларованого податку [2, с. 37].

Разом з тим, варто зазначити, що податкове законодавство Німеччини із його численними винятками та особливими правилами, вважається одним із найскладніших у світі [3, с. 99]. Але, виходячи із загального міжнародного аналізу, подібні правові норми зустрічаються і у законодавстві багатьох інших країн.

Отже, підводячи підсумок аналізу німецького законодавства про відповідальність за податкові правопорушення, варто зробити висновок, що вітчизняне законодавство, доцільно удосконалити із урахуванням досвіду даної держави. При цьому дане питання потребує комплексного підходу, а зокрема йдеться не лише про вдосконалення діяльності податкових органів, впровадження жорсткої системи штрафів та санкцій за порушення податкового законодавства, а й створення сприятливого середовища й проведення профілактичної роботи з платниками податків.

Список використаних джерел:

1. Старинець Є. А. Регламентация кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів): досвід зарубіжних країн загального та континентального права. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 1. С. 25-27.
2. Бабенко А. Ю., Небесна М. О. Правове регулювання відповідальності за порушення митного законодавства у зарубіжних країнах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2021. № 53. С. 34-39.
3. Єпур М. В., Самойловська В. П. Відмінності правового регулювання інституту податкового права за українським та німецьким законодавством. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. Випуск 5(40). С. 98-102.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ МАСОВИХ ПОХОВАНЬ, ЩО Є НАСЛІДКАМИ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Кузьмінчук Віктор Сергійович

Курсант Навчально-наукового інституту №1
Національна академія внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Чорноус Юлія Миколаївна

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики і судової медицини
Національна академія внутрішніх справ, Україна

Анотція. Стаття присвячена особливостям огляду місця події масових поховань, що виявлені за результатами вчинення військових злочинів окупаційними військами російської федерації після початку повномасштабного вторгнення на територію України 24 лютого 2022 року. Місця масових поховань виявлено на деокупованих територіях України, зокрема – в Київській, Харківській, Донецькій, Миколаївській та Херсонській областях. Серед низки ознак вчинених воєнних злочинів слід виокремити, що убитими російськими окупантами є не лише воїни Збройних Сил України, а й звичайні цивільні, у тому числі місцеві жителі. Важливість саме такого ОМП полягає в тому, що він стосується саме воєнних злочинів, відповідальність за які повинна понести російська федерація. Цей елемент є певним ґрунтом, на якому базується структура розслідування, без нього неможливе подальше доведення причетності та вини фігурантів, що повинні понести покарання за скоєння такого злочину.

Кількість жертв у місцях поховань громадян різниться від кількох десятків до кількох сотень. Найбільшими із зафіксованих є поховання в м. Ізюм Харківської області (941 загибла особа) та Київській області (1374 загиблих). Про це було заявлено заступником голови Національної поліції України – керівником Головного слідчого управління НПУ Максимом Цуцкірідзе і пізніше висвітлено в повідомленні пресслужби Національної поліції України [1].

Слід зазначити, що даний вид тісно пов'язаний із вчиненням інших військових злочинів, адже слідчими зафіксовано 25 катівень та місць несвободи в Харківській області, 16 - в Херсонській, 3 – в Київській області та 6 - на інших територіях, які були окуповані російськими військами. Діяльність таких місць продукувала смерті військових Збройних Сил, що потрапили у полон та мирних жителів, які пізніше були поховані в братських могилах. Діяння солдатів російської федерації є грубим порушенням міжнародного права, а саме: статті 5 Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 року [2]; статті 4 IV Конвенції про закони і звичаї війни на суходолі та додатку до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі [3]; статті 32 Конвенції про захист цивільного населення під час війни [4]. Окрім того, російські окупанти порушили ряд статей Кримінального кодексу України. Даний вид злочинів є прецедентом для криміналістичних підрозділів Національної поліції України, їх фіксація та розслідування вимагає певних змін та нововведень в криміналістичній методиці, криміналістичній техніці і, відповідно, в тактиці огляду місця події.

Загальновідомо, що XX розділом КПК України регламентовано проведення слідчих (розшукових) дій, а також зафіксовано ряд обов'язкових вимог, які повинні бути дотримані при проведенні кожної з них. До таких вимог відносяться підстави для проведення слідчої (розшукової) дії, що вказуватимуть на можливість досягнення поставленої мети, час проведення, обов'язкова присутність тих осіб, чий законні інтереси чи права можуть бути порушені та ряд інших вимог.

Згідно з частиною 1 статті 237 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України, з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей, документів та комп'ютерних даних [1]. Особливість даної слідчої (розшукової) дії в небезпеці зволікання з її проведенням, оскільки не виключаються зміни в обстановці, зникнення слідової картини кримінального правопорушення або ж особи, яка його вчинила, а також предметів, які згодом можуть бути визнані речовими доказами. Ця особливість зумовлює факт, що у невідкладних випадках огляд місця події може бути проведений до внесення слідчим або ж прокурором відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, про що зазначено у частині 3 статті 214 КПК України.

Під час огляду місця події може бути здійснено:

- 1) огляд житла чи іншого володіння особи;
- 2) огляд місцевості;
- 3) огляд речей;
- 4) огляд документів;
- 5) огляд трупа;
- 6) огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією.

Слід зауважити, що огляд місця події під час досудового розслідування воєнних та пов'язаних із ними злочинів проводиться слідчо-оперативною групою у порядку, визначеному КПК України:

- 1) ст. 223 «Вимоги до проведення слідчих (розшукових) дій»;
- 2) ст. 233 «Проникнення до житла чи іншого володіння особи»;
- 3) ст. 237 «Огляд»;
- 4) ст. 238 «Огляд трупа»;
- 5) ст. 239 «Огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією»;
- 6) ст. 615 «Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану».

З 24 лютого 2022 року тактика огляду місця події, як і частина інших слідчих (розшукових) дій, зазнала вимушених змін. В реаліях сучасності необхідно враховувати, що така слідча (розшукова) дія може проводитись як на деокупованих територіях на кшталт Київської області, так і на таких, які знаходяться на невеликій відстані від лінії розмежування або ж державного кордону України, до яких відноситься Харківська, Херсонська та Донецька області. В останніх проведення огляду місця події може загрожувати прямою небезпекою для учасників, а також існує реальна можливість знищення слідової картини. Факторами, що сприяють цьому є артилерійські та ракетні обстріли, залишені окупантами вибухові пристрої (міни, розтяжки, саморобні вибухові пристрої). Огляд місця події дозволяється проводити виключно після підтвердження відповідними спеціалістами, а саме вибухотехніками або саперами, відсутності небезпечних вибухових матеріалів на території місця проведення огляду. Війська росії ще з 2014 року довели, що їхні так звані солдати та їх керівники-офіцери повністю знецінюють людські життя, володіють винятковим цинізмом. Їх характерною рисою є тактика випаленої землі, тому працівникам

правоохоронних органів не варто забувати про особисту безпеку. Завдяки вище переліченим чинникам існує негативний ефект у вигляді постійного стресу працівників, при цьому є життєво важлива необхідність проводити огляд місця події у вкрай короткі терміни. Така концепція не повинна впливати на ефективність проведення огляду, оскільки повноцінне зібрання доказів напряду впливає на хід та результати досудового розслідування.

Відповідно до теми даної статті, досліджуваним питанням є особливості огляду місця події масових поховань. Такий огляд безпосередньо пов'язаний з ексгумацією трупа, що регламентовано статтею 239 КПК України. Обов'язковою підставою ексгумації є постанова прокурора, а її виконання покладено на службових осіб органів місцевого самоврядування. Труп виймається з місця поховання за присутності судово-медичного експерта та оглядається з дотриманням правил статті 238 КПК України. Після проведення ексгумації і необхідних досліджень поховання здійснюється в тому самому місці з приведенням могили в попередній стан. Проте не виключено, що під час здійснення огляду трупа може постати загроза у вигляді артилерійського обстрілу або ракетної атаки. В такому випадку необхідно убезпечити суб'єктів проведення слідчого огляду і доказів, які були зібрані. Теоретично одним із заходів збереження трупа може стати перенесення його до безпечної зони, де необхідно здійснити його огляд. При цьому необхідно зберегти той стан, який буде ідентичним стану в якому перебував померлий в момент ексгумації. Інша проблема виникає в тому, що лінія фронту має властивість переміщення. Доволі неприємним фактом є те, що недавно звільнена територія може бути повторно окупована, це зумовить неможливість захоронення трупа у тому ж місці і приведення могили у попередній стан. Виходом з цього може бути морг або, як альтернатива, направлення тіла до перепоховання трупа на підконтрольній території з дозволу родичів. Безумовно, вказана вище проблематика є правовим прецедентом і її сутність певною мірою протирічить положенням частини другої статті 239 КПК.

Огляд трупа буде здійснюватись відповідно до положень статті 238 КПК. Однак до цього необхідно підійти вкрай скрупульозно, оскільки виявлені сліди насильницької смерті можуть вказувати на такі дії, як тортури, нелюдське поводження або ж моріння голодом. На трупі може бути виявлено strangulation борозни, з чого можна буде припустити, що особу катували або ж позбавили життя саме таким насильницьким способом. Також не виключено можливість виявлення опіків, ознак утоплення.

Встановлення особи трупа є не менш важливим. У виявлених на деокупованих територіях могилах було виявлено тіла і військовослужбовців ЗСУ, і цивільних осіб. Можливо припустити, що їхні смерті стали наслідком нелюдського поводження з військовополоненими або ж геноцидом.

Також необхідно зауважити, що до КПК внесено ряд змін, це напряду стосується статті 615 цього Кодексу, що вчинено згідно із Законом № 1422-IX від 27.04.2021 «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення окремих положень у зв'язку із здійсненням спеціального досудового розслідування» [5]. Передбачено наступні зміни, що стосуються спрощення порядку видачі трупа.

Частина 4 ст. 238 КПК України визначає, що «під час здійснення кримінального провадження у порядку, передбаченому статтею 615 цього Кодексу (Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану), письмовий дозвіл на видачу трупа видається прокурором або слідчим після проведення судово-медичної експертизи та встановлення причин смерті». У пояснювальній записці до

законопроекту [6] необхідність змін обґрунтовано тим, що вимогами чинного кримінального процесуального законодавства було передбачено, що після проведення судово-медичної експертизи та встановлення причини смерті, труп особи підлягає видачі родичам виключно з письмового дозволу прокурора. Однак у районах проведення активних бойових дій, або на територіях, що зазнають постійного бомбардування, функціонування органів прокуратури ускладнюється, кількість прокурорів, що можуть виконувати свої обов'язки у цих регіонах обмежена. Також змінами до частини 4 четвертої статті 238 КПК України передбачено, що якщо прокурор не може надати дозвіл на видачу трупа родичам через активні бойові дії, то цей обов'язок покладається на слідчого після проведення судово-медичної експертизи та встановлення причин смерті. Це доволі важлива зміна, оскільки певною мірою пришвидшує повернення тіла загиблого родичам.

Однак необхідно розглянути ще один не менш важливий аспект, пов'язаний з видачею трупа родичам. Обов'язковим є факт встановлення особи. Проблематика починається з того, що в певних випадках неможливо отримати ДНК-профіль через стан трупа. Без нього вкрай важко встановити особу загиблого, якщо при ньому немає його особистих речей або ж не збереглися характерні ознаки. До прикладу, в ході катувань загарбники змушували або ж самотійно видаляли з тіл військовослужбовців татування з патріотичною тематикою, на основі яких, теоретично, загиблий міг бути впізнаний родичами.

Іншою проблемою є те, що окупанти не цурались вчиняти поховання великої кількості трупів в одній могилі. Якщо з певних причин в могилі знайдено останки декількох людей, це затягує ідентифікацію, оскільки необхідно проводити такий процес вже не відносно однієї особи, а встановлювати ДНК усіх загиблих.

Враховуючи вище сказане слід зауважити, що у випадках масових поховань кількість ексгумованих трупів напряму впливає на швидкість проведення ДНК-експертиз. Розміщення цих захоронень виключає можливість дотримання оперативності, оскільки для того, щоб доставити зразки ДНК до лабораторій необхідний час. Співставивши ці два елементи отримуємо високу завантаженість лабораторій і, відповідно, збільшення термінів, за які отримуємо необхідну інформацію.

Однак органи досудового розслідування спільно з криміналістичними підрозділами НПУ знайшли рішення. Воно полягає у використанні мобільних ДНК-лабораторій, що значно пришвидшують процес ідентифікації. Такі прилади можливо перевезти на місце огляду, що спрощує доступ до їх можливостей. Основною перевагою таких лабораторій є мінімізація участі людини в процесі обробки біологічного матеріалу. Для початку роботи на спеціальні аплікатори збирається біоматеріал. Опісля він поміщається у прилад, який в свою чергу здійснює обробку та самотійно складає звіт. Цей процес проводиться спеціальним програмним забезпеченням. Ще однією перевагою є те, що одночасно може здійснюватися обробка від чотирьох до п'яти зразків. Час, за який вона здійснюється, складає 1,5-2 години.

Єдиним негативним фактором є те, що органи НПУ володіють вкрай обмеженою кількістю таких мобільних лабораторій. Це зумовлено вартістю таких приладів. Деякі з них держава закупила самотійно, інші були закуплені за кошти волонтерів. Єдиним виходом є збільшення їх кількості, що буде вкрай дороговартісною закупівлею.

Вище описана діяльність покликана на вирішення основних завдань огляду місця події, а саме досконалого вивчення території, що є місцем проведення, в тому числі з метою ретроспективного розуміння самої сутності події, що відбулась, а також у виявленні, фіксації й вилученні речових й інших доказів які свідчать про факт

поховання, нелюдських звірств. Дивлячись через призму сучасних подій наведені вище варіанти вирішення проблемних питань є одними з найбільш доцільних.

ВИСНОВКИ

Огляд місця події масових поховань є слідчою (розшуковою) дією, що має місце в процесі розслідування звірств російських окупантів, злочинів, що є наслідками війни. Ця СРД є складною для проведення в силу факторів, таких як велика кількість інформації, що необхідно зібрати, зафіксувати і дослідити, а також високим рівнем небезпеки для її учасників. Вирішенням проблемних питань може стати законодавчо закріплена можливість перевезення ексгумованих трупів до безпечних зон задля проведення огляду, закупівля мобільних ДНК-лабораторій для пришвидшення їх ідентифікації. Особливості огляду полягають в зміні звичного криміналістам процесу, а саме вкрай високому рівні небезпеки, більш стислим термінам за які необхідно задокументувати злочин, вимушеному використанні новітньої техніки і, в деяких випадках, необхідності переміщати тіла загиблих задля їх збереження.

Список використаних джерел:

1. Офіційний вебпортал Національної поліції України URL : <https://www.npu.gov.ua/news/politsiia-zareiestruvala-54-voienni-zlochyny-vidnosno-zhurnalistiv-maksym-tsutskiridze>
2. Загальна декларація прав людини : прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
3. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі (офіційний переклад) від 18.10.1907 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text
4. Конвенція Про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154
5. Закон України № 1422-IX від 27.04.2021 «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення окремих положень у зв'язку із здійсненням спеціального досудового розслідування». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1422-20#Text>
6. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кримінального кодексу України (щодо вдосконалення порядку застосування окремих заходів забезпечення кримінального провадження)». URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/41955>

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Ігнатцов Максим Владиславович

здобувач вищої освіти юридичного факультету
Національний університет «Чернігівська політехніка», Україна

Шестак Лілія Володимирівна

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного та приватного права
Національний університет «Чернігівська політехніка», Україна

На сьогоднішній день економіка нашої країни функціонує в умовах серйозної військової агресії, що суттєво впливає на реалізацію прав суб'єктів фінансових відносин, зокрема бюджетних і податкових. У таких непередбачуваних обставинах набуває значення захист прав платників податків, розпорядників бюджетних коштів та інших учасників фінансового процесу. Необхідність зміцнення захисту прав у сфері фінансової діяльності стає актуальною, і в цьому контексті варто звернути увагу на нові ефективні інститути, які з'явилися в останні роки. Але ці нововведення не отримали належного висвітлення в фінансово-правовій літературі, тому їх потрібно уважно розглядати та аналізувати для подальшого вдосконалення системи захисту прав суб'єктів фінансових правовідносин.

Слід почати з того, що захистом прав суб'єктів фінансових правовідносин є скоординованою діяльністю, яка регулюється нормами фінансового права. Ця діяльність або сукупність заходів, проведених учасниками фінансових правовідносин, спрямована на відновлення порушених прав або запобігання подібним порушенням у майбутньому. Захист прав суб'єктів фінансових відносин передбачає ефективні заходи з відновлення справедливості та забезпечення надійного захисту їхніх інтересів у сфері фінансової діяльності. Н. Пришва виділяє дві основні категорії заходів у сфері захисту фінансових правовідносин. По-перше, це превентивні заходи, спрямовані на запобігання можливих порушень прав суб'єкта у майбутніх юридичних відносинах. По-друге, це діяльність, орієнтована на відновлення порушених прав. Суб'єкт фінансових правовідносин може звертатись до державних органів не лише у випадку вже виниклого порушення його прав, але і з метою запобігання можливим порушенням. Наприклад, звернення платників податків до органів державної податкової служби для отримання індивідуальної податкової консультації може бути розглянуте як превентивний захід. Такі дії сприяють не лише відновленню прав, а й передбачають активність у запобіганні можливим юридичним труднощам у майбутньому [1].

Виділяють позасудові та судові форми захисту, і вибір конкретної форми залежить від декількох факторів. Зокрема, це включає вид суб'єкта, який звертається за захистом порушеного права, а також вид фінансових правовідносин, в рамках яких відбулося порушення. Враховуючи різноманітність фінансових відносин, таких як податкові чи бюджетні, законодавець чітко визначає всі наявні форми захисту в чинному законодавстві. Зазвичай, законодавство надає суб'єкту правовідносин можливість обрати форму захисту своїх прав, чи то позасудову, чи судову. Важливо враховувати ці особливості при виборі оптимального шляху захисту в конкретній ситуації [2].

Для захисту своїх прав платник податків може використовувати інструмент подання скарги до Ради бізнес-омбудсмена. Цей орган є сталим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України та був утворений з метою сприяння прозорості діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та суб'єктів підприємництва, які опікуються сферою їхнього управління. Головна місія Ради полягає в запобіганні корупційним діям та/або іншим порушенням законних інтересів суб'єктів підприємництва. Цей інструмент дозволяє платникам податків звертатися за допомогою та захистом у випадках, коли їхні законні права порушуються або виникають проблеми, пов'язані з корупційними проявами чи іншими порушеннями в їхній сфері управління [3]. Основними завданнями Ради бізнес-омбудсмена входять: прийняття та розгляд скарг від суб'єктів підприємництва на дії або бездіяльність, включаючи рішення органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, та їхніх посадових осіб. Рада також здійснює надання органам державної влади та органам місцевого самоврядування рекомендацій з метою формування та реалізації державної політики у сфері підприємницької діяльності з метою її вдосконалення та поліпшення умов провадження підприємницької діяльності. Основна мета полягає в запобіганні корупційним діям та/або іншим порушенням законних інтересів суб'єктів підприємництва. Крім того, Рада може передавати органам державної влади та органам місцевого самоврядування, а також суб'єктам господарювання, які перебувають у сфері їх управління, рекомендації з покращення та оптимізації процедур та способу виконання ними своїх повноважень у проведенні підприємницької чи іншої діяльності [4, с. 35]. Але як слушно зазначає Н. Пришна цей орган не має повноважень зупиняти або скасовувати оскаржувані рішення органів державної податкової служби. Його основна функція полягає у наданні допомоги платнику податку для захисту його прав. Орган також рекомендує органам державної податкової служби приймати заходи для усунення порушень прав платників податків та притягнення винних осіб до відповідальності. За словами Пришни протягом періоду з жовтня по грудень 2022 року до бізнес-омбудсмена звернулися 217 платників податків із скаргами, пов'язаними із блокуванням податкових накладних органами державної податкової служби, невиконанням судових рішень щодо реєстрації податкових накладних та включенням компаній до переліків ризикових платників. Зокрема, з численних скарг платників податку, які стосуються реєстрації податкових накладних та функціонування Системи автоматизованого моніторингу відповідності податкових накладних критеріям оцінки ризику, бізнес-омбудсмен розпочав розслідування у грудні 2022 року. Метою цього розслідування є виявлення реальних проблем у даній сфері, видача рекомендацій органам державної влади та суб'єктам господарювання, а також формулювання пропозицій для подальшого вдосконалення законодавства. Пришна пропонує закріпити правовий статус Ради бізнес-омбудсмена в окремому відповідному законі для вирішення даної проблеми [5, с. 182].

У багатьох країнах світу платники податків нині вдаються до податкової медіації як ефективного інструменту у вирішенні податкових спорів. Цей підхід знаходить використання в таких державах, як США, Італія, Бельгія, Німеччина та інші, забезпечуючи гнучке та ефективне вирішення конфліктів між податковими органами та платниками податків. Податкова медіація сприяє не лише швидкому вирішенню суперечок, але й збереженню конфіденційності, а також сприяє збереженню позитивних відносин між сторонами, враховуючи їхні індивідуальні потреби та інтереси. Відповідно до статті 1 Закону України «Про медіацію» медіація це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої

сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [6]. На думку О. Заверухи питання впровадження інституту податкової медіації у податковій системі України залишається актуальним і вимагає уваги через відсутність відповідних нормативних актів національного законодавства. На сьогоднішній момент податкова система не використовує цей механізм вирішення спорів, але досвід інших країн підтверджує його ефективність на законодавчому рівні. Медіація, як процес вирішення конфліктів за участю нейтрального посередника, має потенціал сприяти об'єктивному аналізу ситуації та знаходженню оптимального рішення, яке враховує інтереси та потреби конфліктуючих сторін. Найважливішою особливістю медіації є те, що медіатор, незважаючи на свою участь у процесі, не приймає рішень від імені сторін. З огляду на відсутність законодавчого регулювання в Україні щодо альтернативних методів вирішення податкових спорів, важливо взяти на увагу досвід іноземних країн, де впровадження податкової медіації вже довело свою дієвість на практиці. Також він зазначає, що на сьогодні в Україні обговорення питань, пов'язаних з медіацією як ефективним інструментом вирішення податкових спорів, відбувається переважно на теоретичному рівні, з посиланням на аналіз зарубіжного досвіду. Для впровадження цієї процедури для платників податків важливо не лише включити її до Закону України «Про медіацію», а й закріпити в Податковому кодексі України [7, с. 5].

Суб'єкти фінансових правовідносин в більшості випадків мають можливість обирати різноманітні форми та методи захисту своїх прав. Існує низка проблем, які потрібно вирішити для того, щоб зробити механізм захисту більш ефективним. По-перше правовий статус Ради бізнес-омбудсмена доцільно закріпити у відповідному законі. По-друге необхідно запровадити податкову медіацію, закріпивши це у Податковому кодексі України, що стати ефективним інструментом для вирішення податкових спорів між контролюючими органами і платниками податків та може допомогти сторонам швидше і більш ефективно вирішити конфлікт.

Список використаних джерел:

1. Кучерявенко. Фінансове право : підручник. Харків : «Право», 2016. URL: <https://pravozizdat.com.ua/image/data/Files/169/1-28.pdf> (дата звернення: 02.02.2024).
2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n8035>
3. Порядок оформлення і подання скарг платниками податків та їх розгляду контролюючими органами: затв. наказом Міністерства фінансів України від 21 жовтня 2015 р. № 916. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1617-15#Text>
4. Бруцька. ДІЯЛЬНІСТЬ РАДИ БІЗНЕС-ОМБУДСМЕНА ЯК ЗАСІБ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ. ЛІТОПИСЕЦЬ. 2021. № 16. С. 35. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/32400/1/збірник%20Літописець%2016.pdf#page=34> (дата звернення: 03.02.2024).
5. Пришва Н. Ю. ФОРМИ ТА СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВИХ ПРАВОВІДНОСИН. ПРАВО І СУСПІЛЬСТВО. 2023. Т. 1, № 2. С. 182. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2023/2_2023/part_1/28.pdf (дата звернення: 08.02.2024).
6. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
7. Заверуха. ПРАВОВА ПРИРОДА МЕДІАЦІЇ ТА ПРАКТИКА ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИРІШЕННЯ ПОДАТКОВИХ СПОРІВ. Law. State. Technology. 2023. № 2. С. 5. URL: <https://journals.politehnica.dp.ua/index.php/lst/article/view/286/254> (дата звернення: 07.02.2024).

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ЗМАГАЛЬНОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ КРАЇН РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'Ї

Оксана Василівна Стрілецька

ORCID ID: 0009-0009-4517-4382

аспірант

Державний податковий університет, Україна

Андрій Юрійович Габрелян

ORCID ID: 0000-0001-9337-7920

кандидат юридичних наук

докторант

Міжрегіональна академія управління персоналом, Україна

старший партнер

Адвокатського бюро «Олега Пилипченка», Україна

Ідея закріплення змагальності в основі здійснення кримінального судочинства, з яскраво вираженим поділом функцій сторін та забезпеченням їх рівності, бере свої витoki ще в Середньовіччі. Протягом століть вона еволюціонувала й у тому чи іншому вигляді отримала своє закріплення у правових системах країн як англосаксонської правової сім'ї (системи загального права), так і романо-германської. В Україні, яка продовжує свій шлях становлення та розвитку правової, європейської держави, досвід законодавчого закріплення змагальності, накопичений іншими країнами, є цінним ресурсом, який підлягає скрупульозному вивченню і, якщо це доцільно у вітчизняних реаліях, адаптації.

Змагальність у загальному праві протиставляється правовим системам країн романо-германської правової сім'ї, які характеризуються активною роллю суду, який встановлює факти, прийняттям рішень з урахуванням всебічного судового слідства та пошуком істини. Ці системи називають інквізиторськими або такими, яким притаманний інквізиційний процес. У країнах романо-германської правової сім'ї збирання доказів здійснюють судді або слідчі – державні службовці, на яких покладено обов'язок пошуку істини в кримінальному процесі. Кримінальне розслідування є прерогативою державних органів. Для інквізиторських систем характерні таємниця судочинства, опора на письмові матеріали, що містяться у слідчому досьє, та контроль за ходом процесу з боку судді, коли судовий розгляд є кульмінацією тривалого досудового розслідування, проведеного представниками державних органів (слідчим, прокурором, слідчим суддею тощо). М. Дамашка ототожнює інквізиційну модель з незмагальним процесом. На відміну від змагального процесу, ідеологія незмагального процесу – це, на думку даного автора, «колективістські цінності та доброзичливий патерналізм» [9]. Судовий розгляд здійснюється у формі офіційного розслідування, де провідну роль у процесі отримання доказів у справі відіграє суддя, а не сторони. В суді головуючий суддя допитує свідків. Адвокати відіграють в процесі підпорядковану роль, іноді доповнюючи допит свідків. Передбачається, що дійові особи мають зробити свій внесок у розслідування, а метою процесу є встановлення істинності чи хибності обвинувачення. Тому особлива увага приділяється вивченню всіх наявних доказів,

включаючи показання обвинуваченого. У першу чергу, суддя задає питання свідкам та обвинуваченому, змушуючи останнього відповідати; саме суддя вирішує, які докази мають бути розглянуті; суддя також вирішує, чи долучати до справи додаткові докази. Після закінчення судового розгляду суддя приймає рішення щодо результату справи. І тут у справі немає двох сторін, а є «одностороннє розслідування».

Загалом сучасні правові системи країн романо-германської правової сім'ї не можна вважати інквізиторськими у їх «класичному» розумінні. Найчастіше їх розглядають як «змішані системи», що поєднують (у різному співвідношенні) у собі інквізиційні та змагальні риси. Початкове (досудове) розслідування ведеться за інквізиційною моделлю. Розслідування проводиться слідчим (прокурором, слідчим суддею тощо), який складає дос'є для судді першої інстанції, після чого судовий розгляд здійснюється за змагальною моделлю: судовий розгляд проводиться публічно; сторона захисту має можливість оскаржити висунуті їй обвинувачення; після закінчення слідства сторона захисту отримує повний доступ до матеріалів слідства; докази, зібрані в ході розслідування, подаються в усній формі в суді у присутності сторін захисту та обвинувачення; сторона обвинувачення несе тягар доведення вини; суддя може допитувати свідків та підсудного, а також в разі потреби запитувати додаткові докази [16, с. 308]. Суддя першої інстанції відіграє роль активного «інквізитора», який відповідає як за збирання доказів, так і за ухвалення рішення про винність або невинність особи, а винесення вироку є частиною єдиної процедури.

На сьогодні інквізиторські системи не мають судів присяжних у тій формі, в якій вони присутні в системах загального права, хоча трапляються й винятки. Наприклад, суд асизів у Франції. Суд асизів є судом першої інстанції, який розглядає кримінальні справи. Він складається безпосередньо із суду та колегії непрофесійних засідателів. Суд асизів має виняткову компетенцію розглядати справи про осіб, направлені йому на підставі ухвали про віддання до суду. Він не має права розглядати справи, по яких обвинувачення подано в іншій формі. Таким чином, коло справ, що розглядаються судами асизів, обмежене. Це справи про найбільш тяжкі кримінальні злочини, що передбачають покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад п'ять (а здебільшого – понад 10) років [5, с. 441]. У 2008 році у Франції було проведено експеримент з метою подальшого реформування кримінального судочинства та його наближення до змагальної моделі. У кількох кримінальних судах замість існуючого суду асизів запроваджено повноцінний суд присяжних. Справи у новому суді присяжних розглядалися колегією із трьох суддів та шістьма присяжними засідателями. Однак, у 2013 році експеримент було визнано невдалим та завершено [11]. У якості негативних сторін запровадження повноцінного суду присяжних визначено: загальну відсутність суттєвих позитивних результатів, надмірну витратність процедур та затягування розгляду справ.

На нашу думку, тривалі судові процеси та надмірні затримки характерні для багатьох країн континентальної Європи незалежно від їхньої приналежності до конкретної правової сім'ї. Так, перевантаженість судових органів та переповненість в'язниць в Італії призвели до застосування масових амністій, погодження вироків та спрощених судових процесів, що в кінцевому підсумку послужило однією з причин реформи системи кримінального правосуддя країни. У Франції перевантаженість робочих графіків суду асизів, що розглядає найтяжчі злочини, призвела до появи процедури, відомої як «корекція», внаслідок якої справи передаються до судів нижчих інстанцій, які оперативніше розглядають справу. Схожа ситуація спостерігається і в Бельгії, причому з тих самих причин. Хоча даний процес і не передбачає прямої угоди

з правопорушником про визнання провини, він, по суті, є зміною обвинувачення в бік пом'якшення заради доцільності. У Швеції та Фінляндії в якості засобу зниження навантаження на суди використовується медіація.

Багато теоретиків і практиків виступають за створення системи, заснованої на об'єднанні позитивних елементів як розшукового (інквізиційного), так і змагального процесів, об'єктивно виступаючи проти «класичного» англійського змагального процесу. Вже більше століття критики змагальності стверджують, що вона сприяє поширенню брехні й фальші. Так, у книзі «Економіка та суспільство» М. Вебер охарактеризував «процедуру загального права» «правосуддям Хаді» [18] (тобто персоніфікованим «ad hoc» судовим рішенням). Д. Лангбейн зазначав, що змагальність веде до наставництва свідків та битви експертів, а в Німеччині, де судді відіграють більш активну роль, цих проблем вдається уникнути [13]. У Канаді, США, як і в Англії, з'являється все більше досліджень, які закликають до реформування існуючої в цих країнах змагальної системи. Л. Дуглас, який докладно вивчив справу Ернста Зунделя, поділяє таку критику змагального правосуддя: «очевидно, є щось неправильне в тому, щоб розглядати змагальну юриспруденцію як ефективний інструмент встановлення істини» [10]. Нагадаємо, що справа стосувалася відкритого заперечення Е. Зунделем Голокосту на своєму Інтернет-ресурсі. Сам розгляд справи проводився в Канаді і тривав шість років, а ухвала суду, яка наказує припинити роботу сайту, зайняла 110 сторінок машинописного тексту.

Водночас на практиці склалася протилежна ситуація. Країни, в яких історично переважав інквізиційний процес, намагаються привнести до нього, зі змінним успіхом, елементи змагальності. Однією з перших країн ЄС, яка зважилася на запозичення елементів принципу змагальності у свою правову систему, яка завжди була інквізиційною, стала Італія. Цьому процесу було присвячено реформу 1989 року, що закінчилася комплексним оновленням Кримінально-процесуального кодексу Італії. Водночас наступні парламентські акти та рішення Конституційного суду Італії суттєво обмежили змагальність, запроваджену в процес у 1989 році. Своїми рішеннями Суд розширив можливості використання показань, даних поза судовим розглядом справи, з метою підвищення здатності суду до встановлення істини. Конституційний суд Італії відмовився від ключового обмеження отримання «показів зі слів» і заявив, що кримінальний процес має забезпечувати встановлення істини шляхом використання, за необхідності, показань та іншої інформації, яка міститься в досудовому досьє. Така думка вочевидь суперечить моделі змагального кримінального процесу, контрольованого сторонами, і свідчить про важливість елементів інквізиційного процесу. Пізніше парламент Італії спробував пом'якшити наслідки рішень Конституційного суду, обмеживши використання показань, отриманих у рамках слідства, проте в 1998 році Суд своїм рішенням, по суті, підтвердив зміни у кримінальному процесі, прийняті ним раніше. Внаслідок усіх прийнятих змін сформувалася система кримінального процесу, в якій змішалися деякі риси змагальності та розшукових традицій. Розглянемо їх більш детально.

Кримінальний процес в Італії складається з кількох стадій: попереднього слідства, попереднього слухання та судового розгляду. Домінуючим суб'єктом кримінального процесу на попередньому слідстві є прокурор, який керує розслідуванням. Внаслідок реформи з процесу було усунуто слідчого суддю. Законність процедур на стадії попереднього слідства гарантує суддя попереднього слідства (*giudice per le indagini preliminari*), який не має автономних повноважень доказової ініціативи (їх мав слідчий суддя), а діє лише на вимогу як сторони обвинувачення, так і сторони захисту. Варто зазначити, що КПК Італії забороняє

підозрюваному, потерпілому та іншим приватним особам брати участь у збиранні інформації. Такими правами наділяється адвокат захисту, який має право проводити паралельне розслідування, формувати власне досудове дос'є, а також повідомляти прокурора, суддю попереднього слідства про виявлені виправдувальні докази.

Суддя попереднього слідства не має повноважень щодо кримінального переслідування, його функції загалом спрямовані на захист та дотримання прав підозрюваних на стадії попереднього слідства. Наприклад, саме суддя попереднього слідства приймає рішення стосовно клопотань прокурорів щодо застосування запобіжних заходів (у тому числі взяття під варту). Однак, закон не вимагає наявності ордера (за деякими винятками), виданого суддею попереднього слідства, для санкціонування таких примусових заходів, як обшук та виїмка. Поліція та прокуратура контролюють хід розслідування, але прокуратура має право санкціонувати будь-який вид перехоплення інформації, включаючи прослуховування телефонних розмов, які є найбільш ефективною слідчою дією, що застосовується в Італії щодо корупційних злочинів, організованої злочинності й тероризму [15]. Аналіз показав, що функціям судді попереднього слідства багато в чому відповідають функції магістратів Англії та Уельсу. Зокрема, їм обом належить вирішальна роль у видачі дозволу на тримання особи, якій висунуто обвинувачення, під вартою. Але є й суттєві відмінності. Наприклад, в Італії суддя попереднього слідства зобов'язаний допитати – негайно або протягом 5 діб – будь-якого обвинуваченого, стосовно якого на стадії попереднього слідства було застосовано попереднє ув'язнення (ст. 294 КПК Італії) [8]. У даному випадку метою судді попереднього слідства є перевірка того, що правові умови, необхідні для тримання особи під вартою, ще існують. Ба більше, після закінчення попереднього слідства прокурор приймає рішення про направлення справи до суду або про її припинення. Принцип обов'язковості кримінального переслідування вимагає, щоб рішення про припинення справи не приймалося прокурором на власний розсуд. Конституція Італії (ст. 112) покладає на прокурора обов'язок щодо порушення кримінальної справи [12]. Як наслідок, в італійському кримінальному процесі передбачені чіткі процесуальні механізми, які юридично забезпечують реалізацію даного обов'язку [17, с. 526]. Прокурори повинні об'єктивно оцінити, чи достатньо зібраних доказів для встановлення факту вчинення злочину та обґрунтування обвинувачення, а судді попереднього слідства здійснюють судовий контроль. Суддя попереднього слідства приймає одне з трьох рішень отримавши від прокурора клопотання про відмову від обвинувачення: погоджується із клопотанням; відхиляє клопотання та призначає судові слухання, після слухання прокурору може бути призначено проведення додаткового розслідування; відхиляє клопотання та постановляє пред'явити підозрюваному обвинувачення. Незважаючи на перехід до змагальної моделі процесу, ступінь судового втручання у розслідування, в особі судді попереднього слідства, як і раніше, є суттєвим. І саме необхідність досягнення істини на цій стадії кримінального процесу є підставою для судового втручання у роботу прокурора, навіть якщо воно ставить сторону захисту у програшне становище.

Прийняте прокурором рішення про пред'явлення обвинувачення та направлення справи до суду також підлягає перевірці. Перед стадією судового розгляду проводиться попереднє слухання, на якому рішення прокурора розглядає суддя попереднього слухання. Суддею попереднього слухання є особа, відповідальна за прийняття рішення під час попереднього слухання щодо запиту прокурора про направлення підозрюваного до суду. Не допускається залучення до попереднього слухання судді попереднього слухання, який брав участь у процесі будучи суддею попереднього слідства.

Повне розкриття доказів у справі відбувається до початку попереднього слухання: обвинувачений та його захисник можуть ознайомитись із досудовим досьє, підготовленим стороною обвинувачення. Згодом, під час слухань, прокурор узагальнює результати розслідування з метою обґрунтування клопотання щодо направлення справи до суду. Іншими словами, прокурор стверджує, що підсудний має бути відданий під суд, оскільки він винний у скоєнні злочину. Сторони також можуть наводити свої аргументи. Очевидно, що адвокат має право надати результати проведеного стороною захисту розслідування. На практиці даний процес полягає в наданні суду матеріалів досьє, без залучення свідків, проведення допиту та перехресного допиту, незважаючи на те, що за підсудним зберігається право клопотати про допит. Наприкінці слухання суддя попереднього слухання приймає одне з трьох рішень: передає справу до суду; закриває справу; повідомляє сторонам про необхідність надати йому додаткові докази. Однак, активність судді попереднього слухання частково обмежена тим, що він може отримати лише ті додаткові докази, які допоможуть йому ухвалити рішення про припинення справи або направлення справи до суду. По суті, завдання прокурора полягає в тому, щоб вирішити, чи існує достатньо підстав для передачі справи до суду. Якщо він приймає таке рішення, то досьє адвоката та прокурора формують загальне судове досьє, яке може бути використане в суді. Однак, не всі докази, зібрані на стадії попереднього слідства, можуть бути включені до судового досьє [15]. Наприклад, досудові показання свідків, можуть бути включені в досьє лише за згодою сторін. При цьому КПК Італії дозволяє сторонам використовувати досудові заяви для оскарження достовірності показань свідків, отриманих під час допиту та перехресного допиту в суді. До судового досьє також включаються протоколи слідчих дій, які не можуть бути повторені в ході судового розгляду (наприклад, проведення експертизи, оскільки об'єкт експертизи в процесі її проведення на стадії попереднього слідства було повністю або частково знищено).

Якщо суддя попереднього слухання переконаний у наявності достатніх доказів, справа передається до суду. Судовий розгляд, як ніяка інша стадія кримінального процесу, після кримінально-процесуальної реформи набув елементів, характерних для змагального процесу. Згідно із традицією загального права, докази надаються судді у «первозданному вигляді», і, як наслідок, на використання матеріалів із досудового досьє італійський законодавець наклав суттєві обмеження. Вважається, що так суддя є повністю захищеним від суб'єктивізму попереднього слідства. Щоб підкреслити центральне місце судового розгляду в системі кримінального правосуддя Італії, законодавець запровадив правило, згідно з яким у суді заборонено (за рідкісними винятками) використовувати з доказовою метою раніше зроблені заяви (зроблені поза судом). Фактично, дане правило забороняє показання з чужих слів.

Що стосується кримінального процесу загалом, то ми можемо з упевненістю стверджувати, що в Італії функціонує гібрид у вигляді напівзмагальної системи, основною відмінністю якої від «класичного» змагального процесу є високий рівень втручання суду. В англосаксонських країнах судді зобов'язані не втручатися у спір між сторонами, тоді як в Італії судді, як і раніше, здійснюють потенційно значущий контроль над процесом. Має місце активна позиція суду, яка виходить далеко за межі категорії «неупереджений арбітр». Так, суддя може не лише ставити запитання свідкам після закінчення допиту, а й вказувати сторонам, які питання необхідно вирішити в ході допиту.

Нині в Італії та інших країнах континентальної Європи дедалі частіше з'являється розуміння певних вигод, пов'язаних зі змагальністю кримінального процесу. Незважаючи на окремі труднощі, практично всі ці країни значно розширили сферу прав

підозрюваного, обвинуваченого та його адвоката (захисника), надавши їм широкий спектр можливостей активної участі в судовому процесі. У цьому контексті держави забезпечують обвинуваченому право на професійний захист, навіть у разі відсутності коштів, шляхом призначення адвоката за рахунок держави. Крім того, обвинуваченому гарантується право зберігати мовчання, а також право активної участі у наданні доказів, право на активне оскарження, спростування аргументів сторони обвинувачення в суді тощо, що сприяє змагальному та справедливому судовому розгляду.

Проаналізувавши зарубіжний досвід, можна відзначити присутність активних інтеграційних процесів, що сприяють підвищенню змагальності у кримінальному процесі країн, які відносяться до романо-германської правової сім'ї. Дані інтеграційні процеси відбуваються з активним запозиченням досвіду країн загального права. Аналіз показує, що не всі запозичені елементи змагальності приживаються й ефективно функціонують в інших правових реаліях і традиціях. Даний факт порушує питання необхідності напрацювання більш серйозного підходу до реформування національного процесуального законодавства. Розуміння того, що не кожен аспект змагальності може бути механічно адаптований до місцевих умов, наголошує на важливості урахування національних особливостей при впровадженні змін до вітчизняного кримінального процесу. Вищевикладене дозволяє нам виділити наступні цілі, на які має бути спрямована кримінальна процесуальна реформа, необхідна для подальшої побудови в Україні змагального процесу та подолання існуючих проблем, притаманних вітчизняному кримінальному процесу:

1) Розширити сферу застосування суду присяжних України. Незважаючи на те, що суди присяжних передбачені нормами кримінального процесуального законодавства, що передбачають їх формування й функціонування, фактично, значна кількість цих положень продовжує мати декларативний характер. Національне законодавство потребує реальних змін з метою розмежування компетенції присяжних та професійних суддів, усунення існуючого впливу суддів на присяжних тощо.

2) Впровадити у кримінальний процес інститут адвокатського розслідування. Вважаємо за доцільне продовжити розширення правомочностей захисника щодо самостійного збору доказової бази. Адвокат повинен мати право на формування досьє адвоката, складання «висновку захисника» та направлення їх до суду разом із обвинувальним актом сторони обвинувачення.

3) Розширити сферу застосування медіації у кримінальному процесі. Необхідно визначити та закріпити в КПК України правові наслідки медіації, розширити категорії справ, у яких застосовується медіація. Вважаємо за доцільне запровадити застосування медіації на будь-яких стадіях кримінального провадження, включаючи стадію виконання судових рішень. Такий підхід відкриє додаткові можливості для ефективної реінтеграції засуджених у суспільство, забезпечуючи пріоритет відновної складової у рамках кримінальної юстиції. Вважаємо, що успішно завершена медіація може бути підставою для звільнення від кримінальної відповідальності, призначення м'якшого покарання тощо залежно від категорії справи.

Список використаних джерел:

1. Боднарчук О. В., Габрелян А. Ю. Розвиток системи страхування банківських вкладів України. *Економіка. Фінанси. Право*, 2023. № 6. С. 50 – 55.
2. Габрелян А. Адміністративна відповідальність в галузі охорони здоров'я. *Матеріали конференцій МЦНД*, 2021. URL: <https://doi.org/10.36074/mcnd-19.03.2021.law-gov.03> (дата звернення: 27.02.2024)
3. Габрелян А. Ю. Особливості функціонування міжнародних стратегічних альянсів в ІТ-сфері. *«Правові системи». Науково-практичний електронний журнал*, 2018. № 1/2. С. 490 – 498.

4. Габрелян А. Ю. Переваги та недоліки створення міжнародних стратегічних альянсів. «Правові системи». *Науково-практичний електронний журнал*, 2018. № 3. С. 601 – 610.
5. Руденко В. Н. Участие граждан в отправлении правосудия в современном мире. Екатеринбург: УрО РАН, 2011. 644 с.
6. Чепель О. В., Габрелян А. Ю. Адвокат свідка: проблематика правового статусу. *Science of XXI century: development, main theories and achievements: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the V International Scientific and Theoretical Conference (January 26, 2024)*. Helsinki, Republic of Finland: International Center of Scientific Research, 2024. С. 131 – 136.
7. Чепель О. В., Габрелян А. Ю. Показання свідка в кримінальному процесі: поняття, зміст, вимоги. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2023. № 4. С. 451 – 458.
8. Codice di Procedura Penale. URL: <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/10/30/codice-di-procedura-penale> (дата звернення: 27.02.2024)
9. Damascka M. Evidentiary barriers to conviction and two models of criminal procedure: a comparative study. *University of Pennsylvania Law Review*, 1973. Vol. 121. № 3. P. 506 – 589.
10. Douglas L. R. The Memory of Judgment: The Law, the Holocaust, and Denial Lawrence Douglas, 1995. Vol. 7. № 2. P. 100 – 120.
11. Guinchard A. A short guide to the law and legal system in France. URL: <http://about-france.com/french-legal-system.htm> (дата звернення: 27.02.2024)
12. La Costituzione della Repubblica Italiana. URL: https://www.quirinale.it/allegati_statici/costituzione/costituzione.pdf (дата звернення: 27.02.2024)
13. Langbein J. H. Comparative Criminal Procedure: Germany. St. Paul: West Pub. co., 1977. 172 p.
14. Melnyk O., Artemenko O., Yarosh A., Lytvyn O., Gabrielyan A. Administrative and legal culture of driving a vehicle as a factor in the social consciousness of a road user. *Revista Relações Internacionais do Mundo Atual*, 2021. № 3(32). URL: <http://dx.doi.org/10.21902/Revrima.v3i32.550> (дата звернення: 27.02.2024)
15. Montana R. Adversarialism in Italy: using the concept of legal culture to understand resistance to legal modifications. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 2012. № 20. P. 99 – 120.
16. Ryan A. Comparative procedural traditions: Poland's journey from socialist to «adversarial» system. *The International Journal of Evidence and Proof*, 2016. Volume 20. Issue 4. P. 305 – 325.
17. Scaparone M. Indagini preliminari e udienza preliminare, in *Compendio di procedura penale*. Padova, 2000. 480 p.
18. Weber M. Economy and Society. University of California Press, Berkeley, 1922. 1712 p.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ДІЯЛЬНОСТІ СУДІВ

Копачук Ігор Степанович

аспірант 1 курсу навчання

Західноукраїнський національний університет, Україна

Науковий керівник: Кравчук Мар'яна Юріївна

ORCID ID: 0000-0001-9987-0487

д-р.юрид.наук, професор,

завідувач кафедри адміністративного права та судочинства

Західноукраїнський національний університет, Україна

Сьогодні процес діджиталізації набуває актуальності майже у кожній сфері діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та у житті пересічного громадянина. Спілкування, обмін думками, ідеями, пошук інформації відбувається через мережу Інтернет. Найбільш ефективним каналом комунікації є соціальні медіа – комп'ютерна технологія, яка полегшує обмін ідеями, думками та інформацією шляхом побудови віртуальних мереж.

Довгий час вважалось, що суди – це консервативні установи, які не бажають налагоджувати жодних зв'язків з громадськістю. На щастя, цей міф розвіюється, а роль і завдання суду набувають нових значень. При цьому комунікація стає необхідною умовою належної діяльності суду [1].

В організаційному контексті поняття «комунікація» розглядається як процес (комунікація – це спілкування людей: обмін ідеями, думками, намірами, відчуттями, інформацією) і як об'єкт (сукупність технічних засобів, що забезпечують процеси передачі інформації) [2]. Загалом термін «комунікація» можна визначити як рух інформації, процес взаємодії суб'єктів через здійснення між ними відповідного діалогу.

В умовах передових технологій цифровізації судочинства також зазнає своїх змін, тому як суди, так і працівники суду постійно мають підтримувати комунікацію, використовуючи ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології), зокрема соціальні медіа. До того ж, ряд досліджень показали, що значна маса дорослого населення України заходить в Інтернет, щоб отримати інформацію про стан державних справ, а воєнні дії РФ проти України ще раз підтверджують, те, що зараз громадяни довіряють новинам поширеним через соціальні медіа.

Важливу роль у забезпеченні зв'язку суду з громадськістю відіграє робота суддів-спікерів та прес-служби, які наділені правом висвітлювати офіційну позицію суду щодо прийнятих рішень, надавати коментарі та інтерв'ю, налагоджувати співпрацю з журналістами місцевих та всеукраїнських ЗМІ. Також це і робота щодо ведення офіційних сторінок суду у соціальних мережах та наповнення їх корисною, точною, а головне – актуальною інформацією щодо діяльності суду, оновлень законодавства тощо [1].

Головними причинами привабливості соцмереж у сучасних умовах є те, що вони: будують зв'язки, що можуть впливати на функціонування інформаційного суспільства; сприяють налагодженню зв'язків між соціальними групами; прискорюють обмін інформацією між користувачами соцмережі; налагоджують зворотний зв'язок і сприяють оперативному реагуванню на запити громадян; створюють умови для більш прозорих економічних і політичних процесів; здійснюють представництво інтересів не лише соціальних груп, а й цілих соціальних верств населення [3].

Отже, соціальні медіа, насправді, спростили процеси поширення інформації, передачі новин, розміщення коментарів тощо. Також соціальні медіа та цифрові технології вважаються важливим інструментом, який забезпечує взаємодію у реальному часі між органами державної влади і громадянами майже без будь-яких витрат. Разом з тим, простота та масштабність соціальних медіа привели до того, що інформацію, розміщену у мережі, неможливо ігнорувати, тому виникла потреба у правовому регулюванні процесів використання соціальних мереж.

В Україні вже розроблено та введено у дію декілька нормативно-правових актів, що створили необхідні та достатні механізми налагодження комунікації «державний орган – громада». Один із таких, Закон України «Про доступ до публічної інформації» [4].

Варто відзначити, що спілкування суду з громадянами за допомогою соціальних мереж передбачає реалізацію послідовного, комплексного та індивідуалізованого підходу до надання відповідної інформації, покращення рівня правосвідомості населення, підвищення рівня довіри до роботи суду, зменшення кількості повторних звернень.

Список використаних джерел:

1. Ефективна комунікація та її вплив на довіру до суду. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/efektivna-komunikaciya-ta-yiyi-vpliv-na-doviru-do-sudu.html>.
2. Комунікації. Види і стратегії побудови. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/tsst/wp-content/uploads/sites/6/lekciya-1-komunikaciyi.-vydy-i-stratehiyi-pobudovy-z-dyscypliny-nk.pdf>.
3. Редчук Р. О. Особливості використання соціальних мереж у публічному управлінні як сучасного каналу комунікації. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/1_2022/13.pdf.
4. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ТА ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ ЗА НАСЛІДКАМИ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Лимар Софія Русланівна

здобувач вищої освіти юридичного факультету
Сумський національний аграрний університет, Україна

Нежевело Валентина Вікторівна

ORCID ID: 0000-0003-4596-4818

доктор філософії спеціальності 081 «Право»,
доцент кафедри приватного та соціального права
Сумський національний аграрний університет, Україна

Такі характеристики землі, як, економічна значимість, просторова потрібність, та, часом, необхідність до людського існування, уособлюють землю, як національне багатство, що перебуває під особливою охороною держави, як то регламентовано Конституцією України [1].

Земля - один з найцінніших природних ресурсів сьогодення, який одночасно прямо впливає на розвиток та становлення низки інститутів та сфер функціонування країни, та навіть життя людства [2].

На сучасний стан в Україні однією із найактуальніших проблем є питання охорони земель, особливо ґрунтів. Особливо гостро ця проблема постала в умовах ведення активних воєнних дій, в тому числі після деокупації українських територій, адже величезна шкода завдається саме земельним ресурсам.

Постійні обстріли критичної інфраструктури та промислових об'єктів, неконтрольоване поводження з відходами, призвели до забруднення та засмічення земельних ресурсів на значних територіях України. Знищена військова техніка, взірвані в землі різного роду снаряди та ракети, палений пластик, витоки нафтопродуктів, стихійні поховання тіл, тощо, все це ускладнює ситуацію та здійснює максимально негативний вплив на охорону земель.

У зв'язку з означеним, відновлення та відродження земель в Україні має важливе стратегічне завдання, зокрема для аграрної сфери нашої держави.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про охорону земель» [3] та статті 162 Земельного кодексу України [4] поняття охорони земель визначено як система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення та підвищення родючості ґрунтів земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення

Необхідно зауважити, що навіть положення схваленої Кабінетом Міністрів України у січні 2022 року Концепції загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель не в повній мірі відповідають сучасним реаліям, оскільки ця програма розроблялася з метою реалізації державної політики України щодо забезпечення сталого розвитку землекористування, створення екологічно безпечних умов проживання населення і провадження господарської діяльності,

захисту земель від виснаження, деградації та забруднення, відтворення та підвищення родючості ґрунтів, збереження функцій ґрунтового покриву, збереження ландшафтного і біологічного різноманіття в умовах ринкового середовища та з урахуванням глобальної зміни клімату [5]. Що відповідно породжує потребу внесення до схваленої Кабінетом Міністрів України у січні 2022 року Концепції змін, якими буде враховано аспекти негативного військового впливу та необхідності відновлення земельних ділянок, що постраждали внаслідок воєнних дій.

Варто звернути увагу на те, що у 2023 році законодавець розширив перелік земельних ділянок, які потребують консервації, включивши до нього земельні ділянки, забруднені хімічними речовинами внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану та земельні ділянки, на яких розташовані військові інженерно-технічні та/або фортифікаційні споруди [4].

Отже, на сьогодні на законодавчому рівні саме консервація та рекультивація означених земель може стати одним із напрямів їх подальшого відновлення. Консервація - часткове або повне виведення земельної ділянки із господарської діяльності на визначений період часу [3;4]. Це може бути, наприклад, повернення ділянок сільськогосподарського призначення у степ. Рекультивація - це комплекс організаційних, технічних і біотехнологічних заходів, на відновлення ґрунтового покриву, поліпшення стану та продуктивності порушених земель [3;4]. До таких заходів наприклад належить фітосанація, фітоекстракція, прибирання території стану, агротехнічна меліорація.

Зважаючи на всю серйозність та небезпечність ситуації, що склалася в Україні, провідні спеціалісти шукають варіанти відновлення постраждалих ґрунтів, для того, щоб зменшити наслідки воєнних дій на землі у подальші роки. Так, фахівці з Української Природоохоронної Групи як один із варіантів відновлення постраждалих земель пропонують створення «червоних зон» на територіях, де велися інтенсивні бойові дії. На їхню думку, це дозволить виконати вимоги законодавства України з консервації земель та запобігання опустелюванню, а також реалізації Європейської стратегії захисту біорізноманіття до 2030 року (виведення з обробки 30% усіх сільськогосподарських земель) [6].

Відновлення повоєнних територій є пріоритетною складовою для безпечного розвитку земель. Проте через відсутність нормативно встановлених вимог про відновлення земель саме за результатами негативного воєнного впливу, немає чіткого правового механізму по зобов'язанню до вчинення дій щодо ліквідації забруднення навколишнього середовища внаслідок війни. Зусилля залишаються несистематичними та вибірково здійснюються в кожному конкретному випадку окремо. Отже, необхідно у найближчий час почати роботу над розробкою національної концепції щодо комплексних заходів з очищення від засмічення та забруднення земельних ресурсів внаслідок військової діяльності. Доцільно розробити покроковий план відновлювальних заходів, який має бути затверджений на державному рівні. Це у свою чергу потребує визначення стану таких земель, рівня забруднення та оптимальної моделі заходів для їх відновлення [7, с. 156].

Таким чином, враховуючи той факт, що земля не лише де-юре, але й де-факто, є основним національним багатством України, комплекс заходів щодо охорони та відновлення земельних ресурсів під час воєнного стану, після деокупації та національної перемоги, є вкрай важливим та пріоритетним, оскільки збереження природних ресурсів та їх раціональне використання є необхідною умовою для підтримання нормального життєвого рівня населення та подальшого економічного розвитку нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Нежевело В.В., Роговенко О.В., Петрова Н.О., Мироненко А.О. РОЗВИТОК ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2023. Серія ПРАВО. № 78 (частина 1). С. 359-363.
3. Про охорону земель: Закон України від 19 червня 2003 року № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text> (дата звернення: 22.02.2024)
4. Земельний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2002, № 3-4. ст.27.
5. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 січня 2022 р. № 70-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.02.2024).
6. Війна в Україні знищує ґрунти — як врятувати мертві землі. URL: <https://superagronom.com/blog/925-viyna-v-ukrayini-znischuye-grunti--yak-vryatuvati-mertvi-zemli> (дата звернення: 22.02.2024).
7. Потіп М.М. Протидія забрудненню та засміченню земельних ресурсів: правові аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7. С. 151-157.

СЕКЦІЯ VI. ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

ЕКСПЕРТНО-БУХГАЛТЕРСЬКА ДІАГНОСТИКА ЗАЛУЧЕННЯ ПОЗИКОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВОМ

Царенко Євгеній Анатолійович

старший судовий експерт сектору економічних досліджень
Черкаський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України,
Україна

В умовах формування ринкових відносин виникла об'єктивна потреба в експертно-бухгалтерській діагностиці фінансового стану підприємств, фірм, корпорацій (конкретного суб'єкта підприємницької діяльності).

Важливим етапом експертно-бухгалтерської діагностики є дослідження політики залучення позикових коштів підприємством, так як залучаючи позикові кошти, підприємство може швидше і масштабніше виконати свої завдання, але залучення позикових коштів несе певний ризик.

Відповідаючи на запитання: чи перевищить віддача позикових коштів їхню «ціну», фахівець може прогнозувати результат фінансово-господарської діяльності, крім того, експертно-бухгалтерська діагностика дає можливість регулювання рівня рентабельності підприємства, використовуючи фінансові важелі.

Узагальнюючи юридичну, ревізійну, аудиторську практику тощо, з питань оцінки політики залучення позикових коштів, вважаємо за доцільне використовувати нижчеописану методику, яка заснована на розрахунку взаємопов'язаних оціночних показників: ефекту фінансового важеля (ЕФВ); рентабельність власних коштів (РВК); економічна рентабельність (ЕР); внутрішні темпи зростання (ВТР).

Ефект важеля визначається за такою формулою:

$$\text{ЕФВ} = (1 - П) (ЕР - СП) (ПК / СК) \quad (1)$$

де:

П - ставка оподаткування прибутку;

ЕР - економічна рентабельність;

СП - середня ставка відсотка за кредитом;

ПК - позиковий капітал;

СК - власний капітал.

Податковий коректор фінансового важеля $(1 - П)$ показує, якою мірою впливає на нього діючий режим оподаткування прибутку підприємства. Податковий коректор практично не залежить від діяльності підприємства, оскільки ставка оподаткування прибутку регламентується законом. Диференціал фінансового важеля $(ЕР - СП)$ — різниця між загальною рентабельністю (рентабельністю активів підприємства) і

середньою розрахунковою ставкою відсотка. Чим вище позитивне значення диференціала фінансового важеля, тим вищий, за інших рівних умов, буде його ефект. У зв'язку з високою динамічністю цього показника він потребує поточного моніторингу в процесі управління фінансовою діяльністю підприємства.

Реалізація моделі (1) дозволяє вибрати оптимальний розмір суми позикових коштів у залежності від сплачуваних відсотків за кредит, тобто, регулювати кредитне плече залежно від величини диференціалу.

Розрахувавши ЕФВ можна визначити рентабельність власних коштів підприємства (РВК), за формулою

$$РВК = 2/3 \text{ ЕР} + \text{ЕФВ} \quad (2)$$

За допомогою показника РВК дається оцінка використання власних коштів підприємства, функціонування яких пов'язані з фінансовими витратами (банківським відсотком).

Для розрахунку показника економічної рентабельності (ЕР) використовується така модель:

$$\text{ЕР} = \text{Рр} \times \text{РРГК} \quad (3)$$

де:

Рр - рівень рентабельності підприємства (%), тобто співвідношення валового прибутку та обсягу реалізації продукції та послуг;

РРГК - рівень рентабельності господарських коштів (%), що є співвідношенням обсягу реалізації товарів та послуг, і суми нетто-активу за розрахунковим балансом.

У кінцевому підсумку перераховані вище показники впливають на величину розподіленого прибутку комерційних структур, так як частина власних коштів підприємства (у вигляді чистого прибутку) поглинається дивідендами, а інша частина використовується на розширення виробництва.

Тому формула (4) дозволяє визначити внутрішні темпи зростання підприємства, що дає можливість прогнозування та зміни власних коштів та регулювання рівня ЕР залежно від поставленої мети:

$$\text{ВТР} = \text{РВК} \times (1 - \text{НР}) \quad (4)$$

де:

НР - норма розподілу прибутку на виплату за дивідендами, або пропорційно до внесків (паїв, часток) залежно від типу комерційного підприємства.

На основі наведеної системи показників здійсимо оцінку політики залучення позикових коштів підприємства на умовному прикладі фірми В: торгова фірма акціонерного типу з оборотом у 84 млн. грн., співвідношення ПК/ВК = 10/10 = 1; СП = 17%; ЕР = 17,2%; НР = 35% (0,35).

З розрахунків можна дійти невтішного висновку, що за ефекту важеля рівному 1, фірма може набирати кредити, хоча диференціал (ЕР - СП) вже наближається до 0 (0,2%) і найменша затримка у виробничому процесі або підвищення процентних ставок може перевернути ефект важеля (позикові кошти не виправдовують мети їхнього залучення).

Фірма має внутрішні темпи зростання (ВТР) – 7,7%, що дає можливість збільшити ВК з 10 тис. грн. до 10,77 млн. грн., але тоді, щоб не порушувати структуру співвідношення ПК/ВК, доведеться довести заборгованість до 10,77 млн. грн., тоді актив фірми В складе 21,54 млн. грн.

Актив – 21,54 млн. грн. забезпечить оборот у 86,16 млн. грн., якщо віддача коштів підприємства залишиться на тому самому рівні (РРГК – 4).

Таким чином, ми прорахували фінансово-господарську ситуацію фірми на наступний звітний період.

Висновки. За допомогою експертно-бухгалтерської діагностики можна не лише прогнозувати ситуацію на майбутнє, а й регулювати фінансово-господарську діяльність підприємства залежно від поставленої мети.

Список використаних джерел:

1. Брігхем Є.Ф. (1997) *Основи фінансового менеджменту*, 1000.
2. Коробов М.Я. (2000) *Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств*, 378.
3. Андреев В.Д. (1994) *Практичний аудит*, 366.
4. ВМ Мельник. (2001) *Управління податкоспроможністю суб'єктів господарювання: Навчальний посібник для самостійної роботи*, 116.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ МОДЕЛЮВАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Нестерчук Іраїда Миколаївна

здобувач вищої освіти економічного факультету
Національний університет «Острозька академія», Україна

Науковий керівник: Кривицька Ольга Романівна

завідувач кафедри, професор, доктор економічних наук
Національний університет «Острозька академія», Україна

Анотація. Стаття присвячена формуванню методологічних порад в питанні моделювання явища злочинності за допомогою економіко-математичного апарату моделювання, зокрема методів кореляційно-регресійного аналізу для дослідження взаємозв'язків між злочинністю та чинниками впливу на явище, а також формуванням прогнозних значень злочинності на основі моделі часового ряду.

Актуальність. Злочинність - це проблема, що становить загрозу для безпеки та гармонії суспільства. Злочинність має множину облич, від економічної до соціальної спрямованості та глибоко впливає на якість життя громадян. Розуміння і визначення факторів, що призводять до злочинності, а також тенденції розвитку явища, є важливим завданням для розробки ефективних стратегій протидії та зменшення ризиків.

В Україні гостро постає факт існування злочинності в порівнянні з іншими Європейськими країнами, такими як наприклад, Німеччина та Польща, про що свідчать дані, наведені нижче. Джерелом інформації є Numbeo – одна з найбільших у світі баз даних про міста і країни. Numbeo надає статистичний аналіз зібраних даних на основі опитувань. Її дані використовують такі знамениті медіа-ресурси як BBC, Time, The Week, Forbes, The Economist, Business Insider, New York Times, The Telegraph та інші.

Індекс злочинності, який складає ресурс, це оцінка загального рівня злочинності в певному місті чи країні. Розшифровувати дані слід так: індекс рівня злочинності нижче 20 розглядається як дуже низький, від 20 до 40 як низький, від 40 до 60 – середній, від 60 до 80 це високий, а вище 80 – дуже високий. Натомість, що вищий показник безпеки, то безпечнішим є місто/країна. Інфографіка (рис. 1) та статистичні дані (табл. 1) наведені нижче.

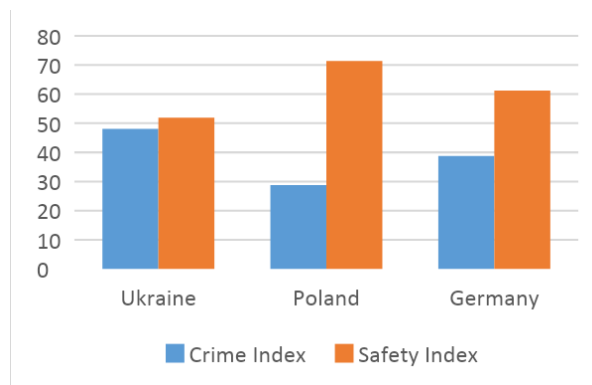

Рис. 1 Порівняльна інфографіка злочинності в Україні та інших країнах

Таблиця 1

Порівняння злочинного клімату України та інших держав

Country	Crime Index	Safety Index
Ukraine	48,1	51,9
Poland	28,8	71,4
Germany	38,8	61,2

[дані взято з платформи Numbeo [8]]

Розглянувши діаграму (рис. 1), можна помітити значну різницю в індексі злочинів між представленими країнами. Зокрема, Україна «випереджає» Німеччину за показником злочинів на 9,3 пункти, а Польщу на 19,3, опираючись на середні значення серед оцінених міст, що доводить важливість дослідження теми злочинності в Україні.

Пропоную детальніше розглянути статистику злочинності в Україні починаючи з 2000 року, тобто часовий лаг даних становить 1 рік.

З огляду на діаграму, можна зробити висновок, що динаміка досліджуваного явища є стрибкоподібною та нестандартною. Також варто вказати, що злочинність на графіку уособлює загальну кількість зареєстрованих злочинів, без поділу за видами, статтю чи іншими характеристиками. Отже проблема злочинності в Україні актуальна та потребує дослідження задля створення безпечної атмосфери в суспільстві.

Аналіз існуючих підходів до моделювання злочинності. Впродовж останніх років було активно піднято питання моделювання злочинності з огляду на питання рівня безпеки життя в містах. Зокрема, М. О. Ларченко, доцент кафедри політології, права та філософії, у своїй роботі «Соціально-економічні фактори в прогностичній оцінці стану злочинності в Україні», використавши методи кореляційно-регресійного аналізу, описав вплив соціально-економічних факторів на рівень злочинності в Україні [1]. Рівняння регресії моделі має вигляд:

$$Y = 5,3596 + 0,514737 * X1 + 0,002979 * X5 \quad (1)$$

де:

Y – коефіцієнт інтенсивності злочинності, на 10 тис. осіб населення

$X1$ – кількість безробітних

$X5$ – оборот роздрібної торгівлі, грн на одну особу.

Перешкоди на шляху моделювання злочинності в Україні.

Існує кілька проблем, пов'язаних з моделюванням рівня злочинності в Україні, які ще не були повністю вирішені:

- Недостатньо точні дані: Однією з основних проблем є те, що в Україні не завжди збираються точні дані про злочинність. Деякі кримінальні випадки можуть бути неповідомленими, а інші можуть бути неправильно класифіковані. Це ускладнює створення точних моделей.

- Багатовимірність: Злочинність є багатовимірним поняттям, яке може бути виміряне з різних точок зору, таких як злочини проти осіб, майна, громадського порядку, злочини, пов'язані зі зловживанням наркотиками та інше. Це означає, що для створення точних моделей необхідно враховувати різні фактори.

- Корупція: Корупція є серйозною проблемою в Україні, і вона може впливати на злочинність.

Виклад основного матеріалу. Постає запитання специфікації дослідження злочинності як явища. Для спрощення процесу та отримання вагомих висновків, рекомендовано використовувати методи економіко-математичного моделювання. Зокрема, визначення впливу чинників на злочинність є важливим етапом дослідження, який можна реалізувати, послуговуючись багатофакторною регресійною моделлю.

Спершу варто виокремити фактори впливу на результуючий об'єкт. Примітно, що в структурному розрізі явища, чинники впливу можуть варіюватись. Наприклад, відносно статевого розподілу щодо виконавця, можна помітити відмінності в потенційних чинниках впливу. Жінка схильна вчиняти злочин з огляду на такі фактори, як: насильство в сім'ї, гендерні нерівності, в той час як чоловіки схильні до вчинення злочину з огляду на соціальну та економічну напруженість, безробіття.

Якщо ж до уваги взято загальну кількість вчинених злочинів, незалежно від структури, можна виокремити такі загальні фактори впливу: рівень безробіття, індекс освіти, сімейне неблагополуччя (може бути виражене в кількості неповних сімей), індекс Джинні (розрив між бідними та багатими верствами суспільства), факт війни та інші.

До повномасштабного вторгнення Україна посідала 57-ме місце в рейтингу злочинності від World Population Review серед 136-ти країн світу. Наразі Україна займає 54-ту позицію в загальному списку.

Щодо зручного середовища для побудови моделей, можу порекомендувати безкоштовний програмний продукт Gretl, який надає широкий функціонал користувачу.

Для дослідження впливу чинників на злочинність можна скористатись методами кореляційно-регресійного аналізу, а саме, побудовою множинної регресії. Загальне рівняння багатофакторної лінійної регресії має вигляд:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \dots + \beta_i x_i + \dots + \beta_n x_n + \varepsilon \quad (2)$$

В розрізі моделювання злочинності члени регресії можуть мати такі значення:
 β_0 - вільний член, вказує на те, яке значення приймає залежна змінна у коли всі фактори рівні нулю.

β_1 - перший фактор впливу, індекс безробіття.

β_2 - індекс освіти.

3 – кількість неповних сімей.

4 – індекс Джинні.

5 – факт війни.

E – помилка, яка виникає через невизначені фактори або похибки вимірювання, які не можуть бути враховані.

Також можливо включити в модель інтегральний показник, який є сукупністю кількох. А саме, індекс розвитку людини (Human Development Index, HDI), який розраховується щорічно для міждержавного порівняння і вимірювання рівня життя, грамотності, освіченості і довголіття, як основних характеристик людського потенціалу досліджуваної території.

Щодо прийняття до уваги впливу військового конфлікту на явище злочинності, може виникнути дисонанс вимірювання показника, який вирішується включенням до моделі фіктивної (dummy) змінної.

Фіктивні змінні - це змінні бінарного типу, які мають лише два значення - одиниця і нуль. Якщо некілкісний показник приймає лише два альтернативних значення, то необхідно ввести в модель одну фіктивну змінну, як у випадку з фактором війни.

Тобто, припускається розгалуження множинної регресії до множинної регресії з використанням фіктивної змінної на позначення факту військового конфлікту в країні.

Плюси та мінуси використання фіктивних змінних:

Плюси:

– Урахування категоріальних змінних:

Фіктивні змінні дозволяють включати категоріальні чи якісні фактори, такі як регіон, стать, тип продукту у модель, що може покращити аналіз та прогнозування в разі важливості показника в формуванні явища.

– Управління мультиколінеарністю в моделі:

Фіктивні змінні дозволяють включати кілька рівнів чи категорій в аналіз, допомагаючи управляти мультиколінеарністю факторів.

Мінуси:

– Лінійність моделі:

Фіктивні змінні можуть призвести до лінійності в моделі, що може бути мінусом для опису складних взаємозв'язків.

– Можлива деформація результатів:

Включення фіктивних змінних може призвести до деформації результатів, якщо вони використані некоректно.

Недоліком використання лінійної регресії для моделювання такого складного явища як злочинність є припущення, що взаємозв'язок між залежною та незалежними змінними є лінійним. Це означає, що зміна в одній незалежній змінній спричиняє пропорційну зміну в залежній змінній, що рідко зустрічається в реальному житті. Натомість, у нелінійній регресії взаємозв'язок між залежною та незалежними змінними може бути виражений непрямою лінією. Це може включати квадратичні, кубічні, експоненціальні, логарифмічні та інші функції. Нелінійна регресія може бути використана для моделювання складних взаємозв'язків між змінними.

Нелінійна регресія може бути корисною, коли залежність між змінними складна та не може бути адекватно описана лінійною функцією. Нижче наведені 2 види нелінійної регресії, які можуть бути використані для моделювання явища злочинності.

Якщо є підозра, що злочинність може мати криволінійний зв'язок з певними факторами, то модель із параболічною регресією може бути корисною в такому випадку. Коли є підстави вважати, що вплив змінної на залежну змінну може бути неоднозначним або має складну форму, додають квадратичні терміни. Приклад рівняння параболічної регресії:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X + \beta_2 X^2 + \epsilon \quad (3)$$

Приклад рівняння для застосування параболічної регресії щодо моделювання злочинності. Кількість злочинів $= \beta_0 + \beta_1(\text{Індекс безробіття}) + \beta_2(\text{Індекс освіти}) + \beta_3(\text{Кількість неповних сімей}) + \beta_4(\text{Індекс Джинні}) + \beta_5(\text{Факт війни}) + \beta_6(\text{Індекс безробіття}^2) + \beta_7(\text{Індекс освіти}^2) + \beta_8(\text{Кількість неповних сімей}^2) + \beta_9(\text{Індекс Джинні}^2) + \beta_{10}(\text{Факт війни}^2) + \varepsilon$ (4) У рівнянні параметри біля квадратичних змінних - це параметри, які модель визначає під час пошуку оптимальних значень. Вони показують, як сильно і в якому напрямку впливає кожен фактор (і його квадратичний еквівалент) на кількість злочинів.

Також існує процедура, яка може підвищити точність результатів моделювання. А саме, стандартизація даних, що дозволить нівелювати вплив різних одиниць виміру показників на результат. Головна мета стандартизації - зробити дані порівнянними та придатними для аналізу.

Плюси стандартизації:

- Порівняння:

Дозволяє порівнювати дані, що мають різні одиниці вимірювання.

- Виправлення спотворень:

Мінімізує вплив великих значень на аналіз, що може бути корисним при наявності викидів в даних.

Мінуси стандартизації:

- Втрата інформації:

В деяких випадках стандартизація може викликати втрату інформації про розподіл значень.

- Не відповідає всім випадкам:

В деяких випадках може бути неефективно стандартизувати дані, якщо вони вже знаходяться в однаковому масштабі.

Стандартизація здійснюється за допомогою формули, приведеної нижче:

$$z = (x - \mu) / \sigma \quad (5)$$

де:

μ - середнє значення,

σ - стандартне відхилення.

Середнє значення показників після Z-стандартизації дорівнює 0, а стандартне відхилення = 1.

Для опису явища злочинності як часового ряду з лагом в 1 рік доцільно використовувати методи екстраполяції. Зокрема, використання моделі ARIMA (Autoregressive Integrated Moving Average) для прогнозування злочинності виявляється корисним в зв'язку з її ефективністю у роботі з часовими рядами даних. Злочинність, як складне соціальне явище, може виявляти складні динаміки, і ARIMA надає засіб для моделювання та прогнозування цих змін.

Переваги використання ARIMA для моделювання злочинності:

- Ефективність в роботі з часовими рядами:

ARIMA розроблена спеціально для роботи з часовими рядами, що робить її ефективною для моделювання злочинності з часовою компонентою.

- Автоматичне врахування трендів та сезонності:

Модель автоматично враховує тренди та сезонні коливання у злочинності, спрощуючи аналіз та прогнозування.

- Здатність виявляти аномалії:

Модель може виявляти аномальні події та несподівані зміни у злочинності, що є корисним для попередження та управління ризиками.

Недоліки використання ARIMA для моделювання злочинності:

- Потреба у стаціонарних даних:

ARIMA вимагає стаціонарних даних, однак варто зазначити, що стаціонарності можливо досягти шляхом певних перетворень.

- Обмеження врахування випадкових факторів:

Модель припускає, що зміни у злочинності можна пояснити попередніми значеннями, і вона не враховує випадкові або непередбачувані фактори.

- Складність управління змінами в динаміці:

ARIMA може виявитися менш ефективною в умовах складних та швидких змін явища, які важко передбачити.

Використання моделі ARIMA дозволяє отримати такі корисні результати:

- Прогнозування тенденцій:

Прогнозує майбутні значення об'єкта дослідження, допомагаючи розробляти стратегії заходів покращення безпеки.

- Виявлення аномалій:

Визначає аномальні події та несподівані зміни у динаміці злочинності.

- Оцінка ефективності превентивних заходів:

Визначає вплив заходів з протидії злочинності та їх ефективність.

- Моніторинг ефективності заходів:

Постійний моніторинг та оцінка ефективності заходів з ліквідації злочинності.

У мові програмування R є спеціалізовані пакети для роботи з аналізом часових рядів та побудовою ARIMA-моделей. Наприклад, функція `arima()` в пакеті `forecast` створена для цього. Також можна скористатись програмою `Gretl` (GNU Regression, Econometrics and Time-series Library) для аналізу та побудови ARIMA-моделей. `Gretl` - це безкоштовний статистичний пакет, який надає широкий спектр інструментів для аналізу даних.

Для того, щоб мати можливість користуватись результатами моделювання та вважати їх значущими, потрібно переконатись в адекватності побудованої моделі. Адекватність означає збіг досліджуваних властивостей системи (параметрів, вихідних характеристик і т.д.) і відповідних властивостей моделі. Природно, повного збігу реальної системи і її моделі досягти не вдається, мова йде лише про досягнення необхідного певного ступеня збігу. Для перевірки моделі на адекватність рекомендовано застосовувати тести, зокрема тест на автокореляцію залишків, тест на нормальність залишків, тест на гомоскедастичність, який виявляє, чи є дисперсія залишків однорідною. Також можна скористатись тестом на виявлення аномалій, тобто викидів в даних.

Висновки. Таким чином, використання економіко-математичного апарату може значно спростити дослідження такого складного економіко-соціального явища, як злочинність. Зокрема, вирішуються питання вивчення характеру та величини впливу чинників на об'єкт дослідження, а також формування прогнозних значень результуючої змінної.

Застосування методів економіко-математичного моделювання для дослідження злочинності дозволяє розробити систему заходів задля покращення безпеки життя членів громадянського суспільства.

В якості напрямку подальших досліджень можливий на основі викладеного матеріалу детальний аналіз кожного регіону України, задля поглиблення та специфікації інформаційних здобутків в результаті моделювання.

Список використаних джерел:

1. М.О. Ларченко (2019), Соціально-економічні фактори в прогнозній оцінці стану злочинності в Україні. Вилучено з: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/997100>

2. Ларченко М. О. Кримінологічне моделювання та прогнозування злочинної поведінки: монографія. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 357 с.
3. Levitt S. D. Alternative strategies for identifying the link between unemployment and crime. *Journal of Quantitative Criminology*. 2001.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Розділ: Статистична інформація. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html.
5. Державна служба статистики України. Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. Розділ: Банк даних. Статистика населення України.
6. Офіційний сайт Державної судової адміністрації України. Розділ: Судова статистика. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka.
7. Эконометрика: учебник для студентов вузов / И. И. Елисеева, С. В. Курышева, Ю. В. Лемешко и др.; под ред. И. И. Елисеевой. М.: Проспект, 2010. 288 с.
8. Платформа Numbeo, розділ «Індекси злочинності». Вилучено з: <https://www.numbeo.com/crime/rankings.jsp>

МОЖЛИВОСТІ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМ ДАКТИЛОСКОПІЧНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ТА ОБЛІКУ

Ігор Петрович Ляшенко

судовий експерт сектору дактилоскопічних досліджень
відділу криміналістичних видів досліджень Харківського НДЕКЦ МВС
*Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України, Україна*

Валентина Василівна Мельник

судовий експерт сектору дактилоскопічних досліджень
відділу криміналістичних видів досліджень Харківського НДЕКЦ МВС
*Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України, Україна*

Сучасний стан та перспективи розвитку дактилоскопічної реєстрації та обліку в контексті цифрової трансформації сучасної криміналістики базуються на функціонуванні сучасних систем дактилоскопічної реєстрації та обліку, пов'язаних з їх автоматизацією і цифровізацією процесу. На нинішньому етапі розвитку криміналістики завдання дактилоскопічної реєстрації та обліку вирішуються завдяки використанню систем AFIS (Automated Fingerprint Identification System), які є біометричними системами ідентифікації, використовують технологію цифрових зображень для отримання, зберігання та аналізу даних відбитків пальців. Завдяки цим системам правоохоронці у всьому світі можуть швидко й точно ідентифікувати людей на основі унікальних ознак відбитків пальців.

Ідентифікація осіб є основою національної безпеки та безпеки кожної держави, є вельми актуальною для України, яка нині, в умовах військової агресії, вирішує проблеми ідентифікації загиблих військових та пересічних громадян, воєнних злочинців та колаборантів.

Використання відбитків пальців, виявлених на місці злочину, для ідентифікації підозрюваних може бути вирішальним кроком у кримінальному розслідуванні при тому, що ця технологія досить проста і низьковитратна. В результаті правоохоронні органи по всьому світу зібрали величезні бази відбитків пальців, але велика кількість зразків ускладнює проблему ідентифікації, потребує використання нових технологій ідентифікації. Проблема ускладнюється ще й низькою якістю відбитків пальців, помилками виділення ознак, різним ступенем перекриття та можливими деформаціями відбитків пальців. Помилки на етапі реєстрації ведуть до того, що остаточний результат дослідження відбитків пальців не дає змоги отримати той результат, який дозволяє ідентифікувати особистість з високою точністю.

Використання високоскладних алгоритмів є ключовим елементом автоматизованого процесу ідентифікації за відбитками пальців. Протягом багатьох років чимало таких алгоритмів було розроблено із урахуванням реальних потреб дактилоскопічної реєстрації та обліку. Сучасна база даних AFIS може містити зображення відбитків пальців, групи відбитків пальців, відбитків долонь та/або слідів ніг разом із ідентифікаційними даними особи. Ці дані можуть надходити з матеріалів кримінальних розслідувань або з інших джерел, таких, наприклад, як біометричні реєстри мігрантів.

Завдяки програмному забезпеченню AFIS експерти можуть обробляти численні складні біометричні транзакції з високою точністю та пов'язувати розпізнавання

обличчя зі скануванням відбитків пальців або райдужної оболонки ока. Сучасні системи AFIS можуть обробляти численні складні біометричні транзакції з високою швидкістю та точністю та пов'язувати, наприклад, розпізнавання обличчя з розпізнаванням відбитків пальців або райдужної оболонки ока, долаючи обмеження ідентифікації, які зазвичай зустрічаються в «простих» системах [1].

У світовій криміналістичній практиці ці автоматизовані системи є вельми затребуваними, згідно з дослідженням у січні 2022 року, обсяг ринку автоматизованих систем дактилоскопічної реєстрації та обліку оцінюється в 68 мільярдів доларів США.

США є лідером у застосуванні таких систем. У Сполучених Штатах біометрія, окрім сфери вирішення суто криміналістичних завдань, використовується для виявлення та запобігання нелегальному в'їзду, надання та адміністрування належних імміграційних пілг. Міністерство внутрішньої безпеки надає послуги біометричної ідентифікації через свій Офіс управління біометричною ідентифікацією (OBIM), який надає технологію для зіставлення, зберігання та обміну біометричними даними. Автоматизована біометрична система ідентифікації або система IDENT зберігає понад 200 мільйонів унікальних ідентифікацій і обробляє понад 300000 щоденних біометричних порівнянь.

IDENT є найбільшим біометричним сховищем в уряді США, яке ділиться важливими біометричними даними з Міністерством оборони та Міністерством юстиції для підтримки внутрішньої безпеки, оборони та правосуддя.

У той же час автоматизація дактилоскопічної реєстрації та обліку стикається з проблемами, найбільш характерними з яких є:

- внутрішній збій, який виникає через некоректну роботу біометричної системи. Експерти зазначають, що мають місце випадки, коли автентичний або справжній користувач не міг увійти у систему, оскільки система не змогла його ідентифікувати за «паролем», яким є відбиток пальця, що ставить під сумнів якість цієї системи взагалі;

- ці системи залишаються вразливими для хакерських атак, що вважається найбільшою загрозою для криміналістичної експертизи, оскільки виникають ризики, пов'язані із можливістю знищення даних, поновити які проблематично. Відповідно виникає проблема захисту інформації, що зберігається в цих системах та підвищення їх надійності. Її вирішення експерти пов'язують із появою нових систем, які дозволяють значно підвищити захищеність даних та оперативність пошуку при усуненні тих технічних недоліків, що були виявлені на попередніх етапах експлуатації.

В Європі біометрична система Eurodac (European Dactyloscopy System) є найбільшою багато юрисдикційною у всьому світі, надає інформацію відносно відбитків пальців для належної експертизи для 32 країни. Зокрема ця база даних зберігає відбитки пальців усіх осіб, що зверталися в органи юстиції ЄС із приводу надання притулку та відбитки пальців осіб, затриманих під час незаконного перетину кордону.

Перспективним напрямком захисту інформації в системах дактилоскопічної реєстрації та обліку є використання технології блокчейна, яка дає можливість повністю виключити можливості знищення, підміни або спотворення даних. Використання цих технологій, як зазначають експерти, виведуть досліджувані системи на принципово новий рівень захищеності та ефективності [2].

Перспективним елементом розвитку систем дактилоскопічної реєстрації та обліку є використання штучного інтелекту, який надасть змогу значно зменшити

навантаження на експертів та використовуючи сучасні технології розпізнавання образів, вивести рівень розвитку цих систем в режим автономної обробки інформації і надання висновків, які мають цілковиту об'єктивність, зменшуючи участь «людського фактору в криміналістичній діяльності, яка пов'язана із дактилоскопічною реєстрацією, обліком та ідентифікацією [3].

Сучасні системи дактилоскопічної реєстрації та обліку є вельми перспективними інструментами сучасної криміналістики, оскільки вони засновані на принципі дактилоскопічної ідентифікації (відповідно до якого кожен відбиток пальця або долоні є унікальним і що в світі немає двох людей з однаковими відбитками), дозволяючи значно спростити сам процес ідентифікації і підвищити його ефективність.

З розвитком інформаційних систем та автоматизацією процесів, а також використанням сучасних засобів зв'язку для виконання різноманітних завдань дактилоскопічної реєстрації та обліку ці системи набули нової якості, стали надійним інструментом криміналістичної експертизи.

У той же час в функціонуванні цих систем виникають проблеми, які потребують їх вдосконалення, зокрема мова йде про подальшу роботу із захисту цих інформаційних систем від стороннього доступу, підвищення їх функціональної надійності.

Майбутнє розвитку систем дактилоскопічної реєстрації та обліку буде пов'язане із зменшенням суб'єктивного «людського фактору», в наданні цим системам більшої автономності. Це, в свою чергу, підіймає питання про довіру цим системам з боку правоохоронців і громадськості, про взаємодію експерта та інформацією системи, яка знаходиться під контролем штучного інтелекту.

Дана проблема потребує свого осмислення, на що буде спрямована подальша робота над темою розвитку та вдосконалення систем дактилоскопічної реєстрації та обліку.

Список використаних джерел:

1. Automated Fingerprint Identification System (AFIS) overview - A short history. URL: <https://www.thalesgroup.com/en/markets/digital-identity-and-security/government/biometrics/afis-history>
2. Petrovic N., Stojicic S., Radovanovic R., Nikolic V. Automated Fingerprint Identification System: with and without the Possibility of Correction of a Digitalised Image. Tehnički vjesnik 29, 6(2022), 2067-2073.
3. Joshua L. Adams. The increasing digitization of investigations. URL: <https://www.forensicscolleges.com/blog/digitizing-investigations>

ФОРМУВАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ

Нестерчук Іраїда Миколаївна

здобувач вищої освіти економічного факультету
Національний університет «Острозька академія», Україна

Науковий керівник: Кривицька Ольга Романівна

завідувач кафедри, професор, доктор економічних наук
Національний університет «Острозька академія», Україна

Моделювання впливу соціально-економічних чинників на рівень злочинності займає доволі актуальну нішу в сучасному світі. Злочинність – серйозна соціальна проблема, яка має значний вплив на життя людей, економіку та стабільність суспільства в цілому.

Дослідження впливу соціально-економічних чинників на рівень злочинності може допомогти встановити причини злочинності та розробити ефективні заходи для її зменшення. Наприклад, цілком логічною є гіпотеза, що економічні чинники, такі як рівень зайнятості, доходи та рівень освіти, можуть впливати на рівень злочинності. Аналіз цих зв'язків можуть допомогти у формуванні заходів політики зменшення злочинності та покращення економічної та соціальної ситуації в країні.

Таким чином, дослідження впливу соціально-економічних чинників на рівень злочинності є важливим та актуальним напрямом науково-дослідної діяльності, який може допомогти вирішити соціальні та економічні проблеми в країні.

Отже, гіпотези щодо впливу регресорів на результуючу величину, наступні:

- Коефіцієнт Джині, X_1 - показник нерівності розподілу деякої величини чисел, що приймає значення між 0 і 1, де 0 означає абсолютну рівність (величина приймає лише одне значення), а 1 позначає повну нерівність. Найбільш відомим коефіцієнт є як міра нерівності доходів домогосподарств деякої країни чи регіону. Чим вищий показник, тим теоретично більша загроза можливої злочинності. Тобто, зв'язок прямий.

- Безробіття, X_2 . Шляхом логічних міркувань можна припустити що зі збільшенням числа безробітних серед населення, збільшується й можливість правопорушень, здійснюваних людьми без постійного місця роботи.

- Індекс інфляції, X_3 . В народі його називають «індекс зубожіння населення», має потенційно прямий зв'язок зі злочинністю. Тобто, зі збільшенням коефіцієнта інфляції, зростає й злочинність в кількісному вимірі.

- Мінімальна заробітна плата, X_4 . Теоретично, більша ставка мінімальної заробітної плати повинна зменшувати кількість злочинів, але також потрібно пов'язати цей пункт з інфляцією, яка може замаскувати реальну цінність грошей. Неоднозначний вплив.

- Війна, X_5 . Також неоднозначний вплив, адже показники еміграції населення зросли, а також з початку воєнних дій на території України збільшилась кількість злочинів, ідентифікованих за статтею «Державна зрада».

Отже, після формування вибірки даних було побудовано множинну лінійну регресію з використанням фіктивної змінної на позначення категоріальної величини. В процесі моделювання було виявлено неважливість впливу першого фактору, тобто

коефіцієнту Джинні, тому цей чинник був виключений з моделі. Рівняння регресії має такий вигляд:

$$Y^{\wedge} = 184 + 13.6 * X_2 + 128 * X_3 - 45,5 * X_4 + 333 * X_5 \quad (1)$$

Результати кореляційного-регресійного моделювання показали, що дана модель пояснює модельоване явище на $R^2=64,8\%$. Решта, 35,2%, пояснюються іншими змінними, не включеними в модель. Змінні моделі статистично значущі, оскільки для них виконується умова $p\text{-value} \leq 0.05$, сама модель також значуща за критерієм Фішера, оскільки $F\text{-statistic} \leq 0.05$. Тести на мультиколінеарність, автокореляцію та гетероскедастичності, показали відсутність цих явищ.

Згідно з побудованою лінійною регресією, можна зробити висновок про вплив факторів на формування явища злочинності, вираженого в кількості злочинів:

- Безробіття, X_2 . Зі збільшенням даного показника на 1 позицію, загальна кількість злочинів збільшується на 13,6 одиниць.
- Індекс інфляції, X_3 . При рості індексу інфляції на 1 одиницю, кількість вчинених злочинів зростає на 128 пунктів.
- Мінімальна заробітна плата, X_4 . При збільшенні мінімальної заробітної плати на 1 позицію, кількість злочинів зменшується на 45,5 одиниць.
- Війна, X_5 . За умов ведення війни в Україні, кількість злочинів зростає щороку на 333 одиниці.

Отже, на формування злочинності впливає сукупність чинників, серед яких можна виділити фактор безробіття, війни, економічне благополуччя. Дослідження теми злочинності може дозволити сформувати поради та систему заходів щодо покращення ситуації та забезпечення безпеки в громадянському суспільстві.

СЕКЦІЯ VII.

ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Кандаур Катерина Анатоліївна
курсант 2-го курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Бодирєв Дмитро Анатолійович
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Вогнепальна зброя є рутинним елементом професійної діяльності поліцейських. Це пов'язано насамперед зі збільшенням кількості правопорушень, пов'язаних із запеклим опором з боку антигромадських сил [1; 4]. Слід пам'ятати, що особливу небезпеку для поліцейських становлять особи, які вчинили особливо тяжкі злочини та підлягають затриманню [4].

Стрільба та вогнева підготовка вимагає від поліцейських найвищої концентрації уваги з точки зору досягнення внутрішньої зосередженості та протистояння зовнішнім факторам. З іншого боку, у повсякденному житті поліцейські часто стикаються з різноманітними ситуаціями, такими як виймання зброї з кобури та прийняття положення бойової готовності, що вимагає формування та вдосконалення стійких навичок безпечного поводження зі зброєю в будь-якій ситуації [3]. Тому навчання тактиці повсякденного поводження зі зброєю є невід'ємною частиною професійно-прикладної підготовки поліцейських [2]. Поліцейські повинні повністю віддавати себе службі, щоб компетентно виконувати свої службові обов'язки.

Працівники поліції несуть відповідальність за захист громадян від протиправних посягань з боку антигромадських сил на їх життя, здоров'я та майно, а також забезпечення охорони громадського порядку та законності [2]. Тому для успішного здійснення правоохоронної діяльності та вирішення покладених на них обов'язків працівники поліції повинні володіти спеціальними знаннями, вміннями та навичками ефективного поводження з вогнепальною зброєю в екстремальних умовах, що швидко змінюються, а також високими морально-етичними та волевими якостями [1].

Здійснюючи правоохоронну діяльність, працівники поліції керуються конституційними принципами: поваги, дотримання прав і свобод людини та верховенства права. Однак трапляються випадки, коли правопорушники добровільно не реагують на законні вимоги поліцейських припинити протиправну поведінку. Застосування вогнепальної зброї відбувається досить швидко, іноді триває кілька секунд. Поліцейські потребують відповідної фізичної, вогневої та тактичної підготовки, морально-психологічної стійкості, рішучості та стресостійкості.

Слід розуміти, що незаконне або неналежне застосування вогнепальної зброї працівниками поліції не тільки має незворотні наслідки для особи, проти якої застосовується зброя, але й може призвести до кримінальної відповідальності для самих поліцейських. Загалом всі інциденти пов'язані із застосуванням вогнепальної зброї працівниками поліції, набувають суспільного резонансу і в кінцевому підсумку підривають довіру громадян до правоохоронної системи в цілому [4]. На мою думку, МВС України має розробити та затвердити "Інструкцію про порядок застосування вогнепальної зброї працівниками поліції в різних ситуаціях". Основним завданням вогневої підготовки є досягнення рівня компетентності для ефективного виконання бойових завдань у професійній діяльності. Елементарні навички стрільби та правильне застосування зброї в різних ситуаціях є визначальними у навчанні вогневої підготовки.

Отже, ми можемо зробити висновок, що успішне забезпечення правопорядку вимагає від поліцейських спеціальних знань, навичок, умінь і компетенцій для ефективного поведіння з вогнепальною зброєю в екстремальних умовах, що швидко змінюються. Це пов'язано з тим, що неефективне, неправильне або неадекватне застосування зброї може призвести до загибелі як поліцейських, так і цивільних осіб, які випадково опинилися на місці стрілянини [2].

Список використаних джерел:

1. Зеленський Є. С. "Вогнева підготовка–складова професійної підготовки майбутніх офіцерів поліції." Підготовка в умовах реформування системи МВС України: збірник наукових праць/МВС України. Харківський нац. Ун-т внутр. справ 2019 р. 122-124.
2. Логачев М. Г. "Правові та психологічні аспекти застосування поліцією вогнепальної зброї: навчальний посібник." 2018 р.
3. Назаренко О. М. "Актуальність використання і застосування вогнепальної зброї працівниками поліції." 2021 р.
4. Фоменко А. Є. "Питання адміністративних послуг Національної поліції з видачі дозволів на придбання і перевезення вогнепальної зброї." Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ 2 2019 р. 6-14.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Романова Анастасія Вікторівна

курсант

факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Пожидаєв Микола Юрійович

старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Анотація. Стаття присвячена вивченню інституту необхідної оборони у контексті воєнного стану. Автор досліджує сутність та значення необхідної оборони як дій, спрямованих на захист прав та інтересів особи, суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечних посягань під час воєнного конфлікту. Зокрема, в статті розглядаються правові аспекти використання необхідної оборони, визначаються критерії та умови, за яких вона може бути застосована. Враховуючи складність та ризик ситуацій, пов'язаних з воєнним станом, автори аналізують обмеження та можливості вжиття заходів необхідної оборони з урахуванням специфіки поточного контексту. Висновки статті можуть бути корисними для розробки та вдосконалення законодавства щодо захисту прав громадян та державних інтересів під час воєнних конфліктів.

Вступ. Необхідна оборона, як феномен, існувала на протязі всіх історичних етапів розвитку державності та законодавства як в Україні, так і в інших країнах. Цей принцип становить фундаментальну складову правової системи, що гарантує право кожної людини на самозахист. Слід зазначити, що необхідна оборона не лише вбудована у структуру державного законодавства, але й інстинктивно притаманна кожній людині. Цей інстинкт виникає з бажання захистити себе від будь-яких злочинних посягань, що може загрожувати життю, здоров'ю або майну [2, с. 28].

Воєнний стан є досить специфічним та особливим правовим режимом, який може бути введений на всій території держави або на окремих адміністративно-територіальних одиницях у випадках загрози нападу або у разі збройної агресії, небезпеки територіальній цілісності тощо [3, с. 40]. Відповідно до цього, передбачені законодавством державні органи (військові адміністрації, органи місцевого самоврядування, правоохоронні органи тощо) наділені відповідними окремими повноваженнями, які необхідні для забезпечення національної безпеки і порядку, захисту конституційних прав і свобод громадян, дотримання законності загалом.

Воєнний стан, згідно з чинним законодавством, є станом, необхідністю введення якого є відбиття агресії проти України або запобігання безпосередній загрозі агресії. Серед важливих структурних органів України під час введення воєнного стану, враховуючи специфіку виконання поставлених завдань, займає Національна поліція України. Ефективність роботи підрозділів поліції зумовлює безпосередньо забезпечення внутрішньої безпеки. Саме в цілях необхідно уточнити компетенцію Національної поліції України, оскільки наявність чітких, зрозумілих та конкретних повноважень надає юридично обґрунтовані гарантії законності реалізації поставлених функцій поліцейських.

Виклад матеріалу. Вчені розглядають термін «необхідність» як «крайню потребу, обов'язковість, неминучість чогось». Щодо поняття «оборона», лінгвістично,

це трактується як «протиція нападу» або «бойові дії, спрямовані на захист нападаючого противника та відбиття його» [4, с. 6].

Різні вчені подають різні визначення поняття необхідної оборони. Наприклад, доктор юридичних наук та професор В. П. Ревін стверджує, що необхідна оборона - це законна захист особистості та прав оборонця або інших осіб, які охороняються законом, в інтересах суспільства або держави від суспільно небезпечного посягання.

За словами Т. П. Ретунської, необхідна оборона у кримінальному праві означає насильницькі дії проти особи, яка вчинила суспільно небезпечні дії.

Згідно зі статтею 36 Кримінального кодексу України, можна зробити висновок, що необхідна оборона - це захист особи та її прав, а також інших осіб, охоронюваних законом, в інтересах суспільства або держави від суспільно небезпечного посягання, якщо таке посягання було пов'язане з насильством, загрозою життю особи, яка захищалася або іншої особи, або безпосередньою загрозою застосування такого насильства [1].

Статтею 56 Конституції України утверджено принцип, згідно з яким кожен індивід має право захищати свої права та свободи будь-якими засобами, не забороненими законом. Це положення наділяє людину та громадянина правом особисто захищати свої законні права та інтереси, брати участь у правових відносинах із захистом поряд із державою і державними органами [6, с. 36].

Спектр законодавчо допустимих методів захисту є дуже різноманітним, проте особливу увагу заслуговує можливість реалізації у сфері кримінально-правових відносин, які вступають у дію у разі заподіяння або загрози заподіяння шкоди інтересам, що охороняються державою [7, с. 5].

Вимоги до умов правомірності необхідної оборони, які стосуються захисту від суспільно небезпечного посягання, можна сформулювати наступним чином:

Захист не лише власних, але й інших інтересів, що охороняються законом, охоплює захист особистості та прав не лише обороняючогося, а й інших осіб, які охороняються законом інтересів суспільства та держави від суспільно небезпечних посягань [8, с. 38].

Завдана шкода при захисті повинна бути завдана безпосередньо посягаючому, тобто особі, яка вчинила посягання (її життю, здоров'ю, тілесній недоторканності, власності тощо), а не третім особам.

Дії особи, яка застосовує оборону, не повинні перевищувати межі необхідності, тобто мають бути пропорційними засобам захисту та засобам нападу.

Рішення щодо того, чи була правомірною оборона особи, що стала об'єктом нападу, чи була перевищена межа необхідної оборони, є складним завданням, що часто призводить до помилок у судово-слідчій практиці під час оцінки дій особи, яка захищається [5, с. 95].

Головні ознаки законності необхідної оборони ретельно розглядаються в контексті кримінально-правової доктрини та законодавства. Перша ознака включає умови, що роблять необхідну оборону законною та виправданою. Ці умови передбачають, що необхідна оборона має місце лише у випадках суспільно небезпечного посягання та порушення закону [8, с. 46]. Друга ознака визначає характер захисних дій, а саме, встановлює межі, які необхідно дотримуватися, щоб не перевищувати межі необхідної оборони. У цьому контексті важливо, щоб шкода, завдана особі, яка вчинила напад, не перевищувала міри необхідності.

З вищевикладеного можна зробити висновок, що необхідна оборона полягає у зупиненні суспільно небезпечного нападу під час захисту інтересів особистості, суспільства або держави шляхом використання правомірних заходів. Соціально-правова природа необхідної оборони визначається різними підходами, такими як

природничо-правовий, соціально-політичний та позитивістський підходи. Вона є не лише інструментом захисту особистості, але й важливим засобом забезпечення правопорядку та безпеки суспільства [6, с. 5].

Розділ 5 статті 36 Кримінального кодексу України [1] встановлює, що застосування зброї або інших засобів, незалежно від тяжкості заподіяної шкоди, не вважається перевищенням меж необхідної оборони та не тягне за собою кримінальної відповідальності у таких випадках:

Захисту від нападу озброєної особи.

Захисту від нападу групи осіб.

Відвернення протиправного насильницького проникнення у житло чи інше приміщення, таке як офіс, дача, гараж тощо.

У теоретичному плані в цих випадках може бути навіть вчинено вбивство нападника, що засвідчується судовою практикою. Наприклад, у певному випадку засудження за умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони було здійснено згідно зі статтею 118 Кримінального кодексу України [1].

У цій справі, обвинувачений, перебуваючи вдома, захищався від незаконного проникнення і нападу двох осіб, одному з яких він завдав кухонним ножом удар у груди. У результаті цього нападник пізніше помер у лікарні. Касаційний кримінальний суд, розглядаючи справу, визначив, що обвинувачений вберігався від протиправного насильницького вторгнення у своє житло та захищався від нападу групи осіб, і тому, згідно з частиною 5 статті 36 Кримінального кодексу України, він перебував у стані необхідної оборони, що звільняє його від кримінальної відповідальності [1].

Інститут необхідної оборони в умовах воєнного стану є одним з важливих аспектів правової системи країни, який регулює дії громадян у ситуаціях загрози або фактичної збройної агресії проти держави. Від початку свого існування людство шукало способи захисту від загроз ззовні, що призвело до формування інституту необхідної оборони, який має глибокі історичні коріння [6, с. 17].

Відповідно до міжнародного права, кожна держава має право на самозахист у разі загрози своєї безпеки. Україна, як суверенна держава, також має право на необхідну оборону в умовах воєнного стану. Важливою частиною цього інституту є право громадян на самозахист у випадках агресії проти держави [8, с. 90]. Відповідно до Конституції України, кожен громадянин має право захищати свої права та свободи будь-якими засобами, не забороненими законом.

У воєнний час інститут необхідної оборони набуває особливого значення, оскільки держава та її громадяни знаходяться під загрозою з боку зовнішніх агресорів. У цих умовах право на самозахист є не лише правом, але й обов'язком кожного громадянина, що визначається не тільки законом, але й етичними та моральними принципами [7, с. 49].

Важливим аспектом інституту необхідної оборони є чітке регулювання використання сили в умовах воєнного стану. Держава має право вжити заходів, необхідних для захисту своїх територіальних цілісності та суверенітету, а громадяни мають право використовувати силу лише у випадку актуальної загрози своєму життю чи життю інших громадян [4, с. 67]. У цілому, інститут необхідної оборони в умовах воєнного стану є складною системою правових норм та правил, які регулюють відносини між державою та громадянами у період воєнного конфлікту. Він є необхідним для забезпечення національної безпеки та захисту інтересів суспільства.

Висновки. Узагальнюючи викладене, можна зазначити, що застосування правових норм у справах самооборони суттєво визначається соціальним контекстом.

При аналізі подій завжди необхідно ретельно вивчати всі обставини, які спричинили конфлікт. Цей контекст визначається як ключовий фактор у прийнятті рішення. Наприклад, якщо мова йде про випадок вбивства, то дії вбивців рідко сприймаються суспільством як необхідна оборона. Вирішальне значення у таких випадках мають судові рішення, оскільки вони вважаються вираженням громадських переконань, адже суспільство делегує суддям повноваження вирішувати правові конфлікти.

Коли мова йде про випадки, де присутні трупи, то для суспільства невід'ємною є вимога знайти винуватця. У таких обставинах виправдовувальні вироки не завжди приймаються громадськістю. Таким чином, прокурори часто намагаються тиснути на суд, щоб отримати хоча б певний строк для підозрюваного. Отже, соціальний контекст впливає на сприйняття правових норм у справах самооборони, визначаючи реакцію суспільства та правозастосування у кожному конкретному випадку.

Право на необхідну оборону є одним з фундаментальних принципів права, зокрема в контексті прав людини та гарантій їхньої безпеки і благополуччя. Українська Конституція у своїх статтях 27 та 41 надає громадянам чіткі правові гарантії щодо захисту їхніх життя, здоров'я та власності від будь-яких протиправних посягань.

Необхідна оборона, визначена у статті 36 Кримінального кодексу України, є складним юридичним концептом, що передбачає вчинення дій з метою захисту прав та інтересів особи, яка захищається, від суспільно небезпечного посягання. Ці дії можуть бути спрямовані як на захист самого суб'єкта, так і на захист інших осіб, а також суспільних та державних інтересів.

Важливим аспектом необхідної оборони є те, що вона має бути обґрунтованою та пропорційною обставині. Це означає, що шкода, завдана протиправному нападу, повинна бути не лише необхідною, але й достатньою для негайного припинення посягання. При цьому важливо уникати перевищення меж необхідної оборони, оскільки це може призвести до відповідальності за порушення закону. Наявність права на необхідну оборону незалежно від можливості уникнути нападу або звернутися за допомогою до інших осіб чи владних органів є важливим принципом справедливості та самозахисту в рамках правової системи. Це право підтримує принципи гідності та особистої свободи кожного громадянина, забезпечуючи можливість ефективного захисту в умовах загрози чи нападу.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Кісілюк Е. М., Мошенець Д. М. Умови правомірності необхідної оборони, які характеризують посягання URL:- [file:///C:/Users/911/Downloads/apdp_2014_73_81%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/911/Downloads/apdp_2014_73_81%20(4).pdf)
3. Вознюк А. А. Кримінальне право України. Загальна частина : конспект лекцій. А. А. Вознюк; вступне слово д.ю.н., проф. О. О. Дудорова. К. :Нац. акад. внутр. справ, «Освіта України», 2016. – 236 с URL: <http://elar.naia.kiev.ua/bitstream/123456789/1685/1/Osnovna%20chastyna.pdf>
4. Баулін, Юрій Васильович. Необхідна оборона. Вісник асоціації кримінального права України 1.6. 2016. с. 425-428
5. Кваша, О. О., Г. М. Андрусяк. Необхідна оборона (захист від посягання на статеву свободу та статеву недоторканість особи): монографія. Київ: АртЕк 2016.
6. Кривович, В. М. Практика застосування інституту необхідної оборони. Концептуальні проблеми розвитку сучасної гуманітарної та прикладної науки: матеріали IV Всеукраїнського науково-практичного симпозиуму (м. Івано-Франківськ, 15 травня 2020 року). Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2020. 736 с. 2020. с. 553.

7. Шевченко, А. М. Перевищення меж необхідної оборони. Науково-практична конференція: 144.
8. Руденко, К. Необхідна оборона та умови її правомірності. Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу 2022. С. 105-106.
9. Anisimov, D.O. & Shablysty, V.V. (2021). Istoriia stanovlennia zakonodavstva pro kryminalnu vidpovidalnist za protypravnyi vplyv na rezultaty ofitsiinykh sportyvnykh zmathan na terytorii Ukrainy (1845-1991 rr.) [The History of the Formation of Legislation on Criminal Liability for Unlawful Influence on the Results of Official Sports Competitions in Ukraine (1845-1991)]. Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Spetsialnyi vypusk – Scientific Bulletin of Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs. Special issue, 2, 211–215 [in Ukrainian].
10. Anisimov, D.O. & Shablysty, V.V. (2021). Doping as a global problem of the 21st century on account of its illegal influence on the results of official sports competitions. *Wiadomosci lekarskie*, 74.11 cz 2, 3092–3097. DOI: <https://doi.org/10.36740/WLek202111239> [in English].
11. Anisimov D., Petrushin D., Boguslavsky V. Improvement of physical training of first-year cadets of Dnipropetrovsk state university of internal affairs. Scientific space in the condition of global transformations of the modern world: Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2020. P. 1–20. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-255-5-1>.
12. Анісімов Д.О., Шеверун В.С. Сучасні аспекти вдосконалення рівня фізичної підготовки майбутніх правоохоронців засобами єдиноборств. *Молодий вчений*. 2021. № 11 (99). С. 284–288. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-11-99-63>.
13. Петрушин Д.В., Анісімов Д.О., Пожидаєв М.Ю. Методика розвитку спеціальних фізичних якостей курсантів закладів вищої освіти Національної поліції України з використанням системи кросфіт. *Молодий вчений*. 2019. № 2 (66). С. 345–348. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-75>.
14. Анісімов Д.О., Фурсова А.О., Пономаренко О.Л. Техніка рукопашного бою в аспекті підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції України. *Молодий вчений*. 2022. № 7 (107). С. 9–12. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-7-107-3>.
15. Анісімов Д.О., Антипова А.К. Фізична підготовка курсантів як необхідна складова нормальної діяльності правоохоронних органів. *Молодий вчений*. 2022. № 7 (107). С. 5–8. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-7-107-2>.
16. Анісімов Д.О. Роль спортивних ігор у вихованні професійних якостей курсантів. *Молодий вчений*. 2021. № 11 (99). С. 104–106. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-11-99-23>.
17. Соловей О.М., Богуславський В.В., Пожидаєв М.Ю., Анісімов Д.О. Мотивація до занять спортом у курсантів різних факультетів і курсів університету внутрішніх справ. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації : збірник наукових праць. Житомир*, 2018. Вип. 6 (25). С. 100–107.
18. Соловей О.М., Пожидаєв М.Ю., Анісімов Д.О., Вознюк К.Г., Логвиненко М.Л. Особливості фізичного стану курсантів, які займаються єдиноборствами при підготовці до професійної діяльності. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації : збірник наукових праць. Житомир*, 2020. Вип. 10 (29). С. 47–54. DOI: [https://doi.org/10.31652/2071-5285-2020-10\(29\)-47-54](https://doi.org/10.31652/2071-5285-2020-10(29)-47-54).
19. Соловей О.М., Пожидаєв М.Ю., Дищенко Д.В., Вознюк К.Г., Петренко С.П., Анісімов Д.О. Теоретична підготовка курсантів як фактор, що впливає на рівень складників спеціальної фізичної підготовленості. *Фізичне виховання та спорт*. 2021. № 4. С. 72–79. DOI: <https://doi.org/10.2663/2663-5925-2021-4-10>.
20. Соловей О.М., Пожидаєв М.Ю., Дищенко Д.В., Вознюк К.Г., Петренко С.П., Анісімов Д.О. Теоретична підготовка курсантів як фактор, що впливає на рівень складників спеціальної фізичної підготовленості. *Фізичне виховання та спорт*. 2021. № 4. С. 72–79. DOI: <https://doi.org/10.2663/2663-5925-2021-4-10>.
21. Анісімов Д.О., Антипова А.К. Гендерні аспекти фізичної підготовки працівників правоохоронних органів. *Молодий вчений*. 2022. № 10 (110). С. 14–16. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-10-110-3>.
22. Anisimov D., Buriak A., Laktionova V. Physical training as a factor of professional orientation of previous youth. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs*. 2020. № 2 (117). С. 387–391. DOI: [10.31733/2078-3566-2022-2-387-391](https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-2-387-391).

23. Бачинська, Н., Богуславський, В., Петренко, С., Кириченко, А., Анісімов, Д., & Вознюк, К. (2023). ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ З УРАХУВАННЯМ ГЕНДЕРНОГО АСПЕКТУ. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), (4(163), 40-44. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04\(163\).07](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04(163).07)
24. Богуславський, В., Бачинська, Н., Анісімов, Д., Петрушин, Д., & Пожидаєв, М. (2023). ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ, ЩО ЗАЙМАЮТЬСЯ РІЗНИМИ ВИДАМИ СПОРТУ. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), (10(170).
25. Анісімов, Д. (2023). ВИКОРИСТАННЯ СИТУАЦІЙНОЇ СМУГИ ПЕРЕШКОД В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), (8(168), 13-16. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.8\(168\).02](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.8(168).02)
26. Анісімов Д. О. Застосування фізичної сили як складова особистої безпеки поліцейського: шляхи вдосконалення. Молодий вчений. 2020. № 2 (78). С. 270-272.
27. Марков Р.А., Кириченко А.В. Сучасний стан і напрями удосконалення системи фізичного виховання у закладах із специфічними умовами навчання. Інноваційна педагогіка. 2023. Випуск 58. Том 2. С. 60–63.
28. Кириченко, А. (2020). ФЕНОМЕНОЛОГІЯ КАТЕГОРІЙ "ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ДО ДІЯЛЬНОСТІ" У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ. Вісник Національного університету оборони України, 114-120.
29. Кириченко, А. В. Психологічна готовність військовослужбовців Десантно-штурмових військ до екстремального виду діяльності. Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України, 200-205.
30. Кириченко, А. В. Психологічна готовність військовослужбовців Десантно-штурмових військ до екстремального виду діяльності. Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України, 200-205.
31. Кириченко, А. В., Марков, Р. А., & Попко, С. В. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ. In The XI International Science Conference «Implementation of modern science in practice», November 29–December 01, San Francisco, USA. 504 p. (p. 216).
32. Chobotko, M., Chobotko, I., Lastovkin, V., & Schastlyvets, V. (2022). Evaluation of the Performances of Judoists (Cadets) of One Weight Category at Competitions of Different Levels for Five Years. Grail of Science, (12-13), 670-675

ПЕРЕДУМОВИ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ

Тростенюк Т.М.

доктор філософії, доцент,
доцент кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир, Україна

Наумчук К.М.

доктор філософії,
доцент кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир, Україна

Кайданюк М.В.

здобувач вищої освіти ступеня магістр
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир, Україна

Після розпаду СРСР, росія, що демонструвала сигнали демократизації та співробітництва з західним світом та НАТО, починає робити неадекватні дії з точки зору демократичних країн, але цілком прийнятні та логічні з точки зору тоталітарних, відсталих як в технічному прогресі так і соціальному розвитку суспільства, як то окупація територій суверенних країн, так фізичної ліквідації політичних противників.

Збройною агресією проти України Росія розв'язала першу в ХХІ столітті континентальну війну в Європі, підірвавши систему колективної світової безпеки, встановлену після Другої світової війни. Світ знову зіткнувся з режимом, який прагне силової ревізії кордонів і прямує до новітнього тоталітаризму. Цей режим назвали «рашизмом» для означення псевдоідеології, замішаної на поєднанні ідей фашизму й більшовизму, нацизму та євразійства, реваншизму і ксенофобії, що прикриваються «православ'ям» та «величчю російської культури» [1].

Прагнення російської влади підкорити Україну. Як заявив полковник ФСБ Ігор Гіркін, російська влада ще в 2000-х роках розпочала спроби встановлення економічного контролю над Україною, щоб «купити її з тельбухами». За його інформацією, для цього Путін В.В. дозволив російським олігархам та чиновникам скупити значну частину всієї української власності [2].

Росія активно підтримувала сепаратизм на Донбасі ще в 2004 році. У 2004 році відбувся захід під назвою «Перший Всеукраїнський з'їзд», де сепаратисти відкрито обговорювали створення незалежної республіки на сході України. Республіка мала охопити всі російськомовні регіони України. На з'їзді були присутні у тому числі високопосадовці з Росії (мер Москви Юрій Лужков), В. Янукович та українські олігархи [4]. Подібні заходи були організовані у 2008 та 2012 роках, кожного разу – за участю високопоставлених політиків з Росії.

Збройна агресія Російської Федерації проти України розпочалася 20 лютого 2014 року, коли були зафіксовані перші випадки порушення Збройними Силами Російської Федерації всупереч міжнародно-правовим зобов'язанням Російської Федерації порядку перетину державного кордону України в районі Керченської протоки та використання нею своїх військових формувань, дислокованих у Криму відповідно до Угоди між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування

Чорноморського флоту Російської Федерації на території України від 28 травня 1997 року, для блокування українських військових частин. На початковій стадії агресії особовий склад окремих російських збройних формувань не мав розпізнавальних знаків [3].

Інформаційна війна проти України ведеться всіма можливими засобами, а її непрямыми жертвами виявляються не тільки українці. Як приклад, загальновідомий вислів Володимира Путіна, адресований Президенту США Джорджу Бушу: «Ти ж розумієш, Джордже, що Україна – це навіть не держава! Що таке Україна? Частина її територій – це Східна Європа, а частина, і значна, подарована нами!» (З розмови Володимир Путін та Джорджа Буша, Бухарест, 2-4 квітня 2008 р.) [2].

Український наратив виділяє кілька причин повномасштабного наступу росії: Крихка система глобальної безпеки, котра повинна була відповідати на «зухвалість» росії, безкарна окупація Криму, імперські амбіції Росії, страх перед Україною.

Слід відмітити і наступні передумови: з ряду фінансових (стагнація економіки, мала кількість робочих місць), економічних (низький рівень життя населення, занепад всього, що не пітер та москва) та соціальних (несправедливість розподілу фінансів від продажу ресурсів, міжетнічні та міжнаціональні конфлікти) проблем, градус напруги та невдоволення в російському суспільстві зростає, тому кожен декілька років керівництво росії розв'язувало нову “маленьку переможну війну”, яка супроводжувалась потужним інформаційним супроводом, пропагандою та насадженням ненависті до країни якій не пощастило стати жертвою агресії, в якомусь сенсі путін став жертвою своєї пропаганди, сам повіривши в неї, та не маючи можливості ігнорувати запит від суспільства який сам і створив.

Початок російсько-української війни в 2014 році фактично ознаменував прагнення Росії посилити вплив на Україну, яка Революцією Гідності започаткувала геополітичний розворот на Захід. Традиційно для Росії цей вплив почав здійснюватись у формі гібридної (фактично – неоголошеної) війни, що межує з державним тероризмом. Таким чином, інформаційна війна, яку Росія активізувала з початком російської збройної агресії, направлена на інформаційне забезпечення сепаратистського руху на сході України, послаблення контролю центральної влади, створення проблем безпекового та економічного характеру [2].

З 2014 року Україна веде справедливу війну за збереження своєї незалежності, європейської та євроатлантичної свободи вибору, суверенітету та територіальної цілісності. Російські загарбники тимчасово окупували деякі землі в Україні, проте всі вони неодмінно будуть звільнені. Україна переможе ворогів і відновить свою територіальну цілісність.

Список використаних джерел:

1. 10 років тому росія розв'язала проти України імперіалістичну війну. URL: <https://poltava.to/project/8269/>
2. Передумови та причини російсько-української війни. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8_%D1%82%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B8_%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8
3. Постанова Верховної Ради України «Про Заяву Верховної Ради України „Про відсіч збройній агресії Російської Федерації та подолання її наслідків“» від 21 квітня 2015 року № 337-VIII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T150337?an=16>
4. Сєвєродонецьк-2004. Невдала спроба відповісти федералізацією на перший Майдан. URL: <https://web.archive.org/web/20220717080338/https://ukraina.ru/20191128/1025845386.html>

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО КОПІНГ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ

Мельник Олександр Миколайович

науковий співробітник

*Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз
Служби безпеки України, Україна*

Сучасні студії, присвячені дослідженню стрес-факторів військовослужбовців та профілактиці їх психологічної травматизації під час службово-бойової діяльності, вимагають новітніх підходів до уточнення та тлумачення природи копіngu, яке раніше вже аналізувалося. Незважаючи на той факт, що дослідники (Т. Є. Храбан, І. Клінгенберг, Ш. Зюсс та інші) неодноразово присвячували свої наукові розвідки копіngстратегіям, сучасній науці бракує робіт, в яких висвітлювалось питання генези цього явища.

Дослідження зорієнтовано на розгляд особливостей копіngu військовослужбовців під час ведення бойових дій. Метою представленого дослідження є критичний аналіз підходів до інтерпретації природи копіngu. Наукова новизна полягає у спробі узагальнення та унормування різноманітних поглядів на копіng військовослужбовців.

Ведення на теренах сучасної України бойових дій характеризується надекстремальним впливом на психіку військовослужбовців, які зазнають психологічної травматизації після потужного психоемоційного потрясіння, що може у майбутньому спричинити комплекс посттравматичних стресових розладів. Когнітивні процеси та дії, які спрямовані на подолання труднощів, таких як подолання стресу, німецькі дослідники І. Клінгенберг І. та Ш. Зюсс [4.] називають «копіngом», у той час як учені О. Войцеховська та Г. Закалик [1, с. 101] у своїй науковій праці, присвяченій вивченню сучасних напрямів психологічних досліджень копіngстратегій особистості, вкладають у це поняття «когнітивні, емоційні та поведінкові зусилля, спрямовані на подолання труднощів у процесі взаємодії людини з довкіллям», причому зауважують, що «когнітивні зусилля особи скеровано на аналіз проблеми, складання можливого плану дій, пошук альтернативних варіантів виходу із ситуації тощо. За допомогою емоційних зусиль людина контролюватиме свої переживання, шукатиме емоційну підтримку в оточення. Поведінкові зусилля дають змогу особі досягти бажаного результату». Таким чином, копіng — це процес, за допомогою якого люди намагаються впоратися з викликами, стресом або конфліктами. Це може включати різні методи адаптації, такі як: зміна свого способу мислення про проблему, активне вирішення проблем, використання соціальної підтримки або навіть використання відволікання або відмови від проблеми.

Оскільки «в умовах перманентних криз, вікових, деприваційних, екзистенційних, деструкцій та загроз на національному й глобальному рівнях, фрустрацій і перешкод у реалізації важливих життєвих цілей, емоційного напруження і стресів ментальний стан людей не є стабільним» [2, с. 141], вважаємо за необхідне зазначити, що «майбутні дослідження в галузі використання копіng-стратегій мають бути спрямовані на вивчення культурно прийнятних методів та прийомів надання психологічної допомоги цивільному населенню, яке постраждало від військових конфліктів» [3, с. 72].

Список використаних джерел:

1. Войцеховська О. Сучасні напрями психологічних досліджень копінг-стратегій особистості / О. Войцеховська, Г. Закалик // *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2016. № 2. С. 95-104.
2. Лазебна О. А. Каламбур як засіб реалізації гумору (на матеріалі німецької мови). *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Вип. 69. Дрогобич, 2023. С. 140-143. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/69-2-22>.
3. Khraban T. E. Adoption of coping strategies by Ukrainian civilians in the first fifteen days after the outbreak of military conflict in 2022. *Insight: the psychological dimensions of society*. 2022. 7. 59-74. DOI: 10.32999/2663-970X/2022-7-5
4. Klingenberg I., Süß S. Coping und Resilienz. Individuelle Handlungen und persönliche Eigenschaften zur Stressbewältigung. in: *Wirtschaftswissenschaftliches Studium*. 49 (4/2020). S. 18-22.

СЕКЦІЯ VIII. АГРАРНІ НАУКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВО

HONEY DRINKS AND HONEY PRODUCTION IN UKRAINE

Sotskaya Alexandra

applicant for higher education at the Faculty of Biotechnology
State Biotechnological University, Ukraine

Scientific director: Kibenko Natalia Yurievna

Senior Lecturer at the Department of Biotechnology,
Molecular Biology and Aquatic Bioresources
State Biotechnological University, Ukraine

At all times, all the peoples living on the territory of Ukraine made honey wine. Herodotus, describing Scythia, mentions that there were many bees and honey. Priscus of Pannia, describing the life of the Scythians, writes that they drank a drink called honey.

Honey can be used to make wine, beer, kvass, teas, as well as vodka, brandy, and balsam. The most common and well-known drink in the past was called "honey wine", "mead", "drinking honey". This is an alcoholic beverage with a strength of 8 to 18 degrees by volume, obtained by natural fermentation (without the addition of alcohol) of honey wort, i.e. a mixture of honey and water. Fruit and berry juices can be added to the mixture of honey and water.

Honey wine is a natural product, a living wine. Preservatives and stabilizers are not used in the production of honey wine. Honey wine was considered the best folk alcoholic beverage in Ukraine until the 17th century, when vodka appeared. It is not known for certain when alcoholic beverages were first produced. It is believed that it happened about 10,000 years ago, when baked clay vessels were invented. The first alcoholic beverages were probably grape wine and mead.

A new attempt to revive honey production began in 2005. With the transition to a market economy, honey production in Ukraine increased. At the turn of 2000, Ukraine experienced an overproduction of honey, its prices fell, and thus objective prerequisites for the revival of honey production were created. That is, the time and place of the emergence of drinking honey in Ukraine were not accidental - honey production occurs where and when there is a surplus of honey or it is cheap.

The emergence of a new product, honey wine, has also brought problems. This is the legal regulation of the production and sale of drinking honey. On March 1, 2008, the Guild of Honey Producers of Ukraine, a non-governmental organization, was established. Its main goal is to develop honey production and legal regulation of honey production in Ukraine. The Guild will seek state recognition of honey drinks as bee products and permission for beekeepers to sell their products at exhibitions and fairs.

Ukraine produces 50-70 thousand tons of honey, which is a little more than one kilogram of honey per capita. Let's imagine that we process all the honey into honey wine, then we will get 4-5 liters of wine per year per capita. In today's sea of alcoholic beverages offered by the trade, this is a drop in the bucket. In reality, we cannot process all honey into wine - only 10% of honey produced in Ukraine can be processed into wine. This will be 0.4

to 0.5 liters of wine per year per capita in Ukraine. Therefore, the amount of drinking honey that can be produced in Ukraine is relatively small and cannot compete with such drinks as vodka, wine, and beer.

Since the potential of honey production is enormous, the forms of honey wine production will vary. It is unrealistic to process it into drinking honey as part of home honey production. In Ukraine, in 2008, objective conditions for the revival of large-scale commercial industrial honey production have already been established. We know that at least three large modern plants for the production of drinking honey are already under construction in Kyiv. In fact, here we are repeating the experience of our neighbors - Poland already has a powerful sector of large-scale commercial production of drinking honey. And this is despite the fact that Poland produces much less honey than Ukraine. However, Poland has almost tripled its honey production in recent years.

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ САДОВО-ПАРКОВИХ НАСАДЖЕНЬ ЛЬВІВСЬКОГО РАЙОНУ

Дудин Р. Б.

канд.с.-г.наук, доцент кафедри ландшафтної архітектури,
садово-паркового господарства та урбоекології, доцент
Національний лісотехнічний університет України, Україна

Зварич Б. О.

аспірант
Національний лісотехнічний університет України, Україна

За останні десятиліття виникла та набула дуже важливого значення проблема охорони довкілля. З розвитком промисловості, сільського, водного та лісового господарства, урбанізації триває процес збіднення природної флори. Дендрарії набувають дедалі вагомішого значення як сховища генофонду видів і форм рослин, які можуть бути втрачені для майбутніх поколінь. Одним з таких важливих і безпосередньо близьких до Львова дендрологічних об'єктів є Басівський і Оброшинський дендропарк, парк у Верхній Білці та парк у м. Пустомити [1].

Метою роботи є вибір шляхів проведення реконструкції і реставрації парків на основі урбоекологічного аналізу факторів середовища, вивчення структури насаджень, історичного, архітектурного і ландшафтно-планувального аналізу парків, а також розробка підходів до збереження і відновлення насаджень, підвищення їх стійкості, довговічності та естетичної цінності.

Об'єктом досліджень є старовинні парки поза межами м. Львова, але які входять до Львівського району [2].

Предмет досліджень – стан насаджень цих парків, їх об'ємно-просторове та ландшафтне планування.

Для флори досліджених об'єктів характерне широке представництво родин Rosaceae (44 види), Pinaceae (10 видів), Oleaceae (9 видів), Cupressaceae, Fabaceae та Salicaceae (по 8 видів). Загалом рослини, виявлені серед насаджень, представляють 38 родин, 85 родів та 169 видів.

Аналіз видів за географічними ареалами природного поширення дає підстави стверджувати, що переважають здебільшого рослини європейського та євроазійського походження (близько 50 видів), тобто місцеві автохтонні види, зокрема ялиця біла, бук лісовий, береза повисла, граб звичайний, ліщина звичайна. Меншу групу становлять види північноамериканського походження (близько 20 видів), серед них клен ясенелистий, ялина колюча, пухироплідник калинолистий, робінія звичайна, туя західна та інші види.

Переважає більшість видів, які зростають на території старовинних парків, є природними компонентами лісової, лісочагарникової та чагарникової рослинності.

Таким чином, проведений комплексний еколого-географічний аналіз свідчить про можливість запровадження у насадження старовинних парків ширшого асортименту рослин за рахунок інтродуцентів широкого географічного ареалу, що охоплює головним чином бореальну та неморальну природно-географічні зони у межах як рівнинного, так і гірського висотних поясів.

Екологічний аналіз найбільш поширених флористичних елементів доводить, що такі види, як клен гостролистий, клен-явір, ясен звичайний, бузина чорна, липа дрібнолиста, характеризують умови місцезростання парків грудовими та сугрудовими типами з різними варіантами вологозабезпечення. Загалом рослинність досліджених фітоценозів варто визнати мегатрофною.

Дендрофлора старовинних парків Львівського району представлена різноманітними типами біоморф. Переважаючими життєвими формами серед насаджень парків є листяні дерева і рідше чагарники. Зовсім мало хвойних дерев і чагарників і практично відсутні ліани [3].

Загальна кількість фізіономічних типів рослин, представлених у насадженнях старовинних парків, становить 40. Вони відносяться до 20 груп та 4 категорій. Найбільшою кількістю фізіономічних типів представлені листяні тіневі дерева (18), до яких входить 7 груп дерев. Найбільше представлена група дубових типів дерев, яку формують 10 фізіономічних типів найбільш поширених деревних рослин.

Найменшою кількістю фізіономічних типів характеризуються листяні гарноквітучі дерева та декоративні чагарники, що свідчить про незначний декоративний ефект насаджень, які вони формують. Для покращення ситуації необхідно рекомендувати введення у насадження старовинних парків більшої кількості дерев і чагарників із яскраво вираженим та тривалим цвітінням, що суттєво покращить сезонний аспект зелених насаджень.

Отже, чисельність таксонів на території старовинних парків суттєво не залежить від площі об'єкта і складає в середньому 24-35 видів. Найбільш чисельним представництвом володіють клен гостролистий, вишня звичайна, черешня, ясен звичайний, яблуня домашня, липа дрібнолиста. Дуже мала частка хвойних рослин (3-12%), що створює проблеми зимового аспекту. Із представленої кількості видів лише 3,9% характеризуються масовим ступенем поширення, натомість 80,6% видів трапляються поодинокі. За типами біоморф переважають листяні дерева і кущі; за екологічною приуроченістю переважає мегатрофна рослинність, яка є досить тіневитривалою.

Шляхи збагачення дендрофлори старовинних парків Львівського району пропонуємо продемонструвати на прикладі одного об'єкта – парку у м. Пустомити.

Для оптимізації структури старовинних парків Пустомитівщини було обрано рослини, які покращують якість середовища – очищають повітря, збагачують його фітонцидами та регулюють іонний склад. Пропонується ввести 26 видів деревно-чагарникових рослин на території парку у м. Пустомити.

Передбачаються заходи, спрямовані на покращення існуючих насаджень – реконструкція та консервація рослинності та рекомендуються агротехнічні прийоми садіння та догляду за насадженнями [4].

Загалом наші дослідження спрямовані на оптимізацію структури садово-паркових насаджень Львівського району, яка представлена невеликою кількістю видів і потребує реконструктивного втручання. Запропоновані реставраційні та реконструктивні роботи допоможуть пристосувати об'єкти до виконання нових функцій у системі озеленення, сформувані стійкі та довговічні високодекоративні насадження та зберегти ці пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення для наступних поколінь.

Список використаних джерел:

1. Денисова Г. В. Історико-архітектурні аспекти створення та формування палацово-паркових комплексів Львівщини. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія «Лісівництво та декоративне садівництво». К. : ВЦ НУБіП України, 2011. Вип. 164, ч. 2. С. 48-52.
2. Дудин Р. Б. Старовинні парки Львівщини : монографія. Львів : видавництво «Новий Світ – 2000», 2019. 186 с.
3. Дудин Р. Б., Курницька М. П., Левусь Т. М. Паркознавство : навч. посібник. Львів : Видавництво ПП «Новий Світ – 2000», 2023. 191 с.
4. Дудин Р. Б., Роговський С. В., Крупа Н. М. Консервація, реставрація та реконструкція садово-паркових об'єктів: навч. посібник. Львів: видавництво «Новий Світ – 2000», 2021. 258 с.

СЕКЦІЯ ІХ. ХІМІЯ, ХІМІЧНА ТА БІОІНЖЕНЕРІЯ

РОЛЬ ФЕРМЕНТІВ У ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗМУ

Кудля Марина Георгіївна

здобувач вищої освіти медичного факультету
Івано-Франківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Романюк Андрій Леонтійович

канд. хім. наук, доцент
Івано-Франківський національний медичний університет, Україна

Ферменти-це специфічні органічні молекули, які за своєю природою є білками. Вони є біологічними каталізаторами, тобто прискорюють швидкість хімічних реакцій в клітинах або поза їх межами. Ферменти можуть працювати тільки в певних умовах. Більшість з них в організмі людини найкраще працюють при температурі 36.6, яка для нас є стандартною. За нижчих температур активність ферментів дещо зменшується, але вони все ще можуть працювати. За високої температури може відбуватись денатурація-зміна форми активного центру, внаслідок чого субстрати втрачають здатність зв'язуватись з ферментами. Тобто, слід вважати, що для нормального функціонування ферментів необхідна стала температура. Ще однією умовою є не занадто кисле чи лужне середовище, однак це залежить від самого ферменту, тому що різні ферменти переносять різні рівні кислотності. Так, наприклад, ферменти в кишечнику найкраще працюють при рН близько 8, а ферменти в шлунку при рН близько 1.5, оскільки середовище в шлунку є набагато кислішим.

Відомо, що в організмі людини налічується близько 75 000 ферментів, які класифікують як:

- прості-побудовані із залишків амінокислот
- складні-ферменти, які у своєму складі мають білки, а також кофермент.

Кофермент— це допоміжна небілкова молекула, яка допомагає ферменту каталізувати хімічну реакцію. Але сам по собі кофермент є неактивним, тому для його функціонування необхідна наявність ферменту. Коферменти утримують атом або групу атомів, дозволяючи ферменту працювати.

Однією із найважливіших функцій ферментів є їх допомога в травленні. Вона полягає в розщепленні складних молекул, з яких складаються жири, білки та вуглеводи, дозволяючи поживним речовинам, що містяться в цих продуктах, потрапляти в кров.

До травних ферментів відносяться:

- амілаза (розщеплення крохмалю та вуглеводів)
- мальтаза (розщеплення мальтози на молекули глюкози)
- ліпаза (розщеплення жирів)
- пепсин (розщепленню білків до амінокислот)
- трипсин (розщеплює білки до амінокислот, руйнує пептидні зв'язки на карбоксильній стороні амінокислот)
- карбогідраза (розщеплює вуглеводи до цукрів).

Розглянемо механізм дії фермента. Фермент включає в себе регуляторні молекули, які можуть підвищувати (активатор) або пригнічувати (інгібітори) його активність. Інгібітор— це молекула, яка зв'язується з ферментом і блокує зв'язування субстрату, знижуючи його активність. Якщо фермент виробляє занадто багато речовини в організмі, ця речовина починає діяти як інгібітор для ферменту на початку шляху як форма негативного зворотного зв'язку, сповільнюючи реакцію. Блокування активності ферменту може вбити патоген або виправити метаболічний дисбаланс.

Контроль активності ферментів є необхідним для гомеостазу в організмі. Оскільки збій у роботі ферменту, наприклад мутація, надмірне або недостатнє виробництво або видалення, це може призвести до генетичного захворювання. У деяких випадках це може призвести до летального результату. Так до прикладу недостатність підшлункової залози — це стан, який виникає, коли підшлункова залоза не виробляє достатньої кількості специфічного ферменту, необхідного для перетравлення їжі в тонкій кишці.

Висновок: Отже, ферменти- це життєво необхідні органічні сполуки, що містяться в організмі людини, які забезпечують нормальне його функціонування. З хімічної точки зору ферменти- це білки природного походження, основною функцією яких є прискорення процесу та підвищення ефективності хімічної реакції, із здатністю не витрачатись у процесі.

Список використаних джерел:

1. Enzymes: Function, definition, and examples. Вилучено з: [<https://www.medicalnewstoday.com/articles/319704>]
2. Enzymes Are Specific Organic Molecules Found In Biological Systems Вилучено з: [<https://corneotherapy.org/articles/enzymes-in-the-body>]
3. The Central Role of Enzymes Вилучено з: [<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK9921/>]

СЕКЦІЯ Х. ХАРЧОВЕ ВИРОБНИЦТВО ТА ТЕХНОЛОГІЇ

ЛОКАЛЬНА ЯГІДНА СИРОВИНА ПІВДНЯ УКРАЇНИ У ВИРОБНИЦТВІ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ

Мальчевська Карина Василівна

здобувач вищої освіти біолого-технологічного факультету
Херсонський державний аграрно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Дзюндзя Оксана Валентинівна

канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри інженерії харчового виробництва
Херсонський державний аграрно-економічний університет, Україна

Південь України є багатим аграрним краєм, де вирощується велика кількість культур. За останні сім років посилилось вирощування ягід, оскільки інтенсивність сонячного проміння дає солодкі плоди, які переважають за якістю з аналогічною продукцією з інших регіонів. Ця сировина застосовується у різних напрямках харчової промисловості, зокрема кондитерській. Так, у виробництві тортів, тістечок, капкейків та бенто-тортиків вони є важливим елементом декорування для отримання естетичної продукції.

Наразі найбільш реалізуються кондитерські вироби з яскравим забарвленням бісквіту, кремів або оздоблення, що є трендовим у цій галузі [1]. Проте ці відтінки зазвичай отримують шляхом застосування синтетичних барвників та ароматизаторів. Виробники часто відходять від застосування натуральних ягід, оскільки їх відтінок може варіюватись в залежності від помологічного сорту, ступеня зрілості, кількості сонячних днів та кількості опадів. Тим не менш продукція Півдня України із року в рік має стабільно високу якість, а отже може замінити синтетичні складові.

При дослідженні нових сортів ягід, які вирощують аграрні господарства [2], стала зрозумілою можливість застосування:

- чорниці,
- лохини,
- смородини,
- йошти,
- ірги,
- репісу.

Вони можуть надати бісквіту та кремам бажаний відтінок від синього до темно-фіолетового в залежності від кислотності середовища, а також застосовуватись у якості оздоблення. Для отримання необхідного забарвлення локально можна робити відвари, створювати рідкі натуральні барвники та ін. Термін їх придатності не більше 48 год, тому залишається відкритим питання пролонгування застосування пігментів в умовах малих та середніх пекарень. Загальновідомо, що найбільший прибуток цієї галузі спостерігається у холодний період року, тому відсутність такої сировини та напівфабрикату може вплинути на продуктивність та обсяги продажу продукції.

Висновки. Високі якісні показники нових сортів ягідної продукції Півдня України дають можливість сучасним кондитерським використовувати їх з різною метою. Зокрема можна замінити синтетичні пігменти на натуральні з чорниці, лохини, смородини, йошти, ірги та репісу з метою отримання відтінків від синього до темно-фіолетового. Перспективи подальших досліджень пов'язані із визначенням шляхів подовження строку придатності натуральних барвників із локальної сировини для забезпечення безперервного виробництва.

Список використаних джерел:

1. Веренич М., & Барташевич, І. (2021) Світові тенденції в оздобленні кондитерських виробів та новинки сучасного обладнання. Вилучено з: <http://oblpto.in.ua/images/docum/pdf>
2. Нішеві ягідні культури на Півдні України. KURKUL: веб-сайт. Вилучено з: <https://kurkul.com/spetsproekty/433-nishevi-yagidni-kulturi-na-pivdni-ukrayini>

СЕКЦІЯ XI. ВИДАВНИЦТВО ТА ПОЛІГРАФІЯ

ЕТАПИ МЕТОДИКИ ЗАПУСКУ YOUTUBE-КАНАЛУ

Щербаков Денис Дмитрович

здобувач вищої освіти ОС «магістр» факультету інформаційних технологій
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

Хорошевська Ірина Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри комп'ютерних систем та технологій
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

YouTube є другим за відвідуваністю веб-сайтом у світі [1] та другою за популярністю платформою для інфлюенс-маркетингу після Instagram. Варто зазначити, що понад 122 мільйони користувачів заходять на YouTube щодня та у сукупності переглядають приблизно мільярд годин різноманітного контенту за день [2].

Вміння ефективно орієнтуватись у вкрай конкурентному середовищі YouTube має вирішальне значення для кожного автора контенту, що прагне досягти певного рівня успіху на цій платформі.

Успішний запуск, розвиток та супровід каналу вимагає від його автора цілісного підходу, який збалансовує знання, навички та наполегливість. Автор каналу повинен вміти чітко визначити його концепцію, цільову аудиторію та унікальну ціннісну пропозицію; обрати та підготувати необхідне обладнання та програмне забезпечення для виробництва якісного відеоконтенту; налагодити ефективний процес написання сценарію, зйомки, монтажу, публікації, оптимізації та поширення контенту. Таким чином, запуск YouTube-каналу (тобто, його створення, розвиток та супровід) є доволі не простим процесом з позиції того, що треба вирішити багато завдань різного спрямування (аналітичних, технічних тощо). Це говорить про доцільність та актуальність даного дослідження та визначає його мету, яка полягає у виділенні та систематизації етапів процесу запуску YouTube-каналу з чітким окресленням науково-практичних завдань на кожному з них, що необхідно вирішити. Сукупність етапів із відповідними завданнями складає певну послідовність, яку пропонується подавати у вигляді методики. Це передбачає вивчення тонкощів створення відеоконтенту, залучення цільової аудиторії (ЦА) та розкрутки YouTube-каналу.

Об'єктом дослідження є процес запуску каналу на платформі YouTube. Під запуском будемо розуміти повний цикл створення YouTube-каналу: від аналізу доцільності створення та закладення ідейного фундаменту каналу до керування і супроводу каналу із акцентом на питаннях публікації відео з подальшою оптимізацією контенту. Предметом дослідження є етапи методики запуску YouTube-каналу (від ідеї до реалізації).

В якості етапів методики та відповідних науково-практичних завдань, які необхідно вирішити на кожному з них, пропонуються такі:

етап 1: актуальність та концепція YouTube-каналу. Науково-практичні завдання даного етапу:

дослідження доцільності та необхідності створення каналу на платформі YouTube (отримання відповідей на такі основні запитання: Для чого потрібен канал? Які актуальні запити спільноти має потенційно вдовольнити новий канал? Що не задовольняє / не зовсім задовольняє аудиторію конкурентів? Чого немає / не вистачає в наявних каналах, що визначає потребу для створення нового? Відповіді на подібні питання можна отримати, правильно визначивши нішу каналу, досліджуючи запити аудиторії конкурентів та аналізуючи вміст блогів, форумів тощо, а також, результати статистичних даних й ін.);

визначення мети створення (наприклад, підтримка особистого або професійного розвитку людини в певній темі, популяризації конкретного товару / послуги з позиції його / її нових властивостей, можливостей для підвищення користувацького попиту й багато ін.);

обрання доцільної теми для висвітлення на каналі (визначення профільності для створення каналу виходячи не тільки із затребуваності певної теми у користувачів, а і з власного рівня зацікавленості та практичного досвіду за цією темою для забезпечення високого рівня якості майбутнього відеоконтенту. Обґрунтування процесу прийняття рішення щодо обрання конкретної теми для створення каналу може базуватися на основі пристрасті, інтересу та досвіду автора каналу, аналізу ринкового попиту, вибору ніші та потенціалу монетизації);

дослідження ЦА (включає складники: оптимальна ніша, опис та уподобання ЦА, вимоги для формату відео для ЦА, особливості просування і монетизації для даної ЦА. При вирішенні даного завдання доцільно сформувати певний портрет свого користувача, тобто його описовий профіль. Це важливо для збільшення охоплення ЦА та формування лояльної спільноти);

аналіз конкурентів (базується на якості та стилі контенту, демографії аудиторії, освітлюваних тем та трендів, аналізі хештегів, ключових слів (SEO) та ін. Це дозволяє визначити їх сильні та слабкі сторони та врахувати їх при формуванні концепції власного каналу);

формування концепції YouTube-каналу (тут доцільно реалізувати розроблення стратегії запуску каналу та формування контент-плану; визначити доцільний тип або типи відео-контенту для каналу серед наявних альтернатив, таких як [3]: огляди, летсплеї, нарізки, челенджі, стріми, how to та ін.; визначити формат зйомок та ін.). Концепцію YouTube-каналу можна порівняти з веденням власної передачі в телевізійному ефірі. По суті, це бізнес у сфері розваг, де інтернет-відеохостинг надає користувачам свободу та всі необхідні інструменти для створення каналу, публікації відео і ведення live-трансляцій;

етап 2: створення та наповнення YouTube-каналу. Науково-практичні завдання даного етапу:

організація простору каналу (в розрізі формування структури, дизайну та здійснення потрібних технічних налаштувань. Наприклад, формування обкладинки каналу, іконки тощо);

налаштування студії для зйомок та опрацювання відеоконтенту (в розрізі підбору оптимального комплексу апаратно-програмного забезпечення для створення та опрацювання відеоконтенту. Тут можуть бути проаналізовані прийнятні варіанти апаратної та програмної частини комплексу та обрано найдоцільніший з варіантів для обладнання та програмного забезпечення);

підбір найбільш доцільної конфігурації параметрів для оптимізації відеоконтенту за якістю (вибір відеокодека, налаштування бітрейту, роздільної здатності відповідно до розміру дисплея, частоти кадрів, ключових кадрів, оптимізації звуку та ін.);

запис, монтаж, рендеринг та оптимізація відеоконтенту (від розроблення сценарію для кожного відеоконтенту та його запису до його оптимізації із застосуванням найбільш доцільної конфігурації налаштувань параметрів);

публікація та оптимізація на каналі (формування опису відеоконтенту в рамках таких складників: додавання заголовків, зображення прев'ю, деталізації описів вмісту кожного відеоконтенту, додавання часових позначок ключових моментів, додавання ключових слів, тегів з високим пошуковим обсягом та низькою конкуренцією тощо);

етап 3: розвиток та супровід YouTube-каналу. Науково-практичні завдання даного етапу:

аналіз відгуків ЦА (запитань, коментарів) та їх модерування;

аналіз статистики відеоконтенту і каналу в цілому з метою визначення доцільності додаткової SEO-оптимізації для вдосконалення контенту, каналу;

аналіз позицій ранжування, формування пропозицій щодо поліпшення позицій відеоконтенту YouTube-каналу в пошукових видачах;

вибір найбільш прийнятної методу монетизації та його застосування (наприклад, застосування однієї або декілька альтернатив з таких, як: Партнерська програма YouTube, рекламні інтеграції та ін.);

вибір методу внутрішнього та зовнішнього просування на YouTube (наприклад, оптимізація сторінки каналу та відеоконтенту, організація плейлистів та серій відео, взаємодія зі спільнотою, коллаборації, соціальні мережі, участь у подкастах, платна реклама та ін.).

Вирішення вищенаведених завдань на кожному з етапів запропонованої методики надасть можливість для запуску цікавого, потрібного та корисного для користувачів YouTube-каналу, що має великий потенціал для свого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Top Websites: Most Visited Websites in the World, January 2024. URL: <https://www.semrush.com/website/top/> (дата звернення: 26.02.2024).
2. YouTube statistics 2024 (Demographics, Users by Country & More). URL: <https://www.globalmediainsight.com/blog/youtube-users-statistics> (дата звернення: 26.02.2024).
3. Як створити канал на YouTube у 2024 році - повний гайд <https://itstatti.in.ua/smm-i-smo/820-yak-stvoriti-kanal-na-youtube.html>. URL: (дата звернення: 01.03.2024).

СЕКЦІЯ XII. ЗАГАЛЬНА МЕХАНІКА ТА МЕХАНІЧНА ІНЖЕНЕРІЯ

НЕОБХІДНІСТЬ ВИЗНАЧЕННЯ ТЕПЛОСТІЙКОСТІ ФОТОПОЛІМЕРНИХ ДЕТАЛЕЙ

Данилович Андрій Олександрович

ORCID ID: 0000-0002-7002-2032

науковий співробітник

*Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз
СБ України, Україна*

Фотополімерний SLA друк використовується, коли необхідно створити деталь з максимальною точністю або зі складною геометрією. Ця технологія є найпоширенішою та доступною. Процес друку використовує світлочутливу рідинну смолу, здатну затвердіти в тривимірні пластики під впливом ультрафіолетового лазера малої потужності й фотополімеризації, після чого надруковані деталі одразу є функціональними.

На теперішній час використовуються десятки різновидів фотополімерних смол, кожна з яких має свої властивості, і деякі з них є унікальними. Наприклад, серед усього переліку смол виробника Formlabs лише одна фотополімерна смола (HighTemp Resin) здатна витримувати без деформування температуру до 238 °C (у першій версії 289 °C).

Такий різновид фотополімерних смол дозволяє перекрити потреби у якомога більших напрямках та галузях людської діяльності. Оскільки вироби з фотополімерних смол мають багатофункціональний характер і застосовуються у різних сферах, при цьому підпадаючи під вплив навколишнього середовища, у тому числі і підвищених температур, дослідження теплостійкості є важливим завданням.

Теплостійкість полімеру характеризується здатністю його не втрачати властивостей матеріалу при підвищенні температури. Кількісною характеристикою теплостійкості полімеру є температура, за якої в умовах дії постійного навантаження деформація зразка не перевищує деяку величину. Ця характеристика є певною мірою умовною, але вона допомагає правильно вибрати полімерний матеріал для конкретних умов його застосування. Це пов'язано з тим, що будь-яке навіть незначне підвищення температури призводить до зниження модуля пружності полімерного матеріалу.

Дослідити потрібно якомога більше з існуючих в наявності фотополімерних смол, що не згруповані виробником до однакових груп (наприклад, відрізняються між собою тільки за кольором). Час та температуру постобробки ультрафіолетом для кожної зі смол слід обирати за даними виробника такі, за яких виготовлені зразки набудуть оптимальних механічних характеристик.

Серед методів визначення теплостійкості полімерів найбільшого поширення набув метод Мартенса. Для оцінки теплостійкості зразки будуть виготовлені у формі прямокутних паралелепіпедів розмірами 120x10x15 мм. Зразок закріплюватиметься

вертикально в термокамері і консольно піддаватиметься згинальному моменту в 5 МПа. Вимірювальний пристрій фіксуватиме деформацію згину зразка. При цьому теплостійкістю фотополімеру буде вважатися температура, за якої покажчик вимірювального пристрою зміститься від свого початкового значення на 6 мм.

Висновки. Інформація о теплофізичних характеристиках фотополімерів, а саме дані щодо їх теплостійкості, дозволить не тільки визначити оптимальні умови експлуатації фотополімерних виробів, але й вносити коригування на етапі моделювання деталей для конкретних випадків практичного застосування деталей при підвищених температурах. Проте, слід пам'ятати, що на кінцеві властивості матеріалу також впливають час та температура постобробки ультрафіолетом.

СЕКЦІЯ XIII. ЕЛЕКТРОНІКА ТА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ

ПАЯЛЬНА ПАСТА ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ПРИ ВИГОТОВЛЕННІ ВИРОБІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ТЕХНІКИ

Часник Дмитро Васильович

провідний науковий співробітник

*Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки
та судових експертиз Служби безпеки України, м. Київ, Україна*

Паяльна паста являє собою пастоподібну суміш металевого порошку і флюсу. Обидва елементи мають вирішальне значення при виборі паяльної пасти для тієї чи іншої сфери застосування. Металевий порошок виготовляють з високочистих компонентів. Низький рівень домішок у металах і сплавах загалом гарантує надійну і якісну пайку. Розмір частинок порошку вимірюється мікронами, при цьому сферичність і однорідність частинок визначає повторюваність, стабільність і параметри технологічного процесу оплавлення пасти.

До металевих порошоків, що застосовуються в паяльних пастах, висуваються доволі жорсткі вимоги за наявністю домішок та однорідністю частинок.

Другим, не менш важливим інгредієнтом паяльної пасти є флюс. Саме його властивості визначають такі характеристики паяльної пасти, як транспортування/зберігання, друкованість (наносимість), параметри утримання і монтажу компонента, оплавлення. У складі кожного флюсу є низка речовин, що змінюються залежно від призначення:

- каніфоль (rosin, природна смола) - органічна натуральна речовина, що добувається зі смоли дерев. Серед радіоаматорів і зараз це вкрай поширений флюс, який активно використовують. Отримують каніфоль не просто зі смоли, а з так званої живиці: на хвойних деревах роблять спеціальні надрізи на стовбурі, і з певною періодичністю з цих місць збирають свіжу смолу, яка виступає і не встигла повністю затвердіти. Сама ж каніфоль є природним активатором поверхні, що знімає оксиди з поверхні металів, що паяються, і з компонентів, а також впливає на в'язкість пасти за рахунок своїх властивостей і загустіння;

- синтетична каніфоль (resin) - та сама каніфоль, але отримана синтетично. Основна перевага такої каніфолі полягає в її однорідності та стабільності параметрів під час виготовлення пасти. Активність, колір і в'язкість природної каніфолі залежать від умов її отримання. Відповідно, для отримання стабільних повторюваних параметрів від партії до партії виробникам доводиться контролювати і хімічно обробляти таку природну каніфоль. Синтетична каніфоль має стабільні хімічні та фізичні властивості, але не має активності, в'язкості та густоти природної каніфолі.

Низка паяльних паст містить у своєму складі комбінований флюс, що складається з суміші цих каніфолей. Паяльні флюси можна розділити на значно більшу кількість груп, що розрізняються за такими ознаками:

- за температурним інтервалом активності: низькотемпературні (до +450°C), високотемпературні (понад +450 °C);

- за природою розчинника: водні, неводні;
- за природою активатора визначальної дії: каніфольні, кислотні, галогенідні, гідразинові, фторборатні, анілінові, стеаринові;
- за механізмом дії: захисні, хімічної дії, електрохімічної дії, реактивні;
- за агрегатним станом: тверді, рідкі, пастоподібні.

Під час приготування пасти використовуються такі матеріали:

- стабілізатори - хімічні сполуки, що дають змогу забезпечити стабільність характеристик пасти після транспортування і зберігання, під час друку. Переважно вони підтримують заданий рівень в'язкості пасти - параметра, що є ключовим у процесі друку. За невідповідності вихідної в'язкості паста може не наноситися або наноситися нерівномірно;

- активатори - додаткові складові флюсу, що дають змогу очищати поверхні друкованої плати і компонентів, що паяються, забезпечити необхідний рівень коефіцієнта поверхневого натягу, забезпечувати необхідну змочуваність паяльною пастою поверхонь, що паяються. У безсвинцевих пастах цей компонент дуже важливий для забезпечення змочуваності паяних поверхонь;

- розчинники - здебільшого це спиртові сполуки, що забезпечують взаємну розчинність усіх складових. Також бере участь в очищенні поверхонь, що паяються;

- поверхнево-активні речовини (ПАР) - хімічні сполуки, що забезпечують необхідний рівень очищення поверхонь, що паяються, для забезпечення необхідної змочуваності та паяності паяльною пастою;

- стабілізатори нагріву - елементи, що впливають на стабільність параметрів пасти під час процедури оплавлення. Саме вони дають змогу створювати пасти, що працюють за тривалих і високотемпературних профілів оплавлення. Ці елементи зменшують окислення складових пасти під час пайки;

- реологічні складові, іноді звані загусниками. Ці елементи забезпечують необхідний рівень в'язкості пасти як кінцевого продукту і стабільність цього параметра під час нанесення і пайки. Вони ж впливають на товщину шару пасти, необхідну для встановлення компонента.

Рештою компонентів можуть бути пластифікатори, ароматизатори та інгібітори.

Очевидно, що процес приготування пасти відпрацьований, якщо отримана в результаті суміш рівномірна і стабільна. Більшість паст містять 10-12% флюсу у ваговому співвідношенні. В об'ємному співвідношенні відсоток метал-флюс може становити приблизно 50 на 50.

Вплив паяльної пасти на встановлення та положення компонента.

Паяльна паста є сполучним елементом, що забезпечує електричний і механічний контакт між друкованою платою та поверхнево-монтажним компонентом. Важливими факторами, що впливають на забезпечення цього контакту, є якісний друк, контрольований процес паяння і якість паяльної пасти, процес встановлення компонента. Після нанесення пасти на контактних майданчиках плати залишається відбиток, що має певну геометрію та об'єм. Саме цей обсяг пасти і забезпечує якість пайки. Після нанесення пасти на контактні майданчики потрібно встановити компонент, потім плата буде транспортована в піч і паста оплавлена. В'язкість, осадка і тиксотропність - ключові параметри, що забезпечують стабільність паяльної пасти до етапу монтажу компонентів.

В ідеалі монтаж компонентів повинен виконуватися відразу після нанесення пасти, без затримок. У реальності на виробництві між нанесенням пасти і монтажем компонентів існує часовий інтервал, який може бути викликаний, наприклад:

- повільною швидкістю монтажу компонентів, обумовленою часом, необхідним автомату-установнику для монтажу всіх компонентів (їх може бути від кількох десятків до сотень і тисяч);

- затримками у зв'язку з втратою компонентів, їх закінченням у живильниках;
- обідніми і технічними перервами.

Під час пайки, завдяки силам поверхневого натягу, паяльна паста може призводити як до "центрування" компонента, так і до утворення дефектів на кшталт "надгробного каменю". Утім, при утворенні дефектів паста - лише необхідна умова для його формування, основними причинами можуть бути:

- некоректне проектування контактних майданчиків і розводки на друкованій платі;

- нерівномірний прогрів у зв'язку з теплоємними внутрішніми структурами (шарами, полігонами) в тілі друкованої плати;

- вплив теплоємних і великогабаритних компонентів, що стоять поруч;
- невдало підібрані напрямки і швидкість руху плати в печі оплавлення.

Але за всіх цих причин саме поведінка паяльної пасти визначає формування майбутнього дефекту.

В'язкість.

В'язкість визначає здатність пасти утримати встановлений компонент і спозиціонувати його під час пайки. Особливо важлива в'язкість пасти під час монтажу високих компонентів і компонентів з нестандартною геометрією корпусу. З часом в'язкість пасти змінюється.

Тиксотропність.

Цей параметр визначається спеціальними речовинами, що підтримують необхідний рівень в'язкості. Після закінчення руху ракеля паста починає розтікатися за рахунок зменшення в'язкості. Для стабільності форми відбитка та зменшення розтікання й осідання і контролюється рівень тиксотропності [1], який своєю чергою впливає на зазначені параметри.

Температурний профіль оплавлення.

Загальна послідовність етапів нагрівання та охолодження називається температурним профілем оплавлення. Кожна стадія пайки має свій градієнт швидкості нагріву або охолодження. Для оптимальної пайки кожен припій і кожна паяльна паста має свій рекомендований температурний профіль оплавлення. Для більшості виробів (плат) температурні профілі є оригінальними. Приміром, температурний профіль для материнської плати комп'ютера та плати для мобільного телефону різнитимуться між собою. Крім того, важливими умовами процесу є такі аспекти, як односторонній або двосторонній монтаж, виконання паяння в середовищі інертного газу (азоту).

Паяльна паста - складна, хоч і двокомпонентна суміш, що має низку характеристик, надзвичайно важливих для формування якісного надійного паяного з'єднання. Технологічні процеси нанесення пасти, монтажу компонентів і паяння - своєрідне мистецтво, оскільки кожен з них є багатофакторним процесом, уміння керувати яким приходить далеко не одразу. І тільки особистий досвід зможе гарантувати кінцеву якість пайки.

Список використаних джерел:

1. Низькотемпературна паяльна паста Sn42Bi58 Xilide UP-301B. <https://needful.co.ua/ua/payalnaya-pasta-sn42bi58-xilide-up-301b-shpric-50-gramm> (дата звернення – 17.02.24)

СЕКЦІЯ XIV. КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

HYPOTHYROIDISM

Huliiev Nural Bahadur oglu

Postgraduate student of the Department of Software Engineering
Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine

Nazarov Oleksii Serhiyovych

Associate Professor of the Department of Software Engineering,
Deputy Dean of the Faculty of Computer Science, PhD in Engineering, Associate Professor
Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine

Hypothyroidism is one of the most common endocrine diseases caused by an insufficient amount of thyroid hormones. In many countries, Hashimoto's disease, an autoimmune disease, is also a known factor.

Of course, with age, the likelihood of developing hypothyroidism increases, which is also true of goiter, so different types of the disease occur among 2-20% of older people. For example, according to the results of the Framingham study, 2.4% of men and 5.9% of women over 60 years of age have hypothyroidism because their TSH level exceeded 10 mIU/L. The NHANES study of 1999-2002 data showed that the probability of developing the disease in people aged 80 years and older was 5 times higher than the probability of the disease among people aged 12 to 49 years.

The proportion of women and men with the disease is different, as studies related to the gender of patients use different criteria. It is known that among women, it is more than 2-8 times more common.

In their research, NHANES also paid attention to the ratio of white and Mexican Americans, the number of patients among whom was 5.1%, and African Americans, who had less hypothyroidism - 1.7%, because they have lower average TSH levels.

The disease can develop asymptotically or with barely noticeable signs and symptoms, as it can mistakenly indicate other diseases but is sometimes accompanied by a slowdown in physical and mental activity.

Symptoms of hypothyroidism are as follows:

- dry skin;
- fatigue;
- weight gain;
- loss of appetite;
- drowsiness;
- decreased sweating;
- intolerance to cold;
- constipation;
- impaired vision and hearing;
- hair loss;
- jaundice;

- goiter;
- pain in muscles and joints, weakness in limbs
- pallor;
- periorbital swelling;
- macroglossia
- hoarseness;
- decrease in systolic blood pressure and increase in diastolic blood pressure;
- bradycardia;
- pericardial effusion;
- abdominal distention;
- hypothermia;
- myxedema;
- hyporeflexia with delayed relaxation (pseudo myotonia)
- ataxia;
- paresthesias and nerve entrapment syndromes;
- menstrual and fertility disorders;
- memory impairment;
- depression;
- mental disability.

Hypothyroidism can be of the following types: primary, secondary, and tertiary.

Types of primary hypothyroidism:

- postpartum thyroiditis;
- subacute thyroiditis;
- chronic autoimmune thyroiditis;
- iatrogenic hypothyroidism;
- drug-induced hypothyroidism.

Secondary hypothyroidism is an endocrine disease in which the thyroid gland functions normally, but due to low TSH secretion produced by the pituitary gland, it does not receive sufficient stimulation, which is possible in the presence of other pituitary hormones. In tertiary hypothyroidism, which is rare, the amount of TSH is also insufficient due to abnormal secretion of thyrotropin-releasing hormone (TRH) by the hypothalamus.

Secondary or tertiary hypothyroidism can develop due to damage to the hypothalamic-pituitary axis, namely:

- TSH deficiency;
- Sheehan's syndrome;
- pituitary adenoma;
- drugs;
- congenital hypothyroidism type 4;
- resistance to TRH;
- tumors;
- lymphocytic hypophysitis.

By the way, according to some studies, there may be a link between low levels of vitamin D and autoimmune diseases: Hashimoto's thyroiditis and Graves' disease. Despite these test results, interventional observations do not support the benefits of supplementation. For example, a symptom of thyroid cancer may not necessarily be a certain value of vitamin D.

Hypothyroidism is one of the most common endocrine pathologies, and the number of patients is increasing over time. Despite the natural factors of the disease, it is worth noting

that surgical interventions on the thyroid gland, for example, due to cancer or thyrotoxicosis, can also cause endocrine complications.

The development of hypothyroidism can range from an asymptomatic state to a myxedema coma with multiple organ failure. Deficiency of thyroid hormone can have numerous consequences, as it is necessary for all metabolically active cells.

Usually, hypothyroidism becomes noticeable when mental and physical activity slows down or its symptoms are extremely nonspecific or less common: it can manifest itself in rough skin, cold intolerance, and decreased sweating.

At the onset of the disease, T3 levels are maintained by compensatory mechanisms. Due to a decrease in the amount of free thyroxine T4, the pituitary gland can increase the secretion of TSH, which is a factor in deiodinase activity and thyroid hyperplasia and hypertrophy, which in turn increases T3 levels.

As noted earlier, the level of third-generation TSH is one of the most prominent signs of the disease in primary hypothyroidism, with a normal range of 0.40-4.2 mIU/L.

Because the symptoms are nonspecific, the disease is difficult to detect in time. These signs of the disease include galactorrhea, fertility and menstruation disorders in women, and apnea secondary to macroglossia. Therefore, it is possible to confirm whether a person has hypothyroidism only with the help of clinical tests.

It is known that in many countries of the world, one of the most favorable factors for the development of hypothyroidism is Hashimoto's disease, an autoimmune disease associated with adequate consumption. Antibodies are more prevalent in women's bodies, especially with age. Congenital thyroid problems are less common, but it has been found that the disease can develop among relatives of the patient of the same line of kinship. In addition, 20-30% of siblings of patients have a genetic predisposition to this complication of thyroid behavior, and 50% of them have a higher level of thyroid antibodies. By the way, higher values of concordance are observed in monozygotic twins with autoimmune disease, ranging from 29 to 55%, compared to the number of such relationships among dizygotic twins, in which this value is no more than 7%.

The National Health and Nutrition Examination Survey (NHANES 1999-2002), which was conducted in the United States in 4392 people, showed that hypothyroidism, which is detected when the TSH value is more than 4.5 mIU/l, is developed in 3.7% of the population, but it is more common among women with a low body mass index and small body size at birth.

Iodine deficiency in the body can trigger the development of hypothyroidism. Its excess in seaweed, dietary supplements, and amiodarone can reduce the synthesis of thyroid hormones, which is known as the Wolf-Chaikov effect. The effect can be eliminated within 10-14 days in healthy people, but in patients who do not have sodium iodide importer iodine overload, which is useful in reducing the level of intracellular iodine and improving hormone secretion.

The sodium iodide importer downregulates quickly, so the Wolf-Chaikov effect is not long-lasting, but excessive iodine can cause severe hypothyroidism in people with subtotal thyroidectomy or autoimmune thyroiditis.

Iodine deficiency, which causes the development of the disease, is more common in less developed parts of the world, where this problem is solved by adding iodine to food. According to the World Health Organization (WHO), 30.6% of the population has iodine deficiency. The results were collected from 130 countries from January 1994 to December 2006. The WHO concluded that the normal concentration of iodine in urine ranges from 100 to 199 mcg/l, and for pregnant women - from 150 to 249 mcg/l.

It is known that 1 in 4000 newborns may have congenital hypothyroidism, which occurs due to improper development of the thyroid gland, so in many countries, this

disorder is checked during screening. For example, an infant may be born with cretinism due to iodine deficiency in the mother, which indicates severe hypothyroidism and is rare.

The insufficient amount of hormones produced by the gland has many consequences. There is a chance of developing insulin resistance. The size of the heart may increase, and its contractility may decrease. In addition, pericardial effusion may develop, heart rate may decrease, and cardiac output may decrease. Hypothyroidism can cause prolonged passage through the intestinal tract and achlorhydria. One meta-analysis found that 44,140 people had an association between hypothyroidism and non-alcoholic fatty liver disease (NAFLD). One of the consequences may be changes in high-density lipoprotein (HDL) cholesterol, which may be caused by modified metabolic clearance behavior and increased low-density lipoprotein (LDL) cholesterol and total cholesterol. There are also cases of delayed puberty, infertility, and menstrual irregularities, and it is necessary to check TSH levels. There is also a link between anemia and hypothyroidism; although it is not yet clear, there are studies that show that red blood cell production, which involves T3, T4, and TSH, can be impaired due to insufficient thyroid function.

The deficiency of hormones produced by the thyroid gland causes cold intolerance, muscle and joint pain, and increased anxiety, which in turn causes a negative impact on sleep or even insomnia in subclinical hypothyroidism, although no direct link between the disease and this problem has been found yet.

One of the most severe complications of undiagnosed or untreated hypothyroidism in people with stroke, myocardial infarction, or medical intervention is myxedema coma with hypothermia, cardiomegaly, ascites, hypercapnia, hyponatremia, cardiogenic shock, pericardial effusion, bradycardia, and mental health deterioration.

Another unexplored symptom is headache, which occurs in one-third of patients, but the relationship can be bidirectional, making it difficult to identify the actual root cause.

Another survey of 5,282 patients revealed another common consequence - "brain fog" in 905 people, which is characterized by fatigue, memory loss, and lack of energy.

According to the Tricarico study, the likelihood of recurrence of benign paroxysmal positional vertigo, especially in people with Hashimoto's thyroiditis and positive thyroid antibodies, is significantly higher due to hormone replacement therapy (HRT), which may indicate a link between vertigo and autoimmunity.

Observations also reflect the problems of sexual dysfunction among men due to hypothyroidism rather than antibodies causing the disease, which is expressed by delayed ejaculation, hypoactive sexual desire (HSD), and erectile dysfunction.

Insufficient thyroid hormones (TH) cause neurological complications in patients and cause impaired neurotransmitter synthesis, liver function, endothelial function, microhemocirculation, decreased nitric oxide synthesis, and imbalance of adipocytokines and proinflammatory cytokines.

Neurological disorders often occur among patients with hypothyroidism. The rapid disruption of anabolic and energy processes is caused by organic lesions. It is known that the development of the central nervous system takes place with the help of thyroid hormones, so their deficiency causes neurological disorders due to impaired physical and psychological health.

Neuropsychiatric disorders are common among patients with hypothyroidism. In addition to lethargy and drowsiness, patients complain of low mood, depression, and impaired memory and thinking.

Subclinical and manifest hypothyroidism is complicated by depression due to a decrease in the activity of 5-hydroxytryptamine in the CNS. It is in subclinical hypothyroidism that depression is more common than among people who have not been

diagnosed with this disease, so there is a higher likelihood of latent hypothyroidism among people with depression. Depression in endocrine disease is accompanied by panic and resistance to antidepressant treatment, unlike depression among people without the disease. The effectiveness of antidepressants can be increased by increasing the dose of triiodothyronine.

Because the disease starts ambiguously and has numerous symptoms and consequences, it is difficult to detect it in time for treatment. There are no universal ways to screen for hypothyroidism in adults, but the American Thyroid Association insists on testing every five years, starting at age 35, especially for patients such as women over 60, pregnant women, people with a history of neck radiation, type 1 diabetes, and autoimmune disease.

If hypothyroidism is suspected, the first step is to perform a third-generation thyroid-stimulating hormone (TSH) test, as it is sensitive in screening for primary hypothyroidism: if its value is higher than normal, it is necessary to check the value of free thyroxine T4 or free thyroxine index (FTG). In order to avoid false test results, it is recommended to stop consuming biotin 2 days before taking thyroid tests, as it affects the immunological parameters of hormones, which causes elevated test values.

In hypothyroidism, the test results may be characterized by an elevated TSH value (4.5-10.0 mIU/L) with a decreased T4 or FSH or, in the case of subclinical hypothyroidism, a normal T4 or FSH. Blood test results in patients may include anemia, dilutional hyponatremia, hyperlipidemia, elevated creatinine (reversible), creatine kinase, and transaminase levels.

Treatment of hypothyroidism means the cessation of clinical progression and removal of metabolic disorders, resulting in the achievement of normal values of thyroid-stimulating hormone (TSH) and free thyroxine (T4). At the same time, thyroid hormone is injected into the body to supplement endogenous production or to replace it. The disease is also treated with a daily dose of levothyroxine (LT4), but this method is not effective in all cases.

References:

1. Endocrinology Articles (Pathophysiology, Symptoms, Causes, Diagnosis, Treatment, Medication, Surgery, Prognosis) - Medscape Reference. (n.d.). <https://emedicine.medscape.com/endocrinology>
2. Skrypnyk, N., Gryb, V., Kubarych, N., & Vatsiba, T. (2012, December 20). Патогенетичні основи неврологічних порушень у хворих на гіпотиреоз та їх корекція. Огляд літератури та особисті дані. <https://plr.com.ua/index.php/journal/article/view/551>
3. Chukur, O. O. (2019, April 16). ДИНАМІКА ЗАХВОРЮВАНOSTІ Й ПОШИРЕНOSTІ ПАТОЛОГІЇ ЩИТОПОДІБНОЇ ЗАЛОЗИ СЕРЕД ДОРОСЛОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ. *Vіsnyk Social'noї Gígìeni Ta Organìzacìi Ohoroni Zdorov'â Ukraïni*. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2018.4.10020>

IMPROVING THE SECURITY OF SMART CONTRACTS THROUGH THE INTEGRATION OF MACHINE LEARNING: CHALLENGES AND PROSPECTS

Oleksandr Tereshchenko

PhD student of the Software Engineering Department
Odesa Polytechnic National University, Ukraine

In today's digital world, smart contracts have become a fundamental element of blockchain ecosystems, offering automation, immutability and decentralization of transactions. However, with the growth of their popularity and application, the security issue of smart contracts comes to the fore, as vulnerabilities in their code can lead to significant financial losses and undermine trust in blockchain technologies. Traditional code analysis methods, while effective in certain contexts, have limitations that can make it difficult to detect complex vulnerabilities. In this context, machine learning opens up new horizons of possibilities, offering tools for deeper analysis and understanding of smart contract code, which can significantly improve the detection and correction of potential vulnerabilities.

The purpose of the work is to study the potential of machine learning methods in identifying and eliminating vulnerabilities of smart contracts to increase their security in blockchain ecosystems.

Representatives of traditional methods are formal verification, symbolic execution, fuzzing, and intermediate representation. The method of formal verification consists in mathematically proving the correctness of algorithms. This approach allows for the guaranteeing of the security of smart contracts by identifying and eliminating certain classes of vulnerabilities. Although this method has high reliability of the detected results and the ability to prove the absence of error classes, it also has its drawbacks. It requires significant effort to formalize specifications and may not be suitable for complex systems, and is not always practical for a wide range of smart contracts.

Another method, symbolic execution, analyzes the program with symbolic rather than concrete input to identify potential errors. This approach is capable of detecting complex vulnerabilities, but may suffer from the "state explosion" problem. Another method, fuzzing, involves generating random input data to a program to detect non-standard behavior. This method is effective in detecting vulnerabilities, but has a high number of false positives [1].

An intermediate representation used to analyze and optimize smart contract code simplifies the analysis of complex code. Despite its usefulness, it does not detect vulnerabilities by itself without additional analysis tools [2].

On the other hand, machine learning offers a new approach to code analysis, allowing us to quickly adapt to new types of vulnerabilities and handle large volumes of code. However, large amounts of annotated data are required for effective machine learning training, and interpretation of the results can be difficult. Existing approaches that use models such as LSTM (Long Short-Term Memory) and GNN (Graph Neural Networks) face certain limitations. In particular, these methods may not take into account key variables in the code of smart contracts, which leads to insufficient semantic modeling and not always satisfactory detection results [3].

One of the main problems is the "black box" of neural networks, which makes it difficult to interpret the results. In most cases, deep learning cannot pinpoint the exact location or line of code where a vulnerability might be, unlike traditional detection tools.

The development of deep learning technologies and their application to the analysis of smart contracts continues to open up new opportunities for improving the security of blockchain applications. At the same time, it is important to take into account the existing limitations and work to overcome them, in particular, by improving interpretability and integration with time-tested analysis methods [4].

Improving interpretability: One of the areas of development is improving the interpretability of deep learning models. This may include developing methods that can pinpoint specific areas of code that are potentially vulnerable to attack, thereby making the results more convincing and useful to developers.

Integration with expert rules: Another important aspect is the integration of deep learning with expert rules defined in traditional detection tools. This can help improve the accuracy of vulnerability detection, as expert rules are already well adapted to identify specific types of vulnerabilities.

Hence, the main challenges associated with the application of machine learning include limited interpretability and the need for large volumes of annotated data for effective learning. However, the prospects for the development of deep learning technologies open up new opportunities for improving the security of smart contracts, in particular through integration with expert rules and the development of methods that improve the interpretability of results. Thus, the integration of machine learning into the development and audit processes of smart contracts opens up new horizons for ensuring their security, while requiring further research and development in this area.

References:

1. Making smart contracts smarter / Luu L. et al. // Proceedings of the 2016 ACM SIGSAC conference on computer and communications security / ACM. Vienna, 2016. P. 254.
2. Tereshchenko O., Komleva N. Vulnerability Detection of Smart Contracts Based on Bidirectional GRU and Attention Mechanism // ICTERI 2023. Communications in Computer and Information Science. Cham, 2023. Vol. 1980. P. 276-287.
3. Komleva N., Tereshchenko O. Requirements for the development of smart contracts and an overview of smart contract vulnerabilities at the Solidity code level on the Ethereum platform // Herald of Advanced Information Technology. 2023., No. 1 Vol. 6. P. 54-68.
4. Learning to repair software vulnerabilities with generative adversarial networks / Harer J. et al. // Advances in Neural Information Processing Systems / NIPS. San Francisco, 2018. P. 7933.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ BLOCKCHAIN ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ТА АВТЕНТИФІКАЦІЇ В МЕРЕЖЕВИХ СИСТЕМАХ

Чигринський Сергій Павлович

здобувач вищої освіти факультету автоматизацій інформаційних технологій
Київський національний університет будівництва і архітектури, Україна

Науковий керівник: Делембовський Максим Михайлович

ORCID ID: 0000-0002-6543-0701

канд. техн. наук, доцент кафедри кібербезпеки та комп'ютерної інженерії
Київський національний університет будівництва і архітектури, Україна

В епоху цифрових технологій та високоінформаційного суспільства питання безпеки та автентифікації в мережесистемах стають більш актуальними та складними. Із зростанням обсягів цифрової інформації та високотехнологічних загроз зростає і необхідність вдосконалення захисту та методів перевірки ідентичності. У цьому контексті, технологія блокчейн, вперше введена як базова технологія для криптовалют, набуває все більшої уваги як ефективний інструмент для покращення безпеки та автентифікації в мережесистемах.

Безпека та автентифікація є ключовими питаннями в сучасному інформаційному суспільстві, де обмін даними відбувається через мережі. Зростання і складність кіберзагроз та постійне збільшення обсягів цифрової інформації підкреслюють необхідність ефективних заходів безпеки.

Технологія блокчейнів, яка здобула широку визнаність завдяки своїм основним принципам — децентралізації та незмінності, виявляється потужним інструментом для вирішення вищезазначених проблем. Системи на основі блокчейну мають потенціал для забезпечення високого рівня безпеки завдяки децентралізації даних і процесів, що ускладнює несанкціонований доступ і маніпуляції з інформацією.

Перше дослідження блокчейнів, захищених криптографічними функціями, було опубліковано в 1991 році Стюартом Хейбером і У. Скоттом Сторнеттою. Вони хотіли впровадити систему, в якій часові мітки документів не будуть спотворені або пошкоджені; в 1992 році Байер, Хабер і Сторнетта використовували дерево Меркла в своєму проєкті, щоб підвищити ефективність, дозволивши включати кілька документів в один блок. Проєкт був.

Перший варіант блокчейну було розроблено людиною (або групою людей), відомою як Сатоші Накамото 2008-го року. Такий підхід до організації роботи розподіленого реєстру Накамото втілював 2009 року, розробивши основний складник криптовалюти Bitcoin, де він виступає в ролі відкритої книги обліку для всіх транзакцій мережі.

Дослідження актуальності блокчейну в сфері аутентифікації було опубліковано 2020 році Комітетом з управління академічною мережею Тайваню. В даний час докладено багато зусиль для надійного захисту конфіденційності даних і надійного відстеження інформації, однак звичайні рішення все ще вразливі до втрати інформації, витоку конфіденційності та інших атак до появи технології блокчейн. Blockchain може записувати історичні дані, створюючи спільно підтримувану та захищену від втручання публічну книгу для забезпечення безпеки та надійності даних, що зберігаються в розподіленій мережі. В основному було розглянуто

застосування технології відстеження блокчейну в різних сферах, децентралізовані додатки блокчейну та інші додатки блокчейну для захисту даних відповідно.

Блокчейн своєю назвою частково характеризує принцип роботи самої технології. «Block» –це блок, «chain» –це ланцюжок технологія розподіленого реєстру, яка дозволяє зберігати записи децентралізовано. Ці записи, відомі як блоки, пов'язані між собою за допомогою криптографії для забезпечення безпеки та цілісності.

Блок – це криптографічне представлення даних, що стосуються транзакцій, угод і контрактів у системі. Всі блоки є ланцюжковими, тобто послідовно пов'язаними один з одним. Щоб додати (записати) новий блок, необхідно перевірити порядок попередніх блоків.

Розглянувши роботу блокчейну більш детально, можна виділити такі основні моменти:

- Кожен блок блокчейну містить основну інформацію, розрахований власний хеш та хеш попереднього блоку.
- Основна інформація в блоці може бути різною, залежно від призначення блокчейну. Наприклад, блокчейн біткоїну містить інформацію про відправника, одержувача та кількість перерахованих монет.
- Хеш блоку – це унікальний цифровий ідентифікатор блоку, який обчислюється на основі даних, що містяться в блоці.
- Внесення будь-яких змін у блок призведе до зміни хешу блоку.
- Хеш попереднього блоку забезпечує зв'язок між блоками блокчейну. Цей хеш додається до кожного нового блоку, який додається до блокчейну. Таким чином, всі блоки блокчейну пов'язані між собою, утворюючи ланцюжок.

Хеш блоку обчислюється за допомогою криптографічного алгоритму. Цей алгоритм перетворює дані блоку в унікальний цифровий ідентифікатор, який неможливо змінити без зміни самих даних.

На рис.1 представлено послідовність трьох блоків.

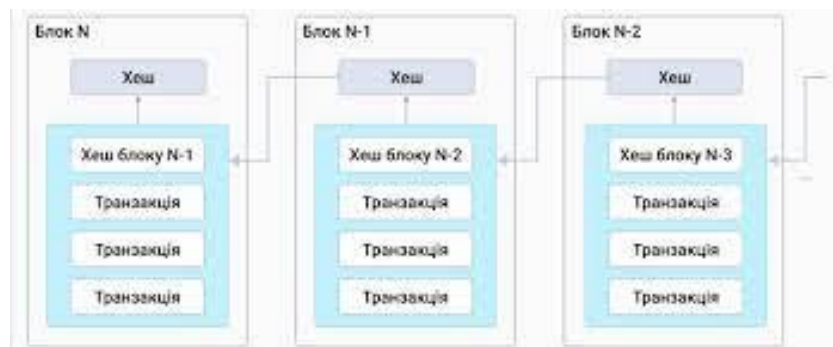

Рис. 1. Послідовність трьох блоків

Сучасні комп'ютери мають велику потужність і можуть обчислювати тисячі хешів за секунду. Тому дуже ймовірно, що блок буде підроблений і всі наступні блоки будуть перераховані, щоб знову увімкнути блокчейн.

Щоб запобігти таким випадкам, у блокчейні є алгоритм, який називається proof-of-work. Його суть полягає в пошуку хеш-функції, результат якої починається з певної кількості нулів. Цей механізм уповільнює створення нових блоків і захищає від DDoS-атак. Для Біткоїна обчислення нового блоку і додавання його до загальної послідовності блоків у мережі займає близько 10 хвилин.

Існує ще один спосіб захисту блокчейну – децентралізація. Замість того, щоб використовувати централізовану організацію для управління всією послідовністю,

кожен вузол має власну копію реєстру і спілкується з іншими вузлами за допомогою однорангової мережі. Будь-хто може приєднатися до мережі, отримати повну копію реєстру і взяти участь у перевірці послідовності блокчейну. Коли створюється новий блок, він надсилається всім підключеним до мережі вузлам для перевірки хешу (автентичності блоку).

Згідно з принципами роботи блокчейну, блокчейн має наступні переваги. Немає головного сервера для зберігання даних. Всі записи зберігаються у кожного учасника мережі. Будь-який учасник може перевірити всі транзакції, що відбуваються в системі. Всі операції надійно захищені криптографічними функціями. Будь-яка спроба внести несанкціоновані зміни відхиляється іншими учасниками мережі.

Використання технології блокчейн в мережевих системах виходить за рамки концепції криптовалют і поширюється на сферу інформаційної безпеки та автентифікації. Завдяки підтримці декількох копій бази даних і внесенню змін тільки після того, як інші учасники мережі перевірили точність інформації, інформація залишається захищеною від навмисної, несанкціонованої або випадкової зміни або будь-яких змін в процесі зберігання, обробки або передачі. Оскільки перевірка операцій базується на складних математичних функціях, технічні збої або людські помилки в роботі вузлів мережі унеможливають зміну інформації.

Висновок. Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що блокчейн можна з високим ступенем впевненості використовувати для побудови інформаційно-комунікаційних систем, призначених для обробки та зберігання відкритих даних, забезпечення їх цілісності та доступності. Технологія виявляється потужним інструментом для вирішення поточних проблем у секторі. Очікується, що розробки в цій сфері включатимуть дослідження нових технологій блокчейну, їх інтеграцію з іншими інноваційними рішеннями та подальшу розробку стандартів для забезпечення безпеки в сучасних мережевих системах.

Список використаних джерел:

1. Zhang, J., Zhong, S., Wang, T., Chao, H. C., & Wang, J. (2020). Blockchain-based systems and applications: a survey. *Journal of Internet Technology*, 21(1), 1-14
2. BitFury Group. Proof of Stake vs. Proof of Work White Paper, 2015. 30 с.
3. W. Mougayar, "The Business Blockchain: Promise, Practice, and Application of the Next Internet Technology," New York, USA, John Wiley & Sons Inc., 2016.
4. Кавун, С. В., Носов, В. В., & Манжай, О. В. (2008). Інформаційна безпека. Навчальний посібник.

ДОСЛІДЖЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ КВАНТОВОГО КОМП'ЮТЕРА ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ВСІ СФЕРИ ЖИТТЯ

Палієнко Ірина Миколаївна

здобувачка вищої освіти економічного факультету
Національний університет «Острозька академія», Україна

Науковий керівник: Красюк Богдан Віталійович

Викладач кафедри економіко-математичного моделювання
та інформаційних технологій
Національний університет «Острозька академія», Україна

Анотація. Квантові комп'ютери являють собою революційну технологію, що володіє значним потенціалом до кардинальної трансформації усіх сфер життя. Їхні можливості значно перевершують потужність класичних комп'ютерів, відкриваючи нові горизонти для наукових досліджень, медицини, фінансів, штучного інтелекту та багатьох інших галузей.

Постановка проблеми. В умовах постійного розвитку та трансформації світу до більш автоматизованих процесів та використання штучного інтелекту як заміни ручної роботи, завжди існує покращення. Існують вищі межі, які ми можемо досягнути, аби пришвидшити обчислювання, аналіз, моделювання та інші потрібні процеси не тільки в економіці, а й в IT-сфері, медицині, фізиці, математиці і тд.

Тому фізики працюють над створенням нового обчислювального пристрою, який за їх словами буде «рахувати за 200 секунд те, що класичні ПК рахували б 10 тис. років». Тож який саме вплив буде від «нового кроку» в розвитку людства і як воно повпливає на весь світ?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В своїй роботі «An introduction to quantum computing for non-physicists» автори розглянули механіку квантового феномену, такі як: запутаність та суперпозиція відіграють важливу роль у вирішенні обчислювальних проблем. Огляд всіх можливостей одного лише квантового комп'ютера є амбіційним досі. Залишається відкритим питання про часові періоди відкриття та його створення, але з початком його застосування, він замінить всі «суперкомп'ютери» на сьогоднішній день. [1]

Вважається, що вперше ідею використання принципів квантової механіки для виконання обчислень висловив Манін Юрій у книзі «Обчислювальне і необчислювальне» у 1980 році [3] та Річард Фейман у лекції на Першій конференції з фізики обчислень у MIT в 1981 році [4],[5], хоча пропозиції використання напівцілих спінів як найпростіших обчислювальних елементів лунали і раніше[6].

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є визначення поняття «квантовий комп'ютер», обґрунтування чому він значно потужніший за найкращі обчислювальні системи сьогодення та визначення його впливу на всі сфери діяльності при його введенні.

Для цього потрібно виконати такі завдання:

- Розкрити поняття «квантовий комп'ютер» та за допомогою чого він працює;
- Порівняти його потужності з потужностями найкращих збірок ПК та обчислювальних систем;
- Зрозуміти чи реально на сьогоднішній день створити таку машину обчислень;

- Визначити можливості, що відкриються при його створенні та розповсюдженні.

Виклад основного матеріалу. Квантовий комп'ютер – це обчислювальний пристрій, що працює за принципами квантової механіки. Особливість квантової частки полягає в тому, що вона може перебувати в кількох місцях одночасно, а це повністю суперечить законам макросвіту, в якому живемо ми.

Класичні ПК, які ми використовуємо щодня використовують бінарний код, тобто або 1, або 0. Отже, зміни цих станів легко контролювати: вони або є, або їх нема.

Квантові ж комп'ютери базуються на основному принципі квантового світу – принципі суперпозиції. Замість звичних нам бітів вони використовують кубіти (квантові біти). Тобто, вони одночасно можуть перебувати в стані і 1, і 0. А якщо є можливість перебувати в декількох станах одночасно, то й є можливість обробляти величезну масу інформації паралельно. Це також можна назвати квантовий паралелізм.

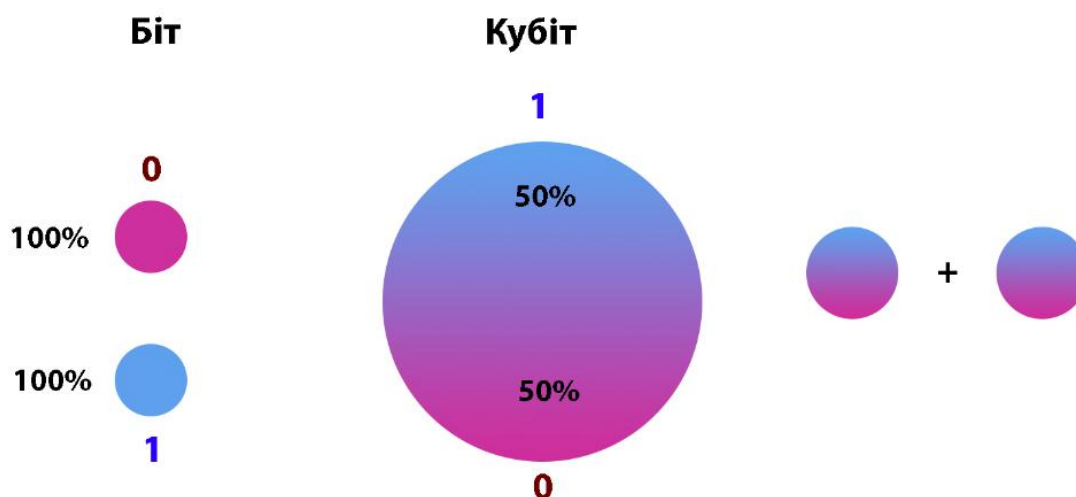

Рис. 1. Візуальний приклад принципу біту і кубіту

Такі комп'ютери були вперше представлені фізиком Фейманном в 1982. Він очікував, що неklasичні комп'ютери можуть симулювати квантумний феномен без уповільнення і зрозумів, що квантові механіки можуть створити щось нове у світі обчислення. В 1985 його ідеї були сформульовані в німецьких дослідженнях, де згадувалась машина Тюрінга. Частково, вони й представили квантовий паралелізм на основі суперпозиції, де квантова машина Тюрінга може приймати багато входів і представляти одночасно всі можливі результати.

В 1996 Гровер представив ще один застосунок квантового програмування і знайшов, що квантовий алгоритм для пошуку одного об'єкту в несортованому датасеті зайняв квадратний корінь часу, який би зайняло те саме завдання у класичного комп'ютера.

Насправді квантові комп'ютери вже існують. Скоріше, не самі комп'ютери, які одразу впливають в уяві, а саме невеликі квантові процесори.

Зазвичай, для вимірювання потужності процесора використовується такий показник як FLOPS (floating operations per second). Якщо розглядати звичайний випадковий набір десктопних процесорів, які використовуються нами кожен день, матимемо такі потужності в TFLOPS (10^{12} FLOPS). [9, 10]

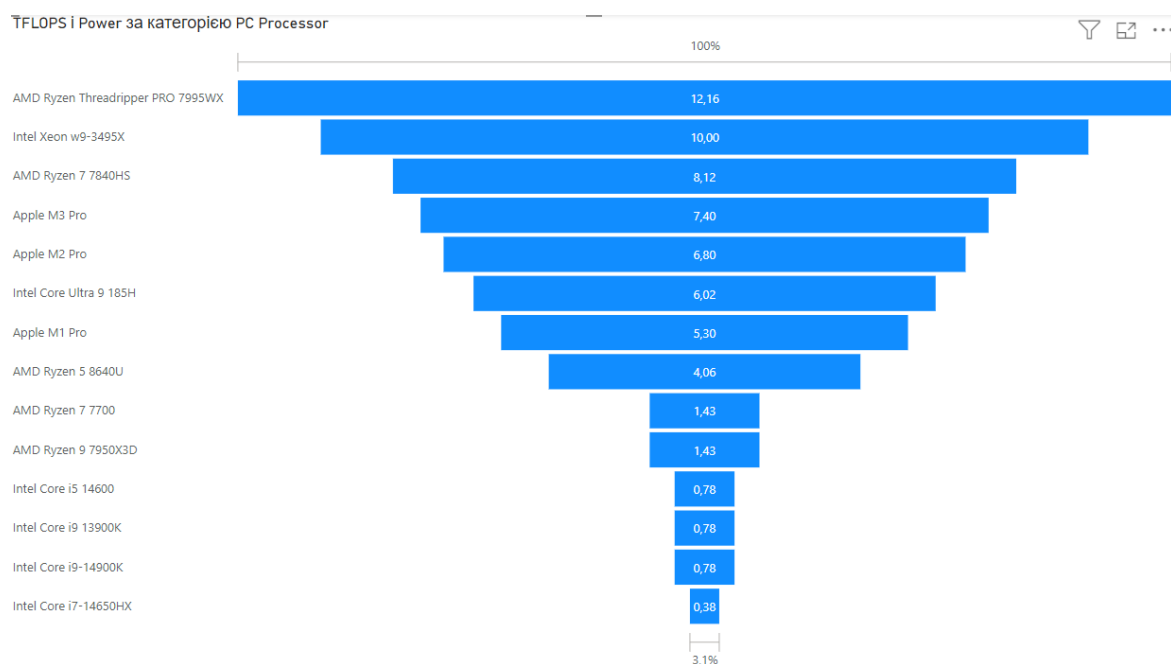

Рис. 2. Порівняння потужності та продуктивності процесорів у TFLOPS

Також існують серверні процесори, що забезпечують роботу серверів і мають зазвичай більше ядер, ніж звичайні десктопні процесори. Також вони відрізняються архітектурою, що змінює процес обчислення, та рівнем надійності, адже сервери утримують в собі велику базу даних. Якщо подивитись на потужності у FLOPS саме серверних процесорів, то матимемо такі дані у GFLOPS (10^9 FLOPS).

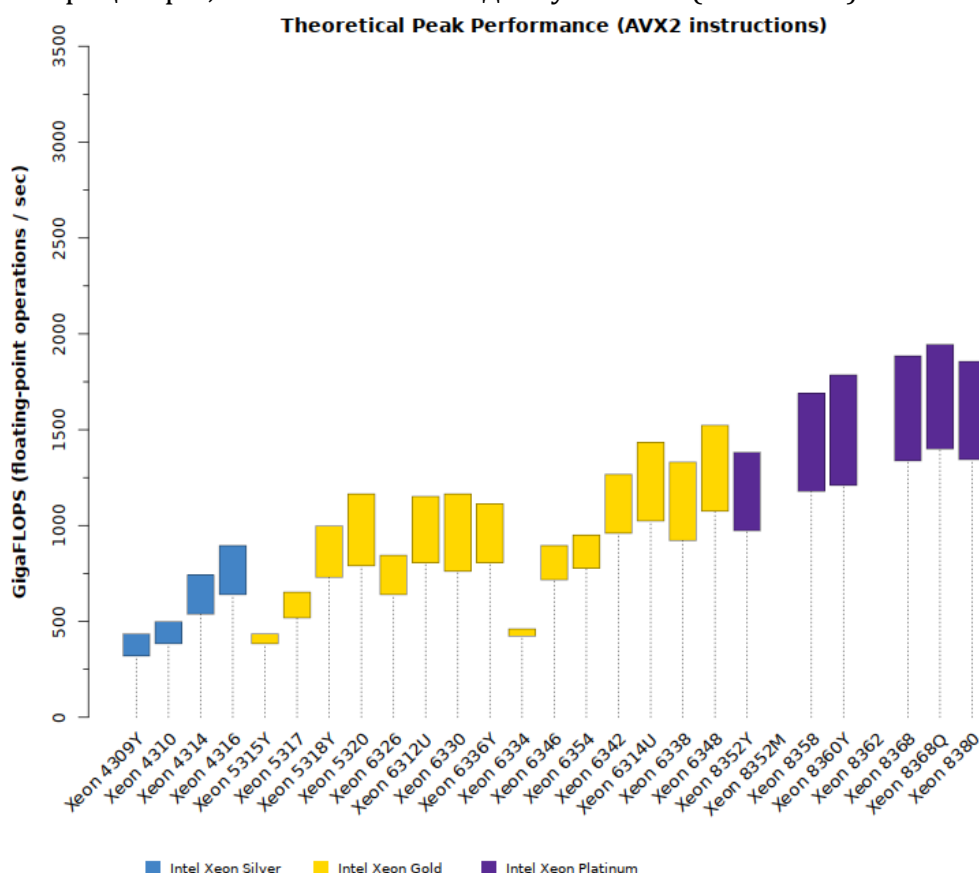

Рис. 3. Порівняння потужності серверних процесорів Xeon у GFLOPS

Наступними по категорії потужності йдуть супер комп'ютери, які використовуються для розв'язання складних наукових та інженерних задач. Такі задачі вимагають виконання великої кількості математичних операцій, тому й потужність має бути значно більша. Якщо подивитись на графік мінімальних і максимальних потужностей суперкомп'ютерів, то він матиме такий вигляд у TFLOPS (10^{12} FLOPS) (див. Додаток А). [8]

Тепер новий етап наукових розробок та предмет дослідження – квантовий комп'ютер.

В 2019 році Google стверджували, що досягли квантових обчислень за допомогою 53 кубітів, виконавши за 200 секунд обчислення, для яких найпотужнішому суперкомп'ютеру знадобилось би 10 000 років.

Перший з процесорів був створений 2022 року у листопаді компанією IBM на 433 кубіти, що був здатний виконувати 1 квінтильйон операцій (1 QFLOPS, 10^{18}) в секунду. Аби домогтися такої потужності, як у цього процесора, класичному комп'ютеру знадобилось би більше бітів, ніж атомів у Всесвіті. І це навіть не максимальна межа потужностей квантового комп'ютера.

Найпростіший квантовий алгоритм вже доступно розробити за допомогою платформи IBM, що займається вивченням квантових комп'ютерів. Наприклад, дослідити в якій позиції буду знаходитись 2 кубіти. [11]

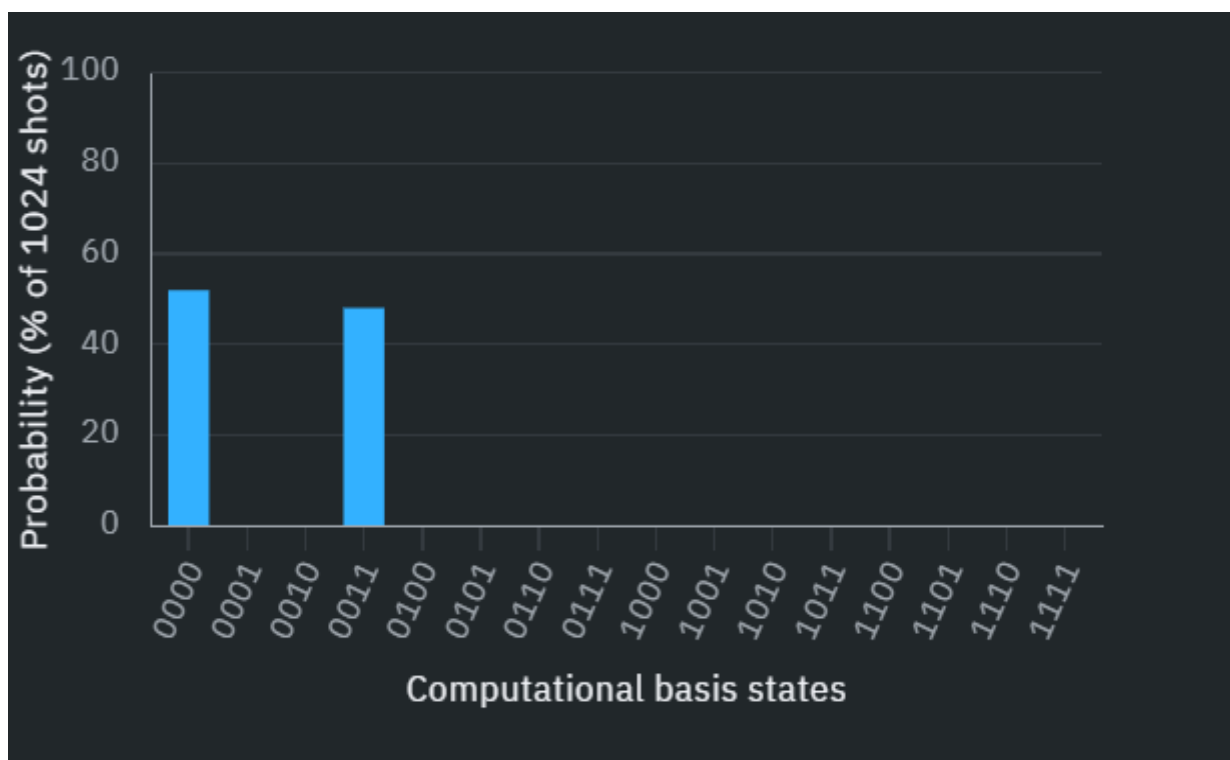

Рис. 4. Знаходження позиції кубітів за допомогою композеру IBM

Цікаво, що квантовий алгоритм можна створити і за допомогою розширення Quiskit в мові програмування Python. Наприклад, схема перевірки Фур'є, що використовується у сфері обробки сигналів. Задавши дві функції F ([1, -1, -1, -1]) та G ([1, 1, -1, -1]), можна запустити схему і дізнатись чи корелюють вони між собою. Якщо ймовірність 00 стану більша за 0.05, то теорію буде доведено.

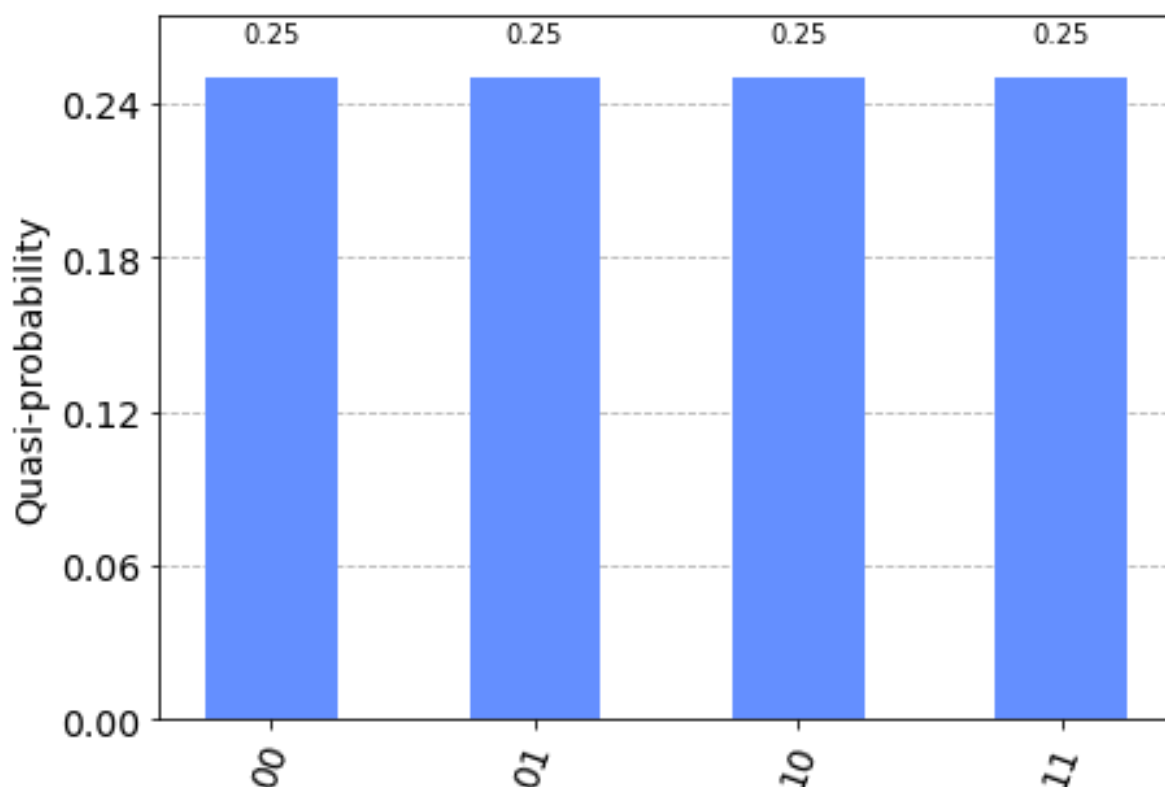

Рис. 5. Дослідження схеми перевірки Фур'є

Тож як вплине винайдення повноцінного квантового комп'ютера на суспільство?

Перше, що приходить в голову – потенціал для революції в галузі криптографії, пропонуючи нові способи захисту даних і комунікацій. Одним з найбільш перспективних застосувань квантових обчислень у криптографії є розробка квантово-стійких алгоритмів шифрування. Простішими словами - це нова технологія, яка може допомогти зробити наші дані та повідомлення більш захищеними.. Наприклад, вони можуть створювати коди, захищені від злоумисників, які намагаються викрасти нашу інформацію. Він також може створювати спеціальні ключі, які захищають наші повідомлення, коли ми надсилаємо їх комусь іншому. Загалом, квантові обчислення допомагають зробити наш онлайн світ безпечнішим від хакерів та інших злоумисників.

Наступний фактор впливу спричинить переверот в багатьох відомих нам галузях: логістиці, економіці, фінансах, будівництві, архітектурі, промисловості, тощо. Це задачі оптимізації. Оптимізаційні задачі передбачають пошук найкращого рішення з набору можливих варіантів, часто з численними обмеженнями. Здатність квантових обчислень обробляти величезні обсяги даних одночасно може значно підвищити ефективність розв'язання цих складних оптимізаційних задач. Використовуючи квантові алгоритми, дослідники та промисловість можуть вирішувати проблеми оптимізації, які наразі є нездійсненними для класичних комп'ютерів. Вирішуючи проблеми оптимізації ланцюгів поставок за допомогою квантових алгоритмів, компанії можуть досягти значної економії коштів і покращити загальну операційну ефективність.

В економічному моделюванні та прогнозуванні квантові алгоритми можуть швидше та потужніше використовувати моделювання, оптимізацію, машинне навчання та аналіз даних для різних фінансових проблем. Це призведе до більш

ефективного фінансового моделювання, управлінню ризиками, розподілу ресурсів. Також нові квантові методи шифрування забезпечать більш безпечні транзакції. Не виключено, що з винайденням стабільного квантового комп'ютера з'являться і нові методи моделювання та аналізу даних.

Іншим важливим застосуванням квантових обчислень в оптимізаційних задачах є управління фінансовими портфелями. Управління інвестиційними портфелями передбачає вибір правильного поєднання активів для досягнення бажаних фінансових цілей при мінімізації ризиків. Квантові обчислення можуть допомогти фінансовим аналітикам оптимізувати диверсифікацію портфеля, розподіл активів і стратегії управління ризиками. Використовуючи квантові алгоритми, інвестори можуть приймати більш обґрунтовані рішення і потенційно досягати вищих прибутків, одночасно ефективно керуючи ризиками на волатильних фінансових ринках.

У фізиці квантові комп'ютери можна використовувати для моделювання поведінки частинок на квантовому рівні, надаючи розуміння таких явищ, як суперпозиція, запутаність і квантовий тунелювання. Ці симуляції можуть допомогти дослідникам краще зрозуміти фундаментальні закони природи і розробити нові технології, засновані на квантових принципах.

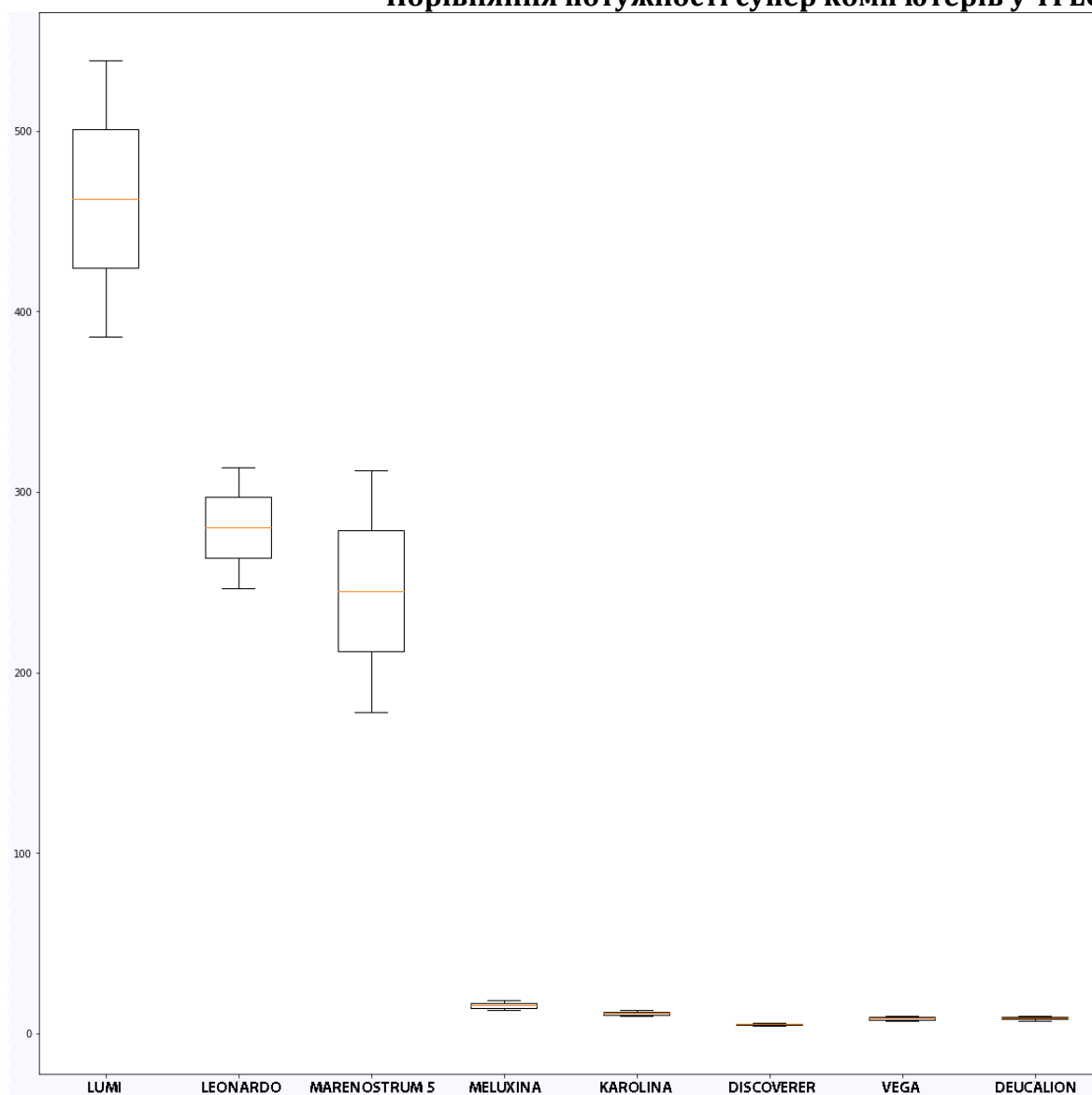
У галузі хімії квантові комп'ютери можуть моделювати поведінку молекул і хімічні реакції з високою точністю. Це може призвести до відкриття нових матеріалів зі специфічними властивостями, оптимізації хімічних процесів та розробки більш ефективних ліків і матеріалів. Квантові симуляції в хімії мають потенціал для революції у створенні ліків, матеріалознавстві та екологічних дослідженнях, дозволяючи дослідникам вивчати складні молекулярні системи, які неможливо змоделювати за допомогою класичних комп'ютерів.

Квантові обчислення обіцяють революційно змінити спосіб обробки інформації та вирішення складних проблем. Однак, незважаючи на потенційні переваги, існує кілька викликів, з якими наразі стикаються дослідники в цій галузі. Однією з головних проблем є питання стабільності кубітів. Кубіти є основною одиницею квантової інформації, і вони, як відомо, є крихкими, легко піддаються впливу зовнішніх факторів, таких як коливання температури та електромагнітні перешкоди. Для того, щоб квантові комп'ютери стали практичними і надійними, дослідники повинні знайти способи підвищити стабільність кубітів і зменшити помилки в квантових обчисленнях. Хоча дослідники досягли значного прогресу у збільшенні кількості кубітів у квантових комп'ютерах, масштабування до рівня, необхідного для практичного застосування, залишається складним завданням. Зі збільшенням кількості кубітів зростає складність контролю та маніпулювання ними, що призводить до збільшення кількості помилок і зниження загальної продуктивності.

Висновок. Незважаючи на ці виклики, майбутнє квантових обчислень є світлим, оскільки дослідники працюють над інноваційними рішеннями для подолання поточних обмежень. Одним з перспективних напрямків для майбутнього квантових обчислень є розробка методів корекції помилок, які можуть допомогти пом'якшити вплив кубітових помилок і забезпечити більш надійні квантові обчислення. Крім того, вдосконалення квантових алгоритмів і програмних засобів допомагає підвищити ефективність і продуктивність квантових комп'ютерів. Оскільки дослідники продовжують робити прориви в цій галузі, потенційні застосування квантових обчислень - від криптографії до відкриття ліків - стають все більш досяжними.

ДОДАТОК А

Порівняння потужності супер комп'ютерів у TFLOPS

Список використаних джерел:

1. Digital Library: [Website]. URL: <https://dl.acm.org/doi/abs/10.1145/367701.367709#sec-recommendations> (viewed on: 20.02.2024).
2. Scientific American: [Website]. URL: <https://www.scientificamerican.com/article/ibm-releases-first-ever-1-000-qubit-quantum-chip/> (viewed on: 15.02.2024).
3. Feynman R. Simulating physics with computers // International Journal of Theoretical Physics. № 21. P. 467-488.
4. Quantum mechanical computers // Foundations of Physics. № 6. P. 507-531.
5. Finkelstein D. Space-time structure in high energy interactions // Fundamental Interactions at High Energy. P. 324-338.
6. Alexeev, Y. Quantum computer systems for scientific discovery // PRX Quantum. № 2. P. 10-21.
7. EuroHPC: [Website]. URL: https://eurohpc-ju.europa.eu/supercomputers/our-supercomputers_en (viewed on: 16.02.2024).
8. NanoReview: [Website]. URL: <https://nanoreview.net/en/cpu-compare> (viewed on: 14.02.2024).
9. Technical City: [Website]. URL: <https://technical.city/en/cpu/rating> (viewed on: 14.02.2024).
10. IBM: [Website]. URL: <https://docs.quantum.ibm.com/> (viewed on: 20.10.2024).

СЕКЦІЯ XV. СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ, МОДЕЛЮВАННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ

ВИЗНАЧЕННЯ ПОПИТУ СЕРЕД УКРАЇНЦІВ НА ТРАНСПОРТНІ ЗАСОБИ, ПРИВЕЗЕННІ З-ЗА КОРДОНУ

Сльоза Валерій Аркадійович

здобувач вищої освіти економічного факультету
Національний університет «Острозька академія», Україна

Науковий керівник: Клебан Юрій Вікторович

ORCID ID: 0000-0002-7070-5175

старший викладач кафедри економіко-математичного моделювання та
інформаційних технологій

Національний університет «Острозька академія», Україна

Анотація. Нині в Україні дуже поширеним є імпорт транспортних засобів з-за кордону, як нових, так і вживаних авто. Це дуже важлива складова як і життя людей, так і економіки країни в цілому. Потрібно знати всі ризики, підводні камені та інші передбачувані фактори у процедурі купівлі авто за кордоном та продажу в Україні. Однак, для того, щоб ще ефективніше займатися цією справою, важливо розуміти попит, який зберігається серед українців на транспортні засоби.

Це дослідження показує, які саме типи ТЗ, а також які конкретно автомобілі мали великий попит серед українців у 2023-му році на основі офіційних даних ТСЦ України та МВС України. За допомогою мови програмування R був проаналізований величезний набір даних, результатами якого стали відповідні висновки про найбільш поширені види автомобілів за різними факторами, привезенні з-за кордону та зареєстровані в ТСЦ України. Також було визначено ТОП конкретних автомобілів, які мали найбільший попит на українському ринку, та проведено дослідження збільшення попиту на конкретні моделі електромобілів, які протягом останніх 2-ох років набирають величезної популярності серед українців.

Мета. Метою роботи є визначення нових та вживаних транспортних засобів (у загальному та конкретних), які мають великий попит серед українських покупців, привезенні з-за кордону.

Виклад основного матеріалу. У багатьох країнах автомобільна промисловість виступає як ключовий сектор економіки, що стоїть на передових позиціях у розвитку технологій. Разом із суміжними і допоміжними галузями, вона складає значну частку в національній промисловості, забезпечуючи велику кількість робочих місць та високу додану вартість. Інновації, які впроваджуються у автомобільній галузі, стимулюють інші галузі до пошуку покращень у своїх виробничих процесах.

На світовому ринку нових автомобілів спостерігається різноманітна ситуація, яка визначається рівнем економічного розвитку, культурними та соціальними уподобаннями споживачів, а також регулюванням у сфері автомобільного транспорту. Деякі країни, такі як Китай, США, та Європейський Союз, є найбільшими

гравцями на ринку нових автомобілів. Китай займає одне з провідних місць у світовій автомобільній промисловості, як найбільший виробник та споживач автомобілів. Швидкі темпи економічного зростання та зростаючий рівень життя сприяють попиту на нові автомобілі серед китайських споживачів. США також є великим ринком для нових автомобілів. Завдяки високому рівню доходів і великій кількості автолюбителів, автомобільний ринок у США постійно розвивається, пропонуючи різноманітні моделі та технології. Країни Європейського Союзу, такі як Німеччина, Франція та Італія, відомі своєю високою якістю автомобільних виробників та інноваційними підходами до автомобільного дизайну та технологій [1].

Український ринок нових автомобілів є дещо віддаленим від ідеального стану через кілька суттєвих причин. По-перше, висока вартість нових авто порівняно з середнім рівнем доходів населення створює значні бар'єри для їх доступності. Багато українців просто не можуть собі дозволити придбати новий автомобіль через його високу ціну. Це стає особливо проблематичним для молодих сімей та осіб з невеликими доходами. Не можна також ігнорувати вплив стану інфраструктури на ринок нових автомобілів. Поганий стан доріг та відсутність необхідних сервісів можуть зробити власництво нового авто менш привабливим для споживачів. Ризик пошкодження автомобіля на поганому дорожньому покритті може значно збільшити витрати на обслуговування та ремонт автомобіля, що ставить під сумнів його вигоду для покупців. Крім того, ряд фіскальних обмежень, таких як високі податки на імпорту та реєстрацію нових автомобілів, також впливає на ринок нових автомобілів в Україні. Високі вартості реєстрації та податків можуть стати значними перешкодами для покупців, що призводить до вибору більш вигідного варіанту – ринку вживаних автомобілів.

Придбання вживаного автомобіля має свої переваги, які приваблюють споживачів [2]. Одна з них - це економія коштів. Вживані автомобілі зазвичай продаються за значно меншу ціну, ніж нові, що робить їх доступними для тих, хто шукає економічний варіант транспорту або має обмежений бюджет. Крім того, на ринку вживаних автомобілів широкий вибір моделей, марок і років випуску, що дає можливість знайти автомобіль, що відповідає потребам і фінансовим можливостям покупця. Ще одна причина популярності вживаних автомобілів - це швидкість придбання. У порівнянні з новим автомобілем, який може потребувати часу на замовлення та доставку, вживаний автомобіль можна придбати вже готовим до використання. Це дозволяє швидше отримати потрібний транспортний засіб, що особливо важливо, коли потрібно транспортний засіб негайно. Також, важливо враховувати стабільність та надійність вживаних автомобілів. Завдяки відгукам, рейтингам та досвіду попередніх власників, можна отримати інформацію про те, наскільки надійно працює автомобіль. Це дає можливість зробити більш обдуманий вибір та зменшити ризик майбутніх проблем [3].

Ринковий попит на автомобілі є важливим аспектом економіки та визначає кількість автомобілів, які будуть придбані споживачами протягом певного періоду у певному регіоні. Цей попит залежить від різних факторів, таких як стан економіки, дохід населення, рівень розвитку автомобільної промисловості, якість інфраструктури автотранспорту та багато інших [4]. У контексті динаміки і структури автомобільного парку ринки можна розділити на два основних типи: розвиваючий та стабільний. Розвиваючий ринок характеризується тим, що більша частина продажів призначена для активного збільшення автопарку. На стабільному ринку більшість продажів призначена для заміни вже існуючих автомобілів у парку.

Україну в даний час можна описати як країну з розвиваючою економікою, а це стосується і ринку автомобілів. Попит на нові авто постійно зростає, хоча залишається відносно низьким у порівнянні з розвиненими країнами. Розрахунки свідчать, що більшість сімей може дозволити собі придбати автомобіль, якщо річний дохід сім'ї становить приблизно його вартість. Однак для багатьох сімей це може бути важко або навіть неможливо. Зважаючи на всі вищезазначені фактори, ринок автомобілів в Україні прогресує, проте є відмінності в порівнянні з ринками розвинених країн. Споживчий попит є одним з ключових факторів, що визначає динаміку цього ринку, і він продовжує еволюціонувати відповідно до змін у економіці та соціальних умовах країни.

Моделюючи ситуацію, коли підприємцю потрібно обрати, які саме транспортні засоби купляти і щоб вони мали хороший попит серед українців, проведемо аналіз даних за 2023 рік. Користуючись доступними даними про реєстрації транспортних засобів в Україні у 2023 році [5] ми провели аналіз та візуалізацію цих даних для того, щоб зрозуміти – що саме має попит в українців.

Загалом, датасет, який надає МВС, складається з більш ніж двох мільйонів реєстрацій, здійснених у всіх сервісних центрах України. Набір даних має 20 стовпців з різними значеннями та факторами, а саме 1) тип особи (юридична чи фізична), 2) адреса реєстрації у форматі КОАТУУ, 3) код виду реєстрації, 4) назва виду реєстрації, 5) дата реєстрації, 6) код департаменту, 7) назва департаменту, 8) марка авто, 9) модель, 10) VIN-код, 11) рік виготовлення, 12) колір, 13) вид ТЗ, 14) тип кузова, 15) призначення, 16) тип палива, 17) об'єм двигуна, 18) власна маса, 19) повна маса та 20) реєстраційний номер. Багато даних не грають суттєвої ролі у нашому дослідженні (наприклад, тип особи, департамент реєстрації, колір ТЗ, його призначення та маса), а тому вони були виключені з набору даних, який аналізувався. Стосовно виду реєстрації цих 2 мільйона спостережень включають в себе дуже багато процедур, які не стосуються нашого дослідження.

```
> unique(EditedData$OPER_NAME)
[1] "315 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ ТЗ НА НОВ. ВЛАСН. ПО ДОГОВОРУ УКЛАДЕНОМУ В ТСЦ"
[2] "313 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ НА НОВОГО ВЛАСНИКА ЗА ДОГ. КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ, УКЛАДЕНОГО У СГ НА ТЗ ЗАРЕЄСТРОВАНІЙ ЗА СГ"
[3] "254 - НАЛЕЖНИЙ КОРИСТУВАЧ. РЕЄСТРАЦІЯ"
[4] "308 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ НА НОВОГО ВЛАСНИКА ЗА ДОГ. КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ (СГ)"
[5] "410 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ ПРИ ЗАМІНІ НОМЕРНОГО ЗНАКУ"
[6] "440 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ ПРИ ВТРАТІ СВИДОЦТВА ПРО РЕЄСТРАЦІЮ"
[7] "412 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ ТЗ ПРИ ВИДАЧІ НОМЕРНОГО ЗНАКУ ВІДПОВІДНОЇ КОМБІНАЦІЇ ЦИФР"
[8] "322 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ ТЗ НА НОВ. ВЛАС. ПО УСПАДКУВАННЮ ЗА ЗАКОНОМ ЧИ ЗНЯТТЯМ З ОБЛІКУ В ОРГАНАХ СОЦЗАХИСТУ"
[9] "284 - НАЛЕЖНИЙ КОРИСТУВАЧ. ВИКЛЮЧЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ"
[10] "400 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ ПРИ ПЕРЕОБЛАДНАННІ ДЛЯ РОБОТИ НА ГАЗОВОМУ ПАЛЬНОМУ"
[11] "390 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ ЗМІНОЮ КОЛЬОРУ ТЗ"
[12] "408 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ ПРИ ПЕРЕОБЛАДНАННІ БЕЗ ЗАМІНИ НОМЕРНИХ АГРЕГАТИВ"
[13] "560 - ЗНЯТТЯ З ОБЛІКУ ПРИ ПОВЕРНЕННІ ІЗ ПОЇЗДКИ ЗА КОРДОН ПО ДОРУЧ."
[14] "230 - ВИДАЧА СВ. ПРО РЕЄСТР ДЛЯ ПОЇЗДКИ ЗА КОРДОН"
[15] "540 - ЗНЯТТЯ З ОБЛІКУ У ЗВ'ЯЗКУ З ВИБРАКОВКОЮ"
[16] "255 - АНУЛЮВАННЯ ВИДАЧІ ТИМЧАС. РЕЄСТРАЦІЙНОГО ТАЛОНУ ПО ДОРУЧ"
[17] "431 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ ТЗ ПРИ ВИДАЧІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НОМЕРНОГО ЗНАКУ"
[18] "430 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ ПРИ ЗАМІНІ СВИДОЦТВА ПРО РЕЄСТРАЦІЮ"
[19] "570 - ЗНЯТТЯ З ОБЛІКУ У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ ЗМІНОЮ ДЕРЖАВНОГО ОРГАНУ РЕЄСТРАЦІЇ"
[20] "340 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ ЗМІНОЮ АНКЕТНИХ ДАНИХ ВЛАСНИКА(БЕЗ ЗМІНИ РЕГІОНУ РЕЄСТРАЦІЇ)"
[21] "450 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ ПРИ ЗАМІНІ СВИДОЦТВА ПРО РЕЄСТРАЦІЮ У ЗВ'ЯЗКУ З КОРИГУВАННЯМ ОБЛІКОВИХ ДАНИХ ТЗ"
[22] "250 - ВИДАЧА ТИМЧАСОВОГО РЕЄСТР ТАЛОНУ ПО ДОРУЧЕННЮ ЧИ ІНШОГО ДОКУМ.ПРАВОКОРИСТУВАННЯ "
[23] "402 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ ТЗ ПРИ ПЕРЕОБЛІ.(ЗАМІНА ТИПУ, ПОТУЖ. ДВИГ.)ЗА ПОГОДЖЕННЯМ"
[24] "329 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ ТЗ НА НОВОГО ВЛАСНИКА ЗА ДОГОВОРНОМ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ ТА ДКП ПРЕДМЕТА ЛІЗИНГУ"
[25] "404 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ ТЗ, В ЗВ'ЯЗКУ ІЗ НАНЕСЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НОМЕРІВ АБО ДУБЛЮВАННЯ №КУЗОВА"
[26] "252 - ВИДАЧА ТИМЧАС. РЕЄСТР. ТАЛОНУ НА ПРАВО КЕРУВАННЯ ЗА ЗАЯВОЮ ВЛАСНИКА"
[27] "321 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ ТЗ НА НОВ. ВЛАС. ПО УСПАДКУВАННЮ ЗА ЗАКОНОМ, ЗАПОВІТОМ ЧИ УСПАДКОВАНОМУ ДОГОВОРУ"
[28] "330 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ НА НОВОГО ВЛАСНИКА ЗА РІШЕННЯМ СУДУ"
[29] "319 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ ТЗ НА НОВОГО ВЛАСНИКА ЗА АКТОМ ПРИЙОМУ-ПЕРЕДАЧІ"
[30] "317 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ ТЗ НА НОВ. ВЛАСН. ПО ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ УКЛАДЕНОМУ В ТСЦ"
[31] "520 - ЗНЯТТЯ З ОБЛІКУ ПРИ ВИВЕЗЕННІ ЗА КОРДОН"
[32] "350 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ ЗМІНОЮ НАЗВИ ОРГАНІЗАЦІЇ"
[33] "502 - СКАСУВАННЯ ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЇ (ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ НА ПОПЕРЕДНЬОГО ВЛАСНИКА)"
[34] "256 - АНУЛЮВАННЯ ВИДАЧІ ТИМЧАС. РЕЄСТР. ТАЛОНУ ПО ЗАЯВІ ВЛ"
[35] "401 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ ТЗ ПРИ ПЕРЕОБЛ.І ІЗ ЗАМ.КУЗОВА(ШАСІ) ЗА ПОГОДЖЕННЯМ"
[36] "301 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ ЗА ДОГОВОРНОМ ПОДІЛУ МАЙНА"
[37] "310 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ НА НОВОГО ВЛАСНИКА ЗА ДОГ. КУП.-ПРОД.ТА ІНШ.(ОФОРМ.НОТАРІАЛЬНО )"
[38] "331 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ НА НОВОГО ВЛАСНИКА ТЗ, ПРИДБАНОГО НА АУКЦІОНІ, ЕЛЕКТРОННИХ ТОРГАХ, ТОВАРНІЙ БІРЖІ"
[39] "314 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ ТЗ ІЗ УКЛАДАННЯМ ДОГОВОРУ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ЧЕРЕЗ ЕЛЕКТРОННІ СЕРВІСИ ТА ЗОВНІШНІ РЕСУРСИ"
[40] "403 - ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЯ ПРИ ПЕРЕОБЛ.(ЗАМІНА КУЗОВА (ШАСІ)) ТА ДВИГУНА ЗА ПОГОДЖ."
```

Рис. 1. Частковий список типів реєстрацій у даних

Наприклад, перереєстрація авто на нового власника. Одне авто могло бути зареєстроване після імпорту в ТСЦ, потім це ж авто могло бути впродовж року продане іншому покупцеві і перереєстроване. Це уже дві операції на одне й те саме авто. І типів цих операцій насправді більше сотні у наявних даних (Рис 1), хоча їх легко можна об'єднати в кілька десятків схожих за значеннями. Саме тому, проаналізувавши весь список доступних операцій, ми вибрали п'ять із них, що, на нашу думку, конкретно стосуються дослідження. До них входять «первинна реєстрація б/в ТЗ, придбаного в торгівельній організації, який ввезено з-за кордону», «первинна реєстрація нового ТЗ, придбаного в торговельній організації, який ввезено з-за кордону», «реєстрація б/в ТЗ привезеного з-за кордону по ВМД», «реєстрація ТЗ привезеного з-за кордону по посвідченню митниці» та «реєстрація нового ТЗ, привезеного з-за кордону по ВМД».

Аналіз аналогічних даних проводив також популярний аналітичний сайт Opendatabot.ua, тому я також вивчив та проаналізував висновки, надані ними [6]. Загалом, поверхневий аналіз є дещо схожим, однак я мав на меті зануритися в деякі питання більш глибоко, такі як визначення конкретних ходових авто, а також прогноз зростання попиту на електроавтомобілі.

В цілому, за даними МВС, в Україну було імпортовано за 2023 рік майже 380 тисяч транспортних засобів, які включають в себе легкові, вантажні автомобілі, мотоцикли та мопеди, причепи та інші спеціалізовані ТЗ. Якщо бути точнішими – 377063 транспортних засоби. Хоч це може здаватися і великою цифрою, насправді це найнижчий показник за останні чотири роки, адже у 2022 році це було майже 535 тисяч ТЗ, у 2021 році – майже 735 тисяч ТЗ, а у 2020 році – майже 545 тисяч ТЗ. Тому цифра в 377 тисяч виглядає доволі низько у порівнянні. З них 72,8% транспортних засобів – це вживані авто, а всього 27,2% ТЗ – нові. Легко можна зробити висновок, що люди більший попит мають на вживані авто, що й впливає із раніше згаданих недоліків купівлі нових авто та переваг купівлі вживаного.

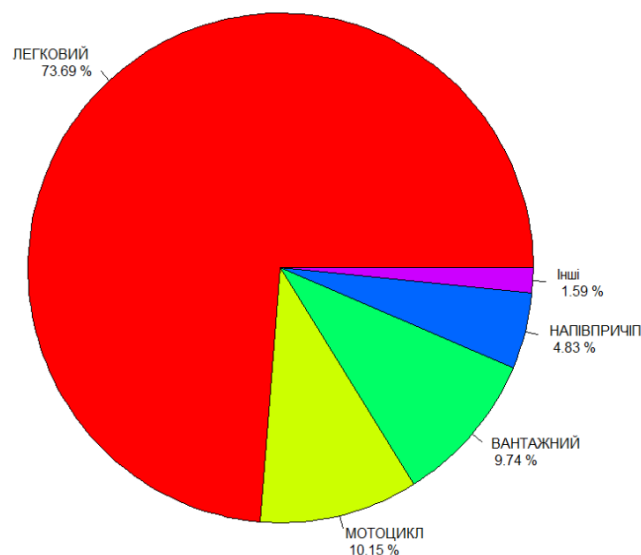

Рис. 2. Частота видів ТЗ серед привезених авто

Якщо ж робити аналіз видів ТЗ, які привозилися з-за кордону, то звісно що лідерами являються легкові авто (Рис 2). Майже 74% з усіх привезених транспортних засобів складають саме легкові автомобілі (а це 277866 автівок), трішки більше 10%

складають мотоцикли (понад 38 тисяч ТЗ). Третє місце займають вантажні автомобілі з часткою у 9,74% і кількістю в понад 36 тисяч авто, а четверте місце – напівпричепи з часткою в майже 5% (понад 18 тисяч ТЗ). Всі інші транспортні засоби, до яких входять квадроцикли, трицикли, мопеди, автобуси, причепи та інші спеціалізовані ТЗ, складають 1,59%.

Можна зробити висновок, що легкові авто, вантажні авто та мотоцикли користуються найбільшою популярністю серед споживачів, і для цього є об'єктивні причини. Як і легкові, так і вантажні автомобілі разом із мотоциклами є універсальними транспортними засобами, що можуть бути доступними для кожного і використовуються у безлічі сфер життя людини. В той же час такі ТЗ як причепи і напівпричепи, автобуси та інші види мотоциклів користуються меншим попитом, адже вони мають дуже обмежену сферу використання (наприклад, причепи тільки для перевезення вантажів у великих підприємств або автобуси тільки для громадських перевезень).

Зрозуміло, що для того, щоб мати набагато кращий попит серед покупців, умовному підприємцю вигідніше всього буде займатися пригоном саме легкових автомобілів, адже майже $\frac{3}{4}$ всіх ТЗ складають саме вони. Однак, які саме легкові автомобілі?

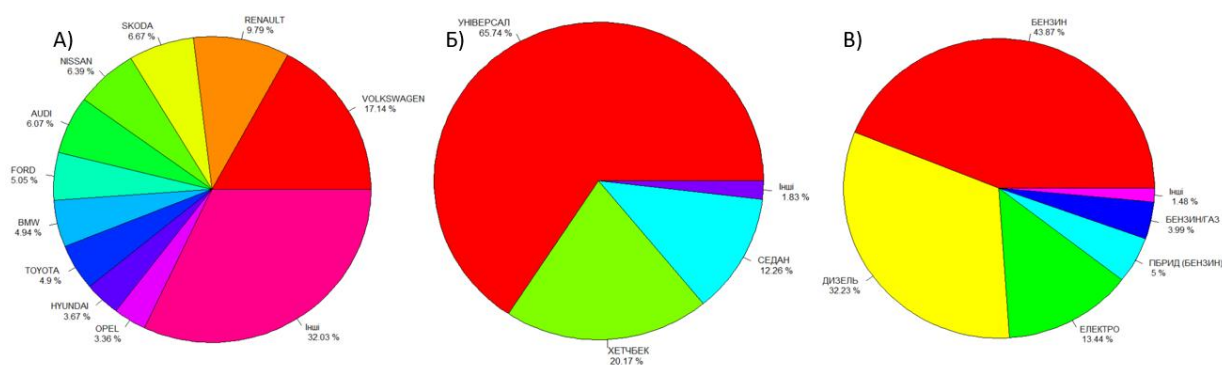

Рис. 3. Структура к-сті автомобілів за
а) маркою, б) типом кузова та в) типом палива

З першого графіку видно (Рис 3 - а), що найбільший попит серед легкових автомобілів українці мають на авто марки Volkswagen, Renault, Skoda, Nissan, Audi та Ford. Перші дві марки займають більше четверті з усіх авто, а всі ці шість марок – більше половини легкових автомобілів, що були ввезені в Україну з-за кордону. Це говорить про їхній надзвичайно великий попит серед українців. Якщо робити розбивку окремо по моделям, то найпопулярнішими являються саме Volkswagen Golf (4.3%), Skoda Octavia (3.8%), Renault Megane (3.1%), Volkswagen Passat (3.1%) та Renault Megane Scenic (2.0%).

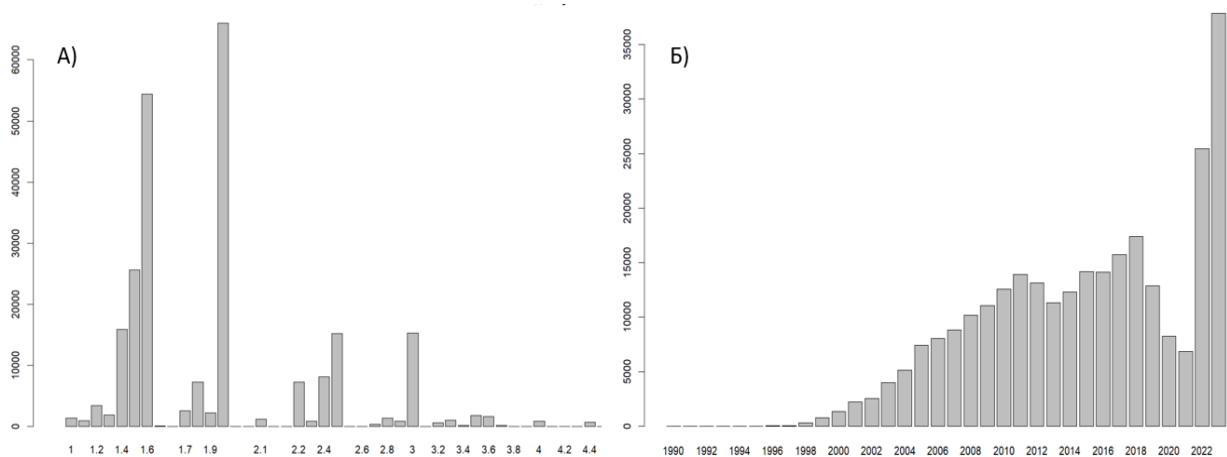
Згідно графіку по типам кузовів (Рис 3 - б) легкових авто, явно вирізняються «універсали», які займають частку у 65% серед усіх ввезених легкових автомобілів, що говорить про абсолютний пріоритет серед усіх інших типів кузовів. Невеликі частки у 20% та 12% займають також «хетчбеки» та «седани» відповідно. Усі інші, до яких входять «лімузини», «пікапи», «кабріолети», «пасажирські фургони», «фаетони», займають частку менше 2%.

Роблячи аналіз по іншим критеріям авто, ми отримуємо висновки, що згідно типу палива (Рис 3 - в) найбільш ходовими являються бензинові, дизельні та

електричні автомобілі. Майже половина всіх автомобілів – це саме авто з бензиновим двигуном, трішки менше третини – з дизельним двигуном, а 13% - з електричним двигуном. Частку в 11% між собою розділяють авто з гібридними двигунами, з двигунами на газу або на попередньому типі палива і газу разом. Цікаво, що частка авто з електродвигунами відносно попередніх років зросла майже удвічі, що також свідчить про прогресивність цього типу автомобілів.

Разом з цим потрібно визначити, який об'єм двигуна є найпопулярнішим серед автомобілів. Згідно гістограми (Рис 4 - а), найбільшим попитом користуються автомобілі з 1,6 літровими та 2.0 літровими двигунами. Також меншу популярність мають авто з 1,4 літровими, 1,5 літровими, 2,5 літровими та 3,0 літровими двигунами.

За роком виготовлення з гістограми (Рис 4 - б) видно, що значно переважають нові автомобілі 2022-2023 років. Якщо ж говорити про авто, що були пригнані уже будучи у використанні, то найбільш популярними є авто 2009-2019 років, серед яких найбільше – 2018 року.

**Рис. 4. Структура к-сті автомобілів за
а) об'ємом двигуна та б) роком виготовлення**

Однак, головним завданням, яке ми перед собою поставили – визначити конкретне авто (марку, модель, рік, тип палива та об'єм двигуна), яке має найбільшу кількість спостережень у реєстраційному датасеті. Провівши різні обрахунки та обмеження по датасету, визначено, що найпопулярнішими являються наступні моделі (Таблиця 1). Можна помітити, що більшість з них не є тими, що ми визначили як найпопулярніші марки, моделі, та навіть найпопулярніші за об'ємом двигуна чи типом палива. Пояснення є: оскільки найпопулярнішою моделлю є Volkswagen Golf, його купляли найбільше. Однак, це автомобілі різних років виготовлення (від 1998 до 2023), різного типу палива (дизель, бензин, електро), різного об'єму двигуна. Тому, якщо говорити про конкретний вік, об'єм та тип палива, то найпопулярнішими є Renault Duster 2023 року з 1.5 літровим дизельним двигуном, що складає майже 1% від усіх спостережень. До прикладу, друге місце займає Toyota RAV-4 2023 року з уже 2.5 літровим гібридним (бензин) двигуном складає всього 0,47% від усіх спостережень, що у два рази менше. Ці два переможці – це представники нових автомобілів. Якщо ж говорити про популярні використовувані авто, то їхній переможець займає загальне третє місце – Renault Megane 2012 року з 1.5 літровим дизельним двигуном.

Таблиця 1

ТОП-10 найчастіших спостережень у наборі даних

№	Марка	Модель	Рік	Тип палива	Об'єм двигуна	Кількість	Частка
1	Renault	Duster	2023	Дизель	1.5	2705	0,97%
2	Toyota	RAV-4	2023	Гібрид (бензин)	2.5	1312	0,47%
3	Renault	Megane	2012	Дизель	1.5	1080	0,39%
4	Volkswagen	ID. 4	2022	Електро	-	1065	0,38%
5	Toyota	RAV-4	2023	Бензин	2.0	948	0,34%
6	Nissan	Leaf	2014	Електро	-	936	0,34%
7	Nissan	Leaf	2018	Електро	-	886	0,32%
8	Suzuki	Vitara	2023	Бензин	1.6	875	0,32%
9	Hyundai	Tucson	2023	Бензин	2.0	872	0,31%
10	Volkswagen	ID. 4 Crozz	2023	Електро	-	857	0,31%

Загалом, до 10 найпопулярніших спостережень увійшли авто марок Renault, Toyota, Volkswagen, Nissan, Suzuki та Hyundai. Типи двигуна теж є різні – дизельні, бензинові, гібридні та електричні. А от по рокам виготовлення значно переважають нові авто над використовуваними. Для цього також є об'єктивне пояснення – оскільки варіація моделей нових авто набагато менша, тому їхня кількість сконцентрована навколо невеликої кількості моделей. А от у використовуваних авто і моделей, і типів палива просто безліч представників, тому і варіація набагато більша.

Ще одне дослідження, яке ми мали на меті провести – визначити та спрогнозувати ті моделі електромобілів, які найбільш ймовірно будуть мати найбільший попит у 2024 році. Аналіз ми проводили, виходячи з того, яка кількість кожних моделей була зареєстрована у 2022 році, та порівняли з тою кількістю, яка була зареєстрована уже в 2023 році. Так як загалом кількість зареєстрованих електромобілів стрімко росте (у 2021 році біля 9 тисяч, у 2022 році приблизно 14 тисяч). Загалом, у 2023 році було зареєстровано майже 38 тисяч електромобілів, що у 4 рази більше порівняно з 2021 роком і у 3 рази більше порівняно з 2022 роком. Тому ми проаналізували значення приросту реєстрацій за кожною моделлю та склали ТОП-10 моделей, попит на які сильно зріс в проміжку 2022-2023 років (Таблиця 2).

Таблиця 2

ТОП-10 моделей, що зросли у попиті в 2022-2023 роках

№	Марка	Модель	К-сть у 2022 році	К-сть у 2023 році	Приріст	У %
1	Nissan	Leaf	2378	5228	+2850	+119,8%
2	Volkswagen	e-Golf	506	2950	+2444	+483,0%
3	Tesla	Model 3	947	3291	+2344	+247,5%
4	Tesla	Model Y	530	2217	+1687	+318,3%
5	Tesla	Model S	406	1530	+1124	+276,8%
6	Renault	Zoe	689	1589	+900	+130,6%

У висновку бачимо, що саме Nissan Leaf, Volkswagen e-Golf, Tesla Model 3, Y та S, а також Renault Zoe мали найбільший зріст попиту, що свідчить про можливий ще більший зріст цього попиту 2024 році.

Список використаних джерел

1. Світовий автомобільний ринок: сучасний стан, особливості та перспективи розвитку. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2015. URL: [http://zt.knute.edu.ua/files/2015/5-6%20\(82-83\)/7.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2015/5-6%20(82-83)/7.pdf) (дата звернення: 23.02.2024).

2. Ткаченко А. Ринок вживаних авто: тренди, вигідний продаж і злочинні схеми. Економічна правда. 2020. 15 трав. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/05/15/660501/> (дата звернення: 27.02.2024).
3. Денькович Я. В Україні зріс попит на вживані автомобілі: які машини у топі та як змінився ринок. 2023. 15 берез. URL: <https://tsn.ua/auto/news/ukrayina/v-ukrayini-zris-popit-na-vzhivani-avtomobili-yaki-mashini-u-topi-ta-yak-zminivsya-rinok-2286268.html> (дата звернення: 01.03.2024).
4. Ємність та прогнозування ринку автомобілів. Elib LNTU. URL: https://elib.lntu.edu.ua/sites/default/files/elib_upload/Кищун/page43.html (дата звернення: 28.02.2024).
5. Відомості про транспортні засоби та їх власників. data.gov.ua. URL: <https://data.gov.ua/dataset/06779371-308f-42d7-895e-5a39833375f0> (дата звернення: 22.02.2024).
6. Імпорт авто в Україну скоротився майже на 50% у 2023 році – Опендатабот. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/auto-import-2023> (дата звернення: 24.02.2024).

СЕКЦІЯ XVI. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РИНОК ПРАЦІ У СВІТІ

Архипова А. І.

студентка IV курсу гр. ЕК –41 групи, спеціальності 051 Економіка, ОПП Економічна кібернетика, першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Національний університет «Острозька академія», Україна

Науковий керівник: Красюк Б.В.

викладач кафедри економіко-математичного
моделювання та інформаційних технологій
Національний університет «Острозька академія», Україна

Анотація. Ця наукова стаття присвячена дослідженню впливу штучного інтелекту на трансформацію ринку праці в контексті швидкої цифровізації та автоматизації. Було розглянуто ключові тенденції, виклики та можливості, що виникають у зв'язку з впровадженням ШІ, а також аналізують вплив технологій на різні галузі та сегменти ринку праці. Стаття акцентує увагу на необхідності підвищення кваліфікації працівників, розробці етичних стандартів та стратегій мінімізації ризиків, пов'язаних з впровадженням штучного інтелекту.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток технологій, а саме штучного інтелекту (ШІ) може мати як позитивний, так і негативний вплив на зайнятість. Поява нових технологій може одночасно сприяти створенню нових робочих місць та автоматизації певних видів діяльності, що може призвести до виникнення проблем, таких як безробіття та нерівність. З одного боку, ШІ автоматизує багато завдань, які раніше виконували люди, що може призвести до скорочення робочих місць. З іншого боку, ШІ також створює нові можливості для працевлаштування, адже для його розробки, впровадження та використання потрібні кваліфіковані фахівці.

Цифрові технології перетворюють характер і сутність праці, підвищуючи її рівень інтелектуальності та створюючи попит на працівників, які володіють цифровими навичками та мають здатність до креативного мислення. Проте одночасно ці технології можуть спричинити зменшення зайнятості та заміщення робочих місць автоматизованими процесами та ШІ у певних сферах діяльності. Тому актуально дослідити і зрозуміти всі аспекти впливу штучного інтелекту на ринок праці з метою розробки стратегій, які дозволять оптимізувати цей процес і максимізувати користь для суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велика кількість досліджень вказує на те, що ШІ буде витісняти людей з робочих місць. МВФ прогнозує, що майже 40% зайнятості замінить або доповнить ШІ. Виділяється, що у країн з розвинутою економікою ризики, пов'язані з використанням штучного інтелекту, є значно вищими (до 60%), проте ці країни також мають більше можливостей використовувати його переваги, ніж ті, що розвиваються або мають менш розвинену економіку.

Дослідження однієї з консалтингових компаній McKinsey говорить, що генеративний штучний інтелект може щорічно збільшувати світовий валовий внутрішній продукт на суму від 2,6 до 4,4 трлн доларів.

Про вплив технологій та ШІ на ринок праці саме в Україні досліджувала Сташкевич О.О.. Вона виділила, що вже сформована «Національна стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні 2021-2030», яка може вивести інтелектуальний розвиток України на новий рівень.

Про сучасний вимір ринку праці в умовах цифровізації досліджували О. К. Черьомухіна, Ю. О. Чалюк та В. І. Кириленко. В роботі було проаналізовано плюси, мінуси та методи регулювання впливу цифровізації.

Дослідження Міжнародної організації праці, Європейської комісії, Всесвітнього економічного форуму та інші міжнародні установи приділяють увагу проблемам, пов'язаним із впливом цифровізації на ринок праці та сферу зайнятості.

Мета і завдання статті. Дослідити вплив штучного інтелекту на ринок праці у всьому світі з метою розкриття ключових тенденцій, викликів та можливостей, що виникають у зв'язку з впровадженням цієї технології. Проаналізувати вплив ШІ на різні галузі та сегменти ринку праці. Вивчити зміни у характері та обсягу робіт у зв'язку з автоматизацією та розвитком ШІ. Визначити ключові навички та кваліфікації, які набувають важливості в контексті розвитку штучного інтелекту. Висвітлити можливості використання штучного інтелекту для створення нових робочих місць та підвищення продуктивності праці.

Виклад основного матеріалу. Штучний інтелект сьогодні – це здатність машин і програм аналізувати отриману інформацію, робити висновки, приймати на їхній основі рішення. Ключова характеристика ШІ-пристроїв – вміння постійно навчатися, накопичувати знання і успішно застосовувати їх, тобто це здатність до тих дій, які виконує людський мозок. Простіше кажучи, думати і реалізовувати задумане: наприклад, готувати певні коктейлі, керувати транспортними засобами або ставити діагнози людям.[3] ШІ додає свою лепту у більшість аспектів суспільства, не виключаючи економіку та сам ринок праці. Ринок праці має на увазі комплекс підприємств, робочої сили та взаємовідносин між ними, врегульованої законодавством і політиками компаній.[4] Вплив ШІ на нього стає дедалі суттєвішим, змінюючи вимоги до працівників, структури робочих місць та стратегії управління персоналом.

2023 рік – це рік штучного інтелекту. Бум генеративного штучного інтелекту похитнув баланс сил між найбільшими світовими технологічними компаніями, відкривши нові можливості для інновацій у різних секторах і посиливши тиск на регулювання.

Лише у першому кварталі 2023 року глобальні приватні інвестиції у штучний інтелект сягнули 18 мільярдів доларів США, порівняно з 9,7 мільярда доларів США у четвертому кварталі 2022 року. Європа прискорила переговори щодо Закону ЄС про штучний інтелект, першого в історії комплексного закону про ШІ. Китай планує сформулювати власний закон про ШІ до кінця цього року; у 2022 році США збільшили свій бюджет на дослідження і розробки в галузі ШІ на 13% порівняно з попереднім роком. [5]

Tortoise Media – це видання, що не перший рік досліджує як саме розвивається ШІ в країнах світу (табл. 1). Порівняння країн базується на трьох ключових показниках: рівень інвестицій, ступінь інновацій та успішність у впровадженні технологій. Індекс, який використовується для оцінки, враховує 111 показників. США набрали 100 балів зі 100 можливих, зберігши перше місце за всіма трьома основними

компонентами - впровадження, інновації та інвестиції. Щодо інвестицій, то США особливо сильні завдяки високим показникам у комерційному секторі. Він вимірює рівень розвитку промислового середовища, що оточує штучний інтелект, аналізуючи кількість, масштаб і фінансування комерційних підприємств, що займаються ШІ.

Китай зберігає значний відрив від США та посідає друге місце за показниками "Інновації" та "Інвестиції". В рамках інновацій Китай отримав особливо високі бали за напрямом "Розробка".

Таблиця 1

Рейтингова таблиця перших 10 країн за їхнім потенціалом ШІ на міжнародному рівні, станом на 28.06.2023

Країна	Загальний рейтинг	Кількість фахівців	Інфраструктура	Закони та громадська думка	Дослідження	Розробка	Стратегія уряду	Інвестиції та стартапи	Масштаб сфери	Інтенсивність сфери відносно економіки чи населення
США	1	1	1	28	1	1	8	1	1	5
Китай	2	20	2	3	2	2	3	2	2	21
Сінгапур	3	4	3	22	3	5	16	4	10	1
Сполучене Королівство	4	5	24	40	5	8	10	5	4	10
Канада	5	6	23	8	7	11	5	7	7	7
Південна Корея	6	12	7	11	12	3	6	18	8	6
Ізраїль	7	7	28	23	11	7	47	3	17	2
Німеччина	8	3	12	13	8	9	2	11	3	15
Швейцарія	9	9	13	30	4	4	56	9	16	3
Фінляндія	10	13	8	4	9	14	15	12	13	4

Джерело: [5].

«Масштаб» вимірює абсолютний потенціал ШІ країни, показуючи її результат на глобальній арені, тоді як «Інтенсивність» вимірює потужність ШІ відносно розміру населення чи економіки країни. Лідирують у рейтингу за інтенсивністю Сінгапур, Ізраїль та Швейцарія. Потенціал штучного інтелекту найбільш інтенсивно розвинений у Сінгапурі, що допомогло йому посісти третю позицію в індексі. Сполучені Штати все ще посідають 5 місце за інтенсивністю, незважаючи на свій розмір, за ними йдуть Південна Корея та Канада.

На Рис.1 за допомогою стовпчастої діаграми візуально зображено, як впродовж років змінювалась частка щорічних глобальних інвестицій у штучний інтелект по країнах.

На Рис. 2 висвітлені приклади того як штучний інтелект безпосередньо впливає на ринок праці, до них можна ще додати вплив на медичну діагностику та лікування. Технології охорони здоров'я на базі ШІ, такі як програмне забезпечення для розпізнавання зображень і діагностичні алгоритми, змінюють спосіб діагностики та лікування пацієнтів медичними працівниками. Штучний інтелект може аналізувати медичні зображення, генетичні дані та записи пацієнтів, щоб надавати точні діагнози та персоналізовані плани лікування, покращуючи результати для пацієнтів і знижуючи витрати на охорону здоров'я.

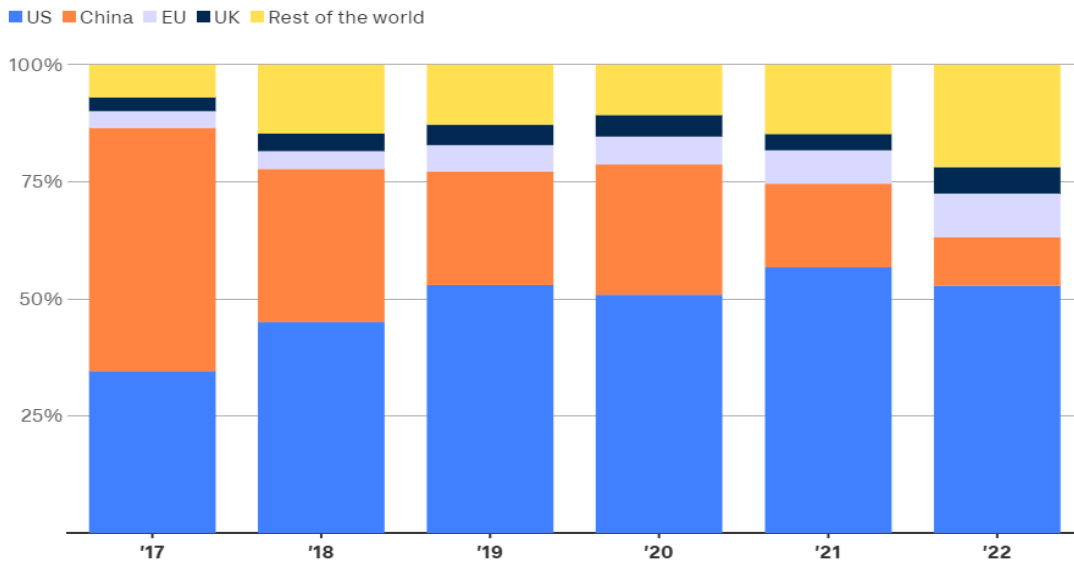

Рис. 1. Частка щорічних глобальних інвестицій у штучний інтелект

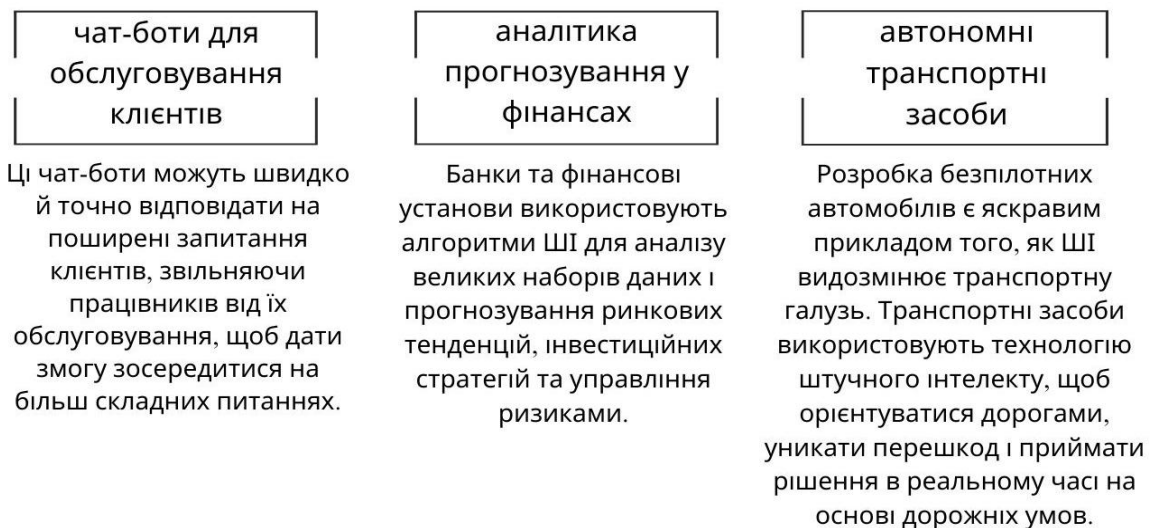

Рис. 2. Приклади реформ на ринку праці завдяки ШІ

Ще одним з прикладів є відомі нам всім віртуальні помічники та персоналізація. Віртуальні помічники на основі штучного інтелекту, такі як Siri, Alexa та Google Assistant, стають все більш поширеними в домогосподарствах і на підприємствах. Ці віртуальні помічники використовують обробку природної мови та алгоритми машинного навчання, щоб розуміти запити користувачів і відповідати на них, керувати пристроями розумного будинку та надавати персоналізовані рекомендації на основі вподобань користувачів.

У зв'язку зі стрімкою цифровізацією та автоматизацією на виробництві, працівникам, щоб втриматись за робоче місце потрібно проходити підвищення кваліфікації. Різні провідні компанії впроваджують програми спрямовані на навчання працівників новим навичкам та знанням. Дослідники переконані, що впровадження автоматизації на виробництві спричинить безробіття, тоді як у сфері послуг будуть створені нові робочі місця. Ось деякі з ключових навичок і кваліфікацій, які стають все більш важливими в контексті розвитку штучного інтелекту:

- Математичні знання: розуміння основ математики, таких як лінійна алгебра, ймовірність, статистика та оптимізація, є ключовим для розробки алгоритмів машинного навчання та інших методів штучного інтелекту;
- Програмування: вміння програмувати на мовах програмування, таких як Python, Java, C++ та інші, дозволяє створювати, реалізовувати та оптимізувати алгоритми штучного інтелекту;
- Машинне навчання : розуміння принципів та методів машинного навчання, включаючи нейронні мережі, є ключовим для розробки та застосування моделей штучного інтелекту;
- Обробка даних: навички роботи з великими обсягами даних, включаючи їх збір, очищення, обробку та аналіз, є важливими для успішної роботи з алгоритмами штучного інтелекту;
- Креативність та інновації: здатність творчо мислити та впроваджувати інноваційні підходи в розробці та застосуванні штучного інтелекту може допомогти вирішити складні проблеми та забезпечити конкурентну перевагу;
- Етика та розуміння впливу: розуміння етичних питань, пов'язаних з використанням штучного інтелекту, а також його потенційного впливу на суспільство, є важливим для розробників та дослідників у цій галузі.

Міжнародна організація праці (ILO, International Labour Organization) спрогнозувала, що до 2025 року можливе зникнення 85 мільйонів робочих місць через перерозподіл праці між людьми та машинами. Прикладом можуть слугувати заводи iPhone у Китаї, де до 2020 р. відбулась заміна 30% робочих місць роботами. [6]

Згідно досліджень МОП, нові технології найбільше впливають на сферу діловодства. У країнах з високим рівнем доходу автоматизація може вразити 5,5% робочої сили, в той час як у країнах з низьким рівнем доходу ця цифра становить лише 0,4%. Однак потенціал для автоматизації майже однаковий у всіх країнах. Наголошується, що правильна політика може зробити нову хвилю технологічних змін вигідною для країн, що розвиваються. [7]

Ризики, пов'язані зі штучним інтелектом, такі як алгоритмічна упередженість, порушення конфіденційності та поширення дезінформації, є реальними та очевидними. Однак принципи відповідального використання штучного інтелекту компаніями залишаються незрозумілими. Багато компаній все ще роздумують над тим, як ШІ може принести користь їхньому бізнесу, тоді як потенціал останніх базових моделей не до кінця зрозумілий навіть дослідникам.

Висновки. На основі проведеного дослідження можна зробити кілька важливих висновків щодо впливу штучного інтелекту на ринок праці. По-перше, зростання цифровізації та автоматизації виробництва створює необхідність для працівників адаптуватися до нових умов, вдосконалюючи свої навички та підвищуючи кваліфікацію. Ключові навички, які стають дедалі важливішими в цьому контексті, включають математичні знання, програмування, машинне навчання, обробку даних та креативність.

По-друге, прогнозується зміна структури ринку праці: деякі робочі місця можуть зникнути через автоматизацію, однак в той же час з'являться нові можливості зайнятості у сфері послуг та інших галузях, які вимагатимуть розвитку нових навичок та знань.

По-третє, необхідно враховувати ризики та відповідальне використання штучного інтелекту. Зокрема, важливо враховувати етичні аспекти та соціальні наслідки впровадження нових технологій, а також розробляти стратегії для мінімізації негативного впливу на суспільство та економіку.

Список використаних джерел:

1. The economic potential of generative AI: The next productivity frontier / M. Chui et al. McKinsey & Company. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/the-economic-potential-of-generative-AI-the-next-productivity-frontier#key-insights>
2. Сташкевич О. ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ. InterConf. 2021. С. 25–30. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.21-22.10.2021.004>
3. Як діє штучний інтелект і перспективи його використання | AI CONFERENCE KYIV 2020. AI Conference Kyiv 2021. URL: <https://aiconference.com.ua/uk/news/printsipi-raboti-iskusstvennogo-intellekta-i-perspektiva-ego-ispolzovaniya-92238>
4. Що таке ринок праці?. All-in-One HR platform PeopleForce. URL: <https://peopleforce.io/uk/hr-glossary/labor-market>
5. The Global AI Index - Tortoise. Tortoise. URL: <https://www.tortoisemedia.com/intelligence/global-ai/#pillars>
6. К'яккіо, Франческо та ін. «Вплив промислових роботів на зайнятість і заробітну плату в ЄС: підхід до місцевого ринку праці». Bruegel-Working Papers, квітень 2018 р., NA. Gale Academic OneFile, URL: link.gale.com/apps/doc/A604027800/AONE?u=anon~57367b14&sid=googleScholar&xid=a51a2876.
7. Gmyrek P., Berg J., Bescond D. Generative AI and jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality. Geneva : International Labour Organization, 2023. 55 p. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_890761.pdf.

КАМПУСНА МЕРЕЖА З ТЕХНОЛОГІЄЮ КОНТРОЛЮ ВІДДАЛЕНОГО ДОСТУПУ

Корут Денис Віталійович

здобувач вищої освіти факультету автоматизацій і інформаційних технологій
Київський національний університет будівництва й архітектури, Україна

Науковий керівник: Делембовський Максим Михайлович

ORCID ID: 0000-0002-6543-0701

канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри кібербезпеки та комп'ютерної інженерії
Київський національний університет будівництва й архітектури, Україна

З початку розвитку цифрових пристроїв і підключення навчальних середовищ - оптимізація мереж кампусів стала головним пріоритетом для навчальних закладів у всьому світі.

Ця інновація відповідає зростаючим потребам академічних кіл, надаючи плавний і безпечний доступ до мережевих ресурсів для студентів, викладачів і співробітників незалежно від їхнього місцезнаходження. Мережа університетського містечка з технологією віддаленого контролю доступу описує зміну парадигми в тому, як навчальні заклади керують підключенням, сприяють співпраці, забезпечують ефективну роботу кампусу та визначають пріоритети впровадження та розвитку кібербезпеки.

Кампусовою мережею прийнято називати кілька локальних мереж близько розташованих будівель, які мають загальне призначення. Типова CAN – це мережа університету з кількох корпусів, які об'єднанні між собою та мають спільний вихід у мережу.

Кампусні види мереж отримали широке поширення у Сполучених Штатах Америки в коледжах й університетах. Найчастіше вони об'єднують різноманітні будівлі, в тому числі адміністративні будівлі, навчальні корпуси та інші споруди для забезпечення однією мережею декілька вищих навчальних закладів.

Одними з основних пристроїв мережі кампусу є персональний комп'ютер, дані, лазерні принтери та модеми.

Завдання мережного адміністрування на рівні відділу прості, з погляду на рівень масштабування мережі. Тому у навчальних закладах ці завдання може виконувати один або пара співробітників відділу, які входять до складу персоналу адміністрування мереж.

Завдання мережного адміністрування на рівні відділу такі:

1. додавання нових користувачів;
2. усунення найпростіших відмов;
3. встановлення нових вузлів та нових версій програмного забезпечення.

Найпоширенішим варіантом архітектури побудови мереж є трирівнева модель, запропонована компанією Cisco.

До цієї моделі входять такі рівні:

1. Рівень доступу (Access Level);
2. Рівень розподілу (Distribution Level) або агрегації;
3. Рівень ядра (Core Level).

Насправді існують як варіанти мереж відповідні даної моделі(на рис.1), і варіанти мереж, у яких один рівень може поєднувати функціонал двох мереж одночасно.

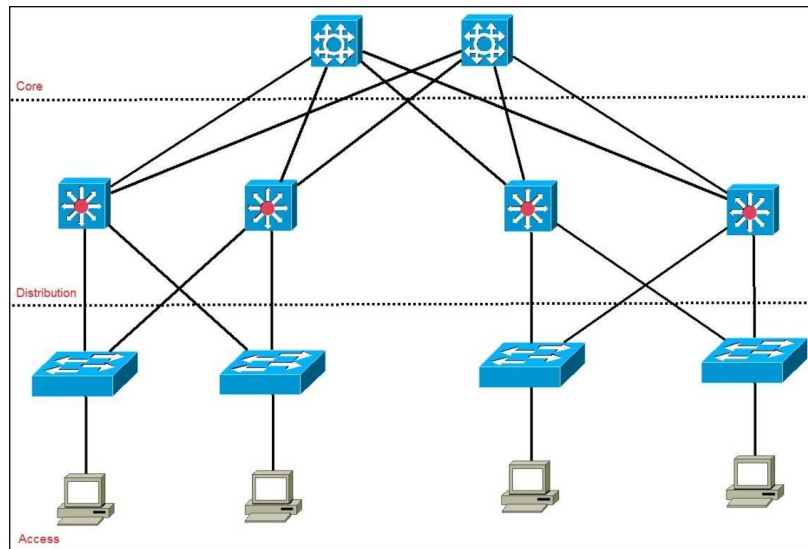

Рис. 1. Трирівнева модель побудови мережі

Також існує певна кількість програмного забезпечення(ПО), протоколів та методів підключення до робочого місця. Кожна по свої структурі має власні привілеї, наприклад розглянемо найпопулярніші серед користувачів Anydesk, TeamViewer та Cisco FlexVPN.

TeamViewer та Anydesk – це ПО для віддаленого доступу, віддаленого керування та віддаленого обслуговування комп'ютерів та інших кінцевих пристроїв. Обидві пропонують набір функцій, які роблять їх чудовими інструментами для віддаленого доступу та управління в будь-якій компанії, але вони мають певні обмеження у використанні та потребують додаткової платні для її розблокування.

Cisco FlexVPN не потребує додаткової платні за її послуги, вже вбудована у мережеві пристрої за замовчуванням та її конфігурація VPN-шлюзу дозволяє прикріпити до неї різні типи тунелів (Remote Access, Site-to-Site та інші). Ця технологія дозволяє поєднати різні типи підключення без застосування надлишкової конфігурації системи, ускладнення її розуміння та зниження ефективності взаємодії між сегментами мережі.

Висновки. З погляду на сказане можна дійти висновку, що мережі відділів не завжди повинні поділятися на підмережі, у ній локалізується більшість трафіку підприємства та вона багатофункціональна в своїх варіаціях побудування.

Узагальнюючи можна констатувати той факт, що для побудови VPN-каналів найбільш прогресивною є технологія FlexVPN, оскільки володіє широкою масштабістю, гнучкістю, не накладає жодних обмежень на конфігурацію, а також дозволяє прикріпити до неї різні типи тунелів

Список використаних джерел:

1. Учасники проектів Вікімедіа(2023) Campus Area Network – Вікіпедія. Вилучено з: https://uk.wikipedia.org/wiki/Campus_Area_Network
2. Тишик І.Я. (2023) Вибір технології віддаленого доступу для ефективної організації захисту мережевих з'єднань. *Електронне фахове наукове видання «Кібербезпека: освіта, наука, техніка»*. Вилучено з: <https://csecurity.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/437/352>
3. Леготський Євген (2015) Кампусова мережа. *EVILEG*. Вилучено з: <https://evileg.com/uk/post/36/>

КОМПЛЕКСНА МЕТОДИКА РОЗПОДІЛУ РЕСУРСІВ В ЦЕНТРІ ОБРОБКИ ДАНИХ

Мустафаєв Олександр Васильович

ORCID ID: 0009-0001-4088-1493

начальник відділу

*Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз
СБ України, Україна*

Прогресивні можливості сьогодення, які відкриваються завдяки досягненням в галузі інформатизації, телекомунікацій та інформаційних технологій, не можуть не вражати і разом з цим формувати нові виклики та перспективні напрямки дослідження. Отримання, поширення та швидкість доставки різноманітних повідомлень стають неабиякою визнаною перевагою в цьому динамічному інформаційному світі [1-3].

Питання надходження та обробки великої кількості даних стає важливим аспектом у розбудові сучасних інформаційних технологій. З метою оптимального розподілу ресурсів в інформаційному сховищі та обчислювальному центрі, виникає необхідність у використанні комплексної методики. Такий підхід сприяє ефективному використанню інфраструктури та забезпечує оптимальний доступ до ресурсів для обробки даних, оскільки беруться до уваги особливості обсягів і типів даних, що дозволяє підтримувати високий рівень продуктивності та надійності в роботі інформаційного сховища та обчислювального центру [4].

Дослідження питання комплексного підходу для розподілу ресурсів інформаційного сховища та обчислювального ресурсу в центрі обробки даних є актуальним та важливим питанням сьогодення.

У дослідженнях М. Гілбернт і С. Стрініваса описані методики, а також програмні засоби для передачі даних та розподілу обчислювального ресурсу для подальшої обробки великих даних (множини об'єктів, які зазвичай формуються для атрибутів з числовими характеристиками, і які розміщені поруч через їх схожість, функціональну або фізичну суміжність) [4]. Разом з цим, нерозв'язаною задачею залишається задача побудови відповідності між моделями розподілу ресурсів інформаційного сховища та обчислювальних можливостей для даних, які отримані із різних джерел або взагалі не структуровані.

Аналіз наукових робіт з обраної тематики показує, що для успішного вирішення питання оптимізації інфраструктури і обчислювальних ресурсів в центрі обробки даних доцільно використовувати комбінований підхід розподілу ресурсів інформаційного сховища [2]. Для його практичної реалізації необхідно побудувати поетапну комплексну структуру (табл.1).

Таблиця 1

Поетапна структура розподілу ресурсів інформаційного сховища

Назва етапу	Характеристичні особливості
Аналіз вимог:	Визначення потреб користувачів та обсягів даних. Аналіз типів даних та їх важливості для бізнес-процесів.
Стратегія зберігання даних:	Розробка оптимальної стратегії зберігання, враховуючи частоту доступу, конфіденційність та інші параметри. Визначення методів реплікації та резервування для забезпечення надійності даних.

Продовження табл. 1

Назва етапу	Характеристичні особливості
Оптимізація доступу:	Впровадження механізмів кешування та передбачення для підвищення швидкодії доступу. Розробка алгоритмів маршрутизації та балансування навантаження.
Автоматизація розподілу ресурсів:	Впровадження системи автоматичного моніторингу та управління ресурсами. Розробка алгоритмів динамічного розподілу ресурсів в залежності від навантаження.
Інтеграція хмарних технологій:	Оцінка можливостей використання хмарних сервісів для масштабування ресурсів. Розробка стратегії інтеграції хмарних рішень для забезпечення гнучкості та швидкості.
Безпека та керування доступом:	Розробка системи захисту даних та мережі включає в себе шифрування, аутентифікацію та авторизацію. Керування доступом до різних рівнів даних.
Моніторинг та оптимізація:	Постійний моніторинг роботи системи та виявлення можливостей для оптимізації. Впровадження механізмів звітності для аналізу продуктивності та результативності.

дані сформовано з [2]

Висновки. Запропонована структура комплексної методики дозволяє забезпечити ефективний та стійкий розподіл ресурсів інформаційного сховища та обчислювального ресурсу в центрі обробки даних.

Список використаних джерел:

1. Інформатика: Комп'ютерна техніка. Комп'ютерні технології: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. О.І. Пушкаря. – К.: Видавничий центр «Академія», 2013. – 704 с. (Альма-матер).
2. Проектування інформаційних систем: Загальні питання теорії проектування ІС (конспект лекцій) [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. спеціальності 122 «Комп'ютерні науки» / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: О. С. Коваленко, Л. М. Добровська. – Електронні текстові дані (1 файл: 2,02 Мбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. – 192с. Вилучено з: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/c136860d-44cb-4f05-adaf-dcdd20830483/content>.
3. Буйницька О.П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 240 с.
4. Graham Bartlett, Amjad Inamdar. IKEv2 IPsec Virtual Private Networks: Understanding and Deploying IKEv2, IPsec VPNs, and FlexVPN in Cisco IOS. – Cisco Press, 2016 – 608 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УМОВАХ БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНОСТІ. ОСНОВНІ ПІДХОДИ, МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ

Почтарук Анна Олександрівна

здобувач вищої освіти економічного факультету
Національний університет «Острозька академія», Україна

Науковий керівник: Клебан Юрій Вікторович

старший викладач кафедри економіко-математичного моделювання і
інформаційних технологій
Національний університет «Острозька академія», Україна

Постановка проблеми. Проблеми прийняття рішень набувають все більшої актуальності у зв'язку зі швидкими змінами у навколишньому середовищі, зростанням взаємозалежності рішень та розвитком науково-технічного прогресу. У процесі вироблення рішень керівники стикаються з низкою викликів, зокрема, з потребою в інформації, невпевненістю, невизначеністю та потенційними конфліктами. Прийняття рішень є динамічним процесом вибору оптимального варіанту з множини альтернатив для досягнення бажаного результату, що вимагає оцінки можливих наслідків та використання аналітичних розрахунків, експертних знань та інформаційних технологій.

Метою роботи є аналіз та оцінка особливостей прийняття рішень в умовах багатокритеріальності. Відповідно до мети, були поставлені такі завдання: - Проаналізувати теоретичні аспекти прийняття рішень в умовах багатокритеріальності; - Визначити основні підходи, методи та моделі багатокритеріальної оптимізації.

Виклад основного матеріалу. Рішення в контексті багатокритеріальної оптимізації є вибором між альтернативами, який здійснюється на основі аналізу декількох взаємоконфліктних цілей. Цей процес включає оцінку різних можливостей і врахування комплексу критеріїв, що часто суперечать один одному, підкреслюючи складність і динамічність прийняття рішень у сучасних умовах. Багатокритеріальна оптимізація вимагає розробки математичних моделей та методів, які дозволяють ефективно аналізувати і вирішувати задачі, де необхідно знайти баланс між різними цілями, виходячи з представлення інтересів особи, що приймає рішення.

Сам процес прийняття рішень включає ідентифікацію цілей, формулювання множини альтернатив, вибір критеріїв для їх оцінки та використання спеціалізованих правил для визначення найкращого рішення. Ці дії пов'язані з аналізом складних економічних систем і забезпеченням цілеспрямованості діяльності через вибір оптимальних рішень. Визначення відносин між цілями, таких як взаємна нейтральність, кооперація та конкуренція, є ключовим для розробки ефективних стратегій прийняття рішень, особливо коли мова йде про багатокритеріальні задачі, де необхідно враховувати конкуруючі інтереси.

На практиці успішне вирішення багатокритеріальних задач можливе, коли вдається знайти узгоджені рішення, що задовольняють всі встановлені критерії. В іншому випадку, коли рішення конфліктують, єдиного розв'язку зазвичай не існує, що підкреслює необхідність пошуку компромісу між різними цілями. Математичні

моделі прийняття рішень варіюються в залежності від характеристик альтернатив, критеріїв оцінювання та умов невизначеності, вимагаючи різноманітних підходів до класифікації та аналізу задач.

Розробка та вибір методів рішення часто залежить від специфіки задачі, включаючи типи альтернатив, критеріїв та системи переваг. Серед методів вирішення багатокритеріальних задач виділяються: скаляризація, умовна мінімізація, послідовні поступки, пошук множини Парето, та використання багатокритеріальної функції корисності. Кожен із цих методів має свої переваги та обмеження, а вибір конкретного методу залежить від поставлених цілей і доступності інформації.

Метод скаляризації полягає у перетворенні багатокритеріальної задачі на однокритеріальну за допомогою суперкритерію, а метод умовної мінімізації розглядає критерії як нерівнозначні, виділяючи головний критерій. Метод послідовних поступок базується на ієрархії критеріїв, тоді як пошук множини Парето зосереджений на визначенні альтернатив, оптимальних за декількома критеріями одночасно.

Однак, використання цих методів у реальних умовах часто ускладнене через невизначеність та неточність економічних параметрів. У таких випадках зростає значення підходів, що базуються на теорії нечітких множин, зокрема лінгвістичного підходу, який дозволяє працювати з нечіткою вхідною інформацією та формулювати рішення, більш адаптовані до реальних умов прийняття рішень.

Висновок. Багатокритеріальні задачі, що постають у сфері управління економічними об'єктами та методах дослідження операцій, вимагають знаходження компромісу між різними критеріями оцінки рішень через об'єктивну модель допустимих рішень і суб'єктивність оцінок. Ці задачі часто характеризуються слабкою структурованістю, недостатністю інформації, її суперечливістю та нечіткістю, що робить неможливим аналітичний пошук співвідношення між критеріями. В умовах високого рівня невизначеності, «класичні» математичні моделі часто виявляються неефективними, водночас теорія нечітких множин пропонує ефективні інструменти для роботи з такими складними системами. Сучасні підходи до теорії прийняття рішень акцентують на важливості інтеграції людської здатності розв'язувати неформалізовані задачі з можливостями формальних алгоритмів та комп'ютерного моделювання. До основних методів багатокритеріальної оптимізації належать: метод скаляризації, умовна мінімізація, послідовні поступки, пошук множини Парето та використання багатокритеріальної функції корисності, які дозволяють ефективно оптимізувати процеси в умовах багатокритеріальності.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук В. М. Особливості розв'язання багатокритеріальних задач прийняття рішень у нечіткому середовищі. Фінансова система України. Наукові записки. Серія «Економіка», 2010. (Вип. 14). С. 447-456.
2. Ситник В. Ф. Системи підтримки прийняття рішень: Навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2004. 614 с.
3. Теслюк В. М. Математичне моделювання в САПР: Ч. 1. Конспект лекцій з курсу Математичне моделювання в САПР|| для студентів базового напрямку «Комп'ютерні науки». Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. 64 с.
4. Теслюк В. М. Моделі та інформаційні технології синтезу мікроелектромеханічних систем: Монографія. Львів: Видавництво ПП «Вежа і Ко», 2008. 192 с.
5. Шарапов О. Д., Дербенцев В. Д., Семьонов Д. Є. Економічна кібернетика: Навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2004. 231 с.
6. Sawaragi Y. Theory of Multiobjective Optimization (vol. 176 of Mathematics in Science and Engineering). Orlando, FL: Academic Press Inc, 1985. 345 p.
7. Simon H. The Structure of Ill-structured Problems. Artificial Intelligence. 1973. V. 4. P. 181-202.

ОЦІНКА ЗАГРОЗ І РИЗИКІВ КІБЕРБЕЗПЕКИ В РОЗУМНИХ БУДИНКАХ ТА ІНТЕГРОВАНИХ СИСТЕМАХ АВТОМАТИЗАЦІЇ

Дудинець Дмитро Олександрович

здобувач вищої освіти факультету автоматизації та інформаційних технологій
Київський національний університет будівництва і архітектури, Україна

Науковий керівник: Делембовський Максим Михайлович

ORCID ID: 0000-0002-6543-0701

канд. техн. наук, доцент кафедри кібербезпеки та комп'ютерної інженерії
Київський національний університет будівництва і архітектури, Україна

IoT - це нова парадигма, яка фокусується на зв'язку пристроїв, об'єктів або "речей" один з одним, з Інтернетом і з користувачами. Очікується, що технологія IoT стане необхідною умовою для розвитку "розумних" будинків, оскільки вона забезпечує зручність і ефективність для мешканців будинку, що дозволяє їм досягти кращої якості життя.

Застосування моделі Інтернету речей до розумних будинків шляхом підключення об'єктів до Інтернету створює нові виклики для безпеки та конфіденційності з точки зору конфіденційності, автентичності та цілісності даних, які відчувають, збирають та обмінюються об'єктами Інтернету речей. Ці виклики роблять розумні будинки надзвичайно вразливими до різних типів атак на безпеку, що призводить до незахищеності розумних будинків на основі Інтернету речей. Тому необхідно визначити можливі ризики безпеки, щоб скласти повну картину стану безпеки розумних будинків. Для оцінки ризиків безпеки "розумних" будинків застосовується методологія оцінки критично важливих загроз, активів і вразливостей (OCTAVE), відома як OCTAVE Allegro.

Метод OCTAVE Allegro фокусується на інформаційних активах і розглядає різні інформаційні контейнери, такі як бази даних, фізичні документи та люди. Ключові цілі цього дослідження - висвітлити різні вразливості безпеки "розумних" будинків на основі IoT, представити ризики для мешканців будинку та запропонувати підходи до зменшення виявлених ризиків. Результати дослідження можуть бути використані як основа для покращення вимог безпеки "розумних" будинків на основі IoT.

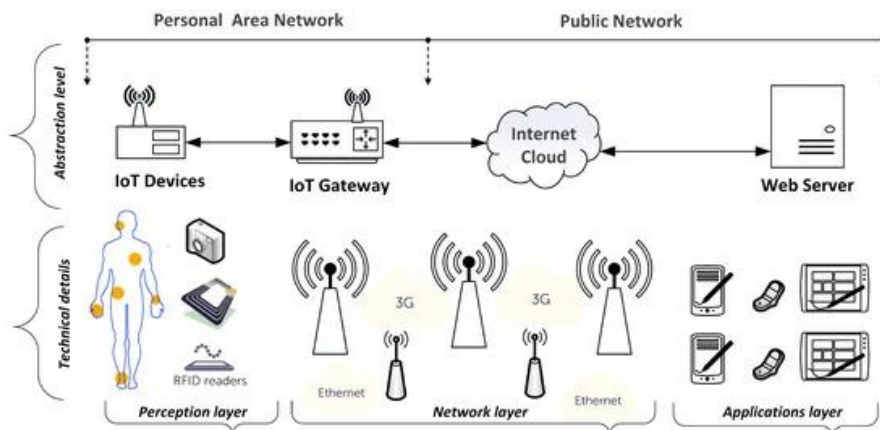

Рис. 1. Загальна архітектура системи IoT складається з IoT-пристроїв, шлюзу та веб-сервера

Методологія, прийнята для цього дослідження, - це методологія OCTAVE Allegro. Методологія оцінки ризиків була обрана таким чином, щоб забезпечити комплексну оцінку ризиків, отримати надійні результати та зосередитися переважно на інформаційних активах. Підхід OCTAVE Allegro аналізує, як інформація використовується користувачами або пристроями в системі. Крім того, він розглядає інформаційні контейнери як місця, де існує інформація, і те, як ця інформація піддається ризикам. Інші критичні активи можуть бути ідентифіковані та оцінені шляхом встановлення зв'язків з початково визначеним інформаційним активом.

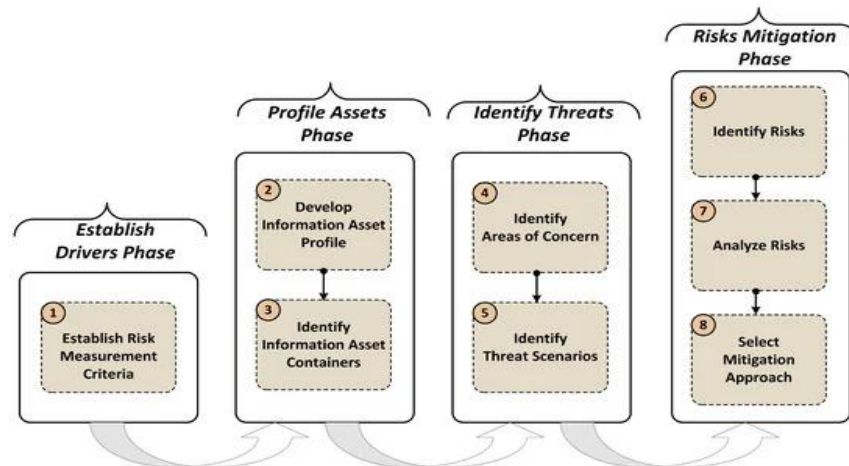

Рис 2. Блок-схема методології OCTAVE Allegro, що складається з восьми кроків, об'єднаних у чотири основні групи

- 2.1. Етап встановлення драйверів.
- 2.2. Етап профільних активів.
- 2.3. Етап виявлення загроз.
- 2.4. Етап зменшення ризиків.

Метою цього розділу є спочатку зібрати всі загрози безпеці, виявлені під час проведення оцінки ризиків інформаційної безпеки за допомогою методології OCTAVE Allegro. Результати цього дослідження представлені в Таблиці 1, які дають краще уявлення про виявлені загрози безпеці та потенційні ризики в середовищі "розумного будинку" на основі IoT. У цій таблиці показані інформаційні активи, які були ідентифіковані і використані в процесі оцінки ризиків, загрози, пов'язані з ними, а також наслідки або потенційні впливи у вигляді конкретних ризиків і балів ризиків.

Висновки. Застосування технології IoT у розумних будинках створює як можливості, так і ризики для безпеки. Розумні будинки на основі IoT дуже вразливі до різних загроз безпеці як зсередини, так і ззовні. Якщо безпека розумного будинку або розумного пристрою буде порушена, під загрозою опиняться конфіденційність, особиста інформація і навіть безпека користувача. Тому необхідно вжити відповідних заходів, щоб зробити розумні будинки більш безпечними і придатними для життя. Ретельна оцінка ризиків безпеки повинна передувати будь-якому впровадженню системи безпеки, щоб гарантувати, що спочатку будуть виявлені всі відповідні проблеми, що лежать в основі.

Список використаних джерел:

1. Кінг, Я., Авад, А.І. Механізм розподіленої безпеки для пристроїв IoT з обмеженими ресурсами. Інформатика (Словенія) 2016, 40, 133-143. Вилучено з: <https://informatica.si/index.php/informatica/article/view/1046>.

2. Аль-Фукаха, А. ; Гуізані, М. ; Мохаммаді, М. ; Аледхарі, М. ; Айяш, М. Інтернет речей: дослідження про технології, протоколи та додатки. IEEE Commun. Вижити. Репетитор. 2015, 17, 2347-2376. Вилучено з: <https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/7123563>.
3. Сурьядевара, Н.К. ; Мухопадхяй, С.К. Розумні будинки: дизайн, впровадження та проблеми; Springer: Cham, Швейцарія, 2015. Вилучено з: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/978-3-319-13557-1.pdf>.
4. Харпер, Р. (ред.) Усередині розумного будинку: ідеї, можливості та методи. Усередині розумного будинку; Springer: Лондон, Великобританія, 2003; с. 1-13. Вилучено з: https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/1-85233-854-7_1.pdf.

СЕКЦІЯ XVII. ТРАНСПОРТ ТА ТРАНСПОРТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЗОНАНСНИХ КОЛИВАНЬ АВІАЦІЙНИХ КАНАТІВ У СИСТЕМАХ КЕРУВАННЯ ЛІТАКІВ І ДВИГУНІВ

Капітанова Людмила Валеріївна

ORCID ID: 0000-0003-3878-6734

доктор техн. наук, доцент, професор кафедри проектування літаків та вертольотів
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», Україна

Рябков Віктор Іванович

ORCID ID: 0000-0001-6512-052X

доктор техн. наук, професор, професор кафедри проектування літаків та вертольотів
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», Україна

Командиру повітряного судна під час польоту доводиться багаторазово змінювати режим його двигунів. Існує кілька шляхів передачі управлінських сигналів від пілота літального апарата до двигунів. Досить часто використовується передача таких команд за допомогою механічної проводки у вигляді авіаційних каналів діаметром 3, 4 і 5 мм (рис. 1). Такі канали спираються на рухомі ролики, а міжроликова їхня відстань обкатується алюмінієвою оболонкою, що підвищує поздовжню жорсткість. Така система має мінімальну масу, задовольняє умову статичної міцності і не повалена зовнішнім електронним впливам.

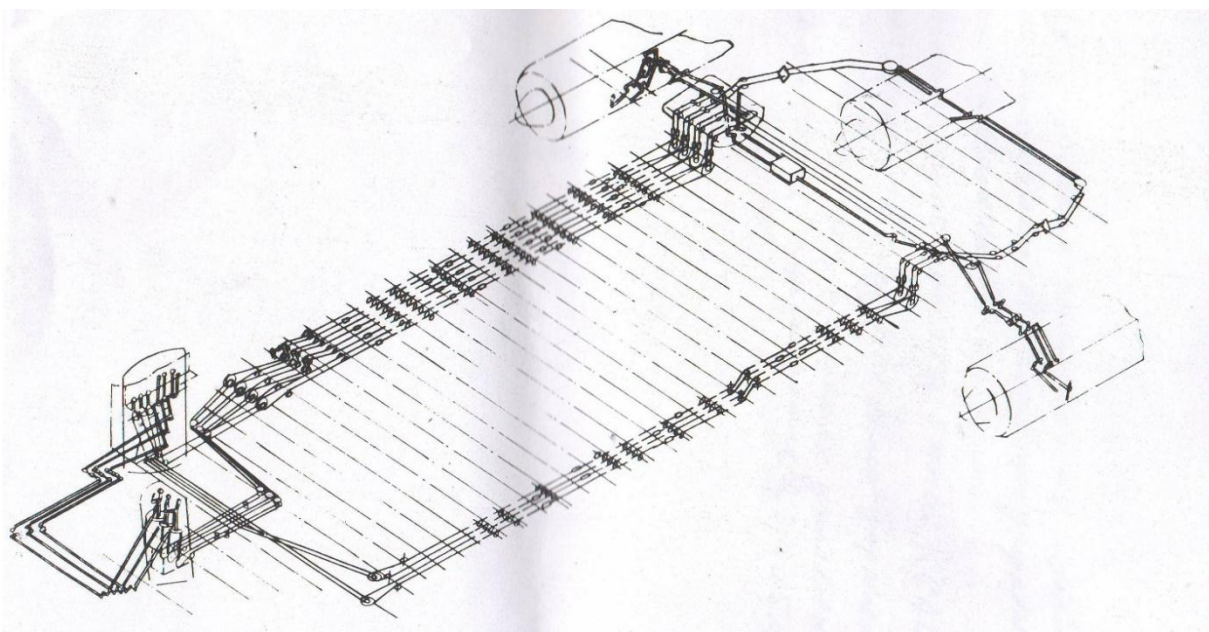

Рис. 1 Схема керування двигунів літака за допомогою авіаційних канатів

Згідно з вимогами "Єдиних норм льотної придатності", такі проводки механічного управління повинні працювати плавно, без автоколивань і небезпечних вібрацій, що загрожують міцності і ускладнюють пілотування. Виконання цієї вимоги досягається шляхом перевірки тяг і ділянок канатної проводки управління на резонансні коливання шляхом визначення власних коливань, які повинні підкорятися умові

$$\nu(\Phi_y) \neq \eta_{\text{дв}} \pm 300 \quad (1)$$

де $\nu \left[\frac{\text{кол}}{\text{хвил}} \right]$ – частота власних коливань окремо взятих ділянок проводки управління;

(Φ_y) – параметри конструювання ділянки каналу;

$\eta_{\text{дв}}$ – число обертів двигуна або гвинта за хвилину.

У загальному випадку $\eta_{\text{дв}}$ є частотою вимушених коливань.

Якщо врахувати, що ν фактично є функцією параметрів конструювання (Φ_y) каналу керування, то можна сказати, що вираз (1) наразі є єдиним критерієм вибору (Φ_y) , що задовольняє умову відсутності резонансних явищ на окремих ділянках каналів керування.

Однак, навіть при виконанні умови (1) для кожної окремої взятої ділянки в реальних гелікоптерах і літаках (Ми-24, Ан-124) відмічено випадки резонування декількох ділянок канатів управління і при цьому їх розрахункові частоти не задовольняють умові (1).

З урахуванням цієї обставини існує проблема вибору параметрів (Φ_y) , що дають змогу уникнути резонансних коливань гнучких каналів, стосовно керування літаком і двигунами.

У цій доповіді запропоновано резонансну частоту γ (Гу) визначати за виразом

$$\nu(\Phi_y)_i = \frac{\sqrt{\lambda_i}}{2\pi} \quad (2)$$

У цьому виразі параметр λ_i представляє узагальнену інформацію про ділянку каната, що перебуває на двох опорах (рис. 2).

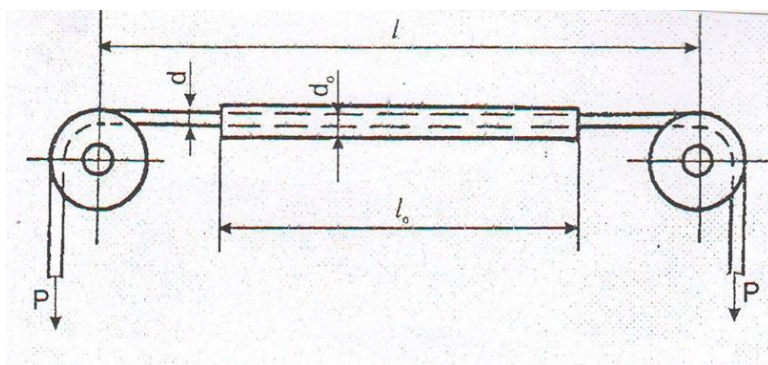

Рис. 2. Схема ділянки каната, що знаходиться на двох опорах

l – загальна довжина ділянки каната; l_0 – довжина каната в оболонці;

d – діаметр каната; d_0 – діаметр оболонки; P – сила попереднього натягу каната;

$l - l_0$ – довжина каната без оболонки

З урахуванням прийнятих позначень, параметр λ_i є функцією ℓ_0/ℓ , $EF(\ell)$, EJ і мають істотний вплив на поперечні коливання каната.

На основі використання виразу (2) встановлено, що як для звичайних канатів, так і для канатів в оболонках істотно впливає на частоту власних коливань натяг і довжина ділянки між опорами. Для модифікованих проводок зміна власних частот може бути досягнута також за рахунок застосування каната іншого діаметра або довжини оболонки. Суттєво впливає параметр ℓ_0/ℓ на власну частоту на коротких ділянках, за більших натягу і більш високих гармонік. Зміна діаметра оболонки також впливає на вищі гармоніки, але менше виявляється на коротких ділянках (рис. 3).

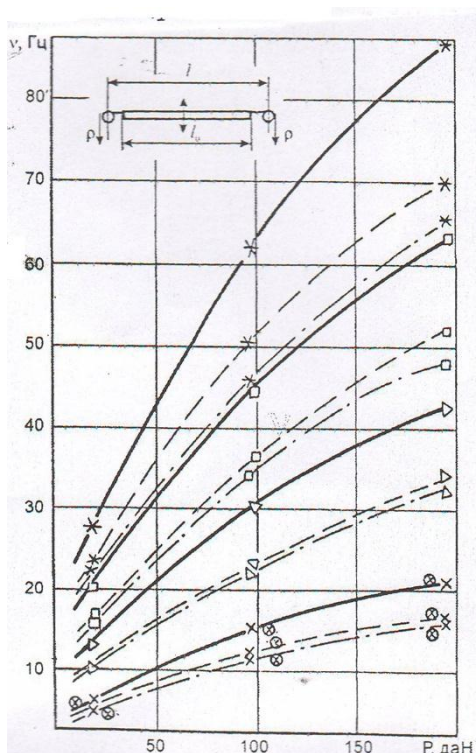

Рис. 3. Частоти (V) власних коливань ділянки каната в оболонках різних діаметрів при $\ell_0/\ell=0,8$;

P –зусилля натягу каната; $x, \Delta, \square$ – 1-ша, 2-га, 3-тя і 4-та гармоніки відповідно;

— · — · — канат діаметром $d = 4,5$ мм в оболонці діаметром $d_0 = 6,2$ мм;

— — — канат діаметром $d = 4,5$ мм в оболонці діаметром $d_0 = 6,2$ мм;

— — — канат діаметром $d = 4,5$ мм в оболонці діаметром $d_0 = 6,2$ мм;

Висновки. Конструкція самого канату при однаковому діаметрі практично не змінює частот власних коливань.

1. Істотний вплив на частоту власних коливань має попередній натяг канату.

2. Гарний збіг розрахункових і експериментальних даних дає змогу використовувати залежності (1) і (2) під час проектувальних розрахунків канатів керування для уникнення резонансних явищ.

ПІДВИЩЕННЯ МІКРОТВЕРДОСТІ ТА ОПОРУ АБРАЗИВНОМУ ЗНОСУ ТЕХНІЧНОГО АЛЮМІНІЮ МЕТОДОМ ІМПУЛЬСНОГО ТВЕРДОГО АНОДУВАННЯ

Гвоздецький В.М.

канд. техн. наук, старший дослідник

Фізико-механічний інститут ім. Г.В. Карпенка НАН України, Україна

Задорожна Х.Р.

канд. техн. наук

Фізико-механічний інститут ім. Г.В. Карпенка НАН України, Україна

Веселівська Г.Г.

канд. техн. наук, старший дослідник

Фізико-механічний інститут ім. Г.В. Карпенка НАН України, Україна

Алюмінієві сплави широко використовують у промисловості завдяки їх високій конструкційній міцності та ливарним властивостям, низькій питомій вазі та температурі плавлення. Ливарні алюмінієві сплави поступово витісняють із промислового застосування чавуни. З огляду на перелічені та інші фізичні та хімічні властивості алюміній – це один з найперспективніших матеріалів майбутнього. Разом з тим алюмінієві сплави характеризуються низькою абразивною зносостійкістю, що суттєво стримує їх широке використання в технологічних середовищах, особливо за наявності в них абразивних часточок. Підвищити зносостійкість алюмінієвих сплавів можна нанесенням покриттів різними методами, зокрема гальванічним хромуванням, плазмоелектролітним оксидуванням та твердим анодуванням [1, 2].

Одним з найперспективніших методів зміцнення поверхні алюмінієвих сплавів є імпульсне тверде анодування, оскільки характеристики покриття залежать від режиму його синтезу, тому метою нашої роботи було з'ясувати вплив температури електроліту на мікротвердість та абразивну зносостійкість анодних шарів.

Процес твердого анодування проводили за температури $-8...+10^{\circ}\text{C}$ впродовж 1 год. Як електроліт використовували 20%-ий водний розчин H_2SO_4 . В процесі анодування підтримували густину струму 5 А/дм^2 . Зразки з технічного алюмінію АД0 розміром $20\times 20\times 5\text{ мм}$ перед анодуванням очищували віденським вапном (водний розчин суміші $\text{CaO} + \text{MgO}$) та промивали по чергову в холодній і теплій воді з наступним освітленням у водному розчині HNO_3 (400 г/л). Після освітлення зразки просушували гарячим повітряним струменем впродовж $3...5\text{ хв}$ та, під'єднавши до анодної напруги, занурювали в електроліт.

Анодований шар формується на поверхні алюмінію у вигляді стовпчиків діаметром не більше 50 мкм із сильно гідратованого оксиду алюмінію ($\text{Al}_2\text{O}_3\cdot n\text{H}_2\text{O}$) (рис. 1).

Абразивна зносостійкість синтезованих в імпульсному режимі анодованих шарів спочатку зростає з підвищенням температури від -8°C до -5°C , а потім зменшується (рис. 2).

Зносостійкість анодованих шарів добре корелює зі зміною їх мікротвердості (рис. 3). За температур менше -5°C , внаслідок низької швидкості електрохімічних процесів синтезуються оксидні шари з пониженою мікротвердістю та товщиною. Зі зростанням температури анодування швидкість електрохімічних процесів зростає,

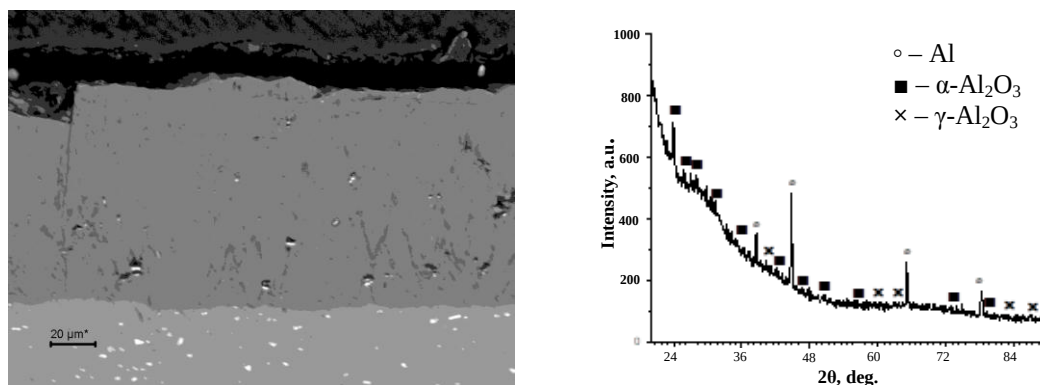

Рис. 1. Структура та фазовий аналіз анодованого шару на сплаві АД0, синтезованого впродовж 1 години

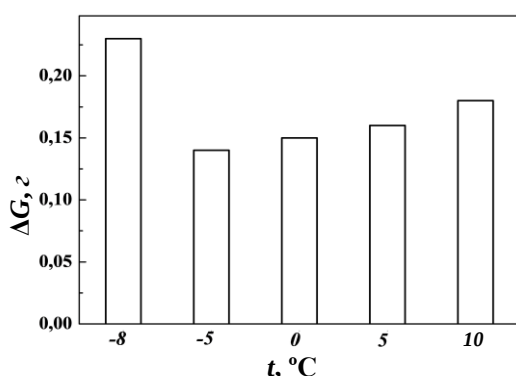

Рис. 2. Залежність абразивної зносостійкості анодованих шарів (за величиною зносу ΔG , г) від температури анодування

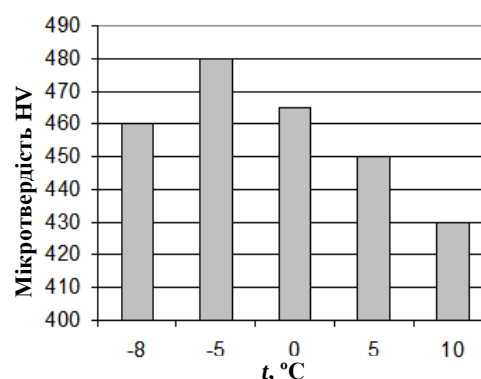

Рис. 3. Вплив температури анодування на мікротвердість анодованих шарів

що зумовлює зростання як товщини анодованого шару, так і його мікротвердості. Найвищу мікротвердість та, відповідно, абразивну зносостійкість зафіксовано за температури анодування -5°C . За подальшого підвищення температури процесу анодування мікротвердість і абразивна зносостійкість анодованих шарів знижуються.

Встановлено, що оптимальною температурою електроліту для імпульсного твердого анодування є -5°C . При цій температурі синтезовані шари мають найвищу зносостійкість та мікротвердість.

Список використаних джерел

1. *Influence of the composition of electrolyte for hard anodizing of aluminum on the characteristics of oxide layer* / M.M. Student, I.M. Pohrelyuk, V.M. Hvozdetzkyi, H.H. Veselivs'ka, K.R. Zadorozhna, R.S. Mardarevych, Y.V.Dzioba // Materials Science. – 2021. – 57, №2. – P. 240–247.
2. *Sharma A., Suri N.M. Surface Treatment of Aluminium by Anodizing: A Short Review* // Inter. Res. J. of Eng. and Techn. – 2017. – 04, № 06. – P. 186–190.

СТРУКТУРА ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРИ ЗАМІНІ МАРШОВИХ ДВИГУНІВ ЛЕГКОГО ТРАНСПОРНОГО ЛІТАКА

Рябков Віктор Іванович

ORCID ID: 0000-0001-6512-052X

доктор техн. наук, професор, професор кафедри проектування літаків та вертольотів
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут, Україна»

Кірносів Данило Сергійович

ORCID ID: 0000-0002-2288-2863

аспірант кафедри проектування літаків та вертольотів
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут, Україна»

Основний внесок у створення літаків транспортної категорії шляхом розроблення ефективних базових моделей та реалізації на їх основі численних модифікацій зробили вітчизняні конструктори та вчені О. К. Антонов, П. В. Балабуєв, О. В. Лось та інші представники української школи, які створили широко відомі як Ан-26, Ан-30, Ан-32, Ан-132, Ан-132D.

Найбільш ефективною є модифікація Ан-132D, в якій силова установка базується на двигунах PW-150A канадського виробництва. У цій модифікації досягнуто найвищих показників і за характеристикою "вантаж-дальність", і за паливною ефективністю. Це експортний варіант для країн, у яких розвинена система обслуговування, поточного та капітального ремонту двигунів типу PW.

Але в аеропортах нашої країни таких можливостей, на жаль, немає, зате добре розвинена вся система проектування, виробництва та ремонту вітчизняних двигунів на запорізькому підприємстві «Мотор-Січ».

З урахуванням викладеного, програма подальшого розвитку ЛТЛ представляється у вигляді:

- Підстави імпортозаміщення двигунів PW-150A на двигуни вітчизняного виробництва.
- Напрямки узгодження заміни маршових двигунів і перекомпонування несучих поверхонь літака вітчизняного виробництва.
- Визначення геометричних параметрів не плоского крила за критерієм мінімуму коефіцієнту зростання індуктивного опору.
- Модуль взаємозалежності змін у крилі з параметрами агрегатів хвостового оперення.
- Моделі формування тягоозброєності ЛТЛ при зміні маршових двигунів в тому числі за умови зльоту літака.
- Показник паливної ефективності, як критерій оптимальності змін силовій установці та тягоозброєності літака.
- Порівняне оцінювання рейсової працездатності ЛТЛ з різними маршовими двигунами.
- Визначення питомої паливної ефективності за питомою характеристикою працездатності ЛТЛ.

Ці напрацювання і є науковим підґрунтям проектування нової модифікації Ан-132У (з вітчизняними двигунами AI-20ДМ або ТВЗ-117ВМ, що забезпечує цьому літаку конкурентоспроможність авіаперевезень в Україні.

СЕКЦІЯ XVIII. ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

ЗАТРИМАННЯ ПОЛЬСЬКИМИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ЖУРНАЛІСТА «УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВДИ»: ПРАВОМІРНІ БЕЗПЕКОВІ ЗАХОДИ ЧИ ПЕРЕШКОДЖАННЯ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Богдан Синчак

ORCID ID: 0000-0002-8186-5692

д-р. філос. з журн., доцент кафедри журналістики
ПВНЗ «Український гуманітарний інститут», Україна

Постановка проблеми. 27 лютого 2024 р. стало відомо про затримання польськими правоохоронцями журналіста-розслідувача видання «Українська правда» М. Ткача, та оператора, котрий працював з ним. Особливу увагу тут привертає контекст, адже «журналіст знімав матеріал про транзит продукції між Польщею та росією і білоруссю» [1]. Така увага польських правоохоронців до роботи журналіста викликає увагу дослідників, адже доповнює загальну картину ситуації, що відбулася на фоні «польської блокади» українського кордону, котра з різною періодичністю триває ще з початку 2023 р. [2]. У зазначеному контексті все виглядає так ніби поки польські фермери не пропускають через польсько-український кордон агропродукцію та інші вантажі, журналістів зацікавив рух продукції на іншому польсько-білоруському кордоні. Однак такий інтерес привернув увагу польських правоохоронців, котрі за словами М. Ткача, «в ході затримання навіть частково видалили відзняті матеріали» [1]. Отже, на фоні потенційного конфлікту медійних інтересів між польською та українською сторонами дослідницька траєкторія фокусується на проблематиці того, чи правомірними були такі «безпекові заходи» з боку іноземних правоохоронців? Чи натомість ситуація більше нагадує перешкоджання професійній журналістській діяльності?

Стан розробленості теми дослідження. З огляду на новизну прецеденту, що лежить в основі заявленої проблематики, попередніх досліджень саме цього випадку не було виявлено серед робіт українських та зарубіжних науковців. Однак, слід згадати роботи українських дослідників, які раніше вивчали тематику перешкоджання професійній журналістській діяльності. Наприклад, Р. Сосков зауважує, що «держава зобов'язана вжити всіх необхідних заходів для забезпечення того, щоб її офіційні особи не вчинили напад» [3]. Отже, правова дуржавна оцінка правомірності дій польських правоохоронців по відношенню до українського журналіста була б цілком доречною. Натомість, І. Заєць та С. Марко звертають увагу на те, що «актуальною є необхідність змінити підходи до оцінювання дій журналіста й особи, яка перешкоджала його законній діяльності» [4]. У ситуації в основі якої лежить конкретний випадок, для об'єктивної оцінки варто звертати увагу на позиції обох сторін. Разом з тим, Ю. Гродецький звертає увагу на цікаву деталь згідно з якою, «потерпілим від кримінального правопорушення, що передбачене ст. 171 КК, треба

визнати лише журналіста», а кореспондент не підпадає під формулювання статті [5]. Науковиця Г. Дідківська вказує на те, що «правильне визначення потерпілого від кримінального правопорушення, передбачено-го ст. 171 КК України, наразі становить значну проблему у сфері законотворчості» [6]. Отже, дослідники вбачають потребу у вдосконаленні чинного законодавства щодо кваліфікації та відповідальності за перешкоджання журналістській діяльності. Саме тому, заявлена проблематика є актуальною для досліджень цього спрямування, а запропонований випадок із затриманням польськими правоохоронцями українського журналіста потребує подальших наукових досліджень.

Виклад основного матеріалу. Проблематика українсько-польських стосунків актуалізувалася й загострилася на фоні блокади польськими фермерами транзиту різних вантажів через українсько-польський кордон. Ця ситуація набуває особливого значення в контексті того, що з початку повномасштабного російського вторгнення в Україну Польща стала одним з найбільших партнерів України, зокрема в Євросоюзі. Подібна медійна історія є вигідною ворогам України, а отже робота журналістів за заявленою проблематикою є цілком виправданою з огляду на суспільну значимість та тривалий резонанс цього інфоприводу. В ході вивчення особливостей затримання польськими правоохоронцями українського журналіста та оператора увагу привертають деякі свідчення, що можуть вказувати на перешкоджання професійній журналістській діяльності (див. Табл. 1).

Таблиця 1

Свідчення, що можуть вказувати на перешкоджання професійній журналістській діяльності [1],[3],[4]

№	Відомі свідчення
1.	В історію <i>довелося втручатися послу</i> України в Польщі.
2.	В ході затримання журналістами <i>одразу було пред'явлено документи та журналістські посвідчення.</i>
3.	Поліція Підляського воєводства в соцмережі X повідомила, що не затримувала українського журналіста.
4.	Поліція Люблінського воєводства повідомила про те, що місцева поліція «вжила заходів» для встановлення осіб, поведінка яких у прикордонній зоні викликала занепокоєння місцевих мешканців.
5.	В польській комендатурі українців <i>допитували не лише поліцейські, а й представники спецслужби.</i>
6.	На допиті журналіст відповів, що знімає матеріал про те як Польща торгує з Росією через Білорусь і як Польща торгує з Білоруссю – це стурбувало правоохоронців.
7.	В ході допиту польські спецслужби цікавило, що саме знімали журналісти, а не причина затримання.
8.	За словами М. Ткача, <i>відзняті матеріали поляки частково видалили.</i>
9.	Під час обшуку поліцейські пошкодили підзарядку для акумуляторів, що ймовірно унеможливило подальшу роботу журналістів.
10.	Українців розпитували, чи будуть вони розповідати публічно, що їх затримували.
11.	Увесь цей час <i>журналістам не дозволяли ні з ким зв'язатися.</i>

Наведені у Таблиці 1 свідчення можуть вказувати на те, що підстави для затримання вочевидь полягали не тільки у «встановленні осіб у прикордонній зоні» [3]. Для предметності варто етапно розібрати наведену ситуацію: 1. Сам факт

пред'явлення затриманими журналістських посвідчень та інших документів мав би скасувати підстави для затримання. 2. Інформацію про верифікацію особи українського журналіста ймовірно можна було оперативно отримати в дистанційному порядку на місці події. 3. Польські правоохоронці спочатку спростували затримання, після чого все-таки його підтвердили. 4. Журналіста допитували не лише поліцейські, а й представники спецслужб. В ході допиту польські спецслужби цікавило, що саме знімали журналісти, а не причина затримання. 5. Відзняті матеріали були частково видалені. 6. Було пошкоджено підзарядку для акумуляторів. 7. Протягом 4 годин затримання журналісту не дозволяли ні з ким зв'язатися. Отже, наведена сукупність дій говорить про те, що деякі зі свідчень прямо вказують саме на ознаки перешкоджання професійній журналістській діяльності. «Репортери без кордонів» (RSF) вже зауважили, що засуджують перешкоджання роботі журналістів» [5].

Висновки. Ситуація із затриманням польськими поліцейськими журналіста «Української правди» є проблемною, оскільки в ході її вивчення дискусійним залишається питання щодо правомірності таких «безпекових заходів», натомість на основі відомих свідчень можна сформулювати враження саме про ознаки перешкоджання професійній журналістській діяльності. Такого роду вплив на незалежну розслідувальну журналістську діяльність є загрозливим, для демократії оскільки йдеться про країну Європейського союзу та національні інтереси українців де з одного боку триває блокада української продукції, а з іншого транзитом через білорусь безперешкодно постачається російська сировина.

Список використаних джерел:

1. Ткач М., Мазуренко А. Поляки затримали Ткача на кордоні біля Білорусі: той знімав про торгівлю між Польщею та РФ. Українська правда, 2024. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/02/27/7443995/> (дата перегляду: 29.02.24).
2. Чому поляки блокують кордон з Україною і скільки це триватиме. BBC News Україна, 2024. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cx7lxxw45w2o> (дата перегляду: 29.02.24).
3. Сосков Р. Співвідношення публічно-правової державної та індивідуальної кримінальної відповідальності за перешкоджання професійній журналістській діяльності та злочини проти журналістів. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. Том 34 (73) № 6. 2023. С. 91-101.
4. Заєць І. Марко С. Особливості кримінальної відповідальності за перешкоджання професійній діяльності журналістів. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. № 1 (114), 2020. С. 19-30.
5. Гродецький Ю. Перешкоджання законній професійній діяльності кореспондентів. Особлива частина Кримінального кодексу України: система та зміст: матеріали міжнар. наук. конф., м. Харків, 20–23 жовт. 2021 р. / редкол.: Ю. В. Баулін, Ю. А. Пономаренко, І. А. Вишневецька. – Харків: Право, 2022. 234 с. С. 150-153.
6. Дідківська Г. Актуальні питання притягнення до кримінальної відповідальності за перешкоджання професійній діяльності журналістів. Аналітично-порівняльне правознавство. № 6. 2023. С. 561-564.
7. У Польщі журналіста «Української правди» затримали на польсько-білоруському кордоні. Kyiv Post, 2024. URL: <https://www.kyivpost.com/uk/post/28753> (дата перегляду: 29.02.24).
8. ТКАЧ: Польські спецслужби цікавило, що ми знімали, а не причина затримання. Українська правда, 2024. URL: <https://youtu.be/GGAMna0l5Jk> (дата перегляду: 29.02.24).
9. #Польща: двоє журналістів із UA 3MI @UkrPravda_news були затримані. RSF, 2024. URL: https://twitter.com/rsf_inter/status/1762899015580918017?s=46&fbclid=IwAR1I4LSIsMNhU3wWwOL_InJ4l6tpHg_1q-J-v7Cd4_NJAhL0KGc8Wo_Pu8A (дата перегляду: 29.02.24).

КОГНІТИВНІ ВИЯВИ ІНТЕНЦІЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА В УМОВАХ ВІЙНИ

Романчук Світлана Миколаївна

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри журналістики

Український гуманітарний інститут Україна

У зв'язку з розширенням та активним розвитком когнітивної лінгвістики на початку ХХ століття видається актуальним розгляд проблеми інтенції, яка зароджується в кожній мовній особистості завдяки явищам навколишньої дійсності. С.Т.Шабат-Савка наголошує, що «категорія інтенції співвідноситься з явищами реального світу на довербальному рівні та слугує інструментом зв'язку між мовою і мисленням, мовою і свідомістю» [2, с.73].

Інтенція завжди належить мовній особистості, оскільки формується і залежить від духовного світу людини, її набутого досвіду. Звичайно, для того, щоб мати досвід, потрібно спрямувати когнітивні механізми на відповідні наміри, прагнення, мотиви. Оскільки студентство як соціальний різновид належить до елітарного класу, можемо упевнено стверджувати, що воно не стоїть осторонь важливих соціально-політичних, а також історичних процесів, зокрема повномасштабного вторгнення росії в Україну. Відтак, можна говорити і про те, що мовна особистість студентів останні два роки змінила вектори свого розвитку. Розглянемо вияви інтенції, характерні для сучасних студентів, на прикладі Українського гуманітарного інституту, що в Бучі Київської області.

По-перше, наперед зауважимо, що у своїй праці ми не ставимо за мету детально вивчити окреслену проблему. Поки це видається неможливим, оскільки війна ще, на жаль, триває, тому й існують чинники, які активно впливають на формування внутрішнього світу мовної особистості. Тому подамо тільки кілька «штрихів» до цього.

По-друге, спостерігаючи, як студенти з перших днів війни активно долучилися до волонтерської діяльності в межах України, розуміємо, що когнітивні механізми у їхній свідомості створили так званий концепт емпатії. Загальновідоме твердження: людина є тим, що вона робить. З огляду на антропоцентричний підхід до розуміння інтенції, показовими є слова С.Мегентесова: «Що б воно не було – чи то діло, чи то дія, чи то слово – усе це пусте пустище, якщо воно не здобуло події своєї у самій людині» [1, с. 39]. Емпатія виявляється у наданні допомоги військовим, пораненим, тим, хто залишився без їжі, житла тощо.

По-третє, перебуваючи майже місяць в окупації у лютому-березні 2022 року, студенти у своїй картині світу створили образ, який би втішав тих, хто перебував навколо. Тільки попередні досвіди, пережиті з Богом, допомогли і студентам, і тим, хто шукав прихисток в інституті, пройти цей важкий шлях. Тому когнітивна модель сприйняття і розуміння реальних обставин, в яких вони опинилися, цілком була підпорядкована вірі, молитві, очікуванню порятунку.

Насамкінець, не можемо не згадати і про тих студентів, які до війни вже перебували за кордоном. Багато із них у своїх містах створили благодійні фонди допомоги українцям.

Наразі студенти продовжують навчатися і проводити різні соціальні заходи, брати участь у виїзних кампаніях на лінії фронту, надаючи і медичну, і психологічну, і допомогу з відбудови житла тощо.

Безперечно, війна вплинула на духовний світ студентів, скоригувала їхні наміри, цінності, що є в основі інтенції. Будь-яка мовленнєва дія «зароджується» у корені свідомості, що фіксується у пам'яті, здобутому досвіді. Зрештою, інтенційні зміни, що відбулися за умов війни, загартували студентів, адже сьогодні вони ще більше розуміють силу віри в живого Бога, яка і моделює їхні поведінкові наміри як суб'єктів мовної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Мегентесов 1993: Мегентесов С. Лінгвофілософські ідеї Г. Сковороди у контексті сучасної лінгвістики. Збірник Харківського історико-філологічного товариства. Нова серія. Харків: Око, 1993. С. 39 -42.
2. Шабат-Савка С. Т. Категорія комунікативної інтенції в українській мові : [монографія]. Чернівці : «Букрек», 2014. 412 с.

СЕКЦІЯ XIX. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

SMART TECHNOLOGIES FOR ENHANCED ENGLISH LANGUAGE LEARNING

Feshchuk Alla

ORCID ID: 0000-0003-3683-099X

teacher at the Department of English for Engineering #2

National Technical University of Ukraine

"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Ukraine

Halatsyn Kateryna

ORCID ID: 0000-0003-3297-8284

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

at the Department of English for Engineering #2, Associate Professor

National Technical University of Ukraine

"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Ukraine

Yarmolenko Oksana

teacher at the Department of English for Engineering #2

National Technical University of Ukraine

"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Ukraine

In contemporary educational space, the integration of smart technologies has revolutionized pedagogical approaches, particularly in the realm of language education. Utilization of smart technologies in English language classrooms, elucidating the diverse array of tools, benefits, challenges, and best practices associated with their integration require in-depth exploration.

Smart technologies encompass a wide range of tools and platforms, including mobile applications, online platforms, adaptive learning systems, and augmented reality applications. Each of these technologies offers unique features and functionalities tailored to enhance language learning experiences. Mobile applications provide on-the-go access to language resources and interactive exercises, while online platforms facilitate collaborative learning and access to authentic materials. Adaptive learning systems personalize learning pathways based on individual learner needs, and augmented reality applications offer immersive language learning experiences.

The integration of smart technologies in English classes offers numerous benefits, including enhanced engagement, personalized learning experiences, access to authentic language materials, and improved feedback mechanisms. These technologies facilitate active participation and interaction among learners, fostering a communicative and immersive language learning environment. Additionally, smart technologies enable educators to tailor instruction to meet diverse learner needs and preferences, thereby enhancing overall learning outcomes [1, p. 76].

Despite the advantages, integrating smart technologies in English classes presents challenges such as access disparities, technological barriers, and concerns regarding privacy and data security. Access disparities may arise due to variations in technological infrastructure and socioeconomic factors, necessitating proactive measures to ensure equitable access to technology-enhanced learning resources. Moreover, teachers must address technological barriers and provide adequate support and training to both students and teachers to effectively navigate and utilize smart technologies in the classroom.

Effective integration of smart technologies in English classes requires careful planning and implementation. Teachers should align technology use with learning objectives, provide technical support and training for students and teachers, and promote collaborative and communicative learning activities. By incorporating formative assessment and feedback mechanisms, educators can monitor student progress and tailor instruction to address individual learning needs.

The role of educators in leveraging smart technologies to facilitate English language learning is pivotal. Teachers serve as facilitators and guides, creating dynamic and engaging learning environments that promote active participation and interaction. Additionally, teachers must cultivate digital literacy skills among students and promote critical thinking in technology use. Ongoing professional development and collaboration with technology experts are essential to ensure effective implementation of smart technologies in English classes.

Thus, the integration of smart technologies holds immense potential for enhancing English language learning experiences in classroom settings. By leveraging these technologies thoughtfully and strategically, teachers can create dynamic and interactive learning environments conducive to the development of language proficiency and communicative competence among learners. However, to realize the full benefits of smart technology integration, teachers must address challenges and adopt best practices to ensure equitable access and effective implementation.

References:

1. Volkova G. K. & Wieler G. O. (2021). Smart-technology in the asynchronic system of teaching English to smart medical students. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, № 79, Т. 1, 76-81. Вилучено з: <http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/19713/1/16.pdf>

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Агафонова Дар'я Вадимівна

здобувачка 4 курсу, рівень фахової передвищої освіти

Харківський педагогічний фаховий коледж

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради, Україна

Науковий керівник: Дубовська Ольга Леонідівна

ORCID ID: 0000-0002-1571-3527

викладач-методист кафедри вокально-хорової підготовки вчителя

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради, Україна

Анотація. В статті проаналізовано використання інноваційних технологій навчання дітей на уроках музичного мистецтва. У процесі музичних занять значно збагачується уявлення дітей про навколишній світ, розвивається сприйняття акустичної інформації: музики, мови, немовних звучань; динамічно розвивається процес залучення до духовної культури, соціальної адаптації.

Постановка проблеми. Сучасний етап модернізації системи освіти характеризується посиленням уваги до особистості, спрямуванням зусиль педагогів на розвиток творчого потенціалу учасників навчально-виховного процесу. Інноваційність є однією з домінуючих тенденцій розвитку людства. Сучасній школі сьогодні потрібний учитель, який міг би оновлювати, удосконалювати зміст своєї діяльності. Впоратися з цим завданням можна тільки за умови розумного поєднання традиційних та інноваційних форм і методів навчання.

Формування успішної нації передусім залежить від високих технологій підготовки вчителів різного педагогічного фаху. Сучасна підготовка майбутніх учителів спрямована на опанування інноваціями, що мають забезпечити їх мобільність, творчість, неординарність рішення педагогічних завдань. Використання вчителями інноваційних технологій дозволяє учням швидко опрацьовувати значну кількість навчальної інформації. Але при цьому в учнів відбувається розвиток навичок самостійного навчання.

Розвиток технологій навчання XX-XXI століття у світовому масштабі пройшов умовно кілька етапів: перший етап (1920-1960 рр. XX ст.) зумовлений підвищенням якості викладання, що на той час вважалося єдиним способом забезпечити ефективність навчання. Завдяки застосуванню засобів масової комунікації на цьому етапі зріс інформаційний рівень навчання; другий етап (1960-1970 рр.) пов'язаний з розвитком концепції програмованого навчання, яке вимагало чіткого врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів. Даний етап це становлення освітніх технологій, характеризується зосередженням уваги педагогів на самому процесі навчання. Результатом такого програмованого навчання в США стали індивідуалізація навчального процесу. Ще до 1960 року переважна більшість навчальних посібників були призначені для групового навчання учнів. Вже після 1960 року індивідуалізація навчання стала першочерговою у плануванні та виробництві засобів навчання; третій етап характеризує розширення сфери

педагогічної технології. На сучасному етапі педагогічна технологія є провідною у плануванні та організації процесу навчання, розробці методів і освітніх засобів. Тоді як раніше вона була лише прийомом забезпечення процесу навчання.

Отже, «інноваційні технології» в галузі освіти – це спроектована і впорядкована система педагогічних дій, яка має чітко визначений зміст, мету, методи і засоби, спрямовані на реалізацію цілей освітнього процесу. Суспільний запит на виховання творчої особистості, яка здатна самостійно мислити, генерувати ідеї, приймати неординарні рішення потребує суттєвих змін інноваційного спрямування. Вирішенням даного завдання є застосування різних видів сучасних освітніх інноваційних технологій. Водночас, необхідно визначити особливості інноваційного навчання встановити різницю із традиційним навчанням.

Стан дослідження. Запровадження інноваційного навчання потребує від вчителя широкого кола професійних компетенцій, що забезпечують готовність до використання інноваційного підходу у своїй професійній діяльності. Вчитель повинен бути обізнаним із основними сучасними інноваційними технологіями навчання, науковими здобутками авторів, які працюють у даному напрямку й володіти методиками щодо їх впровадження в освітній процес. Завдяки дослідженням вчених і практиків педагогічної галузі сучасна освіта збагатилась значною кількістю освітніх технологій. Як зазначає О. Пехота, «педагогічна інноваційна технологія - це вибір вчителем стратегії, пріоритетів, системи взаємодії, тактик навчання та стилю роботи учителя з учнем» [86, 217]. Нова філософія освіти потребує застосування різних видів інноваційних технологій. Важливого значення набуває застосування вчителями технології проблемного навчання, сутність якої полягає в тому, що пояснення предмету здійснюється у проблемній формі. Проблемне навчання зародилось в античні часи. Як освітня технологія її почали використовувати в 1980-і роки ХХ ст. Інноваційний характер технології проблемного навчання, створення умов, способи створення проблемних ситуацій розглянуто у працях І. Лернера, О. Матюшкіна, М. Скаткіна. Сутність технології полягає в тому, що вчитель повинен змодельовувати ситуацію, яка передбачає розв'язання проблемного завдання. Для сприйняття учнями проблемного викладу завдання, необхідно створити в класі таку проблемну ситуацію, яка б була близькою до реальних навчальних або життєвих ситуацій, посиленням на парадоксальні природні факти, явища, протиріччя. За посередництва вчителя учень віднаходить шляхи розв'язання конкретної проблеми.

Мета статті – розкрити важливість застосування інноваційних технологій для дітей у школах музичного мистецтва. Надати велику роль стосовно інноваційних підходів на музичних заняттях, які базуються на впровадженні сучасних досягнень техніки, технології та музично-педагогічної науки у педагогічну практику.

Виклад основного матеріалу. Сучасною інноваційною технологією прийнято вважати технологію розвивального навчання, сутність якої полягає в орієнтації на принципи отримання нових знань. Водночас даний вид навчання має тривалу історію становлення. За концепцією Л. Виготського, навчання може мати розвивальний характер за умови його правильної організації. Саме такий підхід став основою для розробки концепції розвивального навчання. При розвивальному навчанні метою освітнього процесу є створення умов для розвитку особистості, самореалізації кожної дитини, яка є суб'єктом навчальної діяльності. Вчитель виконує функцію координатора навчальної діяльності учнів у процесі колективного виконання поставлених задач. Процес навчання школярів набуває ознак ділової співпраці вчителя і учнів, що забезпечує евристична бесіда.

Однією із найдійовіших сучасних інноваційних технологій є технологія інтерактивного навчання. Останніми роками технологія інтерактивного навчання набуває все більше прихильності серед науковців і вчителів. Психолого-педагогічні аспекти ефективного використання інтерактивних технологій в освітньому процесі висвітлені в працях О. Глотова, М. Кларіна, О. Пометун, О. Пехоти, Г. П'ятакова, Н. Тализіної, Т. Яценко. Основою інтерактивного навчання є взаємодія та співпраця вчителя і учня, де учень стає активним суб'єктом навчання. Саме інтерактивна технологія змінює схему відносин учасників освітнього процесу, сприяє самореалізації учнів під час навчання.

Особливу увагу в даній технології відіграють форми комунікації при яких школярі як учасники освітнього процесу стають більш мобільними розкутими, активними. Характерною особливістю інтерактивних технологій навчання є реалізація відповідної системи методів та форм організації навчальної діяльності школярів (індивідуальної, групової, колективної). Інтерактивна технологія передбачає широкого впровадження діалогу.

Інформаційно-комунікативні технології (ІКТ) (від англ. information and communications technology) представляють собою інтеграцію інформації технологій з телекомунікацією, медіа-трансляцією, усіма видами аудіо-відео-обробки інформації, що дозволяють користувачам мати доступ, зберігати, створювати, змінювати і передавати інформацію. У цьому зв'язку новими формами організації та засобами передачі знань в навчальний процес є: комп'ютерне моделювання; мультимедійні та телекомунікаційні технології, інформаційне моделювання; вебінари; веб-конференції; комп'ютерне тестування; конкурси тощо. Характерними особливостями застосування інформаційно-комунікативних технологій у навчанні є: спрямування мультимедійних програм на самостійне активне сприйняття та засвоєння знань учнями, зручний темп роботи з мультимедійною програмою, її відповідність індивідуальним можливостям та інтересам особистості. Використання інноваційних інформаційно-комунікативних технологій в школі дають можливість вчителю активізувати самостійну роботу учнів. У порівнянні з іншими засобами мультимедійні технології сприяють самостійному активному сприйманню та засвоєнню знань учнями.

Мистецька інноваційна діяльність є відбитком не лише особливостей оновлення традиційної системи освіти шляхом раціоналізації, впровадження новаторського досвіду (модернізації), а й презентує індивідуальний творчий стиль роботи вчителя музичного мистецтва.

Важливою умовою цього процесу є оптимальне поєднання впливу зовнішніх факторів і системи внутрішніх особистісних перетворень, що дозволяє студенту стати суб'єктом саморозвитку, досягати певного рівня особистісної та фахової спрямованості з моменту усвідомлення своїх здібностей та можливостей у мистецькій діяльності.

Завдяки використанню інформаційних технологій під час вивчення музичної грамоти створюється можливість диференціювати рівень складності навчального матеріалу. Такий підхід до навчання дозволяє мотивувати учнів. У процесі вокально-хорового та інструментального музикування вчитель музичного мистецтва може застосовувати комп'ютерні засоби навчання у якості допомоги кожній дитині (налаштування під інструмент, відеозапис співу і нотного тексту, аудіо-запис вокальної партії, відео-запис гри (аплікатури) на дитячому інструменті.

Дієвою сучасною технологією викладання музичного мистецтва у школі виступає інтерактивна технологія. Метою застосування інтерактивних технологій в

загальній музичній освіті є набуття учнями інтеркультурної компетентності – здатності до спілкування, партнерської творчої діяльності, оволодіння комплексними вміннями.

У сучасній музикознавчій літературі виокремлюють інтерактивні вміння, розподіляючи їх на основні групи: вміння слухати партнерів, проявляти доброзичливість, толерантність; вміння аргументувати свої думки, керувати власними емоціями; вміння вести дискусію, бути ініціатором спілкування; вміння співпрацювати в колективі, в парі, в малих групах.

У музичному навчанні інтерактивні педагогічні технології активізують процес спілкування. Дана технологія спрямована на розвиток умінь спостерігати й аналізувати зміст музичних творів. Вчитель музичного мистецтва при організації інтерактивного спілкування повинен враховувати інтереси учнів, формувати в них компоненти візуальної компетентності. Від звичайної традиційної технології інтерактивну технологію відрізняє відсутність додаткової інформації про художні засоби, авторів творів, час їх написання. Так, без жодної інформації, учні повинні навчитися самостійно осмислювати зміст музичного твору.

Найбільш ефективними в процесі музичного навчання учнів залишаються ігрові художньо-педагогічні технології. За переконаннями науковців, ігри виробляють в учнів «рефлекс свободи», оскільки під час гри рішення приймаються самостійно, шляхом інтуїтивного пізнання. На уроках імітаційно-ігрового типу школярі навчаються через контакти, співпрацю, взаємодію. У такий спосіб в них формується відчуття співучасті та співпереживання.

Важливим фактором естетичного розвитку дитини стає художньо-ігрове моделювання інтегрованих уроків музичного мистецтва. На них можуть використовуватись різні ігрові форми навчання: хореографічні (пластичне інтонування, хореографічні фантазії, ігри-хороводи); театралізовані (інсценізації, драматизації, пантоміма). Такі види діяльності значно активізують учнів, сприяють їх психологічному розкріпаченню, виявленню творчих здібностей і розкриттю творчого потенціалу.

Професія вчителя музичного мистецтва вимагає постійної уваги до сучасних тенденцій культурного буття, освітніх технологій, умінь відповідного сприйняття запитів суспільства і адекватної видозміни навчальної діяльності учнів у сучасній школі. Особливої значимості на етапі інформатизації сучасного суспільства набуває володіння вчителем музичного мистецтва новими знаннями, вміннями, навичками і формами мислення. Він повинен бути готовим як до сприйняття нових тенденцій культурного і освітнього розвитку, так і до оновлення змісту, форм, методів навчання школярів.

Методичні засади інноваційних процесів у загальній музичній освіті гуртуються на впровадженні сучасних досягнень техніки, технологій і музично-педагогічної науки у педагогічну практику. Стрижнем інноваційної діяльності вчителя є його здатність до педагогічної творчості, яка виступає суб'єктивним важелем під час пошуку, розробки, впровадження і поширення нових ідей та надбань. Творчий вчитель завжди матиме можливості й необмежені ресурси для інноваційної діяльності. Саме на практиці роботи з учнями він може експериментувати.

Сьогодні урок залишається основною формою організації навчання в школі. В умовах нової парадигми дана форма зазнає суттєвої трансформації. Цей процес не оминає уроків мистецького спрямування, де міняється їх форма і функції.

Методичні засади використання інноваційних технологій на уроках музичного мистецтва складають мистецько-культурологічні основи інтеграції мистецької

освіти, які формуються на синтезі мистецтв - поєднанні різних їх видів і форм. До першої форми належать просторові мистецтва (архітектура, скульптура, декоративне мистецтво, живопис, дизайн). Друга форма поєднує часові і просторові мистецтва: хореографія (музика, танець, пантоміма) і театр (література, музика, образотворче мистецтво). Мистецько-культурною основою художньо-педагогічної інтеграції виступає цілісність різних форм взаємозв'язків, комплексної та синкретичної взаємодії.

Психолого-педагогічним підґрунтям інтеграції у викладанні музичного мистецтва виступає синестезія (від грецьк. *Synaesthesia* «одночасне відчуття»), яка виникає на основі взаємодії словесного, музично-інтонаційного, візуально-образного, пластичного та інших аспектів мислення.

Синестезія, як особлива форма сприйняття, при якій у свідомості дитини навколишній світ сприймається одночасно зором і слухом, вербально, образно і невербально, емоційно та раціонально, а зазначені елементи переплітаються, нашаровуються, інтегруються, створюючи єдиний образ.

Висновки. Отже, інноваційність має стати провідною характеристикою професійної діяльності вчителя музичного мистецтва. Проаналізувавши значний науково-методичний доробок з проблеми впровадження інноваційних технологій навчання в освітній процес сучасної школи, можемо зазначити, що інноваційна діяльність не здійснюється хаотично, спонтанно, ситуативно. Вона є результатом системних науково-педагогічних пошуків, аналізу, узагальнення, педагогічного досвіду; концептуальним принципом впровадження інноваційних технологій на уроках музичного мистецтва є принцип педагогічного реалізму. Можемо зробити висновок, лише за умови поєднання в педагогічній діяльності новаторства і традицій можливе удосконалення методичного інструментарію, розвитку музичної педагогіки й мистецької освіти.

Список використаних джерел:

1. Приходько В.М. Впровадження новітніх технологій у вищій школі Постметодика. 2002. № 2/3. С. 115–118.
2. Теряєва Л.А. Мультимедійні технології – засіб ефективності сучасного уроку мистецтва, стаття. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. №2. С. 141-144.
3. Омел'янченко Н. М. Сучасні технології організації музичних занять у закладах дошкільної освіти. Кваліфікаційна робота. Херсонський держ університет. Херсон, 2022 р.
4. Мкртічян О.А. Інноваційні технології музично-естетичного розвитку дитини, методична розробка, ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, Харків, 2021. 20 с.

ВІД ІНКЛЮЗІЇ В ОСВІТІ ДО ІНКЛЮЗИВНОГО СУСПІЛЬСТВА

Стефанів Валентина Вікторівна

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету історії, педагогіки та психології
*Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка, Україна*

Науковий керівник: Логвиненко Тетяна Олександрівна

ORCID ID: 0000-0003-4416-216X

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри
соціальної педагогіки та корекційної освіти
*Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка, Україна*

Нові підходи до сучасного суспільного розвитку, в яких робиться наголос на забезпеченні рівноправності всіх людей, суттєво впливають і на особливості змін в національній системі освіти. В останні роки значні зусилля спрямовуються на запровадження та розвиток інклюзивної форми навчання, якою забезпечуються рівні права на якісну освіту всіх дітей і молоді, шляхом задоволення і врахування їхніх освітніх потреб. Одночасно сучасні науковці (А. Колупаєва, С. Миронова, Л. Платаш, Л. Потапюк, О. Таранченко та ін.) зазначають, що «...інклюзивна освіта є засобом досягнення соціальної інклюзії, оскільки її основна ідея полягає в діях у напрямі від інтегрування в освітній заклад – до інтегрування в суспільство») [Колупаєва, с.7]. В дослідженнях наголошується, що «...концептуальною основою інклюзії є врахування розмаїття усієї учнівської спільноти та визначення і задоволення особливих потреб не тільки тих учнів, які мають особливості психофізичного розвитку, а й більш широкого спектру відмінностей, зумовлених мовними, культурними, релігійними та іншими чинниками, а також рівнем навчальних здібностей та інтересів усіх дітей» тощо. Обґрунтовується, що інклюзія це одночасно і політика, і процес , який надає змогу всім дітям брати участь у різноманітних видах діяльності, соціальних програмах. Принциповою особливістю такого процесу є те, що має змінюватись і пристосовуватись не дитина до суспільства, а навпаки – суспільство має враховувати і пристосовуватись до індивідуальних потреб людей [1, с. 8–9]. Таким чином констатується, що політика інклюзивної освіти узгоджується з визнаною соціальною моделлю інвалідності, яка передбачає, що дитина з особливостями психофізичного розвитку потребує такого ж ставлення до себе, як і будь-яка інша дитина з іншими відмінностями (стать, зріст, релігія, раса тощо) [1, с.11].

Безперечно, що для кожної людини, яка має певні обмеження пов'язані, наприклад, з тимчасовим особливим станом, проблемами зі здоров'ям або є мало мобільними та потребують додаткової підтримки, особливо важливими є визнання прав на повагу до її гідності, на вільний розвиток особистості та рівність перед законом. Ці права закріплені в Конституції України, а відтак актуальним сучасним завданням постає створення умов, які б максимально сприяли реалізації людям з інвалідністю їхніх прав нарівні з іншими громадянами країни.

В сучасному житті важливо подолати соціальну ізоляцію людей з інвалідністю, забезпечити реалізацію їхнього права на охорону здоров'я, якісну освіту,

індивідуальну мобільність, працевлаштування, а також сприяти доступу до соціальних послуг, участі у різних сферах життєдіяльності суспільства (громадській, політичній тощо) і т. ін. Нажаль особи з інвалідністю дуже часто опиняються в ізоляції від суспільних процесів, однак найбільше вони страждають від упередженого ставлення до них з боку інших осіб.

Позитивним і надзвичайно важливим напрямом у здійсненні соціальної інклюзії є успішна реалізація завдань із запровадження інклюзивного підходу в освіті, який може забезпечити не тільки можливості для реалізації рівних прав на освіту всіх громадян, але й сприятиме формуванню у громадян толерантного ставлення до людей з інвалідністю. Починати таку роботу потрібно, на нашу думку, ще з дитячого садочка і школи, адже саме період раннього дитинства є найбільш сприятливим для розвитку емоційного світу дитини, виховання гуманного ставлення до іншого, толерантності, сприйняття особи з усіма її відмінностями й особливостями без приниження та недоброзичливості.

Схвальним явищем в останні роки стало запровадження в системі освіти України інклюзивної форми навчання. Такий підхід є цінним не тільки для дітей, які мають особливі освітні потреби, а й для нормотипових учнів, які, за умов навчання в умовах інклюзії, мають можливість формувати у себе почуття уваги і поваги стосовно дітей з особливими освітніми потребами.

Однак, як свідчить практика, ще трапляються і такі прикрі випадки, коли запровадження інклюзивної форми навчання не знаходить розуміння й підтримки не тільки у фахівців галузі освіти, а й батьків та окремих представників громади. Також інколи мають місце прояви негативного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами в учнівському середовищі. Це свідчить про необхідність посилення соціально-педагогічної роботи з формування в суспільстві толерантності до осіб з інвалідністю, проведення роз'яснювальної роботи щодо рівних прав і обов'язків усіх громадян, а також потребу у пошуку інноваційних форм виховання співпереживання, співучасті, уваги і поваги у спільному навчанні здорових учнів і тих, що мають особливі освітні потреби.

Список використаних джерел:

1. Колупаєва А. А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник / А. А. Колупаєва, О.М. Таранченко. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
2. Потапук Лілія. Соціальна інклюзія в сучасних освітніх закладах. *Витоки педагогічної майстерності*. 2021. Випуск 27. С. 205–209.
3. Соціальна та освітня інклюзія: історія, сучасність, перспективи розвитку: колективна монографія у 2 частинах. Частина 1. Інституційні та особистісні аспекти впровадження в Україні./ за ред. С. П. Миронової, Л. Б. Платаш. Чернівці: «Технодрук», 2021. 352 с.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ ТА ЇХ РОЛЬ У ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Йорж Ю.В.

викладач соціально-гуманітарних дисциплін

Криворізький фаховий коледж торгівлі та готельно-ресторанного бізнесу, Україна

Фахова передвища освіта покликана виховувати людину як цілісну особистість – духовну, вільну і професійно направлену. Щоб формувати у свідомості студентів цілісну картину об'єктивного світу, використання міждисциплінарних зв'язків є необхідною умовою викладацької роботи.

Використання міждисциплінарних зв'язків – одне з найбільш складних методичних завдань викладача, бо вимагає знань змісту програм і підручників з інших дисциплін. Реалізація міждисциплінарних зв'язків передбачає тісну співпрацю викладачів спеціальних дисциплін.

Серед основних соціально-економічних орієнтирів освіти, є створення належних умов для забезпечення країни якісним трудовим потенціалом шляхом професійної самореалізації особистості, задоволення її потреб у професійних освітніх послугах, надання якісної підготовки з урахування вимог ринку праці, забезпечення трудоресурсної безпеки країни.

Покращення якості підготовки фахових молодших бакалаврів потребує вдосконалення освітнього процесу. Одним із дійових засобів в плані навчання молоді професіям, підготовки її до життя є міждисциплінарні зв'язки як обов'язковий елемент освітнього процесу.

Міждисциплінарні зв'язки спрямовані на виконання таких функцій:

- Методологічної полягає в тому, що тільки на їх основі можливе формування у студентів практичної цілісності дисциплін.
- Освітньої полягає в тому, що за їх допомогою викладач формує такі якості знань, як системність, гнучкість.
- Розвивальної функція визначає їхню роль у розвитку системи та творчого мислення.
- Виховної функція виражена в сприянні всіх напрямків виховання (професійного, патріотичного, економічного).
- Конструктивної полягає в тому, що за їх допомогою викладач вдосконалює зміст навчального матеріалу, планує різні форми і методи навчання.

Міждисциплінарні зв'язки при навчанні є конкретним виразом інтеграційних процесів, що відбуваються сьогодні в науці і в житті суспільства. Ці зв'язки відіграють важливу роль у підвищенні практичної та науково-теоретичної підготовки студентів, суттєвою особливістю якої є оволодіння студентами узагальненим характером пізнавальної діяльності.

В процесі навчання студенти оволодівають значною кількістю навчальних дисциплін, що формують різні знання та вміння, і повинні сприйматися як єдиний взаємопов'язаний процес. Але не всі студенти можуть встановити чіткі взаємозв'язки з різних дисциплін. Тому для формування системного засвоєння знань, умінь і навичок у майбутнього фахівця доцільною є впровадження міждисциплінарних зв'язків.

Осмислення цих зв'язків дозволяє забезпечити міцність знань, умінь і навичок, зосереджує їх увагу на головному, виявляє і усуває прогалини в знаннях, систематизує і узагальнює знання, уміння і навички.

В процесі впровадження міждисциплінарних зв'язків у студентів активізується увага, розвивається логічне мислення, розширяється загальний кругозір, росте зацікавленість та інтерес до дисциплін, що вивчаються в закладі освіти. Також міждисциплінарні зв'язки сприяють реалізації таких функцій навчання як: освітня, розвиваюча та виховна. Ці функції навчання здійснюються у тісному взаємозв'язку та взаємно доповнюють один одного. Взаємозв'язок та єдність функцій навчання є результат цілеспрямованого освітнього процесу.

В процесі навчання студенти оволодівають значною кількістю навчальних дисциплін, що формують різні знання та вміння, і повинні сприйматися як єдиний взаємопов'язаний процес. Але не всі студенти можуть встановити чіткі взаємозв'язки з різних предметів.

Тому для формування системного засвоєння знань, умінь і навичок у майбутнього фахівця доцільною є впровадження міждисциплінарних зв'язків. Осмислення цих зв'язків дозволяє забезпечити міцність знань, умінь і навичок, зосереджує їх увагу на головному, виявляє і усуває прогалини в знаннях, систематизує і узагальнює знання, уміння і навички.

Необхідність міждисциплінарних зв'язків обґрунтовується дидактичними принципами навчання. Згідно принципу міцності засвоєння знань можна стверджувати, що формування вмінь і навичок у студентів буде краще відбуватися при добре діючих міждисциплінарних зв'язках.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. Освіта - XXI століття // Рідна школа. -2004. - № 2.-с.3-5.
2. Берман В. В. Загальні принципи міждисциплінарних зв'язків і дидактичні умови їх реалізації в школі і вузі./Збірник наукових праць. - Серія: Педагогічні науки. - Херсон 2002. Вип. 27. - с. 10 -13.
3. Музальов О. Засоби ,методи , форми використання міждисциплінарних зв'язків у навчальному процесі./Сучасне українське виховання. - Львів: «Основа» 1997. - с.151-158.
4. Стешенко В.В. Етапи розвитку проблеми міждисциплінарних зв'язків. - Збірник наукових праць: Актуальні проблеми інженерної підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах інжен.-пед. профілю. - Харків: УІПА 2001. - С.125- 127.

МОДЕЛЬ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ І ПРОБЛЕМИ ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Доренко А.А.

викладач соціально-гуманітарних дисциплін

Криворізький фаховий коледж торгівлі та готельно-ресторанного бізнесу, Україна

У період ринкової трансформації економіки перед закладами освіти постало завдання «перезавантаження» співпраці задля підготовки кадрів для підприємств ринкової економіки на якісно новій основі. Висока життєздатність ідеології дуальної освіти пояснюється тим, що вона відповідає інтересам всіх учасників цього процесу: держави, закладів освіти, підприємств чи організацій та здобувачів освіти. Дуальна форма навчання – практико-орієнтоване навчання, побудоване на підґрунті соціального партнерства, спрямоване на формування нової моделі професійної підготовки фахівців із обов'язковими періодами виробничого навчання й виробничої практики, що проваджується на базі підприємств, установ, організацій, та передбачає зміцнення зв'язків навчання з виробництвом, визначення провідної ролі та підвищення відповідальності роботодавців за якість підготовки кадрів [1].

Мета впровадження елементів дуальної форми навчання – подолання диспропорції між пропозицією щодо надання освітніх послуг навчальними закладами та запитами роботодавців щодо структури освітнього процесу, змісту і обсягу навчальних планів і програм, якості підготовки кадрів, надання можливості мобільно реагувати на зміни виробничих технологій та модернізувати зміст освіти, враховувати вимоги конкретних підприємств, установ, організацій – замовників кадрів при організації освітнього процесу.

26 січня 2018 року на Розширеному засіданні Колегії Міністерства освіти і науки України була прийнята «Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні», у якій передбачається встановлення рівноправного партнерства закладів вищої, фахової передвищої, професійно-технічної (професійної) освіти, роботодавців та здобувачів освіти з метою набуття останніми досвіду практичного застосування компетентностей та їх адаптація в умовах реальної професійної діяльності [2].

Серед проблемних аспектів впровадження елементів дуальної освіти в Україні можна зазначити наступне. Формування відповідної нормативно-законодавчої бази. Створення та наповнення ін формаційного середовища для обслуговування дуальних програм, яке включатиме: облік кандидатів на дуальну програму; облік поточних та потенційних роботодавців та їх якісних показників; облік працевлаштування студентів та пов'язаних з цим даних; облік виникаючих проблем зі студентами, їх роботодавцями та їх вирішення; аналітичні дані про студентів, роботодавців та заклади освіти; облік даних про результати проходження виробничих періодів учасниками програми; генерація звітів на рівні закладів освіти, регіональному та національному рівні; інформаційний доступ до адміністративних та методичних матеріалів для студентів, роботодавців, адміністрації дуальних програм та викладачів; облік даних для бюджетування, планування, прогнозування та фіксації фінансових результатів програм тощо [1].

Виходячи з вищенаведеного, можна констатувати, що впровадження елементів дуальної освіти у програми підготовки фахівців дозволить з одного боку підвищити конкурентоздатність закладів вищої освіти, з іншого – забезпечити ринок праці

більш кваліфікованими фахівцями, які не потребують виробничої адаптації. При цьому реальний позитивний ефект від впровадження принципів дуальної освіти може бути лише за умови системної взаємодії закладів освіти, студентства та суб'єктів ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Пометун, О., Пирожено, Л. (укл.) (2002). *Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід роботи*. Київ: А.П.Н.
2. Панина, Т., Вавилова, Л. (2008) *Современные способы активизации обучения*. Москва: Издательский центр «Академия».

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВПРАВ ІЗ РЕДАГУВАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСОБУ ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНИХ АСПЕКТІВ МІЖМОВНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ

Лебедева Тамара Григорівна

учитель української мови та літератури
директор

ліцей № 2 смт Муровані Курилівці Вінницької обл., Україна

Освітній процес, його особливості та проблеми, як і нинішня мовна ситуація в Україні взагалі, безумовно, є безпосереднім наслідком колоніального минулого та тривалого періоду бездержавності. До дискусії про те, як саме ті чи ті чинники певних історичних періодів відбиваються на сучасному стані, залучені науковці різних галузей – історики, соціологи, мовознавці тощо. Зокрема в останні роки з'явилася низка соціолінгвістичних досліджень, зосереджених на питаннях мовної освіти в українській школі. Серед названих дослідниками проблем чи не основною є сприйняття української мови меншовартісною чи другосортною та відповідне розмивання мовної норми, що призводить до появи суржику та ін.

При цьому не можемо не погодитися з думкою відомого українського мовознавця О.Ткаченка, який підкреслював особливу історичну роль учителів і священиків як провідників національної ідеї. Так, описуючи процеси становлення української мови, вчений визначає формування національної свідомості як головну місію тих, хто був провідниками навіть не освіти, а загальніше – просвіти. В епоху масової культури до тих, хто поширює знання за допомогою слова, додалися письменники та представники ЗМІ, проте й у сучасній Україні головними посередниками між науковцями та спільнотою лишаються вчителі. Працівники освітньої сфери – популяризатори знань, які поширюють їх у доступній формі шляхом безпосереднього спілкування [6].

Про те, що вчителі досі лишаються провідниками нації, свідчить і неочікувано низький (менше 10 %) відсоток учителів-колаборантів на окупованих територіях, хоча окупанти переслідували насамперед учителів [4].

Та навіть і на територіях, які не зазнали основного удару агресора, саме педагоги-словесники в найскладніших умовах роблять велику справу навчання, підтримки, та формування національного світогляду нових поколінь українців.

З огляду на вищевказане ще актуальнішою стає необхідність подолання в освітньому процесі тоталітарних тенденцій, а саме монологічності, перенасиченості термінами та спотворення мови внаслідок політики русифікації.

Узагальнюючи поступ у справі створення національних підручників у незалежній Україні, варто заважати на незаперечні позитивні здобутки, такі як власне створення національних підручників, орієнтація передусім на українські джерела, вироблення та використання української терміносистеми тощо [1].

Тому вважаємо, що сучасний освітній процес практично позбувся більшості з перелічених недоліків, успадкованих від радянської освіти. Отже, саме зараз особливої гостроти набула саме проблема мовної адаптації та належної якості навчального матеріалу. Викликана штучною русифікацією «корозія» мови протягом тривалого часу була означена як норма у словниках і довідкових матеріалах,

наповнених неприродними, скалькованими з російської мови лексемами та зворотами. Тому подолати негативні явища надзвичайно важко, адже самі вчителі, які навчалися за цими штучними правилами досі ними користуються під час роботи. Щодо ж причин і наслідків цих явищ неможемо не погодитися із коментарем, який свого часу дав іще В. Стус, який наголосив, що мовлення «...виробляється практиками, а не теоретиками. А такої практики нема в період «зближення мов». То чого дивуватися? Всі про себе знають, що читач радше братиме російський текст, аніж український. <...> Хай знають, що по-їхньому то «не звучить»!.. » [5, с. 390-391]. Таким чином, штучне унормування російських калёк і зараз є причиною поширення негативних мовних явищ.

Моделльні програми з української мови для учнів закладів загальної середньої освіти першою з ключових компетентностей, яких мають набути школярі в результаті навчання, називають мовну. Проте серед переліку вимог, відповідність яким має бути висвітленою в експертного висновку щодо підручника чи посібника, відповідність нормам української літературної мови зазначено в п. 15. Бачимо, що така позиція, крім символічності (адже її подано перед блоком вимог до художнього оформлення) відображає також невідповідність декларованих у документах норм і їх практичного втілення [2].

Виправляти системні недоліки і досі нерозв'язані проблеми допомагають зокрема вправи з редагування. Розглянемо пропоновані в методичних розробках вправи детальніше як ті, що вважаємо особливо перспективними в цьому плані.

Саме у використанні вправ із редагування, орієнтованих на дискусію й опору на особистий досвід учня, вбачаємо тяжіння до інтерактиву та практики.

Головні аспекти, на які має звертати увагу педагог, обираючи завдання:

- діалогічна структура (у таких вправах учень виступає як співрозмовник);
- сприяння самостійному мисленню та відповідне формулювання завдань;
- чіткий таймінг – адже опрацювання тексту потребує визначеного часу;
- орієнтованість на закріплення матеріалу (за даними дослідників, щоб запам'ятати незнайоме слово, його треба вжити 6 разів) [1, 2, 7].

Використання вправ із редагування на уроках української мови вважаємо доцільним, оскільки їх застосування накреслює наступні перспективи:

- тексти завдання пропонується аналізувати, що показує учням усе коло проблем, пов'язаних із функціонуванням мови в суспільстві;
- лінгвістичний інструментарій завдання збагачує відповідний запас учнів;
- мовна практика під час виконання сприяє засвоєнню мовних засобів;
- аналіз відхилень від мовного стандарту сприяє його закріпленню;
- відбувається адаптація учня до лексичного розмаїття української мови;
- а також актуалізація віднайдених у текстах питомих українських слів.

Для формування завдань доцільно використовувати приклади небажаних форм і пропозиції нормативних відповідників від провідних мовознавців [3].

З метою формування мовної компетентності слід обирати такі завдання, де яскраво виражена національна текстова природа. Такі вправи ще й допомагають орієнтуватися в глобальному інформаційному полі, тобто не тільки грамотно створювати повідомлення самим, а й правильно сприймати інформацію загалом.

Наведемо приклади **вправ із редагування** доречних із метою узагальнення.

Завдання 1: прочитайте текст, поясніть суть допущених помилок.

Відредагований текст запишіть. Підкресліть граматичні основи.

Школа змінилася до невпізнання. Ми разом по-доброму плакали та переживали, коли чули зворушливі історії із життя школи.

Ми пишалися нашими неймовірними спільними досягненнями та раділи, **коли чули заповітні мрії**, які вдалося втілити. Нам є чим **хизуватися!**

Рефлексія. Як ви зможете застосовувати отримані знання у спілкуванні?

Відповідь: Школа змінилася **так, що й не впізнати**. Ми разом **плакали від радості** та переживали, **коли згадували** зворушливі історії з життя школи.

Ми пишалися нашими неймовірними спільними досягненнями та раділи, **коли слухали, як вдалося втілити** заповітні мрії. Нам є чим **похвалитися!**

Методична роль цієї вправи полягає у поглибленні в учнів знань про правильне вживання дієслів, зокрема усунення кальки з рос. *изменилась до неузнаваемости*, розрізнення стилістичних нюансів перекладу *хвастаться* та ін.

Завдання 2: виправити лексичні помилки в реченні або словосполученні.

- Я *лишаю* вас слова.
- *Приймати* участь у міроприємствах.
- Ми *прийняли* всі міри.
- *Лід тронувся*.
- Я *рахую*, що ви гарно виглядаєте.

Рефлексія. Чи легко Вам було виконувати цю вправу? Як часто ви зверталися до словника? Чи часто ви чуєте такі вислови у засобах інформації?

Відповідь:

- Я *позбавляю* вас слова.
- *Брати* участь у заходах.
- Ми *вжили* всіх заходів.
- *Крига скресла*.
- Я *вважаю*, що ви маєте гарний вигляд.

Під час виконання цієї вправи вчитель знайомить учнів з поняттям **мовної кальки**; вправа розвиває вміння не використовувати кальки з російської мови, а натомість послуговуватися українськими формами ділового спілкування.

Завдання 3. Виправте лексичні помилки, відредагувавши словосполучення *не везе з зарплатою через халатне відношення до роботи*.

Рефлексія. Тут характерне для російської мови значення аж чотирьох лексем в українській мові має іншу стилістичну наповненість, отже і зміст.

Інколи для адекватної відповідності сенсу потрібно вилучити скалькований мовний елемент, як-от рос. *дело, которое приносит пользу*, в перекладі правильно не *справа, яка приносить користь*, а *корисна справа*.

Відповідь: не щастить із зарплатнею через недбале ставлення до роботи.

У процесі виконання цієї вправи вчитель знайомить учнів із поняттям **мовна калька** на прикладі зразу кількох дослівно скалькованих російських конструкцій: *не везет с зарплатой из-за халатного отношения к работе*.

Природно сенс висловлювання засобами української мови передає зокрема перестановка запозиченої (проте ще наявної в деяких словниках) лексеми *халатність*, із переносним значенням іншою лексемою зі значенням буквальним, яка краще передає наголошену позицію означення причини.

Вилученням скалькованих конструкцій тут досягнемо адекватності сприйняття сенсу висловлювання. Додатковим завданням можна запропонувати назвати якомога більше синонімів, напр., *абиякливість* – екзотичний, але можливий відповідник. Так вправа розвиває вміння не використовувати кальки з російської мови, послуговуючись питомими українськими формами лексем.

Показниками ефективності використання вправ із редагування є уміння спостерігати, аналізувати, використовувати отриману інформацію в комунікативних ситуаціях: створення зв'язних текстів, діалогів [4].

Велику роль має використання в таких вправах елементарних прийомів запам'ятовування, уяви і асоціативного мислення.

Практичне усне виконання вправ допомагає розрізняти, розуміти та відтворювати звуки, сприяє чіткій вимові, правильному наголошуванню та розумінню сенсу мовлення, що звучить інакше – отже, іншої мови теж.

Правильна артикуляція та наголоси допомагають уникнути непорозуміння у мовленні, що може бути надто важливо при вивченні мови іншої країни, де навіть невеликі відхилення вимови можуть вплинути на сприйняття змісту [1, 2, 4].

Завдання ж і вправи, спрямовані на поліпшення засвоєння граматики, лексики та синтаксису, розвивають навички мовлення українською взагалі.

Отже, використання вправ і завдань із редагування забезпечує активну пізнавальну діяльність школярів, що у свою чергу позитивно впливає на якість засвоєння навчального матеріалу і розвиток творчих здібностей особистості.

Список використаних джерел:

1. Данилевська О. М. Мовна ситуація в українській шкільній освіті на початку XXI століття: дис... докт. філол. наук: 10.02.01 / Інститут української мови НАН України. Київ, 2020: 525 с.
2. Данилевська О. М. Українська мова в українській школі на початку XXI століття: соціолінгвістичні нариси. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 2019. 346 с.
3. Караванський С. Й. До зір крізь терня, або хочу бути редактором. Львів: БаК. 2008. 120 с.
4. Каракозова І. Р. Білінгвізм як соціолінгвістична й освітня проблема. *Матеріали III Міжнародної славистичної конференції, присвяченої пам'яті святих Кирила і Мефодія: «Національні наукові традиції в слов'янському світі»* / ред. О. О. Маленко. Харків: Шумен: ХНПУ; ХІФТ, 2023. С. 418–421.
5. Лук'яненко Л. Г. Листи політв'язнів / упор. І. В. Яковлева. Київ: Альфа Реклама. 2017. 584 с.
6. Ткаченко О. Б. Українська мова: сьогодення й історична перспектива. Київ: Наукова думка. 2014. 514 с.
7. *Українська мова* / гол. ред. К. Г. Городенська. 2023. № 4 (88). 142 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Василиненко Н.Б.

викладач соціально-гуманітарних дисциплін

Криворізький фаховий коледж торгівлі та готельно-ресторанного бізнесу, Україна

Систематичне і повсюдне використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі зумовлює зміну його організації і проведення. Усе більше закладів впроваджують практику використання у власній діяльності електронних освітніх ресурсів, сторонніх дистанційних курсів та технічних засобів навчання, включаючи ПК, смартфони, планшети і т. ін. Такий стан речей і зумовив виникнення терміну «змішане навчання», яке в узагальненому вигляді визначається як поєднання онлайн і оффлайн навчання в рамках вивчення відповідної навчальної дисципліни [1].

На сьогодні серед дослідників немає остаточного розуміння змішаного навчання. Ми вважаємо, що це поняття можна розглядати у двох сенсах – вузькому і широкому. У вузькому сенсі пропонуємо під змішаним навчанням слід розуміти цілеспрямований процес здобування знань, умінь та навичок, що здійснюється освітніми установами різного типу в рамках формальної освіти, частина якого реалізується у віддаленому режимі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій і технічних засобів навчання, які використовуються для зберігання і доставки навчального матеріалу, реалізації контрольних заходів, організації навчальної взаємодії між суб'єктами освітнього процесу (консультації, обговорення) та під час якого має місце самоконтроль студента за часом, місцем, маршрутами та темпом навчання [2].

У широкому сенсі – це різні варіанти поєднання форм і методів організації формального, неформального, інформального навчання, а також самонавчання, що здійснюються для досягнення особою заздалегідь визначених навчальних цілей зі збереженням механізму контролю за часом, місцем, маршрутами та темпом навчання. Широкий сенс змішаного навчання ми пов'язуємо з персоналізацією освітнього процесу і такою концепцією як «Life Long Learning» – навчання протягом усього життя. Тобто сучасний фахівець має постійно вчитися, поєднуючи у цьому процесі різні підходи й методи: формальне й інформальне навчання, навчання у колег, самонавчання тощо.

Відмінність змішаного навчання від аудиторного навчання з підтримкою веб-технологій складається в тім, що технології веб 2.0 або інші технічні засоби навчання та спеціалізоване програмне забезпечення використовуються не тільки для збереження і передавання навчального контенту, але й для навчальної взаємодії між студентами і викладачам, а також аудиторії між собою. Попри це, у викладача з'являються додаткові обов'язки. Якщо у звичайному навчанні або навчанні з підтримкою веб-технологій, він, зазвичай, не брав участь в онлайн роботі студента, то в рамках змішаного навчання він має виступити розробником педагогічного сценарію проведення онлайн заходів, проводити віддалені консультації та надавати допомогу аудиторії [2].

Отже, викладач повинен здійснювати таку ж активність як і в звичайній аудиторії. Стратегія впровадження змішаного навчання в діяльність будь-якої

освітньої установи повинна складатися з таких блоків (елементів, етапів): визначення цілей, обрання певної моделі, здійснення технічного, кадрового, методичного та нормативного забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Рашевська, Н.В. (2010) Змішане навчання як психолого-педагогічна проблема. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. (191), 89-96.
2. Бугайчук К. Л. (2016) Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. (Т. 54), 1-18.

ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Шостак Ольга Олександрівна

канд. філол. наук, старший викладач кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Семенюк Іванна Юріївна

здобувач вищої освіти педагогічного факультету
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Мовленнєвий розвиток відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні особистості дитини протягом дошкільного дитинства. Мовлення – це засіб вираження думок, почуттів і потреб, а також засіб спілкування та розуміння оточуючого світу. Належним чином сформоване мовлення в дошкільному віці має велике значення для подальшого успіху дитини в навчанні та соціальній взаємодії.

У системі розвитку мовлення дітей дошкільного віку помітне місце відведено художньо-мовленнєвій діяльності. Дошкільники ще не володіють навичками самостійного читання, тому вони передусім слухачі та спостерігачі. З цієї причини включення слухового і зорового сприйняття необхідне для стимулювання їх аналізаторів. Під час процесу слухання в дитини формуються уявлення – конкретні образи героїв, предметів і природних явищ. Дитина усвідомлює ці уявлення, встановлює зв'язки між ними, що дозволяє їй зрозуміти зміст прочитаного матеріалу. Розуміння та усвідомлення художнього твору викликають у дошкільників різні почуття, емоції та формують естетичний настрій. Діти активно сприймають зміст художніх творів: вони часто переривають хід розповіді, втручаються в події, ставлять запитання, намагаються допомогти улюбленим героям. Це активне ставлення іноді може призвести до неочікуваних дій з боку дитини, тому дорослих це може здивувати [2].

Мовлення виступає основою для різноманітних мистецьких діяльностей, що виникають під впливом слова. Проблему художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку досліджували багато вчених, а саме: А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик та ін.

Сутність художньо-мовленнєвої діяльності була розкрита видатним українським науковцем А. Богуш. За її твердженням, художньо-мовленнєва діяльність дітей є складником як художньої, так і мовленнєвої діяльності. Учена визначає сутність означеного феномена як полікомпонентне утворення [1].

Н. Гавриш, продовжуючи працювати над проблемою художньо-мовленнєвої діяльності, акцентує увагу на інтегрованому підході до використання різних видів дитячої творчості. Сучасна тенденція інтегрованого використання різних видів художньої діяльності в процесі виховання дошкільників передбачає перегляд змісту поняття «художньо-мовленнєва діяльність», яке має трактуватися ширше, поза межами тільки літературного мистецтва, але за його пріоритетної ролі, як художня діяльність, що опосередковується мовленням [3].

Існує багато способів поєднання мовленнєвої діяльності з іншими видами художньої творчості. Наведемо кілька прикладів. Словесна творчість і образотворча діяльність: діти створюють малюнки і складають розповіді до них. Це поєднання

допомагає розвивати фантазію, творчість і виразність мовлення. Мовленнєвотворча діяльність і музична діяльність: діти обирають музичний супровід до своїх казок або створюють музичні асоціації за відомим сюжетом. Це сприяє розвитку музичного сприйняття та зв'язку між музикою і мовленням. Театралізована діяльність і мовленнєвотворча діяльність: діти складають сценарії, розробляють сюжети, грають ролі у власних іграх або імпровізують діалоги. Це сприяє розвитку комунікативних навичок, творчості та виразності мовлення. Образотворча діяльність і театралізовано-мовленнєва діяльність: діти створюють малюнки та використовують їх для театралізованих вистав або ігор.

Отже, своєчасний мовленнєвий розвиток у дошкільному віці є важливим завданням, яке сприяє повному розкриттю потенціалу дитини, формуванню її життєвої компетентності та розвитку мовленнєвих навичок. Художньо-мовленнєва діяльність відіграє ключову роль у цьому процесі, сприяючи гармонійному та всебічному розвитку дошкільників, допомагаючи їм розкрити власний потенціал у художньому та мовленнєвому аспектах.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. & Гавриш Н. & Котик Т. (2010) Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. Київ : Видавничий Дім «Слово». 304 с.
2. Підготовка майбутнього вихователя до організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку [Електронний ресурс]. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2472/1/dis.pdf> (дата звернення: 20.02.2024).
3. Художньо-мовленнєва діяльність як засіб розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку [Електронний ресурс]. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13134/Hruzynska.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 15.02.2024).

ПЕРЕВАГИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Яковенко І.С.

викладач фізичної культури та виховання

Криворізький фаховий коледж торгівлі та готельно-ресторанного бізнесу, Україна

Наразі в україномовному сегменті мережі Інтернет найбільшою популярністю серед освітян користуються сервіси хмарних обчислень таких корпорацій, як Microsoft та Google. Саме вони дають змогу організувати швидке впровадження технологій хмарних обчислень у навчально-виховний процес. Так, Microsoft пропонує низку інструментів, що базуються на спільній взаємодії викладача та студента (пакет Microsoft Office 365), а саме: - систему електронної пошти; - інтерактивні календарі; - контакти Outlook Line; - веб-додатки та архіви OneDrive; - систему обміну миттєвими повідомленнями Lync Online, міні-сайти тощо. Служба Microsoft Office 365 може підтримувати як персональне використання онлайн-інтерактивних додатків, так і корпоративне десятками тисяч користувачів [1].

У свою чергу, Google для впровадження в освітній процес хмарних технологій пропонує сучасний інструмент побудови навчальних порталів – службу Google Apps for Education. Google Apps – це набір хмарних служб, які допомагають користувачам послуг інформаційного простору продуктивно спілкуватися незалежно від місця перебування та характеру технічних пристроїв. Як свідчить практика, нескладні в налаштуванні, використанні й управлінні інструменти (електронна пошта, календар, онлайн-документи та інтерактивні додатки) дають змогу користувачам зосередитися на тому, що дійсно важливо [2] для їх взаємодії в інформаційному освітньому просторі.

Основними перевагами використання хмарних сервісів є мінімальні вимоги до апаратного забезпечення: хмарні технології не вимагають витрат на придбання та обслуговування спеціального програмного забезпечення (доступ до додатків можна отримати через вікно будь-якого браузера); вони спроможні підтримувати всі операційні системи і клієнтські програми, що використовуються активно; всі інструменти хмарних технологій – безкоштовні [1].

Оскільки Microsoft та Google постійно вдосконалюють свої службові сервіси хмарних технологій, потужний інструментарій та інноваційний функціональний потенціал освітніх хмар є доступним сучасному педагогові, а отже, сприяє підвищенню професійного інтересу до їх використання в педагогічній діяльності [2]. Звертаючись до послуг мережі Інтернет з метою вербальної комунікації, викладачі обмінюються зі студентами навчальними матеріалами, а з колегами – професійним досвідом.

Ураховуючи, що з хмарними сервісами можна працювати не лише через комп'ютер, а й інші гаджети (планшети, смартфони), підвищується ступінь мобільності користувачів послугами інформаційного освітнього простору, адже для хмарних сервісів не важливо, яка операційна система встановлена на гаджеті, тому що сервіси знаходяться на віддаленому сервері та не потребують додаткового встановлення на пристрій студента або викладача.

Отже, аналіз переваг і перспектив використання хмарних технологій у освітньому процесі дає підстави констатувати, що мережева хмара відкриває

небачені можливості як для студентів, так і педагогів за умови їх готовності до відкритої взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Воронкін, О. С. «Хмарні» обчислення як основа формування персональних навчальних середовищ. *Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «FOSS Lviv – 2012»* (с.143-146). 26-28 квітня, 2012 р. Львів, Україна.
2. Гриценко, В. Г. Формування навчального середовища з використанням соціальних хмарних сервісів. *Хмарні технології в освіті : матеріали Всеукраїнського науково-методичного інтернет-семінару* (с.29-30). 21 грудня ,2012 р. Кривий Ріг, Україна : Видавничий відділ КМІ, 2012.

ПРОБЛЕМИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Богославська Юлія Валеріївна

здобувачка 3 курсу, рівень фахової передвищої освіти

Харківський педагогічний фаховий коледж

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради, Україна

Науковий керівник: Дубовська Ольга Леонідівна

ORCID ID: 0000-0002-1571-3527

викладач-методист кафедри вокально-хорової підготовки вчителя

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради, Україна

Вперше дистанційне навчання з'явилося в Україні під час карантину. Зараз його використовують через війну для більшого забезпечення безпеки викладачам та учням або студентам. Тлумачення дистанційного навчання запропоноване Є. Полат: "... систематична організація навчання, побудована на взаємодії викладача та студента, студентів між собою, що відбиває всі елементи, притаманні навчальному процесу (цілі, засоби навчання, зміст, організаційні форми) своєрідними формами інформаційно-комунікативних технологій(ІКТ) та Internet-технологіями" [1, с.23].

Можливість здобувати освіту за дистанційною формою передбачена положеннями Законів України «Про освіту» та «Про повну загальну середню освіту» та впливає із реалізації права на освіту, передбаченого ст. 53 Конституції України. Вибір дистанційної форми навчання здійснюється на основі вільного вибору батьків (інших законних представників), що підтверджується заявою або договором про надання освітніх послуг.

В умовах воєнного стану, виходячи із безпекових міркувань, дистанційна форма освіти може запроваджуватися як єдино можлива форма здобуття освіти на всій території України або в окремих місцевостях, або у визначених закладах освіти.

Дистанційне навчання в умовах війни значно відрізняється від дистанційки, яка була в період карантину, спричиненого коронавірусною інфекцією. Наразі всі учасники освітнього процесу переживають надмірне психологічне навантаження, що стає причиною проявів апатії у дітей, перевтомлення та вигорання у вчителів.

В умовах стресу, надмірного психологічного навантаження та постійних переживань відсутня потреба в сухій інформації. Натомість є велика потреба в емоціях. Тому вчителям варто змінити акцент на підтримку, а не на контроль. Психологічно розрядити дітей допоможе емоційно заряджений матеріал у вигляді екскурсії, перегляду цікавих відео-сюжетів, прослуховування пісень.

Строк навчання студентів, слухачів, учнів за дистанційною формою встановлюється закладом вищої освіти і має бути не меншим, ніж за денною формою за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, напрямками підготовки та спеціальностями. Для впровадження навчання за дистанційною формою навчальні заклади можуть створювати центри дистанційного навчання як їх відокремлені структурні підрозділи.

Дистанційне навчання поділяється на синхронне та асинхронне. Синхронне навчання – взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники одночасно перебувають в електронному освітньому середовищі або спілкуються за допомогою засобів аудіо, відео конференції. Асинхронне навчання – взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники взаємодіють між собою із

затримкою у часі, застосовуючи при цьому інтерактивні освітні платформи, електронну пошту, форуми, соціальні мережі тощо.

Також через війну розклад уроків часто доводилося змінювати. Форми та методи роботи вчителів теж недостатньо адаптовані до дистанційного навчання. Проблемним є те, що у час війни близько 30% учнів не мають постійного доступу до уроків онлайн.

Щоб організувати освітній процес у новому навчальному році й розуміти, над чим для цього потрібно працювати, необхідно володіти інформацією, з якими проблемами щодо освіти дитини найбільше зіткнулися батьки здобувачів освіти, які знаходяться в Україні, у минулому навчальному році, зокрема під час війни. Також необхідно бути обізнаними про ті проблеми, з якими зараз стикаються батьки, та про їхні побоювання щодо початку нового навчального року.

Дистанційне навчання має також свої проблеми: відсутність єдиної уніфікованої електронної платформи для навчання. Кожен викладач сам вибирає онлайн-сервіс для дистанційного навчання. Для учнів постає потреба створювати декілька облікових засобів та опановувати самостійно кожен з них; під час війни проблеми з інтернетом та світлом або повна їх відсутність; затримка передачі звуку та відео; перебування за пристроями для навчання перевищує рекомендовану норму на день; проблеми з концентруванням, сплутаність розуму, поява головного болю, сонливість, знижений тиск; зниження навичок планування часу та уміння організовувати свою роботу; непостійний режим дня, мінімальна фізична активність. Також виявляється слабка мотивація в учнів та слабкий контроль отриманих знань, відсутність живого спілкування, складність працювати в групах, некомунікативність; відсутність у дитини підручників; великий обсяг матеріалу для самостійного навчання; неможливість займатися за обраною освітньою програмою; нестача спілкування з однолітками.

Наразі до уроку онлайн учні мають можливість під'єднатися з будь-якого місця – одні перебувають за кордоном, інші можуть знаходитись у підвалі, оскільки неподалік йдуть бойові дії. У кожного свої проблеми, тому вчитель повинен знімати напругу між дітьми. Оскільки діти за кордоном можуть мати синдром біженця, ті, хто лишився відчують тривогу, занепокоєння, й будуть шукати того, на кого можна вилити негатив. Прояснення почуттів, розмова про них дають змогу уникнути відкритого конфлікту або мовчазної недоброзичливості.

В умовах дистанційного навчання часто у вчителів виникає питання, учень сам зробив чи списав. Неодмінно прищеплювати академічну доброчесність важливо, однак під час війни довіра дітям набуває особливого значення.

Якщо на традиційному уроці цілком звично давати завдання на відпрацювання певних навичок, то в дистанційному навчанні це не працює. Ефективним варіантом може бути робота на спільній віртуальній дошці. А ще краще — подавати відпрацювання навичок в ігровій формі.

Дистанційне навчання має негативний вплив на соціалізацію підлітків, яким важливо спілкування з друзями, завоювання авторитету та отримання місця в колі друзів. Один зі способів розвивати комунікаційні здібності школярів — проєктна діяльність. Але доведеться не стільки вимагати результат, скільки задовольнити потреби учнів у спілкуванні. Проєкти для групи давати такі, щоб об'єднували, давали змогу побалакати з друзями. Адже радість спілкування у важкі часи та взаємопідтримка не менш вагомі нині, ніж формули та вправи.

Список використаних джерел:

1. Полат Е.С. Современные педагогические и информационные Технологии в системе образования. Москва: Издательский центр «Академия», 2009. 272 с.
2. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні року: постанова Міністерства освіти і науки України від 20 грудня 2000 р. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>.

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА УЧНЯ–МУЗИКАНТА ДО ПУБЛІЧНИХ ВИСТУПІВ

Калмикова Вероніка Володимирівна

здобувачка 3 курсу, рівень фахової передвищої освіти

Харківський педагогічний фаховий коледж

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради, Україна

Науковий керівник: Дубовська Ольга Леонідівна

ORCID ID: 0000-0002-1571-3527

викладач-методист кафедри вокально-хорової підготовки вчителя

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради, Україна

Психологічна підготовка учня-музиканта – це індивідуальний комплекс певних вправ і рекомендацій, детермінований індивідуальними особовими і психофізіологічними особливостями, що дозволяє досягати найбільш комфортного і ефективного стану для виконання музичної програми в процесі концерту.

Виступ перед публікою може лякати. Хвилювання зазвичай проявляється прискореним серцебиттям, тремтінням голосу чи панічними думками. Важливо розуміти: хвилювання є нормальною частиною підготовки до виступу, але думки, які супроводжують цей процес можна контролювати. Працюючи над техніками релаксації, візуалізації успіху та регулювання дихання, можна зменшити рівень стресу та зосередитися на позитивних аспектах виступу, забезпечивши собі успіх!

Проблема сценічного хвилювання – одна з найбільш актуальних для музикантів-виконавців. Стикаючись з нею вперше в шкільному віці, представники сценічних професій не перестають відчувати її гостроту аж до завершальних етапів своєї сценічної кар'єри. Проблема адекватної поведінки на сцені породжена безпосередньою виконавською практикою: музикантові необхідно «пропустити» твір через себе і подарувати бачення глядачеві.

На основі проведених досліджень психологічного стану музикантів на виступах був зроблен висновок, що хвилювання присутнє усім виконавцям, що мають досвід виступів і новаків на сцені. Але різниця в тому, що досвідчені музиканти уміють швидше пристосуватися до екстремальних умов конкурсного або концертного виступу, а також з досвідом придбали здібності регулювати свій психічний стан. Тому їх хвилювання навіть корисно для більше яскравого та емоційного виступу. У молодих виконавців, що не мають великого досвіду на сцені, переважало сильне збудження, а у деяких навіть стан апатії. У них зникало бажання виступати. У таких випадках без допомоги психолога або без знань саморегулювання свого психічного стану при підготовці до концертного виступу обійтися неможливо.

Тому, основною задачею педагога і надалі самого музиканта-виконавця є пошук шляхів забезпечення психологічної готовності до публічного виступу в процесі роботи над музичними творами. Виступ на концерті завжди пов'язаний з певним стресом для виступаючого.

Ефективна психологічна підготовка до публічних виступів включає у себе щире самосприйняття і самоприйняття. Важливо розуміти свої сильні сторони й ті, які потребують удосконалення. Тому, дуже важливо працювати над розвитком впевненості в собі та позитивним підходом до власних здібностей.

Під час публічного виступу стрес та тривога можуть виникнути, здавалося, «нізвідки». Потурбуйтеся про себе заздалегідь, попрактикуйте просту техніку – глибоке дихання, що допомагає заспокоїти нервову систему. Вправи з контролю дихання можуть допомогти підтримувати спокій та концентрацію під час виступу.

Педагог це дуже важливий «глядач» для свого учня. Від його думки учень може дуже серйозно залежати. Крім того, педагог може володіти певними рисами своєї вдачі, такими як владність, жорсткість і педагог може випробовувати страх втрати авторитету в очах своїх учнів. Ці якості можуть сприяти виникненню страху учня перед своїм викладачем, що дуже негативно позначається на його виконавській майстерності.

Напевно багато хто з нас чув таке словосполучення: «коридорний музикант». Воно вживається по відношенню до учнів, які впевнено грають сольні твори поза стінами класу, наприклад, граючи їх де-небудь на поверсі, розігруючись безпосередньо перед самим уроком. Але коли потрібно такій дитині, або вже юнаку, або дівчині зайти в клас по спеціальності і з'явитися перед ясным поглядом свого педагога, як їх упевненість і напрацьована, здавалося б наполегливими часами домашніх занять, майстерність раптом кудись випаровується. Були встановлені декілька фізіологічних відчуттів, які супроводили цих учнів в такій ситуації. Зокрема один з респондентів зазначав, що він відчуває себе цілком упевнено, коли займається один вдома або в своєму навчальному закладі на поверсі. Однак, коли він входить на урок до свого викладача по спеціальності, впевненість його кудись вмиль зникає, у нього починає «тремтіти» звук і супроводжується все це найсильнішим пересиханням ротової порожнини, що ще більше затрудняє виконання. Причин тут може бути декілька, вважаю, що такий симптом може виникати від сильного хвилювання, яке випробовує респондент заходячи в клас і починаючи грати перед своїм педагогом. І цілком можливо, що це хвилювання зумовлене несприятливим психологічним кліматом для цього учня в класі по спеціальності. Справлятися з таким хвилюванням можна різними способами, однак часто учень виявляється безсилий перед такими проблемами і не може справитися з ними без сторонньої допомоги. У такій ситуації, єдиний його шанс в знаходженні взаєморозуміння з педагогом, у вивченні способів саморегулювання свого психологічного стану, в накопиченні виконавського досвіду. Однак процес цей може затягнутися на дуже довгі роки, протягом яких учень буде періодично випробовувати найсерйозніший дискомфорт в процесі навчання.

Зробимо висновок, що однією з найголовніших задач педагога по спеціальності є створення сприятливого психологічного клімату в класі і практика індивідуального підходу до кожного учня, необхідний психологічний клімат, який би дозволив кожному учню гармонійно розвивати свої здібності і не допускав би сильного стресу на уроках по спеціальності. Творче життя музиканта і без того заповнена заздрістю, хвилюваннями, образами і іншими сильними негативними емоціями. Викладачам не слід би ще і додатково ускладнювати задачі своїм підопічним.

Роль особистості викладача в освітньому процесі не просто величезна. Ця роль основоположна. Освітній процес – це не тільки передача необхідної наукової інформації, але і процес взаємодії педагога і учнів – їх взаємовплив один на одного, обмін емоціями, думками, переживаннями.

Викладач будує процес навчання, враховуючи психофізіологічні особливості студентського контингенту і обирає оптимальні шляхи впливу на них, бере до уваги особливість учня засвоювати стереотипи поведінки. Таким чином, він стає моделлю для наслідування, оскільки багато з того, що людина набуває в студентські роки, залишається з нею на все життя і визначає її життєву позицію. Внаслідок цього

важливо, щоб викладач мав високий рівень соціально-педагогічної, організаційно-управлінської та рефлексивно-комунікативної компетентностей, обрав правильний стиль управління процесом навчання, вміло оперував своїми професійно-особистісними якостями.

Список використаних джерел:

1. Горбенко С.С. Створення вчителем особистісно-орієнтованого простору в процесі мистецького навчання і виховання учнів. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. Київ, 2016. Вип. 28. С. 148–151.
2. Юцевич, Ю. Є. Музика. Словник-довідник. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2003. 352 с.
3. Шапкіна Н.С. Розвиток музичних здібностей учнів позашкільних мистецьких навчальних закладів, методична розробка. Кривий ріг, 2018, с.54.
4. Харківська А.О. Психологічна підготовка учнів до публічного виступу, методична розробка, матеріали конференції «Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: досвід, практика, інновації. Харків, 2021 р.

СЕКЦІЯ XX. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

АБ'ЮЗИВНІ СТОСУНКИ МІЖ ДРУЗЬЯМИ

Заруцький-Куцман Даниїл Віталійович

здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

Проблема аб'юзивних стосунків між друзями стає дедалі актуальнішою в сучасному суспільстві. Зростаюча свідомість суспільства щодо психічного здоров'я та соціальних відносин призводить до визнання того, що аб'юз може існувати не лише в романтичних стосунках, але й серед друзів. Використання соціальних мереж та онлайн-спілкування робить стосунки більш помітними, допомагає виявити та розкрити неправомірні взаємодії між друзями. Зручно, що вони стають відкритими та публічними. Зростаюча увага до психічного здоров'я допомагає розпізнати різні форми жорстокої поведінки, включно з емоційними, психологічними та фізичними наслідками. *Актуальність теми* виходить за рамки особистих стосунків і стає важливою частиною соціальної динаміки, тому для забезпечення благополуччя всього суспільства необхідно підвищувати обізнаність і надавати підтримку людям, які перебувають або переживають жорстокі дружні стосунки.

Враховуючи актуальність теми, нами визначена *мета дослідження*: здійснити психологічний аналіз прояву аб'юзу в дружбі та охарактеризувати наслідки таких стосунків. Усвідомленість цього питання може врятувати від потенційних негативних переживань та сприяти створенню більш здорових та підтримуючих міжособистісних взаємин. Частково надасть поняття важливості себе як індивідуальну, сильну та незалежну особистість яка має право на здорові гармонійні дружні стосунки.

Аб'юз – це форма психологічного насильства. Людина-аб'юзер не б'є фізично, а тисне шляхом маніпуляцій, ігор, психологічного тиску і різних хитрощів. Аб'юзер в буквальному сенсі змушує партнера зробити те, чого хоче він сам [1]. В дружбі з аб'юзом також може виявлятися подібна динаміка, де одна сторона використовує різні форми психологічного тиску, маніпуляцій і хитрощів для досягнення своїх цілей. Така особа може намагатися контролювати друзів через ігри, брехню, або інші таємні методи, змушуючи їх робити те, що вона хоче. Дружба з аб'юзом може включати в себе такі елементи, як газлайтинг (заперечення реальності для збиття з пантелику іншої особи), ізоляція від інших друзів і сім'ї, а також використання психологічного тиску для забезпечення власної переваги у відносинах. Важливо розпізнавати ознаки насильства в будь-яких стосунках, у тому числі дружніх, і діяти відповідно. Якщо ви відчуваєте, що опинилися в такій ситуації, поговоріть зі своїм другом відкрито і зверніться за підтримкою.

Аб'юзивні стосунки можуть мати багато передумов. Вони можуть виникнути там, де відчувається нерівноправність сил, наприклад між батьком і дітьми, керівником і підлеглим, партнерами з різних соціальних чи економічних верств. Найчастіше аб'юз народжується там, де один із учасників відносин впевнений у несамотійності іншого або гіперопіці [2]. Наслідки таких стосунків можуть бути

досить серйозними та небезпечними. Ось декілька наслідків які виокремлюють експерти:

1. **Емоційні та психологічні проблеми.** Жертви аб'юзивних стосунків можуть страждати від депресії, тривожних розладів, посттравматичного стресового розладу (ПТСР) та інших психічних проблем, вирішення яких потребує професійної допомоги.

2. **Ізоляція від підтримки та допомоги.** Аб'юзивний стиль стосунків може призвести до того, що постраждала людина не буде шукати підтримки та допомоги, оскільки може відчувати себе винною або мислити, що ніхто не зрозуміє її ситуацію.

3. **Цикл насильства.** В аб'юзивних стосунках може виникнути цикл насильства, коли після епізодів аб'юзу або залежно від настрою аб'юзера наступають періоди «сильного кохання», «помилування» чи «миру». У результаті чого жертва може відчувати додатковий страх та нерозуміння ситуації [3].

Аб'юзивні стосунки, будучи заснованими на нерівноправності сил, патернальному контролі та гіперопіці, завдають серйозної шкоди емоційному, психологічному та навіть фізичному благополуччю учасників. Ці взаємини можуть виникати в різних контекстах, таких як сімейні, професійні або дружба, і супроводжуються емоційним тиском, маніпуляціями та контролем. Важливо швидко виявляти ознаки аб'юзу, оскільки це може допомогти уникнути подальшої ескалації насильства та захистити власне благополуччя. Розпізнавання цих ознак важливо не лише для самої потерпілої сторони, але й для оточення, щоб надати необхідну підтримку та втручання. Відкритий діалог та підтримка серед оточення і фахівців створюють сприятливий клімат для розкриття проблеми та забезпечення допомоги у вирішенні ситуації. Захист власних меж та психічного здоров'я важливий, і виявлення аб'юзу є першим кроком до здорових та безпечних взаємин.

Список використаних джерел:

1. Як зрозуміти, що ваші стосунки стають аб'юзивними? - 18000.com.ua. *18000.com.ua*. URL: <https://18000.com.ua/strichka-novin/yak-zrozumiti-shho-vashi-stosunki-stayut-abyuzivnimi/>.
2. Аб'юзивні відносини - 5 основних ознак. *Marie Claire - женский журнал - все о моде, звездах и красоте*. URL: <https://marieclaire.ua/uk/obshhestvo/5-priznakov-togo-cho-vy-sostoite-v-abyuzivnyh-otnosheniyah>
3. Аб'юзер - хто це такий. *Rozmova*. URL: <https://www.rozmova.me/blog/abyuz>.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОЯВУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Ласка Аліна Сергіївна

здобувач вищої освіти факультету соціальної та мовної комунікації
Горлівський інститут іноземних мов, Україна

Науковий керівник: Разумова Олена Геннадіївна

доктор філософії з психології, доцент кафедри психології
Горлівський інститут іноземних мов, Україна

Розвиток та формування емоційної сфери в людини є значною складовою у формуванні комунікативних та адаптивних умінь. Підлітковий вік характеризується тим, що цей період в організмі людини відбуваються кардинальні зміни, які стосуються особистісної, когнітивної, емоційної сфер.

Крім того, у підлітковому віці міжособистісне спілкування стає особливо важливим і набуває статусу провідного типу діяльності. Ефективна реалізація всіх складових спілкування (комунікації, інтеракції, перцепції) значною мірою базується на емоційному інтелекті - здатності людини усвідомлювати, адекватно висловлювати свої емоції та сприймати емоції партнера зі спілкування, включати цю інформацію до загального контексту міжособистісної взаємодії. Формування емоційного інтелекту починається ще в дошкільному віці, і в підлітковий період ця інтегральна здатність набуває особливого значення.

Емоційний інтелект (EQ) характеризують як сукупність здібностей, що дають можливість особистості усвідомлювати й розуміти як власні емоції, так і емоції інших людей [1].

У сучасній психологічній науці під поняттям емоційний інтелект розуміють уміння визначати свої і чужі емоції, а також здатність керувати ними так, щоб досягти поставленої мети. Також до емоційного інтелекту відносять здібності до пізнання, розуміння емоцій і управління ними; при цьому маються на увазі як власні емоції суб'єкта, так і емоції інших людей [2].

Науковці визначають, що дітям підліткового віку характерні такі емоційні властивості [3]:

- підвищена емоційна збудливість, яка зумовлена статевим дозріванням і невірноваженістю процесів збудження й гальмування з явним домінуванням перших, завдяки чому підлітки схильні до афектів, відрізняються запальністю, бурхливим виявом емоцій: вони пристрасно беруться за виконання цікавого для них завдання, палко відстоюють свої погляди та інтереси, готові щомиті «вибухнути» через найменшу несправедливість щодо себе чи своїх друзів;

- стійкість емоційних переживань порівняно з молодшими школярами;

- підвищена особистісна тривожність, яка пов'язана з уявленнями про себе, критичним ставленням до себе, самооцінкою;

- суперечливість почуттів: часто підлітки пристрасно захищають свого товариша, хоча розуміють, що той учинив неправильно й гідний осуду;

- виникнення негативних переживань і в молодших, й особливо в старших підлітків пов'язано з пізнанням самого себе, тобто не тільки з оцінюванням підлітка іншими, а й із самооцінкою, незадоволенням собою;

- значною мірою розвинене почуття належності до певної соціальної групи, саме тому вони гостріше й хворобливіше переживають несхвалення товаришів, ніж осуд батьків чи вчителів;

- інтенсивне формування моральних почуттів, що виявляються у взаєминах з іншими;

- вибірковий і більш інтимно-особистісний характер ставлення до дружби, в основі якої лежить не спільні гра, виконання навчальних завдань, як у молодших школярів, а спільність інтересів і захоплень.

Війна впливає на всіх, хто живе в Україні. І у дорослих, і у підлітків, вона посилює стрес, переживання за життя та здоров'я, страх через невизначеність майбутнього. В умовах війни підлітки особливо вразливі. Вони вже достатньо дорослі, щоб розуміти, що відбувається, та ще зовсім не мають досвіду, щоб впоратися зі своїми емоціями та почуттями. Їх емоційні реакції під час війни можуть бути дуже різноманітними й непередбачуваними. І це нормально в умовах ненормальної ситуації. В таких умовах діти можуть відчувати страх, злість, агресію, тривогу та безсилля.

Щоб зрозуміти, як на українських підлітків вплинула війна, які емоції вони переживають та чого прагнуть, "Клуб Добродіїв" у співпраці з Plan International провів масштабне соціологічне дослідження настроїв української молоді під час війни, для якого опитали підлітків 13-19 років з різних куточків країни. За результатами дослідження з'ясовано, на перший план переживань та негативних емоцій визначено: страх за життя та здоров'я (своє та близьких) - 38%; невизначеність та незрозумілість майбутнього - 12%; переїзд друзів в інші країни - 11%; відсутність світла, інтернету, зв'язку - 11% [3].

Тому на сьогодні дуже важливо розуміти, як навчити підлітка діяти у кризовій ситуації, як допомогти йому розпізнавати та зрозуміти свої емоції, як з ними впоратися, як знайти ефективні шляхи застосування поведінкових стратегій, та як конструктивно адаптуватися, що відповідно актуалізує мету нашого дослідження.

Крім того, необхідно відзначити, що сучасні умови життя дітей та підлітків, пов'язані з комп'ютеризацією та інформатизацією, поширеністю соціальних мереж для спілкування, умовами дистанціювання в умовах COVID 19 та військової агресії проти України, призводять до того, що у складній структурі спілкування сьогодні акцент переноситься на процес комунікації, точніше знакову передачу інформації. Збільшення кількості переданої-одержуваної інформації без її якісного перетворення, телеграфний стиль повідомлень, характерний, популярним у підлітковому та молодіжному середовищі каналам комунікації, призводять до ситуації, коли сучасний підліток, має велику кількість контактів, але при цьому здатність виявляти емпатію, усвідомлювати власні почуття, регулювати емоційну складову спілкування – залишаються вкрай нерозвиненими. Крім цього, в таких умовах може формуватися хибне, неправдиве уявлення емоцій. Погоня за лайками та коментарями, спроба визвати соціальний успіх, реакцію підписників будь-яким шляхом, все це створює передумови для формування невірних, найчастіше помилкових методів отримання емоцій.

Розвиток емоційний інтелекту (EQ) проходить у декілька важливих етапів. Спочатку особистості важливо усвідомлювати свої емоції, розуміти, що і як я переживаю. Далі важливо навчитися управляти власними емоціями, визначати причину та корінь переживань. Третій етап передбачає зчитування і усвідомлення того, що переживають і відчувають оточуючі. І на завершальному етапі важливо навчитися управляти емоціями інших людей завдяки власній емпатії, соціальній чуйності та вмінні цілеспрямовано впливати на людину [4].

Шлях до розвитку емоційного інтелекту полягає через самосвідомість в емоційному інтелекті та спонукає нас зрозуміти в яких стосунках із власними емоціями ми перебуваємо. Вміння відчувати особисті почуття та емоції гніву, суму, страху, радості, кожне з яких супроводжується певними виразами; переживання почуттів настільки сильних, що помітні як самій людині, так і її оточуючим; звернення уваги на емоції та врахування їх у прийнятті рішень [2].

Таким чином, розвитку та формування рівня емоційного інтелекту у підлітка можна досягти допомогою науково-методичних рекомендацій, корекційних та тренінгових програм, інтегрованих та диференційованих завдань, що сприятимуть диференціювати власних емоцій та емоцій інших людей, та використовувати отриману інформацію для управління мисленням та діями – своїми та чужими, спроможності регулювати власну поведінку.

Список використаних джерел:

1. Всеосвіта. Бібліотека методичних матеріалів. Сер. Психологія. Особливості розвитку емоційного інтелекту (EQ) у підлітковому віці. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/soblivosti-rozvitku-emocijngo-intelektu-eq-u-pidlitkovomu-vici-493745.html/>.
2. Долапчи Н. О. Смокова Л.С. Гендерна конструкція соціуму: історія і сучасність : зб. матеріалів міжнар. наук.-практич. конф. (Одеса, 20-21 трав. 2020 р.). Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2020. с. 147-151.
3. Шпак М. Особливості розвитку емоційного інтелекту і підлітковому віці. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Психологічні науки. 2016. Т. 2, вип. 5. с. 80–84.
4. Всеукраїнське соціологічне дослідження. Підлітки та їхнє життя під час війни. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dobrodiy.club/wp-content/uploads/2023/03/doslidzhennya-pidlitky-ta-yihnye-zhyttya-pid-chas-vijny-nastroyiczinnosti-majbutnye.pdf>
5. Коноплицька Ю.І., Ставицька О.Г. Особливості розвитку емоційного інтелекту у підлітковому віці. Збірник наукових праць РДГУ. Випуск 11, 2018. с.71-75.

ДЕПРЕСИВНИЙ СТАН ЛЮДИНИ

Тодоров Максим Аркадійович

здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

Питання депресивного стану людини є надзвичайно важливою в сучасному суспільстві проблемою з різних поглядів. Вона впливає на фізичне та психічне здоров'я і має великі соціально-економічні наслідки. Також запотребованість цієї теми зумовлюється тим що депресія є доволі розповсюдженим психічним розладом та має вплив на соціальний аспект і різні економічні наслідки для постраждалого. Узагальнюючи, тема депресивного стану людини є *актуальною* з медичного, соціального та економічного погляду, і вивчення цього явища важливо для розробки комплексного підходу до його лікування та попередження.

Враховуючи актуальність теми, нами визначена *мета дослідження*: проаналізувати психологічні особливості депресивного стану людини та визначити особливості його впливу на психіку індивіда.

Різноманітні порушення афективної сфери психіки є однією з найчастіше діагностованих форм психічної патології, хоча вони за поширеністю та тяжкістю можуть поступатися лише астенії. Депресії в цьому контексті традиційно є найбільш поширеними, але останнім часом спостерігається тенденція до помітного зростання частки депресивних станів у загальному обсязі психічних захворювань.

Це зростання ймовірно не пов'язане зі зміною патоморфозу чи соціально-економічним впливом, але відображає більш ретельне виявлення стертих і маскованих форм хвороби. Протягом тривалого періоду часу діагностика депресій фокусувалася на виявленні виключно клінічно виражених станів, які мали ознаки передусім вираженої емоційної пригніченості та психомоторної загальмованості. Цей підхід призвів до значної гіподіагностики через виключення з уваги лікаря широкого спектру атипичних форм депресивних розладів.

Згодом сформувався класичний діагностичний алгоритм, який спрямований на виділення не тільки порушень афекту та зниження психічної активності, але також соматичних проявів. Вага кожного з цих компонентів може змінюватися в широких межах, визначаючи кінцевий діагноз, який фіксується статистично. Це розширило діагностичне поле, дозволяючи виявляти масковані депресивні стани, які характеризуються слабкими та неклінічно вираженими афективними ознаками, що не відповідають критеріям Міжнародної класифікації хвороб (МКХ) для повноцінного депресивного епізоду. При цьому вони можуть виявлятися під прикриттям різноманітної соматовегетативної симптоматики [1].

Природні катаклізми та стихійні лиха є одними з найбільш важливих травматичних факторів, їх вплив характеризується великою кількістю постраждалих одночасно, руйнацією інфраструктури та обмеженими можливостями надання необхідної психологічної та соціальної підтримки. Згідно з різними дослідженнями, поширеність депресій серед населення, що випадково потрапило під вплив природних катаклізмів, виявляє велику варіабельність, навіть при однаковій ступені травматичності ситуації.

В одному з досліджень проведено рандомізацію понад 2000 підлітків у віці від 12 до 17 років, які проживали у регіонах, що постраждали від численних торнадо весною 2011 року. Виявлено, що 7,5% осіб відповідали критеріям депресивного розладу. В іншому дослідженні, що вивчало вплив наслідків землетрусу в Китаї на

психічне здоров'я підлітків, встановлено, що 64,5% з них страждали на депресії. Серед когорти підлітків, які пережили землетрус в Еквадорі, через 9 місяців поширеність депресій, відповідно до діагностичних критеріїв DSM IV, складала 28,5%. Через 18 місяців після лісової пожежі в Канаді, депресивні прояви були виявлені у 31% постраждалих підлітків, і щонайменше 17% з них мали депресію середнього ступеня важкості [2].

Також результати проведених досліджень, що оцінюють рівень травматизації серед населення, що викидає військові або терористичні події, свідчать про високий рівень психічних розладів та їх наслідків, особливо серед цивільного населення та дітей.

Багато досліджень підкреслюють важливу роль травматизації, що виникає внаслідок жорстокого поводження, емоційного та фізичного насильства, як фактора ризику для розвитку психічних розладів у дорослому віці. Проте, невелика частина з них приділяє увагу ризику виникнення психопатологічних проявів у дітей та підлітків у короткотривалій перспективі.

Наприклад, у дослідженні, в якому брали участь 191 дитина віком від 7 до 17 років, які стали жертвами сексуального насильства, депресивний розлад виявлено у 85,4% випадків через місяць після події. Серед 387 дітей та підлітків, які стали жертвами торгівлі людьми та сексуальної експлуатації, 56% виявили ознаки депресії, а 12% проявляли самоушкоджуючу поведінку. Дослідження, проведене серед 31 підлітка, які стали жертвами зґвалтування, показало, що 22,6% з них діагностовано депресію через місяць після травматизації [3].

Отже, наведені результати експериментальних досліджень включали вплив природних катастроф, військових дій, травм та насильства на психічне здоров'я людини. Велика поширеність депресії та її соціально-економічні наслідки підкреслюють її вплив на суспільство. Травматичні події, такі як природні катастрофи та конфлікти, впливають на психічне здоров'я особливо сильно, і надання ефективної психологічної та соціальної підтримки стає важливою складовою профілактики та лікування. Усі ці аспекти свідчать про важливість подальших досліджень та розробки програм та стратегій, спрямованих на зменшення впливу депресивних станів на суспільство та покращення якості життя тих, хто стикається з цими проблемами.

Список використаних джерел:

1. Ісаков Р. І. Масковані депресії. *Нейронews*. 2024. Т. 1, № (147). С. 18–23. URL: http://repository.pdmu.edu.ua/bitstream/123456789/17350/1/Masked_depression.pdf.
2. Напрєєнко О. К., Марценковський Д. І. Депресії при посттравматичному стресовому розладі у дітей та підлітків. *Нейронews*. 2024. Т. 1, № (147). С. 20–28. URL: http://ir.library.nmu.com/bitstream/123456789/317/1/nn19_2_20-28_be5f7f69f2ad3e09ff7b39187e3c7d7e.pdf.
3. Марценковський Д. І., Марценковський І. А. Депресії у дітей та підлітків унаслідок психологічної травматизації. *Міжнародний неврологічний журнал*. 2021. Т. 17, № 4. С. 31–39. URL: <https://doi.org/10.22141/2224-0713.17.4.2021.237601> (дата звернення: 23.02.2024).

ОСОБЛИВОСТІ САМОІДЕНТИЧНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ

Теслюк Валентина Михайлівна

ORCID ID: 0000-0003-1112-428x

канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри психології

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

П'явчук Максим Юрійович

здобувач вищої освіти гуманітарно-педагогічного факультету

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

У сучасній психологічній науці особистісна самоідентичність визначається як набір рис або інших індивідуальних характеристик, що відрізняються певною постійністю або, принаймні, наступністю в часі і просторі, що дозволяє диференціювати даного індивіда від інших людей. Тобто, особистісна самоідентичність – набір характеристик, який робить людину індивідуальною, неповторною, не схожою на інших людей [1].

Як засвідчує вивчення проблеми самоідентичності, незважаючи на відсутність єдиного трактування поняття самоідентичності, в інтерпретаціях різних авторів виявляється багато спільного: важлива роль міжособистісного впливу, вплив спілкування та емоційне забарвлення взаємодії у спілкуванні, засвоєння цінностей, формування переконань, становлення поведінкових реакцій на основі ідентифікаційних процесів, як на свідомому, так і на несвідомому рівні.

В рамках нашого дослідження узагальнено особливості самоідентичності військових. До них віднесено:

1. Сильне відчуття єднання. Військові часто відчують глибокий зв'язок зі своїми товаришами по службі, що ґрунтується на спільному досвіді, ризику та почутті відповідальності один за одного. Цей зв'язок може формувати сильну групову ідентичність, де військові відчують себе частиною чогось більшого, ніж вони самі.

2. Патріотизм і національна гордість. Військові часто відчують сильний патріотизм і гордість за свою країну, яку вони захищають. Ці почуття можуть бути рушійною силою для їхньої служби та мотивувати їх до самопожертви.

3. Відданість службі. Військові присягають служити своїй країні та захищати її народ. Ця відданість службі стає важливою частиною їхньої самоідентифікації.

4. Готовність до ризику та самопожертви. Військова служба пов'язана з ризиком для життя та здоров'я. Готовність йти на ризик і, якщо знадобиться, пожертвувати собою стає важливою характеристикою військових.

5. Дисципліна та самоконтроль. Військова служба вимагає дисципліни та самоконтролю. Військові навчаються підкорятися наказам і діяти злагоджено, навіть у складних і небезпечних ситуаціях.

6. Професійна компетентність. Військові володіють знаннями та навичками, необхідними для виконання їхніх завдань. Ця компетентність дає їм відчуття впевненості та гордості за свою роботу.

7. Вплив травми. Військовий досвід може призвести до психологічних травм, таких як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Ці травми можуть мати значний вплив на самоідентифікацію військових.

8. Зміна самоідентифікації після служби. Після завершення служби військові можуть відчувати труднощі з адаптацією до цивільного життя. Їм може бути складно знову знайти себе та визначити свою самоідентифікацію.

Військова служба може суттєво впливати на самоідентифікацію військовослужбовців. Тобто, відбувається трансформація самоідентичності військових. Цей вплив може бути як позитивним, так і негативним, і залежить від багатьох факторів.

Список використаних джерел:

1. Турецька Х. І. Аналіз підходів до розуміння ідентичності в психологічній науці // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : *Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. Рівне, 2007. Вип. 37. С. 232–236.

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІВ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ

Бартош Святослав Богданович

аспірант

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Україна

Науковий керівник: Ігнатович Олена Михайлівна

доктор психологічних наук, старший науковий співробітник,

завідувач відділу психології праці

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Україна

Ефективність здійснення правосуддя безпосередньо залежить від професіоналізму та психологічної стійкості суддів. Водночас складні умови роботи, пов'язані з необхідністю аналізувати величезні масиви інформації, приймати відповідальні рішення в обмежений термін, вирішувати конфлікти, працювати під тиском громадської уваги, створюють значне психологічне навантаження на суддів. Недостатня психологічна підготовленість до таких умов може негативно позначатися на продуктивності праці і психічному благополуччі фахівців. Отже, дослідження специфічних психологічних умов діяльності суддів та розробка рекомендацій щодо оптимізації цих умов є вкрай актуальним науково-практичним завданням.

Незважаючи на вагомість професії судді для функціонування державних інституцій та реалізації прав громадян, психологічні аспекти цієї діяльності досліджені фрагментарно і потребують комплексного вивчення.

Питання психологічних особливостей та умов професійної діяльності суддів досліджувалися у працях низки науковців. Зокрема, психологічні аспекти прийняття судових рішень висвітлено у роботах Бандурки О.М. [1], Братасюка М.Г. [2]. Проблема професійного вигорання суддів аналізується у дослідженнях Катаєвої О.В. [3], Меліхової Ю.А. [7]. Окремі питання психологічної готовності суддів до професійної діяльності розглянуті у публікаціях Жукова Ю.М. [4], Ірхіна Ю.Б. [6]. Водночас комплексного дослідження саме психологічних умов, що впливають на ефективність роботи суддів адміністративних судів, наразі не проводилось.

Психологічні умови професійної діяльності – це сукупність чинників психологічного характеру, що впливають на ефективність та успішність професійної діяльності фахівця [4].

До психологічних умов, характерних саме для професійної діяльності суддів адміністративних судів, можна віднести:

1. Високе психоемоційне навантаження. Робота судді вимагає прийняття складних рішень в умовах дефіциту часу та неповноти вихідної інформації, що призводить до хронічного стресу та перевтоми [1, 3]. Крім того, суддям доводиться аналізувати значні масиви інформації, у тому числі суперечливої, що потребує високої концентрації уваги. Наслідком є швидка втомлюваність, головні болі та інші психосоматичні розлади [5]. Тому судді повинні володіти високою нервово-психічною стійкістю та стресостійкістю.

2. Конфліктний характер діяльності. Професійна діяльність судді неминує пов'язана з вирішенням конфліктів між сторонами судового процесу, що часто супроводжується обоюсторонньою агресією, недовірою, непорозуміннями [2, 6]. Для конструктивного подолання таких ситуацій суддя повинен володіти навичками медіації та ведення перемовин, бути здатним до співпереживання та розуміння опонента.

3. Підвищена увага громадськості. Оскільки рішення суддів безпосередньо впливають на долі конкретних людей і ситуацію у суспільстві загалом, їх діяльність перебуває під пильною увагою ЗМІ та громадян [4]. Це накладає особливу відповідальність та може бути додатковим стрес-чинником. Від судді вимагається витримка, стійкість до тиску, вміння аргументовано пояснювати свою позицію.

4. Ризик професійного вигорання. Тривала робота в умовах хронічного стресу і високої відповідальності може призвести до «емоційного вигорання» суддів - стану фізичного, емоційного і когнітивного виснаження [3, 7]. Його ознаками є байдужість, цинізм, відчуття безнадії та небажання працювати. Для запобігання вигоранню суддям необхідні навички саморегуляції, вміння організовувати відпочинок та підтримувати робото-життєвий баланс.

5. Необхідність постійного самовдосконалення та самообмеження. У зв'язку зі складністю та мінливістю законодавства, суддя зобов'язаний постійно оновлювати свої професійні знання та навички аналізу правових ситуацій [5]. Крім того, суспільство очікує від судді бездоганної поведінки не лише під час виконання службових обов'язків, але й у повсякденному житті. Це вимагає самодисципліни, рефлексії та готовності до самообмежень.

Отже, професійна діяльність суддів адміністративних судів пов'язана з низкою специфічних психологічних умов, що пред'являють підвищені вимоги до особистісних якостей та психологічної стійкості фахівців. До таких умов належать: високе психоемоційне навантаження, конфліктний характер діяльності, підвищена увага громадськості, ризик професійного вигорання, необхідність постійного самовдосконалення та самообмеження.

Врахування даних психологічних чинників має важливе значення для оптимізації діяльності суддів адміністративних судів. Зокрема, отримані результати можуть бути покладені в основу розробки спеціальних програм психологічної підготовки та супроводу суддів з метою підвищення ефективності їхньої професійної діяльності та запобігання професійному вигоранню. Подальші дослідження у даному напрямі також дозволять поглибити розуміння психологічних механізмів, що забезпечують успішну професійну самореалізацію фахівців в сфері правозастосування.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О.М., Бочарова С.П., Землянська О.В. Юридична психологія: підручник. Харків: Видавництво Національного університету внутрішніх справ, 2001. 640 с.
2. Братасюк М.Г. Психологічні аспекти професійної діяльності суддів // Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 3–4 листопада 2017 р.). Ужгород: Гельветика, 2017. С. 113-117.
3. Катаєва Е. В. Теоретичні засади розвитку професійної компетентності суддів адміністративних судів // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2014. № 2(10). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kevsas.pdf>. С. 1-9.
4. Жуков Ю. М. Діагностика та розвиток компетентності професіоналів. Київ: Видавництво Національної академії державного управління при Президентові України, 2003. 142 с.
5. Бондаренко О. Ф. Специфіка психологічного знання та його місце в діяльності судді. Судова апеляція. 2006. № 3(12). С. 46-52.
6. Ірхін Ю.Б. Професійна самосвідомість судді: шляхи розвитку. Підприємництво, господарство і право. 2015. № 12. С. 117-121.
7. Меліхова Ю.А. Морально-професійна культура судді: історія і сучасність: монографія. Харків : Право, 2015. 224 с

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ФАХІВЦІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЯХ

Никифоров Сергій Львович

аспірант спеціальності 053 «Психологія»

*Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України, Україна*

Актуальність. У динамічному середовищі фінансового управління ефективно лідерство має першорядне значення для успіху організації. У цій статті розглядаються теоретичні засади, що сприяють розвитку лідерських якостей у фахівців адміністративного управління в фінансових компаніях. Фінансові компанії працюють у середовищі, що характеризується швидким технологічним прогресом, змінами в законодавстві та глобальними економічними зрушеннями. Лідерство у такому контексті потребує більшого, ніж просто технічних знань. Воно вимагає глибокого розуміння психологічних факторів, що впливають на прийняття рішень, динаміку команди та організаційну культуру. У цій статті досліджуються усталені психологічні теорії та концепції, даючи уявлення про те, як їх можна застосовувати для формування ефективних лідерів у галузі фінансового адміністративного управління. Менеджери, які володіють всебічним розумінням психологічних аспектів лідерства, краще здатні вирішувати проблеми, надихати свої команди і впроваджувати інновації в швидкому та конкурентному фінансовому секторі.

Результати дослідження. Фінансовий менеджмент є не тільки грою з числами; він глибоко переплетений з людською поведінкою, процесами прийняття рішень та міжособистісною динамікою. Визнаючи це, ми спробуємо провести теоретичний аналіз психологічного ландшафту, який формує лідерство в рамках фінансового адміністративного управління. Одним із наріжних каменів ефективного лідерства у будь-якій сфері є емоційний інтелект. Лідерам фінансових компаній необхідно орієнтуватися не тільки у складних фінансових графіках, а й у емоціях і мотивації своїх команд. Теоретичні погляди на емоційний інтелект дають уявлення про те, як лідери можуть розвивати самосвідомість, керувати своїми емоціями та співпереживати іншим, створюючи позитивне та продуктивне робоче середовище. Емоційний інтелект визначається як найважливіший вимір у формуванні лідерських якостей у спеціалістів адміністративного управління у фінансових компаніях. Цей термін був вперше вжитий психологами Пітером Саловеем та Джоном Майером і популяризований Денієлом Гоулманом і означає здатність розпізнавати, розуміти, керувати та ефективно використовувати власні емоції та емоції інших. У контексті фінансового менеджменту, де ухвалення важливих рішень та складна командна динаміка є звичайним явищем, емоційний інтелект лідера може стати визначальним фактором успіху [2, с. 21].

Самосвідомість, основний стовп емоційного інтелекту, включає здатність розпізнавати і розуміти власні емоції та їх вплив на прийняття рішень та взаємодію. Лідери, що мають високий рівень самосвідомості, краще підготовлені до того, щоб орієнтуватися в напруженому середовищі фінансових компаній. Вони можуть визнавати свої сильні та слабкі сторони, приймати логічні рішення та зберігати спокій у складних ситуаціях, надаючи позитивний приклад своїм командам [1]. Саморегуляція, ще один аспект емоційного інтелекту, що дозволяє лідерам

контролювати імпульсивні реакції, зберігати самовладання в умовах стресу та раціонально мислити перед обличчям негараздів. Ця навичка особливо важлива у фінансових умовах, де рішення можуть мати серйозні наслідки, і підтримка виваженого підходу має першорядне значення.

Мотивація, як вимір емоційного інтелекту, відноситься до здатності лідера надихати свою команду до досягнення цілей. Лідери, які розуміють індивідуальну та колективну мотивацію своїх команд, можуть створити середовище, в якому співробітники будуть залучені, віддані справі та вмотивовані на досягнення цілей компанії. Розуміння того, які мотиви керують людською поведінкою, має вирішальне значення для лідерів фінансового адміністративного управління. Класичні теорії мотивації, такі як «Ієрархія потреб Маслоу» та «Двофакторна теорія Герцберга», забезпечують основу розуміння різноманітних мотивацій членів команди. Застосовуючи ці теорії, лідери можуть адаптувати свої підходи до управління, аби ефективно надихати та мотивувати свої команди [4, с. 79].

Ієрархія потреб Абрахама Маслоу стверджує, що люди мотивовані ієрархічним набором потреб, які варіюються від базових фізіологічних потреб до психологічних потреб вищого порядку та самореалізації. У фінансових компаніях лідери можуть застосовувати цю теорію, усвідомлюючи та задовольняючи різноманітні потреби своїх фахівців з адміністративного управління. Це може включати забезпечення гарантій зайнятості, надання можливостей для професійного зростання та створення позитивного робочого середовища, яке задовольняє як індивідуальні, так і колективні потреби [1].

Двофакторна теорія Фредеріка Герцберга розрізняє гігієнічні чинники (такі як зарплата, умови праці та політика компанії) та мотиватори (включаючи визнання, відповідальність та досягнення). Лідери фінансового адміністративного управління можуть використовувати цю теорію для виявлення та посилення факторів, що запобігають незадоволенню (чинники гігієни), а також тих, які сприяють задоволенню роботою та мотивації (мотиватори). Розуміючи ці фактори, лідери можуть стратегічно створювати робоче середовище, яке стимулюватиме та залучатиме їх команди [4].

Інтегруючи ці теорії мотивації у свій підхід до лідерства, фахівці з адміністративного управління у фінансових компаніях можуть створити середовище, яке надихає на відданість, цілеспрямованість та стійкість. Лідери, які розуміють різноманітні мотиваційні чинники у своїх командах, можуть ефективно використати ці знання для формування культури постійного вдосконалення, інновацій та сталого успіху у складному середовищі фінансового управління. Ефективні лідери фінансових компаній повинні адаптувати свій стиль керівництва до організаційної культури та характеру своїх команд. Теоретичні погляди на стилі лідерства, такі як трансформаційне, транзакційне та ситуаційне лідерство пропонують рекомендації про те, як лідери можуть гнучко керувати в різних ситуаціях. Крім того, теорії організаційної культури проливають світло на те, як лідери можуть формувати та узгоджувати свої команди із загальними цінностями та цілями фінансової установи [3]. Фахівці з адміністративного менеджменту часто перебувають у авангарді процесів прийняття рішень. Психологічні теорії, такі як теорія перспектив та обмежена раціональність, дають цінну інформацію про те, як лідери можуть приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності, тим самим знижуючи ризики та максимізуючи можливості.

Висновок. Таким чином, теоретичне дослідження психологічних умов формування лідерських якостей у фахівців адміністративного управління у

фінансових компаніях розкриває багатий спектр ідей. Оскільки фінансові установи мають орієнтуватися у складній ситуації, лідери, озброєні глибоким розумінням цих психологічних засад, краще підготовлені до того, щоб спрямовувати свої команди на успіх. Лідерство у фінансовому адміністративному управлінні потребує ефективного командного співробітництва та комунікації. Теорії групової динаміки, стилів спілкування та вирішення конфліктів забезпечують лідерів інструментами для створення згуртованого та комунікативного командного середовища. Розуміючи ці психологічні аспекти, лідери можуть покращити командну роботу, креативність та вирішення проблем у своїх командах з адміністративного управління у фінансовому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Management and Organizational Behavior. Instructor's Manual. 5-th ed. London: Pitman Publishing, 1999. 277 p.
2. Головешко Б. Р. Роль емоційного інтелекту у складі професійної компетентності фахового менеджера. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*. 2016. № 6. С. 20–23.
3. Колот А. М. Мотивація персоналу : підручник. К. : КНЕУ, 2002. 337 с.
4. Шпекторенко І. В. Теорія мотивації Ф. Герцберга у контексті структури професійної мобільності персоналу. *Аспекти публічного управління. Кадрова політика та публічна служба*. 2013. №1. С. 78–83.

СКЛАДНОЩІ ПРИ ПРИЙНЯТТІ КАР'ЄРНИХ РІШЕНЬ: ЧИННИКИ ТА СКЛАДНИКИ

Чайка Ростислав Михайлович

аспірант кафедри політичної та міжнародної психології

факультету психології

Український державний університет ім. Михайла Драгоманова, м. Київ, Україна

Прийняття кар'єрних рішень, критичний аспект професійної психології, сповнене складнощів і проблем. Серед них кар'єрна нерішучість є однією з найбільш актуальних проблем у професійній психології [3]. У відповідь на заклик до більшої кількості досліджень кар'єрної нерішучості І. Гаті з колегами розробили таксономію труднощів прийняття кар'єрних рішень і анкету труднощів прийняття кар'єрних рішень (CDDQ), яка базується на ній, розширюючи попередні теоретичні та емпіричні дослідження [2]. CDDQ впливає з теорії прийняття рішень і оцінює труднощі прийняття кар'єрних рішень з точки зору багатовимірної таксономії. Таксономія складається з трьох основних кластерів складності, розділених на 10 конкретних категорій складності. Перший кластер, «Недостатня готовність», включає три категорії труднощів, які можуть виникнути перед процесом прийняття кар'єрного рішення: (1) відсутність мотивації, (2) загальна нерішучість і (3) дисфункціональні переконання. Другий і третій кластери включають категорії складності, які можуть виникнути під час процесу прийняття кар'єрного рішення. Другий великий кластер включає чотири категорії, включаючи відсутність інформації про: (4) процес прийняття рішень щодо кар'єри, (5) себе, (6) доступні професії та (7) способи отримання додаткової інформації. Третій великий кластер включає три категорії, включаючи непослідовну інформацію через (8) недостовірну інформацію, (9) внутрішні конфлікти та (10) зовнішні конфлікти. Достовірність як таксономії, так і опитувальника була емпірично перевірена та підтверджена [2, 4].

Підхід CDDQ ґрунтується на розумінні процесу прийняття кар'єрних рішень, а не просто на зосередженні на результатах чи відповідності між людьми та їхнім робочим середовищем. Він намагається визначити, що заважає людині прийняти кар'єрне рішення, досліджуючи типи труднощів, з якими стикається до або під час процесу прийняття рішення. Це відмінність CDDQ від Профілів прийняття кар'єрних рішень, котрі описують, як люди підходять до кар'єрних рішень.

Щоб зрозуміти джерела труднощів у прийнятті рішень про кар'єру та описати фактори, пов'язані з більшою кількістю труднощів, було досліджено зв'язок між труднощами прийняття рішень про кар'єру та різними індивідуальними характеристиками. Ці характеристики включали локус контролю, самоефективність, дисфункціональне мислення та особистісні риси, виміряні моделлю особистості Великої п'ятірки [1]. Було виявлено, що більш зовнішній локус контролю передбачив більше труднощів у прийнятті кар'єрних рішень, ніжчі рівні самоефективності були пов'язані як з більш дисфункціональними думками, так і з більшими труднощами в кар'єрних рішеннях, і, нарешті, нижчий рівень екстравертності та вищий рівень нейротизму були пов'язані з більшою кількістю труднощів у прийнятті кар'єрних рішень.

Ці ідеї мають суттєве значення для професійного консультування та орієнтації. Вони підкреслюють важливість персоналізованих підходів для задоволення унікальних потреб і характеристик осіб, які стикаються з труднощами прийняття

кар'єрних рішень. Розуміючи багатогранну природу цих труднощів, консультанти з питань кар'єри та психологи можуть розробити ефективніші стратегії, допомагаючи людям зорієнтуватися в складній місцевості прийняття кар'єрних рішень.

Підсумовуючи, дослідження труднощів у прийнятті кар'єрних рішень має вирішальне значення для розуміння тонкощів вибору професії. Класифікуючи ці труднощі та пов'язуючи їх з індивідуальними особливостями, професійні психологи та консультанти з кар'єри можуть надати більш цілеспрямовану та ефективну підтримку. Цей підхід не тільки дає людям можливість краще справлятися з труднощами, пов'язаними з прийняттям кар'єрних рішень, але й сприяє більш обґрунтованому та повноцінному вибору кар'єри. Таким чином, вивчення труднощів прийняття кар'єрних рішень є невід'ємною частиною професійної психології, що дає цінну інформацію як для теоретичного розуміння, так і для практичного застосування в професійній орієнтації та консультуванні.

Список використаних джерел:

1. Di Fabio, A., & Palazzeschi, L. (2009). Emotional intelligence, personality traits and career decision difficulties. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 9, 135-146.
2. Gati, I., Krausz, M., & Osipow, S. H. (1996). A taxonomy of difficulties in career decision making. *Journal of counseling psychology*, 43(4), 510.
3. Osipow, S. H. (1999). Assessing career indecision. *Journal of Vocational behavior*, 55(1), 147-154.
4. Osipow, S. H., & Gati, I. (1998). Construct and concurrent validity of the career decision-making difficulties questionnaire. *Journal of Career Assessment*, 6(3), 347-364.

СЕКЦІЯ ХХІ. МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

ГЕНЕТИЧНО ОБУМОВЛЕНІ ФОРМИ БЕЗПЛІДДЯ У ЧОЛОВІКІВ. ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЛАБОРАТОРНОЇ ДІАГНОСТИКИ

Х'юз Злата

здобувачка освіти 3 курс 3 медичний факультет
Харківський національний медичний університет, Україна

Вступ./Introduction. Безпліддя у чоловіків є актуальною проблемою сучасної андрології і зустрічається в тій чи іншій формі 45% безплідних шлюбів[1]. При діагностиці чоловічої безплідності (МБ) поетапно виключають часті причини захворювання: травми, варикоцеле, аномалії розвитку, системні захворювання, прийом стероїдів, інфекції сечостатевої системи, хронічні стреси, імунологічні порушення та інші патологічні зміни. У випадках, що залишилися, безпліддя у чоловіків може бути обумовлене генетичними причинами у вигляді хромосомних аберацій (наприклад, синдром Кляйнфельтера) або точкових мутацій, серед яких можна виділити як рідкісні моногенні захворювання (синдроми Кальмана, Картагенера та інші), так і частіші випадки азооспермії, делеціями локусу AZF або поєднанням мутацій CFTR[2,3].

Ціль роботи./Aim. У цій роботі ми систематизували дані про генетичні порушення, що призводять до зниження фертильності у чоловіків, та способи їх визначення. Основну увагу приділено молекулярно-генетичній діагностиці відомих форм безпліддя, пов'язаних з частими мутаціями, також охарактеризовано область застосування високопродуктивного секвенування у вивченні МБ. Огляд орієнтований на андрологів, генетиків, урологів та фахівців суміжних професій, які займаються лабораторною діагностикою безпліддя у чоловіків.

Матеріали та методи./Materials and methods. При написанні огляду були використані дані про генетичні порушення при зниженні фертильності у чоловіків, опубліковані в базах Pubmed, Науковій електронній бібліотеці Elibrary та сайтах професійних андрологічних асоціацій. Пошук у базах даних проводили за ключовими словами «gene», «male infertility», «mutation» та «polymorphism». На першому етапі було знайдено 102 джерела не старше 5 років, які мали відношення до теми огляду.

ХРОМОСОМНІ АБЕРАЦІЇ ПРИ ЗНИЖЕННІ ФЕРТИЛЬНОСТІ У ЧОЛОВІКІВ

Більшість випадків МБ, пов'язаних з анеуплоїдією, представлені синдромом Кляйнфельтера (СК).

За різними оцінками, частота СК серед безплідних чоловіків загалом становить близько 3%, у когорті пацієнтів із необструктивною азооспермією – до 10%. Класична форма СК обумовлена каріотипом (47, XXY) і становить 85% випадків цього синдрому, що характеризується низьким рівнем тестостерону, гіпогонадізмом, гінекомастією; в інших випадках виявляють множинні анеуплоїдії (48, XYY; 48, XXY; 49, XXXY), які

виражаються в більш важких фенотипічних проявах в ранньому дитинстві при формуванні зовнішніх статевих органів та розумової відсталості, або часткове збільшення копій фрагмента Х-хромосом X, iXq, Y). Частота класичної форми СК становить 1:600 новонароджених. У частині випадків спостерігають мозаїчну форму СК з каріотипом (47, XXУ/46, XY) та стертою клінічною картиною захворювання. У ряді випадків пацієнти з СК можуть мати дітей при використанні допоміжних репродуктивних технологій, зокрема забору сперми за допомогою TESE (microdissection testicular sperm extraction) та подальшої інтрацитоплазматичної ін'єкції сперматозоїда – ICSI (intracytoplasmic sperm injection)[4]. При СК залежно від тяжкості фенотипічних проявів виявляють оліго-або азооспермію з гіаліанізацією та фіброзом насінневих проток. Генетична діагностика СК полягає в каріотипуванні, для оптимізації протоколу ведення таких пацієнтів також проводять визначення концентрації тестостерону, лютеїнізуючого та фолікулостимулюючого гормонів, пролактину, інгібіну В та деяких інших.

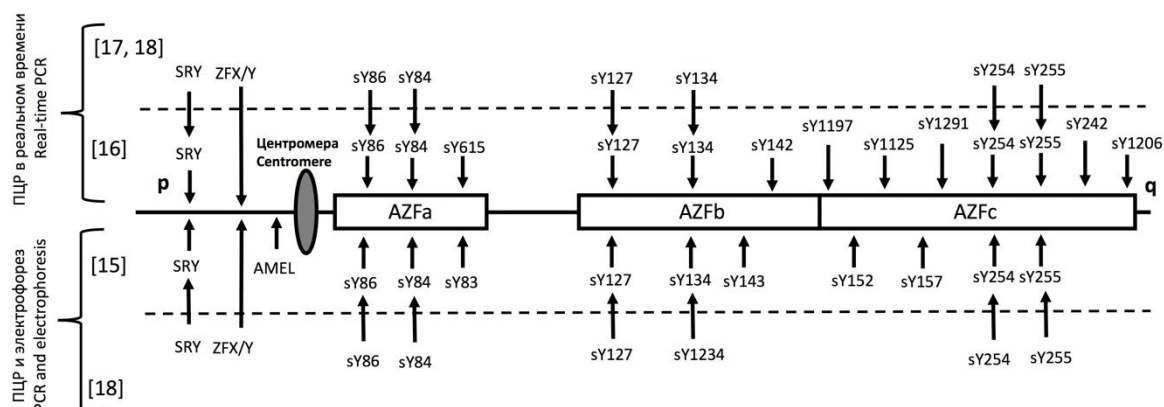
Оскільки при СК в область хромосомної аберації потрапляє велика кількість генів, то виділити будь-які гени-кандидати, які відповідають за фенотипічні варіанти прояви СК, є складним. Так, аналіз транскриптома хворих на СК у порівнянні зі здоровим контролем показав понад тисячу диференційно експресованих генів, з них десятки мали біологічні функції, що прямо чи опосередковано відносяться до формування статевих ознак і сперматогенезу[5]. До цитогенетично обумовлених форм МБ можна віднести синдром де ля Шапеля, що проявляється гіпоспадією, мікропенісом, неповним опущенням яєчок. При формулі каріотипу (46 XX) пацієнти мають чоловічий фенотип і несуть ген SRY (sex determining region Y gene), який транслювався з Y-хромосоми на X-хромосому або аутосоми. В останніх випадках найбільш інформативним є аналіз за допомогою мультилокусної FISH (fluorescent in situ hybridisation) [6]. Генетична діагностика цього синдрому полягає в каріотипуванні та, при каріотипі (46,XX), наступному FISH[7] або ПЛР STS-маркерів для виявлення SRY. З урахуванням сказаного вище, каріотипування є одним з основних рутинних тестів при безплідності у чоловіків, що дозволяє діагностувати СК, виключити іншу хромосомну патологію. При необхідності він може бути доповнений мультилокусним FISH для пошуку невеликих збалансованих перебудов або ПЛР гена SRY.

ДЕЛЕЦІЇ ОБЛАСТІ AZF НА Y-ХРОМОСОМІ

Субмікроскопічні хромосомні аберації (мікроделеції) Y-хромосоми займають лідируючу позицію щодо частоти народження як причина МБ, що виявляється молекулярно-генетичними методами. Мікроделеції Y-хромосоми, що зачіпають область AZF (azoospermia factor), можуть включати субрегіони AZFa, b та/або c і призводити до втрати генів USP9Y, DBY, UTY, TB4Y та інших локусів, що беруть участь у регуляції сперматогенезу. Одночасні делеції субрегіонів AZFa, b або кількох субрегіонів призводять до азооспермії, часткові делеції субрегіону AZFc можуть призвести до олігозооспермії. Характерною особливістю Y-хромосоми є наявність 8 інвертованих повторів у її довгому плечі. Причиною більшості делецій AZF є незбалансована неалельна гомологічна рекомбінація між послідовностями ендегенного ретровірусу HERV15 (делеції AZFa), паліндромом P5 та проксимальним плечем паліндрому P1 (делеції AZFb); паліндромами P5 та P4, а також проксимальними та дистальними плечима паліндрому P1 (делеції AZFb+c), прямими повторами b2 та b4 (повні делеції AZFc).

Найчастіше зустрічаються делеції AZFc – 60- 70% всіх делецій AZF, іншими за частотою є делеції AZFb і b+c (15-20%), рідше зустрічаються делеції AZFa (5-10%), у

поодиноким випадкам виявляють комплексні делеції AZFa+ b, a+b+c. Частота народження делецій AZF у чоловіків з безпліддям в Росії становить близько 10%, що близько до показників інших Східно-Європейських країн (8-12%), трохи нижче ця частота в азіатських популяціях (6-9%). Як правило, діагностика делецій AZF проводиться за допомогою ПЛР ділянок Y-хромосоми (по 2-3 STS-маркери на кожен із субрегіонів AZF) в районах можливих делецій та контрольних маркерів тієї ж хромосоми. Особливим інтересом є визначення часткових делецій AZFc, частка яких серед пацієнтів з олігозооспермією може досягати 12%; у разі можливе отримання потомства. При необхідності можливе тестування додаткових STS-маркерів Y-хромосоми, що належать до AZFc. Хоча мінімальний набір STS-маркерів, необхідних для діагностики делецій AZF, присутній у кожній тест-системі і, загалом, відповідає міжнародним рекомендаціям, можливі відмінності у додаткових STS-маркерах, контрольних локусах Y-хромосоми, способах детекції (електрофорез продуктів мультиплексної ПЛР або детекція як ПЛР у час). На малюнку 1 наведено дані про склад деяких систем для виявлення делецій AZF, які застосовують вітчизняні автори як у прикладних науково-дослідних проектах, так і в діагностичних цілях. Слід зазначити, що в ДНК-діагностиці видається більш доцільним використовувати тест-системи в режимі ПЛР у реальному часі, виходячи зі швидкості отримання результату та трудомісткості етапів виконання аналізу.

Мал. 1. / Fig. 1. Розташування STS-маркерів в області AZF та контрольних локусів у різних тест-системах для визначення мікрodelецій Y-хромосоми / Localization of STS-markers and controls in the AZF region regarding to different test systems intended for detection of Y-microdeletions

МУТАЦІЇ CFTR ПРИ БЕЗПЛОДІЇ У ЧОЛОВІКІВ

Ген CFTR кодує трансмембранний регулятор провідності, який бере участь у транспорті іонів хлору через плазматичну мембрану та формуванні секрету епітеліальних клітин. Компаунд-гетерозиготи з важкої та м'якої мутацій CFTR не мають клінічної картини муковісцидозу, як у пацієнтів з інактивацією обох алелів. Однак у них спостерігають прояви гаплонедостатності – змінену концентрацію іонів хлору та електролітів, підвищену в'язкість секрету у дрібних протоках залоз зовнішньої секреції, що асоційовано з агенезією сім'явивідних проток (CBAVD – congenital bilateral absence of the vas deferens).

Генетичне тестування виявлення мутацій CFTR показано пацієнтам з обструктивним МБ. При цьому важка мутація може бути виявлена за допомогою тест-систем, призначених для пошуку частих мутацій CFTR при діагностиці муковісцидозу,

які включають до 18 діагностично значимих (частих) мутацій у європейській частині Росії. Друга, м'яка мутація в більшості випадків представлена алелем 5T. Це один із варіантів розташованого біля інтрон-екзонної межі мононуклеотидного тракту IVS8-Tn, який у 95% випадків представлений алелями завдовжки 7 та 9T. Короткий алель 5T призводить до порушення сплайсингу, при якому утворюється лише 30% нормального транскрипту CFTR. При порівнянні вибірок пацієнтів з CBAVD та контролем європеїдного походження спостерігали збільшення частоти народження алелі 5T: 3% проти 21% і більше. Зазначимо, що не завжди є можливість на початковому етапі діагностики цілеспрямовано відокремлювати пацієнтів із CBAVD.

Експресивність алелю 5T залежить від повтору (TG)_n, що знаходиться в безпосередній близькості від IVS8-Tn. Показано, що недостатність синтезу нормальної ізоформи білка CFTR за інших рівних умов обернено пропорційна довжині повтору (TG)_n. Гаплотип 5T-13TG достовірно частіше асоційований із недостатністю функції гена CFTR порівняно з 5T-11TG у низці популяцій. У зв'язку з цим генотипування локусу IVS-8Tn доцільно доповнювати визначенням довжини повтору (TG)_n. Делеції AZF і компаунд-гетерозиготи за мутаціями CFTR є найчастішими молекулярно-генетичними порушеннями, які тестують при МБ. Позитивний результат цих аналізів дозволяє встановити причину МБ, у деяких випадках – скоригувати тактику ведення пацієнтів у клініці.

ПОЛІМОРФІЗМ AR І ІНШИХ ГЕНІВ, АСОЦІЮВАНИХ З ЧОЛОВІЧИМ БЕЗПЛОДІЄМ

Поряд з точковими мутаціями ряд авторів виділяють як можливі причини безпліддя у чоловіків несприятливі алелі поліморфізмів гена андрогенового рецептора (AR) і генів сімейства глутатіонтрансфераз. Андрогени відіграють важливу роль у сперматогенезі, реалізуючи свою дію через рецептор андрогену. У першому екзоні гена AR розташований поліморфний CAG-повтор, що відповідає поліглутаміновому тракту варіабельної довжини. Довжина повтору пропорційна здатності рецептора активувати транскрипцію генів-мішеней, що може мати значення в патогенезі безпліддя у носіїв довгих алелів. Асоціація CAG-повтору AR з безпліддям підтверджувалася далеко не у всіх дослідженнях, проте згідно з результатами недавнього метааналізу 40 оригінальних робіт, що включає 3858 чоловіків з безпліддям і 3161 індивідуумів у контрольній групі, показана асоціація довгих алелів CAG-повтору з чоловічим безпліддям: стандартизована середня відмінність (standardized mean difference - SMD) склала 0,14 з 95% ДІ 0,02-0,26. З урахуванням популяційної власності асоціація довгих алелів показана європейських і північноамериканських популяцій, але з північноафриканських представників чи популяцій з південно-східної Азії. У мета-аналізі до умовно довгих алелів належали всі повтори понад 21 CAG-тринуклеотиду, тобто. найчастішого алеля. Питання вибору порогової довжини CAG-повтору безпосередньо впливає на результат таких досліджень. З погляду підвищення інформативності аналізу поліморфізму AR як сприятливого чинника МБ ряд авторів пропонують відносити до групи умовно довгих алелів повтори завдовжки більше CAG26. Дослідження поліморфізму AR у російських пацієнтів з МБ проводили у час незалежні дослідницькі групи. Примітно, що в одній із робіт показано асоціацію порушень сперматогенезу як з умовно довгими (більше за CAG28), так і з короткими (менше за CAG19) алелями AR. У цілому нині, загальна чисельність досліджених вибірок російських пацієнтів з МБ в доступних публікаціях перевищує 300 зразків, їм отримано результат, аналогічний до у інших європейських популяціях: асоціація умовно довгих алелів CAG-повтору AR з МБ.

Гени GSTM1 та GSTT1 кодують глутатіонтрансферази – ферменти, які беруть участь у детоксикації ксенобіотиків та захисті макромолекул від перекисного

окиснення. Гомозиготи з алелів з делеціями цих генів (нульові генотипи) характеризуються підвищеним ризиком розвитку низки мультифакторіальних захворювань, зокрема, МБ за даними як російських, і зарубіжних авторів. Зокрема, у дослідженні російських пацієнтів показано достовірне збільшення частоти нульових генотипів у групі 160 чоловіків з безпліддям щодо 104 зразків популяційного контролю, при цьому частоти делеційних генотипів у хворих та у контролі співвідносилися як 50% vs 37% (GSTM1), 28% vs 13 % (GSTT1) і 19% vs 5% (обидва гени). З урахуванням сказаного вище, можна розглядати довгі алелі CAG-повтору AR з аргументовано обраним пороговим рівнем і компаунди за нульовими генотипами GSTM1 + GSTT1 як низькопенетрантні гермінальні генетичні варіанти, що схильні до розвитку МБ у чоловіків-європеоїдів.

Результати/Results у цій роботі систематизували дані про генетичні порушення, що призводять до зниження фертильності у чоловіків, та способи їх визначення. Основну увагу приділили молекулярно-генетичній діагностиці відомих форм безпліддя, пов'язаних з частими мутаціями, також охарактеризували область застосування високопродуктивного секвенування у вивченні МБ.

Висновок/Conclusion Таким чином, генетична патологія відповідальна за значну частину МБ і представлена різними генетичними порушеннями: хромосомними абераціями у вигляді анеуплоїдій та делецій різної протяжності, точкових мутацій в частинах генуючих генів, низькопенетрантними генетичними варіантами. У більшості випадків МБ із ймовірно генетичними причинами проводять каріотипування для виключення хромосомних аберацій, виконують аналіз делецій AZF, при обструктивній формі МБ – аналіз частих мутацій CFTR. Генотипування поліморфізмів (CAG-повтору AR, генів сімейства GST) нині має низьку діагностичну цінність. Навпаки, дедалі більшого значення набувають технології NGS: оптимальним методом прямої ДНК-діагностики моно- та олігогенних форм МБ у рамках одного тесту є секвенування кодуєчих частин відповідних генів-кандидатів у складі спеціально підібраної таргетної панелі. Обґрунтований напрямок пацієнта на той чи інший вид генетичного аналізу, виходячи з мінімальних діагностичних критеріїв відомих синдромальних форм МБ, суттєво підвищує інформативність лабораторної діагностики безпліддя у чоловіків.

Список використаних джерел:

1. Чалий М.Є., Ахвледіані Н.Д., Харчілава Р.Р. Чоловіче безпліддя. Урологія 2017; (2, додаток 2): 4-19. doi: 10.18565/urol.2017.2-supplement.4-19. [Chalyi ME, Akhvlediani ND, Kharchilava RR Male infertility. Urologia = Urology 2017; (2, suppl): 4-19. (In Ukrainian)]
2. Kleisch S. Diagnosis of male infertility: diagnostic work-up of infertile man. Eur Urol Suppl 2014; 13:73-82. doi: 10.1016/j.eursup.2014.08.002.
3. Krausz C, Riera-Escamilla A. Genetics of male infertility. Nat Rev Urol 2018; 15 (6): 369-84. doi: 10.1038/s41585-018-0003-3.
4. Shiraishi K, Matsuyama H. Klinefelter syndrome: від pediatrics to geriatrics. Reprod Med Biol 2018; 18 (2): 140-50. doi: 10.1002/rmb2.12261.
5. Хоксворт DJ, Шафран А.А., Джордан П.В., Добс А.С., Гераті А.С. Безпліддя у хворих із синдромом Клайнфельтера: оптимальні терміни кріоконсервації сперми та тканини яєчок. Преподобний Урол 2018; 20 (2): 56-62. Дої: 10.3909/riu0790.

РОЛЬ БУФЕРНИХ СИСТЕМ КРОВІ У ПІДТРИМЦІ ГОМЕОСТАЗУ

Вадюк Ангеліна Василівна

здобувач вищої освіти медичного факультету
Івано-Франківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Романюк Андрій Леонтійович

канд. хім.наук, доцент
Івано-Франківський національний медичний університет, Україна

Буферні системи крові – це не просто механізми підтримки сталості рН. Це складні комплекси, що відіграють ключову роль у гомеостазі, забезпечуючи оптимальне середовище для безперебійної роботи всіх систем організму.

1. Бікарбонатна буферна система:

Склад : Ця система складається з двох компонентів: карбонатної кислоти (H_2CO_3) та бікарбонатних іонів (HCO_3^-).

Механізм дії:

- Нейтралізація кислот: $\text{HCO}_3^- + \text{H}^+ \rightarrow \text{H}_2\text{CO}_3$ (зв'язує надлишок H^+ , запобігаючи закисленню).

- Регулювання лужності: $\text{H}_2\text{CO}_3 \rightarrow \text{H}^+ + \text{HCO}_3^-$ (вивільняє H^+ , коли кров стає занадто лужною).

- Взаємодія з дихальною системою: $\text{CO}_2 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{H}_2\text{CO}_3 \leftrightarrow \text{H}^+ + \text{HCO}_3^-$ (впливає на концентрацію H_2CO_3 через дихання).

Це найпотужніша буферна система крові, яка забезпечує першу лінію захисту від змін рН та відіграє ключову роль у транспорті CO_2 .

2. Білкова буферна система:

Склад: Білки плазми крові, такі як альбумін, гемоглобін та інші, володіють буферними властивостями.

Механізм дії:

- Зв'язування H^+ : $\text{білки} + \text{H}^+ \rightarrow \text{ВН}^+$ (зв'язують H^+ при закисненні).

- Вивільнення H^+ : $\text{ВН}^+ \rightarrow \text{білки} + \text{H}^+$ (вивільняють H^+ при лужному зсуві).

Ця система підтримує рН при тривалих метаболічних процесах, що генерують кислоти, доповнює бікарбонатну систему, забезпечуючи стабільність рН та транспортує кисень й інші молекули, окрім буферної функції.

3. Фосфатна буферна система:

Склад : Фосфорна кислота (H_3PO_4) та її кон'юговані основи (H_2PO_4^- та HPO_4^{2-}).

Механізм дії:

- $\text{H}_2\text{PO}_4^- + \text{H}^+ \rightarrow \text{H}_3\text{PO}_4$ (зв'язує H^+ при закисненні).

- $\text{H}_3\text{PO}_4 \rightarrow \text{H}^+ + \text{H}_2\text{PO}_4^-$ (вивільняє H^+ при лужному зсуві).

Фосфатна буферна система відіграє другорядну роль у крові, проте має значний вплив на внутрішньоклітинний рН та є важливою для буферизації в еритроцитах та інших тканинах.

Згадуючи питання взаємодії буферних систем, варто відзначити, що буферні системи не працюють ізольовано, а координують свої дії для підтримки гомеостазу. При зміні рН одна система активується, а інші – доповнюють її дію. Ця злагоджена робота гарантує стійкість рН, навіть при значних навантаженнях.

4. Гемоглобінова буферна система:

Гемоглобін (Hb) в еритроцитах також володіє буферними властивостями. Він може зв'язуватися з H^+ як у оксигенованому (HbO_2), так і в дезоксигенованому (Hb) станах:

- $HbO_2 + H^+ \rightarrow HbH^+ + O_2$ (зв'язує H^+ при оксигенації)
- $HbH^+ \rightarrow Hb + H^+$ (вивільняє H^+ при дезоксигенації)

Ця система відіграє важливу роль у буферизації CO_2 , що утворюється в результаті тканинного дихання:

- $CO_2 + H_2O \rightarrow H_2CO_3 \rightarrow H^+ + HCO_3^-$
- $Hb + H^+ \rightarrow HbH^+$
- $HCO_3^- + H^+ \rightarrow H_2CO_3 \rightarrow CO_2 + H_2O$

Гемоглобін транспортує CO_2 з тканин до легень, де він виводиться з організму. Коли кров стає занадто лужною:

- Гемоглобін вивільняє зв'язаний H^+ , нейтралізуючи підвищення рН.
- Вивільнений H^+ з'єднується з HCO_3^- з утворенням H_2CO_3 , який може легко вийти з еритроцита і в кінцевому підсумку видихнути у вигляді CO_2 .

У організмі є також додаткові механізми регулювання рН:

1) Дихальна система:

- Виведення CO_2 – регулює концентрацію H_2CO_3 .
- Зміна частоти та глибини дихання – швидке коригування рН.

2) Нирки:

- Виведення надлишку H^+ або HCO_3^- – довгострокова регуляція рН.
- Реабсорбція бікарбонатів – збереження лужного резерву.

Висновки. У підсумку, можемо зауважити, що буферні системи крові є фундаментальними для підтримки гомеостазу шляхом мінімізації коливань рН крові. Ці системи, поряд з дихальною і нирковою системами, працюють разом, щоб забезпечити стабільне внутрішнє середовище, вирішальне значення для оптимальної фізіологічної функції і загального стану

Список використаних джерел:

1. Acid-Base Balance. Вилучено з: [<https://open.oregonstate.edu/aandp/chapter/26-4-acid-base-balance/>]
2. The Role of Buffers in Establishing a Balance of Homeostasis and Maintaining Health. Вилучено з: [https://www.sciencerepository.org/the-role-of-buffers-in-establishing_AJMC-2023-1-101]
3. Фізіологія людини: підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів / за ред. В. Г. Москаленка. – 4-е вид., перероб. і допов. – К.: Медицина, 2018. – 688 с.
4. Нормальна фізіологія: підручник / за ред. Я. І. Гончарука. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Вища школа, 2006. – 608 с.

СПІРАЛІЗАЦІЯ ПУПОВИНИ ЯК МОЖЛИВИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ТРОМБОЗУ ЇЇ СУДИН

Пилипчук Софія Ігорівна

здобувач вищої освіти медичного факультету

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, Україна

Науковий керівник: Пилипчук Ірина Степанівна

ORCID ID: 0000-0001-7205-3740

канд. мед. наук, доцент, доцент кафедри акушерства і гінекології

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, Україна

Пуповина певною мірою є самостійним елементом системи «мати-плацента-плід», оскільки разом зі своєю основною роллю провідника крові від матері до плода та назад вона має й інші досить важливі функції.

У людини пуповина містить дві артерії, які несуть деоксигеновану кров від плода до плаценти, і одну вену, через яку до плода надходить оксигенована кров. Об'єм крові, який відтікає по артеріях пуповини рівнозначний об'єму крові, що припливає по пупковій вені (до 20-го тижня вагітності - 35 мл/хв, до 40-го тижня - 240 мл/хв). Пуповина при нормальній доношеній вагітності має довжину близько 50-60 см, спіралеподібну форму з кількістю витків 1-3 на 10 см. Для здорового розвитку плода є важливим відсутність патології пупкового канатика та відсутність порушення току крові [2].

Особливу увагу викликає феномен звивистості або спіралевидності пуповини. Перші спостереження спіралевидності пуповини датуються 1521 роком. Перша робота, яка присвячена феномену звивистості пуповини, належить Н.W. Edmonds (1954), який першим зауважив звивистість пуповини (цитує Беренгаріуса (1521) і Фабріціуса (1600)). В англomовній літературі для даного феномена застосовують терміни «helix», «twist», «spiral», «spin». Ця характеристика пуповини довгий час не була об'єктом уваги науковців. Lacro R.V. et al. (1987) провів фундаментальне дослідження з цього питання. В 1993-94 роках були опубліковані дві статті Strong T.H. et al., присвячені ультразвуковій діагностиці так званого неспірального розташування судин пуповини. І вони роблять висновки про те, що неспіральне розташування судин являється маркером можливих перинатальних ускладнень. За останні десятиліття з'явилися десятки робіт, присвячені цій проблемі.

Формування витків починається з 8-9 тижня вагітності, коли співвідношення об'єму навколоплодової рідини максимальне по відношенню до розмірів плода. Роль та функціональне значення скручування пуповини (спіну) остаточно не вивчене [3]. Вектор закручування судин по довжині пуповини : лівий спін (норма); правий спін; змішаний спін; відсутність спіну. За різними даними літератури, частота лівого спіну (проти годинникової стрілки) зустрічається частіше – 79-83%, ніж правого - 13-15%, двоспрямованість – 4-5%, відсутність спіну – 4-5%.

Припускають, що скручування пуповини є результатом рухової активності плода, а відсутність спіну може свідчити про знижену активність або патологію з боку центральної нервової системи. Не виключено, що звивистість пуповини пов'язана із гемодинамічними факторами, а саме із різницею тиску в артеріях пуповини при різному їхньому діаметрі. Цим пояснюється гіперзвивистість пуповини у близнюка-реципієнта за наявності фето-фетального синдрому.

Т.Н. Strong у 1994 році запропонував індекс спіралізації (ICC) пуповини як співвідношення між кількістю витків та її довжиною і визначено за середнє значення (медіану) 1 виток на 5 см або $0,2 \pm 0,1$ витка на 1 см. Більш пізніми дослідженнями визначено нормальне розподілення ICC: 5 процентилів – 0,06; 50 процентилів – 0,18; 90 процентилів – 0,37 [1]. Індекс звивистості: слабкий спін; нормальний спін ($0,21 \pm 0,07$ (стандартне відхилення)/1 см); виражений спін; перекрут.

Для нормальної пуповини, при доношеній вагітності нормальної довжини кількість витків рівна 11-12. Гіперзвивистість та гіпозвивистість асоційована із несприятливими перинатальними наслідками. Гіпозвивистість часто асоціюється із трисомією, передчасними пологам, антенатальною загибеллю плода, зростанням інтранатальних ускладнень та оперативного розродження у зв'язку із дистресом плода, низькою оцінкою новонародженого за шкалою Апгар (нижче 7 балів на 5 хв), оболонковим прикріпленням пуповини, синдромом єдиної артерії пуповини. Гіперзвивистість пов'язана з генетичною патологією (часто трисомією), синдромом затримки розвитку плода, асфіксією, патологією судин пуповини, з високою частотою передчасних пологів. Максимальна кількість витків, що знайдені в пуповині (380) описав Shauta F. (1881). Звичайно, що в цьому випадку мова була про посмертні зміни (перекрут). Але не зрозуміло, чи перекрут був причиною чи наслідком загибелі плода; більшість авторів схиляються до другого варіанту (Edmonds H.W., 1954). Аномальна звивистість пупкового канатика є також основою тромбозу судин хоріальної пластинки, вени пуповини, стенозу пуповини [4,5].

Уперше про пренатальне виявлення тромбозу вени та артерії пуповини повідомили S.I. Abrams і співавтори (1985) та R. Afriat і співавтори (1995). У більшості випадків тромбується вена пуповини, так як вона слугує джерелом оксигенованої крові, що надходить з плаценти, проте в літературі описані випадки тромбозу артерії пуповини при наявності її аневризматичного розширення (прогноз несприятливий). Тромбоз судин пуповини може бути первинним або вторинним внаслідок місцевого опору кровотоку в пуповині (при її перекруті, наявності справжніх вузлів, петель, здавленні, гематомі). Анатомічні порушення провокують розвиток тромбу.

Висновки. Тому, на сьогодні ICC розглядають як один з найбільш значущих параметрів пуповини, що належить до чинників високого перинатального ризику розвитку тромбозу.

Список використаних джерел:

1. Назаренко Л.Г. Актуальні уявлення щодо ролі патології пуповини у перинатальній медицині (клінічна лекція). *Здоров'я жінки*. 2018; №10 (136). С.10-14.
2. Пилипчук І.С., Пилипчук С.І. Патологія пуповини: сучасні погляди на проблему: колект. монографія. Люблін: Люблінський медичний університет, 2021. 436 с.
3. Collins J.H., Collins C.L., Collins C.C. Umbilical cord accidents, 2004. 72 p.
4. Machin G.A. Abnormal umbilical cord coiling is associated with adverse perinatal outcomes. *Pediatr. Dev Pathol.* 2000; №3 (5). P. 462-471.
5. Пилипчук І.С., Флуд В.В. Вплив феномену звивистості пупкового канатика на патологію плода: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м.Ченстохова, 23-24 квітня 2021 р. Ченстохова, Польща, 2021. С. 84-87. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-075-9-21>

ХВОРОБИ ЛАЙМА У ДІТЕЙ НА СЬОГОДНІ

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ГРУПА:

Пікуль Катерина Вікторівна

ORCID ID: 0000-0002-5724-4343

канд.мед.наук, доцент кафедри ендокринології

з дитячими інфекційними хворобами

Полтавський державний медичний університет, Полтава, Україна

Шаєнко Златослава Олексіївна

ORCID ID: 0000-0002-8718-7589

канд.мед.наук, доцент кафедри ендокринології

з дитячими інфекційними хворобами

Полтавський державний медичний університет, Полтава, Україна

Ільченко Валентина Іванівна

ORCID ID: 0000-0002-1451-442

канд.мед.наук, доцент кафедри ендокринології

з дитячими інфекційними хворобами

Полтавський державний медичний університет, Полтава, Україна

Поправка Марія Степанівна

лікар-педіатр дитячого інфекційного відділення

КЗ «1 міська клінічна лікарня», м. Полтава, Україна

Актуальність обумовлена тим, що у весняно-осінній період нерідко зустрічається хвороба Лайма. Офіційна реєстрація хвороби Лайма в Україні ведеться з 2000 року, хоча перші випадки були виявлені в 1990 роках. Починаючи з 2001 року рівень захворюваності на Лайм-бореліоз по 2023 рік в Україні зріс майже у 35 разів.

Дане захворювання на території Північної Америки, Центральної та Східної Європи, в тому числі і в Україні, Азії, Північної Африки та Австралії посідає перше місце серед природно-вогнещевих захворювань, а за темпами поширення – друге місце після ВІЛ-інфекції (до 50 випадків на 100 тисяч населення) [1].

Метою роботи було: аналіз сучасних поглядів на діагностику та лікування хвороби Лайма у дітей, а також порівняльна характеристика захворюваності в Україні та м. Полтава (2000-2023 рр.) на фоні зростання інфекційної патології у дітей через опосередковані фактори, що впливають на збільшення хворих із зазначеною нозологією.

Авторами використано ретроспективний аналіз статистичних даних щодо захворюваності на Лайм-бореліоз 2000-2023 рр. та найбільш часті випадки інфекційної патології у дітей за період. Автори, як дитячі інфекціоністи, наводять один із прикладів випадку з історії хвороби, який нещодавно спостерігали в дитячому інфекційному відділенні Полтави. Проаналізовано дані наукової літератури з використанням бібліосемантичного методу вивчення.

Результати та їх обговорення:

З історичних відомостей знаємо, що вперше зміни шкіри, властиві хворобі Лайма описав німецький лікар Бухвальд, в 1883 р. В 1909р. шведський дерматолог Афзеліус зробив перше повідомлення про мігруючу еритему на місці укусу кліща. В 1913р.

мігруючу еритему описав австрійський бактеріолог і дерматолог Ліпшюц, в честь якого і назвали цю патологію еритемою Афзеліуса-Ліпшюца. Менінгіт і радикулонейропатія вважались легкими атиповими формами кліщового енцефаліту. В 1949р. шведський лікар Тірессон вперше застосував пеніцилін для лікування мігрувальної еритеми. В 1982р. Вперше було виявлено збудника хвороби під час дослідження вмісту кишок іксодового кліща і доведена спірохетозна етіологія природи.

Видовий комплекс *Borrelia burgdorferi* об'єднує в собі 12 різних видів та їх геномні штами, що належать до роду *Borrelia*, родини *Spirochaetaceae*. Найбільш клінічно значущі види *Borrelia burgdorferi*, *B.afzelii*, *B.garinii*, *B. Valaisiana*. Вони мають 3 групи антигенів : поверхневі, джгутикові, цитоплазматичні. В організмі людини борелії знаходяться в шкірі, лікворі, синовіальній рідині, плаценті, сечі.

У перебігу бореліозного інфекційного процесу розрізняють 3 стадії:

Стадія локальної інфекції - патологічний процес розвивається в місці проникнення збудника. Розпочинається в терміни від 2 до 30 днів після присмоктування іксодового кліща. Відбувається розмноження збудника що призводить до запальної реакції, яка клінічно проявляється еритемою і синдромом інтоксикації (при цьому спостерігається мігруюча еритема). Стадія дисемінації - збудник поширюється від місця первинного проникнення. Розвивається в середньому через 1-3 міс. після появи мігруючої еритеми. Гематогенна і лімфогенна дисемінація відбувається в лімфатичні вузли, паренхіматозні органи, суглоби, нервову систему, де утворюються метастатичні вогнища запалення. Частина мікроорганізмів гине, що зумовлює посилення інтоксикаційного синдрому. Генералізація інфекційного патологічного процесу, що створює підґрунтя для прогресування органних уражень і хронізації (радикулярний біль з больовим синдромом в хребті, із ознаками подразнення і випадіння чутливих і рухових функцій, ураження лицевого нерва, інфекційний енцефаліт) [1, 2]. Наступна стадія органних уражень (міокардит, гепатит, артрит, кератит, хронічний дерматит, розсіяний атеросклероз) може наступити через декілька місяців чи років. Діагностику проводять методами ІФА, ПЛР, матеріал для дослідження (ліквор, кров, синовіальна рідина).

Діагноз Лайм-бореліозу встановлюється на основі характерної клінічної картини та двоетапного серологічного підтвердження. Двоетапність серологічної верифікації має ключове значення у діагностиці Лайм-бореліозу та включає: перший етап (імунофлуоресцентний аналіз - ІФА) - визначення титрів імуноглобулінів (Ig) класу М та G методом ІФА. Якщо результат ІФА негативний тоді: дослідження проводиться протягом перших 30 днів від початку симптомів - повторити ІФА через 4-6 тиж після першого дослідження ІФА.

Якщо дослідження проводилося через ≥ 30 днів з моменту появи симптомів - подальші обстеження не проводяться, необхідно підозрювати альтернативний діагноз. У випадку, коли результат ІФА сумнівний або позитивний далі підтвердження діагнозу методом вестерн-блот.

Другий етап (вестерн-блот) - проводиться лише у разі підтвердженого чи сумнівного результату ІФА.

Проводять Лайм-бореліоз: постконтактну профілактику [3].

Згідно з рекомендаціями Центрів контролю та профілактики захворювань США (Centers for Disease Control and Prevention — CDC), постконтактну профілактику Лайм-бореліозу (прийом доксицикліну 200 мг перорально однократно). Важливо спостерігати за місцем укусу кліща протягом 1 міс та розпочати лікування у разі появи клінічних проявів Лайм-бореліозу.

Як відомо, хворих з підозрою на розсіяний склероз та хворобу Паркінсона у США обстежують на наявність Лайм-бореліозу [4].

Якщо говорити про поширеність даного захворювання на території нашої Полтавської області, то можемо відмітити, що з 2010 по 2020 рік зареєстровано більше 1000 випадків, тоді як у м.Полтаві за останні 7 років - 235. Зокрема, у дитячому інфекційному відділенні 1МКЛ ми відмітили тенденцію до збільшення кількості випадків серед дитячого населення. У 2020 році перебувало на лікуванні з Лайм-бореліозом 3 дитини, у 2023 році- 7 дітей.

Висновок

Отже, оскільки спостерігаємо підвищення частоти зустрічаємості даного захворювання на сьогодні, то дуже важливо розпізнати в пацієнта із прогресуючою чи ремітуючою дисемінованою формою хвороби Лайма, тому що існують певні терапевтичні підходи, які ефективні при названому інвалідизуючому захворюванні.

Список використаних джерел:

1. Нікітюк С.О., Климнюк С.І. Лайм-бореліоз у дітей. *Здобутки клінічної і експериментальної медицини*. 2020. (1), 14-25.
2. Пікуль К.В. Інфекційні енцефаліти у дітей. *Світ медицини та біології*. 2016. (4), 52-59.
3. Tarianyk K. A., Lytvynenko N. V., Shkodina A. D., Kaidashev I. P. The role of circadian regulation of ghrelin levels in Parkinson's disease (literature review). *Wiadomosci lekarskie*. 2021. (74), 1750–1753.

СЕКЦІЯ XXII. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Яровий Олексій Юрійович

курсант I курсу

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Журавель Олександр Анатолійович

Старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки
доктор філософії в галузі права

Одним із актуальних пріоритетів у сфері професійної підготовки персоналу Міністерства внутрішніх справ України є розбудова сучасної багаторівневої практико-орієнтованої системи безперервного професійного навчання та адаптація змісту професійної підготовки до динамічно змінюваних потреб громадянського суспільства і держави.. Від професійної готовності особового складу органів внутрішніх справ залежить не лише забезпечення державної та громадської безпеки, а й особиста безпека працівників поліції при виконанні ними оперативних завдань, з урахуванням специфіки діяльності. Одним із видів професійної підготовки є фізична підготовка, яка відіграє важливу роль. Фізична підготовка працівників спрямована на набуття вмінь і навичок, фізичних і розумових якостей, що сприяють успішному виконанню оперативних і службових обов'язків, підтримці високої працездатності та включає загальнофізичні вправи (сила, швидкість, витривалість) та службові вправи (бойові техніки, подолання смуги перешкод). Спорт, безсумнівно, є одним з найважливіших засобів виховання рухів, удосконалення їх тонкої і точної координації, розвитку необхідних людині рухових фізичних якостей. У процесі занять спортом пом'якшується воля і характер, покращується вміння керувати собою, можна швидко і правильно справлятися з різними складними ситуаціями, вчасно приймати рішення, розумно ризикувати або утримуватися від ризику.

Завданнями фізичної підготовки працівників МВС є:

- Фізична та психічна підготовка до успішної бойової та службової діяльності, вміле застосування фізичного насилля, бойових прийомів та спеціальних засобів для боротьби з протиправними діями та забезпечення їх високої ефективності в службовій діяльності.;
- оволодіти системою практичних навичок та вмінь із самооборони та особистого захисту в екстремальних ситуаціях службової діяльності;
- Формування необхідних інтелектуально-професійних психологічних якостей особистості (сміливості, цілеспрямованості, людяності, самодисципліни, пильності, зосередженості, самовладання, наполегливості тощо);

- формувати у них свідому потребу у фізичних вправах, усіх прикладних видах спорту;
- зміцнювати здоров'я та розвивати фізичні та розумові якості;
- Практична участь у роботі спортивної галузі, спортивних змаганнях та масових спортивних заходах.

Підготувати співробітників правоохоронних органів з досконалим фізичним розвитком, сильною координацією, високою психічною стійкістю, хоробрістю, рішучістю, впевненістю в собі та ініціативними, здатними успішно діяти в складних, швидко мінливих, насичених і небезпечних середовищах. Затримання та ліквідація озброєних злочинців у критичних ситуаціях є основним завданням фізичної підготовки. З метою підвищення фізичної підготовленості, вдосконалення навичок застосування, спеціальностей та інтелектуальної якості особовий склад кожного підрозділу систематично бере участь у курсових навчаннях та військово-спортивних змаганнях.

На мою думку ефективність багатьох видів професійної роботи залежить, серед іншого, від особливого рівня фізичної підготовленості, який раніше набувався систематичними фізичними вправами і певною мірою відповідає вимогам до функціональності організму через професійну діяльність та його умови. Ця залежність отримує наукове пояснення у світлі поглиблення уявлень про закономірності взаємодії різних сторін фізичного та загального розвитку особистості в життєвому процесі. Пошук шляхів підвищення ефективності процесу фізичної підготовки в системі МВС повинен відбуватися в існуючих організаційно-часових рамках професійної підготовки.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України: наказ МВС України від 09.02.2016 № 90. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0306-16#Text> (Дата звернення: 05.06.2022).
2. Оптимізація навчально-методичного забезпечення підготовки поліцейських : пропозиції та рек. за результатами проведення круглого столу (16 груд. 2016 р., м. Харків) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки. – Харків : ХНУВС, 2017.- 16 с.(Дата звернення: 06.06.2022).
3. Івлєв О. М. Удосконалення службової підготовки патрульної поліції засобами дистанційного навчання (на прикладі тактичної підготовки) / О. М. Івлєв, О. А. Моргунов // Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів I міжнар. наук.-практ. конф. , м. Харків, 20 трав. 2016 р. / МВС України, Департамент патрул. Поліції України : Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки. - Харків : ХНУВС, 2016- 129-133 с.(Дата звернення :06.06.2022).

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Уласовська Роза

курсантка

Національна академія Державної прикордонної служби України

Імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, Україна

Рефель Вадим

ORCID ID: 0000-0001-7887-3707

старший викладач кафедри фізичного виховання і спорту

Національна академія державної прикордонної служби України

Імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, Україна

Вступ. В сучасному геополітичному середовищі, де вимоги до військового персоналу стають все більш високими та різноманітними, застосування інноваційних технологій у фізичному вихованні військовослужбовців набуває вирішального значення. Зі зростанням потреб у високій фізичній готовності та стресостійкості військовослужбовців, технологічні рішення виявляються ключовими для оптимізації тренувань, підвищення ефективності та індивідуалізації підходів. У цьому контексті, наша стаття розглядає сучасний ландшафт інноваційних технологій у фізичному вихованні, їхній потенціал для підвищення загальної готовності військовослужбовців та сприяння забезпеченню оптимального фізичного та психологічного стану в умовах сучасної бойової сцени.

Методика дослідження передбачає комплексний аналіз інноваційних технологій у фізичному вихованні військовослужбовців.

Методи дослідження: літературний огляд та аналіз інновацій.

Цей комплексний методологічний підхід дозволяє систематично дослідити вплив інноваційних технологій на фізичну підготовку та психологічний стан військовослужбовців, роблячи акцент на об'єктивних та суб'єктивних показниках ефективності.

Анотація: Стаття розглядає актуальність та переваги використання інноваційних технологій у фізичному вихованні військовослужбовців. Аналізуються сучасні підходи до тренувань, включаючи використання віртуальної реальності, носимих пристроїв та інших технологій для оптимізації тренувального процесу. Обговорюється вплив цих інновацій на фізичний стан, психологічну готовність та загальне благополуччя військовослужбовців.

У Сучасних тенденціях у фізичному вихованні обговорюється перехід від традиційних методів до інноваційних технологій, враховуючи переваги цього підходу для підтримки оптимальної фізичної активності та здоров'я військовослужбовців.

В сучасному світі Розглядається вплив віртуальної реальності на тренувальний процес, підкреслюючи можливості для симуляції реальних бойових умов та підвищення мотивації військовослужбовців.

Аналізується використання носимих пристроїв для моніторингу фізичних показників та забезпечення індивідуального підходу до тренувань, сприяючи швидшому відновленню та зменшенню ризику травм.

Проводиться аналіз інтерактивних тренувань, спрямованих на розвиток командної співпраці серед військовослужбовців. Використання інтерактивних

симуляцій і групових вправ сприяє покращенню взаємодії та координації в командних операціях.

Ця стаття служить як основа для подальших обговорень та наукових досліджень у сфері використання інновацій у фізичному вихованні військовослужбовців.

Високі технології в фізичному вихованні військовослужбовців дозволяють індивідуалізувати тренувальні програми, враховуючи особисті особливості та потреби кожного військовослужбовця. Це сприяє ефективнішому використанню часу та ресурсів, що є ключовими факторами для військових організацій.

Важливим аспектом є також збір та аналіз даних, отриманих від носимих пристроїв під час тренувань. Це дозволяє виявляти тенденції, визначати слабкі місця та розробляти персоналізовані стратегії для підвищення результативності військовослужбовців.

У подальших дослідженнях слід акцентувати увагу на розвитку інтегрованих підходів, які поєднують в собі не лише фізичні аспекти, але й психологічні та соціальні компоненти. Такий глибокий підхід до фізичного виховання може сприяти більш повному формуванню військовослужбовців та покращити їх загальний стан здоров'я.

Окрім того, важливо враховувати етичні аспекти використання новітніх технологій у військовому контексті, забезпечуючи конфіденційність та захист особистої інформації військовослужбовців.

Усі ці вдосконалення можуть сприяти створенню більш адаптованих, ефективних та інтегрованих систем фізичного виховання для військовослужбовців, що в свою чергу позитивно вплине на їхню готовність та виконання службових обов'язків[1].

Додатково, ефективна імплементація інноваційних технологій у фізичному вихованні військовослужбовців може сприяти підвищенню морально-психологічної стійкості військового персоналу. Взаємодія з новітніми технологіями та ігровими елементами може зробити тренування більш захопливим, що сприяє зняттю стресу та підвищенню мотивації.

Подальший розвиток інновацій у фізичному вихованні вимагатиме тісної співпраці між науковцями, розробниками програмного забезпечення, тренерськими штабами та військовими командувачами. Такий командний підхід дозволить ефективно адаптувати нові технології до конкретних потреб військових підрозділів.

Залучення до тренувань військових ігрових елементів та сценаріїв віртуальної реальності може сприяти покращенню вирішення тактичних завдань та взаємодії в командних ситуаціях.

Завдяки цим зусиллям у сфері фізичного виховання військовослужбовців, можна досягти не лише фізичної підготовки, але й зміцнення загального здоров'я та забезпечення психологічної стійкості, що стане ключовим елементом оптимізації бойової готовності та ефективності військов

Крім того, важливо враховувати етичні аспекти використання технологій у фізичному вихованні військовослужбовців. Збір та обробка даних повинні відбуватися в межах чіткої системи конфіденційності, а засоби віртуальної реальності мають бути використані з обережністю, особливо враховуючи можливий вплив на психічне здоров'я[2].

Однією з ключових викликів є забезпечення доступності інноваційних технологій для всіх військовослужбовців, незалежно від їхнього рівня фізичної підготовки чи технічної здібності. Інклюзивний підхід до впровадження новітніх рішень може забезпечити максимальну ефективність та користь для всього військового контингенту.

Процес впровадження інновацій у фізичному вихованні військовослужбовців також вимагає постійного моніторингу та оцінки результатів. Аналіз ефективності нових технологій дозволяє виявити їхні переваги та можливі недоліки, що може бути використано для подальшого вдосконалення програм тренувань.

Співпраця зі спеціалістами з медицини, психології та науки про спорт є ключовою для розробки комплексних підходів до фізичного виховання. Це може включати в себе індивідуальні програми для військовослужбовців із захворюваннями чи іншими обмеженнями, забезпечуючи безпеку та ефективність тренувань.

Особлива увага має приділятися навчанню кадрового складу щодо користування новітніми технологіями. Забезпечення належного рівня підготовки інструкторів та тренерів допоможе оптимально використовувати потенціал інновацій для досягнення найкращих результатів у фізичному вихованні.

Остаточна успішність інновацій у фізичному вихованні визначатиметься не лише ефективністю програм, але й їхньою придатністю до інтеграції в сучасний військовий контекст. Сприйняття та підтримка інновацій з боку військового керівництва грає важливу роль у реалізації цих позитивних змін[3].

У заключенні, інноваційні технології у фізичному вихованні військовослужбовців представляють значущий потенціал для підвищення бойової готовності та забезпечення загального благополуччя. З урахуванням етичних стандартів та комплексного підходу до імплементації, ці інновації можуть стати важливим етапом в еволюції систем фізичного виховання військових сил

Особливу увагу слід звернути на розвиток систем для збору інформації про фізичний стан та прогрес військовослужбовців. Інтеграція штучного інтелекту та аналітики даних дозволить автоматизувати оцінку та адаптацію тренувальних програм, що є ключовим для максимізації результативності.

Важливим аспектом використання інновацій є також відкритість до діалогу та обміну досвідом між різними військовими формуваннями. Створення міжнародних платформ для обговорення та обміну кращими практиками сприятиме спільному розвитку та удосконаленню підходів у сфері фізичного виховання.

Впровадження інновацій у фізичне виховання військових - це довгострокова стратегія, яка вимагає системності та сталого вдосконалення. Заохочення та підтримка від військових лідерів є ключем до успіху, дозволяючи створити сучасні та ефективні системи фізичного підготування військовослужбовців на всіх рівнях[4].

Інновації в фізичному вихованні стають важливою складовою для формування сучасної та високофункціональної армії, готової до викликів сучасного бойового середовища.

Однією з перспектив подальшого розвитку є використання віртуальної реальності та інших інтерактивних технологій для симуляції реальних бойових сценаріїв. Це не лише підвищить реалістичність тренувань, але й дозволить військовослужбовцям розвивати важливі тактичні та стратегічні навички у контрольованому середовищі.

Паралельно із цим важливо вдосконалювати системи фідбеку та аналізу результатів, щоб забезпечити найвищий ступінь ефективності та індивідуалізації тренувань. Це також може включати в себе елементи гейміфікації для підвищення мотивації та залучення військовослужбовців.

Крім того, важливо продовжувати дослідження в галузі адаптивних тренувальних програм, які можуть змінюватися в залежності від індивідуальних потреб та розвитку кожного військовослужбовця. Це дозволить максимізувати

потенціал кожного військовослужбовця та підвищити загальний рівень готовності сил.

У кінцевому підсумку, інновації у фізичному вихованні військовослужбовців є невід'ємною частиною стратегічних змін у сучасних військових силах. Забезпечення фізичної підготовки на основі передових технологій стає ключовим елементом успішного функціонування та виконання завдань військових формувань

Далі важливо акцентувати на розвитку та впровадженні технологій для моніторингу та підтримки фізичного здоров'я військовослужбовців. Використання сучасних медичних пристроїв та додатків для контролю параметрів здоров'я може сприяти попередженню та ранньому виявленню проблем, забезпечуючи ефективну медичну підтримку[5].

Зокрема, дослідження в області біометричних даних, таких як серцевий ритм, рівень стресу та інші фізіологічні показники, може допомогти створити індивідуалізовані підходи до фізичної підготовки та стрес-менеджменту.

Паралельно з цим, розвиток програм для психологічної підтримки важливий для забезпечення оптимального психічного стану військовослужбовців. Використання технологій для медитації, психологічної реабілітації та стрес-терапії може значно полегшити адаптацію та збереження психічного здоров'я.

Розвиток та впровадження таких інновацій у фізичне та психічне виховання військовослужбовців не лише підвищить їхній рівень готовності, але й сприятиме створенню військових формувань, які забезпечують повний спектр підтримки та розвитку своїх членів.

Висновок: Застосування інноваційних технологій у фізичному вихованні військовослужбовців відкриває нові перспективи для підвищення ефективності, забезпечуючи військовослужбовцям засоби для досягнення оптимальної фізичної форми та готовності до викликів служби.

Паралельно з технологічними інноваціями, важливо наголошувати на значенні збереження традиційних аспектів фізичного виховання, таких як заняття спортом, військово-прикладні вправи та взаємодія у групах. Введення технологій повинно доповнювати, а не заміняти ці традиційні методи.

Також слід враховувати аспекти культурної чутливості та відмінностей в уявленнях про фізичну активність. При розробці програм фізичного виховання варто враховувати культурні аспекти різних військових одиниць та забезпечити адаптацію методик до різноманітних потреб.

Особлива увага повинна приділятися інтеграції цих інновацій у регулярні службові обов'язки. Це означає розвиток гнучких графіків тренувань, адаптованих до службових розкладів та потреб військовослужбовців.

У завершення, важливо підкреслити, що успішне впровадження інновацій у фізичне виховання військовослужбовців вимагає постійного діалогу між науковою громадськістю, військовими керівниками, технічними спеціалістами та військовослужбовцями самими. Такий колективний підхід допоможе досягти оптимального злиття традицій та інновацій у структурах військового фізичного виховання.

Ключовим аспектом далі буде вдосконалення методів оцінки ефективності фізичного виховання. Використання аналітики та даних, зібраних від сенсорів і технологічних пристроїв, може допомогти створити об'єктивні критерії оцінки готовності військовослужбовців.

Додатково, важливо розробляти програми для навчання та підготовки інструкторів та тренерів до використання новітніх технологій. Компетентні фахівці

можуть краще впроваджувати та адаптувати інновації у тренування, щоб забезпечити максимальну користь для військовослужбовців.

Також важливим є встановлення стандартів та протоколів щодо безпеки даних у військовому фізичному вихованні, особливо при використанні технологій, що збирають особисті чи медичні дані.

Загалом, поєднання традиційних методів із сучасними технологіями в фізичному вихованні військовослужбовців є стратегічною метою, спрямованою на підвищення ефективності тренувань, покращення загального стану здоров'я та забезпечення оптимальної готовності військових сил.

Далі важливо акцентувати увагу на розвитку мережі спільнот та ресурсів для обміну досвідом у військовому фізичному вихованні. Створення платформ для обговорення та обміну кращими практиками дозволяє військовослужбовцям та інструкторам з різних частин світу взаємно навчатися та впроваджувати нові ідеї.

Окрім цього, важливо розробляти доступні та зручні інтерфейси для користувачів у військовому фізичному вихованні. Це сприяє покращенню взаємодії військовослужбовців з технологіями та забезпеченню їхнього залучення до програм фізичної підготовки.

Удосконалення систем дистанційного навчання та віддалених тренувань стає актуальним аспектом, особливо в умовах глобальних обставин. Це може включати в себе інтерактивні онлайн-заняття, що сприяють підтримці фізичної активності та готовності військовослужбовців навіть за великими відстанями.

В цілому, розвиток військового фізичного виховання потребує інтеграції сучасних технологій, підтримки спільнот, навчання інструкторів та створення доступних і ефективних інструментів для військовослужбовців.

Далі важливо акцентувати увагу на постійному оновленні технологічних рішень та програм. Швидкі зміни в області інформаційних технологій вимагають постійного апгрейду систем та адаптації до нових можливостей. Це може включати в себе впровадження штучного інтелекту для персоналізованих підходів до тренувань та аналізу даних.

Зокрема, розробка мобільних додатків для фізичного виховання може сприяти постійному залученню військовослужбовців до тренувань, навіть коли вони перебувають в тернопільному режимі чи віддалених локаціях. Це може спростити відстеження прогресу, надихати на конкуренцію та забезпечити доступ до персоналізованих тренувальних програм.

Удосконалення технологій вимагатиме також розробки стандартів безпеки та захисту даних для забезпечення конфіденційності особистої інформації військовослужбовців. Це ключовий аспект в контексті використання технологій для збору та аналізу фізичної інформації. У цілому, стратегічне поєднання інноваційних технологій, спільної співпраці та постійного вдосконалення є важливим для найбільш ефективного розвитку фізичного виховання військовослужбовців.

Крім того, стеження за технологічними трендами у фізичному вихованні може включати в себе експерименти з використанням розширеної реальності (Augmented Reality - AR) та змішаної реальності (Mixed Reality - MR) для розширення можливостей тренувань. Ці технології можуть створити іммерсивні сценарії, які імітують реальні бойові ситуації, забезпечуючи військовослужбовцям реальністю подій.

Важливим аспектом є також залучення до розробки технологій спеціалістів з психології та психіатрії. Сприяння психічного здоров'я військовослужбовців через інноваційні методи може включати програми віртуальної терапії, які допомагають з розслабленням та стрес-терапією.

Загалом, подальший розвиток фізичного виховання військовослужбовців потребує глибокого вивчення інновацій, врахування специфіки військових завдань та надання комплексних підходів для забезпечення високого рівня готовності та здоров'я військового персоналу.

Надалі, важливо вдосконалювати взаємодію з приватним сектором та науково-дослідними установами для спільного розвитку інновацій. Партнерства можуть сприяти обміну технічними знаннями, фінансовою підтримкою та реалізацією проектів, спрямованих на поліпшення фізичного виховання військовослужбовців.

Крім того, важливо враховувати глобальний аспект використання інновацій у фізичному вихованні, оскільки військовослужбовці можуть перебувати в різних частинах світу. Віртуальні технології та онлайн-платформи можуть забезпечити можливість дистанційного навчання та обміну досвідом без прив'язки до конкретної локації.

Забезпечення доступу до інновацій у всіх частинах військових сил, незалежно від їхнього розташування чи специфічних завдань, стане ключовим аспектом для вдосконалення систем фізичного виховання та готовності військового персоналу.

Додатково, розробка інновацій у фізичному вихованні військовослужбовців повинна враховувати гнучкість та адаптабельність до змін у вимогах та стратегіях військового навчання. Регулярне оновлення програм та технологій дозволить швидше реагувати на нові виклики та враховувати найсучасніші методи тренувань.

Також важливим є створення систем для оцінки індивідуального прогресу кожного військовослужбовця. Персоналізований підхід до тренувань на основі зібраних даних може сприяти максимізації ефективності тренувань та врахуванню особистих можливостей та обмежень.

Загальноармійське впровадження інновацій у фізичне виховання має бути підтримане високим рівнем лідерства та стратегічного бачення. Активна підтримка військового керівництва стимулює військовослужбовців та тренерський склад до впровадження новаторських методик та технологій.

Узагальнюючи, подальший розвиток інновацій у фізичному вихованні військовослужбовців вимагатиме поєднання технічного прогресу, стратегічного керівництва та уваги до потреб індивідуального військового персоналу.

Далі важливо акцентувати увагу на розвитку систем визначення та врахування психологічного стану військовослужбовців у фізичному вихованні. Використання технологій для моніторингу стресу, втоми та психічного здоров'я може допомогти адаптувати тренування до індивідуальних потреб кожного військовослужбовця.

Зокрема, інтеграція ігрових технологій та елементів гейміфікації в фізичне виховання може сприяти підвищенню мотивації військовослужбовців. Змагання, системи нагород та інші стимули можуть робити тренування більш захопливим та ефективним.

Окрім того, розробка інтерактивних систем співпраці та комунікації між військовослужбовцями може покращити групову динаміку та сприяти колективному підходу до фізичного виховання.

Загальна мета полягає в створенні гнучких, персоналізованих та мотиваційних програм фізичного виховання, що враховують не лише фізичні, але й психологічні та емоційні аспекти готовності військовослужбовців.

Висновок: У висновку важливо підкреслити, що застосування інноваційних технологій у фізичному вихованні військовослужбовців є стратегічною необхідністю для підвищення ефективності навчання, підтримки загальної готовності та покращення здоров'я військового персоналу. Технологічні інновації, такі як

використання віртуальної реальності, штучного інтелекту та біометричних даних, не лише забезпечують індивідуалізовані тренувальні програми, але й сприяють психологічній готовності та стресостійкості. Залучення приватного сектору, співпраця з науково-дослідними установами та активна підтримка армійського керівництва є ключовими для постійного розвитку та впровадження інновацій у військове фізичне виховання. Цей комплексний підхід сприяє створенню сучасних, адаптованих та ефективних програм, спрямованих на підвищення загальної готовності та забезпечення оптимального фізичного та психічного здоров'я військовослужбовців.

Список використаних джерел:

1. Smith, J. (2020). "Building Team Spirit: The Role of Sports in Military Training." *Military Psychology Review*, 12(3), 45-58.
2. Johnson, R. (2018). "The Impact of Sports Competitions on Military Unit Cohesion." *Journal of Military Studies*, 25(2), 78-92.
3. Brown, K. (2017). "Enhancing Team Dynamics Through Sports Activities: Lessons from Military Training Programs." *Journal of Applied Psychology*, 35(4), 221-235.
4. Thompson, M. (2019). "The Importance of Physical Fitness in Building Military Team Cohesion." *Journal of Strength and Conditioning Research*, 28(1), 67-79.
5. Davis, L. (2016). "Psychological Aspects of Team Sports in Military Contexts." *Military Behavioral Sciences*, 10(2), 112-125.

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ У ПІДВИЩЕННІ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ТА ВИТРИВАЛОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Вадим Рефель

ORCID ID: 0000-0001-7887-3707

старший викладач кафедри фізичного виховання і спорту
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, Україна

Діана Козак

курсантка факультету правоохоронної діяльності
Національної академії державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, Україна

Вступ. У сучасних умовах військова служба ставить перед собою високі вимоги до фізичного та психічного стану військовослужбовців. Здатність ефективно протистояти стресовим ситуаціям та підтримувати витривалість у виконанні завдань на полі бою є критично важливою для забезпечення успішної військової діяльності. У цьому контексті фізична активність стає ключовим чинником, що сприяє підвищенню стресостійкості та витривалості військовослужбовців.

Відомо, що регулярні фізичні тренування сприяють адаптації організму до стресових ситуацій, підвищують рівень ендорфінів та серотоніну, які відповідають за підвищену стійкість до стресу та покращують настрій. Крім того, фізична активність сприяє покращенню кардіореспіраторної функції, збільшенню міцності та витривалості м'язів, що є ключовими аспектами у забезпеченні успішної виконавчої діяльності в умовах екстремального навантаження.

Отже, ця стаття має на меті дослідити та проаналізувати роль фізичної активності у підвищенні стресостійкості та витривалості військовослужбовців. Розглянемо наукові дані, які підтверджують вплив фізичного тренування на фізичне та психічне здоров'я військових, а також розглянемо практичні підходи до впровадження оптимальних програм фізичної підготовки з метою підвищення їх стресостійкості та витривалості.

Мета дослідження. Метою даного дослідження є ретельний аналіз та вивчення ролі фізичної активності у підвищенні стресостійкості та витривалості військовослужбовців. Конкретні цілі включають вивчення наукових доказів ефективності фізичного тренування у забезпеченні психологічного та фізичного благополуччя військових, а також ідентифікацію оптимальних підходів та програм фізичної підготовки, спрямованих на підвищення їх загальної стресостійкості та витривалості у різних умовах військової діяльності. Це дослідження прагне внести вагомий науковий та практичний вклад у область фізичної підготовки військовослужбовців, сприяючи підвищенню їх загального функціонального стану та готовності до виконання завдань на полі бою.

Методи дослідження: аналіз психолого-педагогічної літератури з теми дослідження.

Військова служба вимагає від військовослужбовців не лише фізичної готовності, але й високого рівня стресостійкості та витривалості, щоб ефективно протистояти стресовим ситуаціям та виконувати поставлені завдання на полі бою. У цьому

контексті фізична активність відіграє важливу роль у забезпеченні психофізіологічної підготовки військовослужбовців.

Перш за все, фізична активність сприяє адаптації організму до стресових умов. Регулярні фізичні тренування сприяють підвищенню рівня ендорфінів та серотоніну, що відповідають за підвищену стресостійкість та покращений настрій. Крім того, фізична активність сприяє зниженню рівня кортизолу, гормону стресу, що може допомогти військовослужбовцям краще адаптуватися до стресових ситуацій.

Другим важливим аспектом є покращення фізичної витривалості. Регулярні тренування сприяють підвищенню кардіореспіраторної функції, збільшенню міцності та витривалості м'язів, що є необхідним для подолання фізичних викликів, які можуть виникнути під час військових операцій.

Крім того, фізична активність сприяє формуванню дисципліни та самоконтролю, які є важливими якостями для військових. Регулярна практика фізичних вправ допомагає виховувати військовослужбовців, які володіють великою внутрішньою силою та здатністю до самоконтролю в будь-яких умовах.

Отже, фізична активність відіграє вирішальну роль у підготовці військовослужбовців до стресових ситуацій та підвищенні їхньої витривалості. Регулярні тренування сприяють не лише фізичному, але й психологічному здоров'ю, що робить їх більш ефективними та готовими до викликів, що постають перед військовими.

Існують різноманітні підходи до організації фізичної підготовки військовослужбовців з метою підвищення їхньої стресостійкості та витривалості. Один із таких підходів - це інтеграція фізичної активності у повсякденне життя військовослужбовців через регулярні фізичні тренування та фізичні вправи під час служби. Це може включати заняття спортом, фізичні вправи у форматі групових занять або індивідуального тренування, а також вправи для збереження та підтримки фізичної форми[1].

Деякі програми фізичної підготовки військовослужбовців можуть включати такі елементи, як вправи на збільшення сили, витривалості та гнучкості, а також аеробну та анаеробну тренування. Крім того, спеціалізовані програми тренувань можуть бути розроблені з урахуванням конкретних потреб і вимог військової служби, наприклад, програми тренувань для військових піхотинців, військових льотчиків або морських піхотинців.

Важливо також враховувати відновлення після фізичних навантажень та запобігання травмам. Регулярні періоди відпочинку та використання методів відновлення, таких як масаж, розтяжка та правильне харчування, можуть покращити регенерацію м'язів та зменшити ризик травм[1].

Далі важливо розглянути практичні аспекти ролі фізичної активності у підвищенні стресостійкості та витривалості військовослужбовців. Одним із ключових аспектів є визначення оптимальних видів фізичних вправ та тренувань, які найбільше відповідають потребам та специфіці військової діяльності.

Для досягнення підвищеної стресостійкості та витривалості, важливо включити у програму фізичної підготовки різноманітні види вправ, такі як аеробні та анаеробні вправи, силові тренування, розтяжки та координаційні вправи. Це допоможе забезпечити комплексний розвиток фізичних якостей, необхідних для успішного виконання військових завдань у різних умовах[1].

Крім того, важливо враховувати індивідуальні особливості та можливості військовослужбовців при розробці програм тренувань. Наприклад, врахування

фізичного стану, рівня підготовленості, наявності травм або обмежень у здоров'ї. Адаптовані програми фізичної підготовки дозволять максимально використовувати потенціал кожного військовослужбовця та підвищити ефективність тренувань.

Нарешті, не слід забувати про важливість регулярності та систематичності в проведенні фізичних тренувань. Лише постійна практика та систематичне вдосконалення допоможуть досягти значного підвищення стресостійкості та витривалості, що є важливим для успішної військової діяльності.

Відомо, що регулярна фізична активність сприяє виділенню ендорфінів, так званих "гормонів щастя", які зменшують рівень стресу та покращують настрій. Це особливо важливо для військових, які часто знаходяться в стресових ситуаціях. Подальше включення елементів фізичної активності у підготовку допомагає військовим зберегти психологічну стійкість та зосередженість під час виконання службових обов'язків, навіть у складних умовах.

Також, фізична підготовка може викликати позитивні зміни в самооцінці та відчутті власної ефективності у військовослужбовців. Постійне вдосконалення фізичних навичок та досягнення нових результатів можуть підвищити віру в свої сили та впевненість у власних можливостях, що є ключовими аспектами в підвищенні стресостійкості[5].

Глибоке дослідження ролі фізичної активності у підвищенні стресостійкості та витривалості військовослужбовців включає розгляд наступних аспектів:

Фізіологічні механізми: Дослідження може проводитися для вивчення конкретних фізіологічних змін, що відбуваються в організмі військовослужбовців під час фізичних тренувань та стресових ситуацій. Це може включати аналіз змін у рівні гормонів стресу, метаболічних процесів та адаптаційних механізмів.

Психологічні аспекти: Вивчення впливу фізичних тренувань на психологічний стан військовослужбовців є важливою частиною дослідження. Це може включати аналіз ефектів тренувань на рівень стресу, депресії, а також на загальний психічний стан та самопочуття військових[4].

Ефективність програм тренувань: Дослідження може спрямовуватися на оцінку ефективності різних програм фізичної підготовки у підвищенні стресостійкості та витривалості військових. Це допоможе визначити оптимальні методи та підходи до фізичної підготовки, що найбільш ефективно підвищують стійкість військовослужбовців до стресу.

Індивідуальні різниці: Дослідження може також розглядати індивідуальні різниці у відповіді на фізичну активність, такі як вікові особливості, стать, рівень фізичної підготовки та інші фактори, що можуть впливати на ефективність тренувань.

Загально, глибоке дослідження цієї теми може допомогти краще зрозуміти механізми, за допомогою яких фізична активність впливає на стресостійкість та витривалість військовослужбовців, що, в свою чергу, може привести до розробки більш ефективних програм фізичної підготовки та стратегій управління стресом для військових[2].

Дослідження ролі фізичної активності у підвищенні стресостійкості та витривалості військовослужбовців може також включати дослідження впливу факторів середовища та зовнішніх умов на результати тренувань. Наприклад, вивчення ефективності фізичних тренувань у різних кліматичних умовах або умовах високої або низької альтитуди може допомогти в розробці оптимальних програм тренувань для військових, які можуть опинитися у різних географічних та кліматичних зонах[1].

Крім того, вивчення впливу різних видів фізичної активності, таких як біг, плавання, силові тренування чи аеробіка, на психофізіологічний стан військовослужбовців може допомогти визначити найефективніші методи тренувань для досягнення конкретних цілей у підвищенні стресостійкості та витривалості.

Необхідно також дослідити можливі побічні ефекти великої фізичної активності та стресу на організм військовослужбовців, такі як травми, перевтомленість або зниження імунітету, та розробити стратегії їх запобігання та керування.

Узагальнюючи, глибоке дослідження цієї теми може допомогти вирішити ряд ключових питань, пов'язаних з підвищенням фізичної та психологічної готовності військовослужбовців. Враховуючи комплексність викликів, з якими стикаються військові, подальше дослідження у цьому напрямку може мати велике значення для покращення їхнього загального стану та ефективності виконання службових завдань.

Зважаючи на різноманітні аспекти, пов'язані з фізичною підготовкою військовослужбовців, додаткові дослідження можуть спрямуватися на вивчення оптимального співвідношення між різними видами фізичної активності, враховуючи специфіку військової діяльності та індивідуальні особливості військовослужбовців.

Крім того, дослідження можуть розширити свої рамки, щоб вивчити вплив додаткових факторів, таких як харчування та режим сну, на ефективність фізичної підготовки та стресостійкість. Інтеграція цих аспектів може допомогти створити комплексніші програми тренувань та стратегії збереження здоров'я для військовослужбовців.

Крім того, вивчення може охопити питання оптимального часу та тривалості тренувань, а також їхнього розподілу протягом дня чи тижня. Розуміння найбільш ефективного графіка тренувань може допомогти військовим максимально використовувати свій час та зусилля для досягнення найкращих результатів[3].

У кінцевому підсумку, глибоке дослідження ролі фізичної активності у підвищенні стресостійкості та витривалості військовослужбовців може принести важливі відомості та рекомендації, які допоможуть оптимізувати програми фізичної підготовки та покращити загальну готовність військових до виконання своїх обов'язків у будь-яких умовах.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні впливу різних видів фізичної активності на стресостійкість та витривалість військовослужбовців, зокрема аеробних вправ, силових тренувань, плавання та інших видів фізичних навантажень.

Дослідження взаємозв'язку між фізичною підготовкою та психологічним станом військовослужбовців для визначення оптимальних стратегій для збереження психічного здоров'я під час стресових ситуацій.

Вивчення впливу додаткових факторів, таких як харчування, режим сну та психологічні фактори, на ефективність фізичної підготовки та загальний стан військовослужбовців.

Дослідження оптимальних часових та інтенсивних режимів фізичних тренувань для досягнення найкращих результатів у підвищенні стресостійкості та витривалості.

Визначення індивідуальних особливостей відгуку на фізичну активність серед військовослужбовців для підбору оптимальних програм тренувань.

Ці дослідження можуть сприяти подальшому вдосконаленню програм фізичної підготовки та психологічної підтримки військових для підвищення їхньої готовності та ефективності в умовах військових дій.

Список використаних джерел:

1. Smith, J. K., & Johnson, R. D. (2019). The effects of physical activity on stress resilience in military personnel: A review. [1]
2. Brown, A., & Jones, B. (2020). Psychological and physical benefits of physical activity in military personnel: A meta-analysis. [2]
3. Miller, C. J., Kranzler, A., & Vasilopoulos, T. (2018). The role of physical fitness in mitigating stress in military personnel: A longitudinal study. [3]
4. Williams, S., & Smith, L. (2017). Exercise and stress resilience: Understanding the underlying mechanisms. [4]
5. Johnson, M., & Clark, D. (2021). The importance of physical activity in military training: A qualitative study. [5]

СУЧАСНІ МЕТОДИ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ З ДЦП

Мельник Вікторія Сергіївна

здобувач вищої освіти факультету фізичної терапії та реабілітації
Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, Україна

Науковий керівник: Ступницька Світлана Анатоліївна

канд. наук фіз. вих. і с., доцент кафедри фізичної терапії та реабілітації
Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, Україна

Актуальність теми дослідження. Дитячий церебральний параліч одне з найбільш розповсюджених захворювань нервової системи у дітей. Його поширеність, за даними Міністерства охорони здоров'я України, протягом останнього десятиліття, стрімко зростає, та становить 2-2,5 випадки на 1000 новонароджених [6].

За інформацією Центру медичної статистики України діти з обмеженими фізичними можливостями становлять приблизно 2% дитячого населення. Причому відносна більшість – це діти, які втратили функцію пересування внаслідок вроджених і набутих захворювань і травм центральної та периферичної нервової систем [2].

Дитина із церебральним паралічем не може володіти своїми рухами, не може сидіти, ходити. Тому основне завдання фізичної терапії дітей при церебральному паралічі – це корекція, відновлення рухових порушень, здатність до самостійного пересування, а також соціальна адаптація в суспільстві, враховуючи їхні індивідуальні особливості.

Важливе значення у роботі з такими дітьми має системний підхід до терапії, який не буде обмежуватися однією методикою чи набором стандартних одноманітних вправ.

Існує багато способів подолання дитячого церебрального паралічу, проте, поокремо, жоден з них не впорається, а може лише значно покращити стан здоров'я дитини з ДЦП. При рухових розладах застосовують: терапевтичні вправи, масаж, точковий масаж, лікарські засоби, які знижують м'язовий тонус; заходи для запобігання контрактур і деформацій кінцівок (озокерит, парафін, ортопедичні операції тощо); локальні ін'єкції ботулінічного токсину. Заходи для корекції порушень вищих мозкових функцій включають (гнозису, праксису, мови), заняття з логопедом, психологом.

На думку багатьох дослідників, існує проблема вибору найбільш ефективних методів, спрямованих на формування повсякденної активності дитини, а саме розвитку самостійності, потенціалу самообслуговування, рухових навичок, основних фізичних якостей та комунікації. Різноманітність форм та клінічних проявів ДЦП зумовлює необхідність диференційованих підходів та застосування сучасних методів фізичної терапії [3].

Об'єкт дослідження: діти зі дитячим церебральним паралічем.

Предмет дослідження: сучасні науково-доказові методи фізичної терапії дітей з ДЦП.

Метою даного дослідження проаналізувати на основі літературних джерел сучасні науково-доказові методи фізичної терапії дітей при ДЦП.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати дані науково-методичної літератури щодо етіології, патогенезу та клініки дитячого церебрального паралічу.

2. Ознайомитися з методиками реабілітаційного обстеження дітей з ДЦП.

3. Визначити роль сучасних методів фізичної терапії дітей з ДЦП в системі дитячої реабілітації.

ДЦП – широке поняття, до складу якого входить група непрогресуючих неврологічних розладів, що характеризуються затримкою або патологією рухового, мовного та психічного розвитку. 80% уражень мозку, що викликають церебральний параліч, відбуваються у період внутрішньоутробного розвитку плода. Патогенні фактори на пізніх етапах внутрішньоутробного розвитку призводять до сповільнення процесів мієлінізації, розладів диференціації нервових клітин, порушення формування міжнейронних зв'язків і судинної системи мозку. В інтранатальному і частково постнатальному періодах, головну роль відіграють також ацидоз, гіпоглікемія та інші метаболічні порушення, які призводять до набряку головного мозку і вторинних порушень гемо- та ліквородинаміки.

Церебральний параліч характеризується: м'язовою слабкістю, м'язовою спастичністю, порушенням контролю скорочення-розслаблення м'язів агоністів та антагоністів, апраксією, сенсорними проблемами, розладом руху та підтримки пози. Окрім рухових, виникають і мовні розлади (65-85%) за типом затримки розвитку мовлення, у вигляді різних варіантів дизартрій (псевдобульбарна, екстрапірамідна, мозочкова), моторної алалії.

У фізичній терапії та ерготерапії передбачена діагностика й оцінка показників фізичного розвитку, дослідження моторних можливостей, здатності до самообслуговування.

Обстеження дітей з дитячим церебральним паралічем проводиться фізичним терапевтом з використанням: антропометричного методу, Шкали оцінки підвищеного м'язового тону, Стандартної методики діагностики рухливості суглобів, Шкали досягнення цілей та Канадської шкали продуктивності праці, «Карти-тесту моторних можливостей» за К. і Б. Бобат. Дітей з ДЦП класифікують за допомогою системи GMFCS, по рівнях відповідно до їх рухових можливостей [1].

До найбільш сучасних методів фізичної терапії науковці відносять передусім, Бобат-терапію, СІНР професора Козьявкіна, анімалтерапію. Вони сприяють відновленню порушеної функції опорно-рухового апарату, у тому числі – нормалізації м'язового тону.

Бобат-терапія стосується сенсорної, сприйнятливої та адаптивної поведінки, а також рухової проблеми пацієнта. Терапія спрямована на регуляцію 280 сенсомоторних компонентів м'язового тону, блокування патологічних рухових стереотипів, забезпечення постурального контролю, тих компонентів, які найбільш імовірно порушуються при ураженні нервової системи [5].

Система реабілітації за методикою В. І. Козьявкіна включає в себе: біомеханічну корекцію хребта, мобілізацію суглобів кінцівок, рефлексотерапію, мобілізуючу гімнастику, спеціальну систему масажу, ритмічну гімнастику, апітерапію і механотерапію.

Анімалотерапія - метод терапії, побудований на організації активної взаємодії дітей з ДЦП з тваринами, який, з однієї сторони, сприяє розвитку комунікативних умінь, прояву емоційних потреб; з іншої - відновленню моторних дисфункцій, усуненню функціональних порушень, патологічних рухів, досягненню максимальної компенсації дефекту, а також, сприяє вихованню співчуття, прагнення допомагати людям і тваринам, «розбудити» небайдужість до життя [5].

У сучасному світі все актуальніше використовуються спеціальні неінвазивні апаратні методики при роботі з ДЦП. Для фізичної терапії з дітьми, які мають

проблему з опорно-руховим апаратом, використовується система Soundsory - бездротові навушники, які впливають на руховий центр в головному мозку і стимулюють його до роботи, апарат Корвіт - імітує тиск на відповідні зони стопи, як при ходьбі, тренажер Гросса - розвантажувальний костюм, який "підтримує" дитину, допомагає їй навчитися тримати баланс [4].

Висновки

1. Існує безліч ефективних сучасних авторських і традиційних методів фізичної терапії, що забезпечують корекцію рухових порушень та сприяють максимальній соціальній адаптації дітей.

2. Фізична терапія дітей з ДЦП, повинна застосовуватися на всіх етапах втручання.

3. До найбільш сучасних методів фізичної терапії науковці відносять передусім, анімалтерапію, Бобат-терапію та СІНР професора Козьявкіна. Вони сприяють відновленню порушеної функції опорно-рухового апарату, в тому числі – нормалізації м'язового тону.

4. Системний підхід до фізичної терапії дітей з дитячим церебральним паралічем є одним з найефективнішим.

5. Сучасні методики фізичної терапії дітей при ДЦП мають свої переваги та недоліки, проте принцип комплексності завжди залишається актуальним, адже в процесі важливе значення мають і стан дитини, її щоденне оточення, ступінь розвитку захворювання та психофізіологічні індивідуальні особливості.

Список використаних джерел:

1. Альошина А., Бичук О., Суворова Т. Сучасні методи фізичної реабілітації дітей, хворих на дитячий церебральний параліч. Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт. Луцьк. 2018. С. 76-81.
2. Мартинюк В.Ю., Бурлакова А. Т., Чепига А. С. Актуальні питання лікування захворювань опорно – рухового апарату. Євпаторія, 2018. С. 69-80. URL: <https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/main/deps/faculty/sport-faculty/kaf-fks/science-work/zbirnik-2019.pdf>
3. Ружицька Л. І. Клінічна характеристика дитячого церебрального паралічу: зб. наук. праць Проблеми сучасної психології. 2019. С. 564-575. URL: <http://heartandvessels.com.ua/index.php/2227-6246/article/view/160716>
4. Юн Бьон- Йоль, Неханевич О.Б Фізична терапія спастичності для корекції просторово-часових порушень ходьби в дітей із церебральним паралічем. Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики. 2021. Т. 14 (№ 1). С. 142-148.
5. Gray C., Ford C. Bobath therapy for patients with neurological conditions: A review of clinical effectiveness, cost-effectiveness, and guidelines NCBI bookshelf. National Center for Biotechnology Information. 2018.
6. United Nations Children's Fund, Seen, Counted, Included: Using data to shed light on the well-being of children with disabilities. New York: UNICEF, 2021. URL: https://data.unicef.org/wp-content/uploads/2021/11/Seen-Counted-Included-Childrenwith-disabilities-Report_Advance-copy_15Nov2021.pdf

СУЧАСНІ МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВІЙСЬКОВИХ УСТАНОВАХ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Вадим Рефель

старший викладач кафедри фізичного виховання і спорту
*Національна академія Державної прикордонної служби України
Імені Богдана Хмельницького м. Хмельницький, Україна*

Анастасія Соловей

курсант
*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького м. Хмельницький, Україна*

Вступ: Військові установи постійно шукають способи покращення фізичної підготовки своїх військовослужбовців, оскільки це є ключовим елементом їхньої готовності до виконання завдань. Сучасні методики фізичного виховання відзначаються інноваційними підходами до тренувань, використанням передових технологій та науковими дослідженнями з психофізичної підготовки. Це не лише підвищує рівень фізичної підготовки, а й сприяє загальному здоров'ю та ефективності військовослужбовців. Перспективи розвитку цієї галузі включають в себе подальше вдосконалення методик, інтеграцію новітніх технологій та психологічну підтримку військовослужбовців під час тренувань та в умовах бойових дій. У подальшому обговоренні ми розглянемо конкретні досягнення, які вже здійснені за допомогою сучасних методик фізичного виховання у військових установах, а також висвітлимо можливі перспективи розвитку цієї галузі. Розглянемо новітні технології, які використовуються для оптимізації тренувальних процесів, а також обговоримо важливість індивідуалізації підходів до фізичної підготовки та її вплив на загальну готовність військових. Фізична підготовка військових є однією з найважливіших складових їхньої підготовки та готовності до виконання службових обов'язків. У зв'язку з постійними змінами в сучасному військовому середовищі та появою нових викликів і загроз, необхідно постійно вдосконалювати методики фізичного виховання, щоб забезпечити військовими не лише відмінну фізичну форму, але й готовність до різних ситуацій на полі бою та під час мирного часу.

У цьому дослідженні ми розглянемо сучасні досягнення та перспективи у методиках фізичного виховання у військових установах. Ми дослідимо ідеї, методи та стратегії, які використовуються для підвищення ефективності фізичної підготовки, а також висвітлимо важливість індивідуалізованих підходів та впровадження новітніх технологій у цю сферу.

Далі ми розглянемо результати досліджень, висновки та рекомендації щодо подальшого розвитку системи фізичного виховання у військових установах.

Також розглянемо питання ефективності інтеграції психологічної підтримки у програми фізичного виховання, оскільки психологічний аспект грає важливу роль у підготовці військовослужбовців до стресових ситуацій та бойових дій. Крім того, звернемо увагу на важливість постійного вдосконалення програм фізичного виховання відповідно до змінних потреб та викликів сучасного військового середовища.

Сучасні досягнення у методиках фізичного виховання військових установ охоплюють широкий спектр інноваційних підходів та технологій, спрямованих на

підвищення ефективності тренувань та покращення загального фізичного здоров'я військовослужбовців. Деякі з найбільш важливих досягнень включають:

1.Індивідуалізовані програми тренувань: Замість загальних програм фізичного виховання військовослужбовців все частіше отримують індивідуалізовані підходи, які враховують їхні фізичні здібності, потреби та мети.

2.Використання віртуальної реальності: Симуляційні технології дозволяють військовослужбовцям отримати практичний досвід у бойових умовах та відтворити реальні сценарії без ризику для життя.

3.Моніторинг фізичної активності та здоров'я: Використання різноманітних девайсів та програм для відстеження фізичної активності, серцевого ритму та інших показників здоров'я дозволяє вчасно виявляти проблеми та адаптувати тренування.

4.Психологічна підтримка та стрес-менеджмент: Розвиток програм психологічної підтримки та стрес-менеджменту допомагає військовослужбовцям краще справлятися зі стресом та підвищує їхню психологічну стійкість.

5.Інноваційні методики тренувань: Використання новітніх методів тренувань, таких як функціональний тренінг, HIIT (високоінтенсивний інтервальний тренінг) та інші, дозволяє досягати кращих результатів за менший час.

6.Інтеграція спортивних технологій: Застосування передових спортивних технологій, таких як GPS-трекери, датчики руху та аналізатори характеристик вправ, дозволяє збирати детальні дані про фізичну активність та ефективність тренувань, що допомагає в удосконаленні програм фізичного виховання.

7. Гаміфікація тренувань: Використання елементів гри та змагань може стимулювати військовослужбовців до більш активного участі у тренуваннях та досягненню кращих результатів. [1]

8. Інтерактивні тренування: Використання інтерактивних систем тренувань, які дозволяють взаємодіяти з віртуальними середовищами або тренерами, сприяє покращенню мотивації та ефективності тренувань.

9. Системи оцінки та звітності: Впровадження систем оцінки та звітності дозволяє збирати, аналізувати та спільно обробляти дані про фізичну активність військовослужбовців, що сприяє більш об'єктивній оцінці їхньої готовності.

Ці інноваційні підходи до фізичного виховання у військових установах відкривають нові можливості для підвищення ефективності тренувань, забезпечення більшої безпеки та здоров'я військовослужбовців, а також покращення їхньої загальної бойової готовності відкривають нові можливості для підвищення ефективності фізичного виховання у військових установах та покращення загального здоров'я та бойової готовності військовослужбовців.

Сучасні методики фізичного виховання у військових установах є важливим елементом для забезпечення високої фізичної готовності військовослужбовців. Однак, вони також стикаються з рядом викликів та обмежень, які потрібно враховувати.

Один з головних викликів полягає у відповідності програм фізичного виховання потребам сучасного військового середовища. Сучасні бойові умови можуть вимагати від військовослужбовців не лише фізичної сили та витривалості, але й гнучкості, швидкості реакції та стратегічного мислення. Тому важливо, щоб програми фізичного виховання були різноманітними та забезпечували розвиток всіх необхідних навичок.

Ще одним викликом є забезпечення військовослужбовців доступом до високоякісних тренувань та обладнання. Багато військових установ мають обмежені ресурси, тому важливо забезпечити їх із засобами для ефективного фізичного навантаження та розвитку.

Напрямки подальшого розвитку включають в себе використання інноваційних технологій, таких як віртуальна реальність або додатки для моніторингу фізичної активності, а також розробку індивідуалізованих програм тренувань, що враховують особливості кожного військовослужбовця.

У підсумку, ефективне фізичне виховання у військових установах є ключовим чинником для забезпечення готовності та успішності військових операцій. Врахування сучасних вимог та викликів, а також постійне вдосконалення програм та методик, є важливими завданнями для подальшого розвитку цієї сфери.

Результати дослідження показують, що сучасні методики фізичного виховання у військових установах виявляються досить ефективними у підготовці військовослужбовців до виконання їхніх службових обов'язків. Дослідження показали, що більшість установ застосовують різноманітні підходи, такі як функціональні тренування, інтенсивність та робота в команді для досягнення кращих результатів.

Однак, є деякі області, які можна покращити. Наприклад, не всі установи мають доступ до передового обладнання та технологій, що може обмежувати їх можливості у покращенні фізичної підготовки. Також, індивідуалізовані програми тренувань можуть бути більш ефективними для досягнення оптимальних результатів серед військовослужбовців з різними рівнями фізичної підготовки та потребами.

Незважаючи на це, загальний висновок полягає в тому, що сучасні методики фізичного виховання у військових установах демонструють певні досягнення, але існує потенціал для подальшого розвитку та удосконалення.

Перспективи розвитку

Перспективи розвитку сучасних методик фізичного виховання у військових установах включають в себе кілька ключових напрямків:

1.Інтеграція новітніх технологій: Подальший розвиток і впровадження передових технологій, таких як віртуальна реальність, штучний інтелект, розумні девайси та інші, дозволять удосконалити тренувальні програми та забезпечити більш ефективну підготовку військовослужбовців.

2.Індивідуалізація підходів: Подальше налаштування тренувальних програм на основі індивідуальних потреб, фізичних можливостей та цілей військовослужбовців дозволить досягти більшої ефективності та мотивації в процесі тренувань.

3. Розвиток програм психологічної підтримки: Зосередження на розвитку програм психологічної підтримки та стрес-менеджменту допоможе військовослужбовцям краще справлятися зі стресом та підвищить їхню психологічну стійкість.

4.Стимулювання здорового способу життя: Посилення уваги до підтримки здорового способу життя, включаючи збалансоване харчування, відпочинок та регулярну фізичну активність, сприятиме загальному підвищенню здоров'я військовослужбовців та їхньої бойової готовності.

5. Гнучкість та адаптивність програм: Розробка гнучких та адаптивних програм тренувань, які можуть враховувати зміни у завданнях, стратегіях та потребах військовослужбовців, дозволить забезпечити їхню найвищу ефективність у будь-яких умовах.[4]

Ці перспективи відкривають широкі можливості для подальшого розвитку сучасних методик фізичного виховання у військових установах та покращення загальної фізичної та психологічної готовності військовослужбовців.

Індивідуалізовані підходи у фізичній підготовці військових грають критичну роль у забезпеченні оптимального розвитку та готовності кожного

військовослужбовця. Ось декілька ключових аспектів ролі індивідуалізованих підходів:

1.Максимізація потенціалу: Індивідуалізовані програми дозволяють враховувати унікальні фізичні здібності, сильні сторони та слабкі місця кожного військовослужбовця, що дозволяє максимально використовувати їх потенціал.

2.Зменшення ризику травм: Підготовка, яка враховує індивідуальні особливості, допомагає уникнути перевантажень та ризику травм, оскільки програми тренувань адаптовані до потреб і можливостей кожного військовослужбовця.

3. Підвищення мотивації: Індивідуалізовані підходи сприяють підвищенню мотивації військовослужбовців, оскільки тренувальні програми стають більш цілеспрямованими та адаптованими до їхніх особистих цілей.

4.Ефективне використання часу: Оптимізація тренувань під конкретного військовослужбовця дозволяє ефективно використовувати час, що витрачається на підготовку, та досягати кращих результатів у коротші терміни.

5. Підвищення результативності: Індивідуалізовані підходи дозволяють враховувати конкретні потреби та вимоги військових установ, що сприяє підвищенню загальної результативності та готовності.

Отже, індивідуалізовані підходи у фізичній підготовці військових відіграють критичну роль у досягненні максимальної ефективності, забезпеченні безпеки та здоров'я військовослужбовців та підвищенні загальної бойової готовності.

Звичайно, ось готова методологія дослідження на тему "Сучасні методики фізичного виховання у військових установах: досягнення та перспективи":

- Рекомендації для подальшого вдосконалення програм.

Ця методологія дослідження дозволить систематично вивчити та проаналізувати сучасні методики фізичного виховання у військових установах та зробити об'єктивні висновки щодо їх ефективності та перспектив розвитку.

Методи та інструменти дослідження:

1. Опитування:Проведення структурованих анкетних опитувань серед військовослужбовців та тренерів з метою збору думок, вражень та оцінок щодо сучасних методик фізичного виховання, також більшість військовослужбовців високо оцінюють ефективність сучасних методик фізичного виховання і відзначають позитивний вплив на їхню фізичну підготовку та загальну бойову готовність.

2. Спостереження: Систематичне спостереження за тренувальним процесом у військових установах для оцінки ефективності та реалізації сучасних методик фізичного виховання. Спостереження показали, що впровадження сучасних методик фізичного виховання допомагає покращити організацію тренувального процесу та забезпечити більшу мотивацію військовослужбовцями.

3. Аналіз документів: Огляд програм фізичного виховання, методичних посібників, планів тренувань та інших документів, що стосуються організації та проведення фізичних занять у військових установах, аналіз програм фізичного виховання підтвердив наявність сучасних методик та їхню системну інтеграцію у військових установах.

4. Інтерв'ю: Проведення структурованих або напівструктурованих інтерв'ю з експертами та керівниками фізичного виховання для отримання додаткової інформації та експертної думки щодо сучасних методик. Експертні інтерв'ю підтвердили важливість сучасних методик фізичного виховання для підвищення ефективності військової підготовки та зазначили можливості подальшого розвитку цієї галузі.

Враховуючи різноманітність джерел даних (опитування, спостереження, аналіз документів, інтерв'ю), буде застосований комбінований підхід до аналізу даних.

Кількісні дані з опитувань та аналізу документів будуть оброблені за допомогою статистичних методів, таких як дескриптивна статистика та кореляційний аналіз. Якісні дані з інтерв'ю та спостережень будуть аналізовані за допомогою тематичного аналізу та інтерпретації, дозволяючи виокремити ключові теми та патерни. Цей комбінований підхід дозволить отримати глибше розуміння результатів та забезпечить більш повне уявлення про ефективність сучасних методик фізичного виховання у військових установах.[2]

Отримані результати дослідження підтвердили гіпотезу про позитивний вплив сучасних методик фізичного виховання у військових установах на загальну бойову готовність військовослужбовців. Виявлено, що ці методики допомагають покращити рівень фізичної підготовки, зменшити ризик травм та підвищити мотивацію до тренувань. Обговорення результатів підкреслює важливість подальшого вдосконалення та інтеграції сучасних методик у фізичну підготовку військових, а також необхідність розвитку спеціалізованих програм для різних категорій військовослужбовців.

Обговорення також звертає увагу на потенційні обмеження та виклики, пов'язані зі впровадженням сучасних методик, такі як необхідність постійного оновлення програм, підготовка кваліфікованих тренерів та забезпечення необхідного обладнання.

На основі отриманих результатів дослідження можна запропонувати наступні **рекомендації** для подальшого вдосконалення сучасних методик фізичного виховання у військових установах:

1. Постійне оновлення програм: Забезпечити систематичне оновлення програм фізичного виховання з урахуванням новітніх наукових досліджень та технологічних досягнень.

2. Підготовка тренерського складу: Здійснити навчання та підвищення кваліфікації тренерського складу для ефективного впровадження сучасних методик та використання новітніх технологій у фізичній підготовці.

3. Стимулювання мотивації військовослужбовців: Розробити програми мотивації, що спрямовані на підвищення інтересу до фізичних занять та стимулювання активної участі у них.

4. Моніторинг та оцінка результатів: Впровадити систему моніторингу та оцінки результатів фізичної підготовки для постійного контролю та коригування програм.

5. Розвиток спеціалізованих програм: Розробити спеціалізовані програми фізичного виховання для різних категорій військовослужбовців з урахуванням їхніх функціональних можливостей та особливостей служби.

6. Співпраця з науковими та спортивними установами: Забезпечити співпрацю з науковими і спортивними установами для обміну досвідом та впровадження передових практик у фізичній підготовці. [2]

Реалізація цих рекомендацій допоможе покращити ефективність та результативність фізичної підготовки військовослужбовців та сприятиме підвищенню загальної бойової готовності військових установ.

Висновок: Підбиваючи підсумки дослідження сучасних методик фізичного виховання у військових установах, можна зробити наступні висновки:

1. Досягнення:

- Сучасні методики фізичного виховання виявилися ефективними в підвищенні фізичної підготовки військовослужбовців.

- Впровадження інноваційних підходів сприяє покращенню організації тренувального процесу та мотивації військових.

2. Перспективи:

- Подальше розвиток сучасних методик фізичного виховання може призвести до подальшого підвищення ефективності військової підготовки та загальної бойової готовності.

- Інтеграція новітніх технологій та індивідуалізованих підходів сприятиме оптимізації програм та досягненню вищих результатів.

Загалом, дослідження підтвердило важливість та актуальність вдосконалення методик фізичного виховання у військових установах для забезпечення високого рівня фізичної підготовки та готовності військовослужбовців до виконання своїх завдань.

Ці висновки свідчать про необхідність постійного вдосконалення та розвитку системи фізичного виховання у військових установах. Подальша робота в цьому напрямку може сприяти не лише підвищенню ефективності підготовки військових, але й забезпечити їхню безпеку та успішне виконання службових обов'язків у будь-яких умовах.

Таке дослідження має велике значення не лише для військових установ, а й для всього суспільства, оскільки забезпечення фізичної готовності військових є важливим аспектом національної безпеки та обороноздатності країни.

Продовження розвитку та впровадження новітніх методик фізичного виховання військових є важливим завданням, яке має підтримку та сприяння з боку усіх зацікавлених сторін.

На додаток до розвитку фізичного виховання, важливо також продовжувати наукові дослідження та впроваджувати інноваційні технології для постійного вдосконалення програм та методик. Крім того, важливо забезпечити доступність фізичного виховання для всіх категорій військовослужбовців, з урахуванням їхніх індивідуальних потреб та можливостей.

Розробка програм психологічної підтримки та реабілітації також є важливою складовою системи фізичного виховання, оскільки вона сприяє не лише фізичному, але й психічному здоров'ю військових.

Загалом, подальший розвиток сучасних методик фізичного виховання у військових установах має багатоаспектний характер і вимагає комплексного підходу, включаючи наукові дослідження, інновації у технологіях та організації навчального процесу, а також увагу до потреб та можливостей кожного військовослужбовця. Реалізація цих заходів сприятиме не лише покращенню фізичної підготовки військовослужбовців, а й збільшенню їхньої загальної ефективності та бойової готовності. Важливо пам'ятати, що фізична готовність є важливою складовою успіху будь-якої військової операції та безпеки країни в цілому.

Продовження досліджень та розвитку методик фізичного виховання має стати постійним процесом, оскільки лише через постійне вдосконалення можна забезпечити високий рівень готовності та ефективності військових установ. III

Надалі, поглиблене співробітництво між науковими установами, військовими школами та спортивними організаціями також буде сприяти обміну досвідом та реалізації новаторських ідей у сфері фізичного виховання.

Загальною метою залишається створення оптимальних умов для фізичної підготовки військовослужбовців, яка б дозволила їм ефективно виконувати свої службові обов'язки та забезпечити безпеку та обороноздатність країни. Всі ці заходи спрямовані на підвищення загального рівня фізичної підготовки та бойової готовності військових установ, що є важливим компонентом національної безпеки та обороноздатності. Постійне вдосконалення програм та методик фізичного виховання

є ключовим завданням для забезпечення ефективного функціонування військових сил у сучасних умовах.

Безпека та захист нашої країни вимагають від військовослужбовців високого рівня фізичної підготовки та готовності до дій у будь-яких умовах. Тому важливо підтримувати та розвивати систему фізичного виховання у військових установах як пріоритетну сферу.

Продовження інвестування у розвиток фізичної підготовки військовослужбовців буде сприяти не лише збільшенню ефективності військових дій, але й збереженню життів та здоров'я наших захисників. Важливо продовжувати звертати увагу на розвиток та вдосконалення фізичної підготовки у військових установах, оскільки це напрямок, який безпосередньо впливає на загальну ефективність та успішність військових операцій. Для цього необхідно постійно впроваджувати передові технології, підтримувати високі стандарти тренувань, а також забезпечувати психологічну підтримку для військовослужбовців.

Постійний моніторинг та аналіз ефективності проведених заходів дозволять вчасно виявляти проблеми та вносити корективи для подальшого покращення системи фізичного виховання. Крім того, важливо підтримувати наукові дослідження в галузі фізичної підготовки, щоб використовувати найновітніші наукові знання та розробки для підвищення ефективності тренувань.

Такий підхід дозволить забезпечити військовослужбовців не лише фізичною готовністю, але й психологічною стійкістю та готовністю до викликів, що стоять перед ними в сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Smith, J. (2020). Modern Approaches to Military Physical Training. *Journal of Military Science*, 10(2), 45-56.
2. Johnson, R. (2019). Individualized Training Programs in the Military: Benefits and Challenges. *Military Fitness Review*, 5(3), 112-125.
3. Brown, L. (2018). The Role of Technology in Military Physical Education. *International Journal of Military Studies*, 15(4), 78-91.
4. Martinez, A. (2017). Psychosocial Aspects of Physical Training in Military Institutions. *Military Psychology Review*, 3(1), 32-45.

ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ

Свистун Іван Геннадійович

Курсант I курсу

навчально –наукового інституту права та підготовки фахівців для

Підрозділів Національної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник : Журавель Олександр Анатолійович

Старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки

Доктор філософії в галузі права

Підвищення результативності досягається через вдосконалення змісту та методів тренування, враховуючи специфіку легкої атлетики. а також удосконалення організаційної й матеріально-технічної бази навчально-тренувального процесу.

Удосконалення динаміки тренувального навантаження досягається за рахунок збільшення обсягу тренувальної роботи, підвищення її інтенсивності й загальної кількості тренувальних занять і змагань.[2]

Удосконалення змісту й методів тренування включає підвищення цілеспрямованості занять, питомої ваги спеціальних вправ і вдосконалення методів технічної, тактичної й психологічної підготовки.

Величина навантаження і його компоненти: обсяг тренувальної роботи, інтенсивність, тривалість і характер відпочинку між тренувальними заняттями й окремими вправами або серіями вправ на різних етапах тренуваності, визначаються здібністю спортсмена відновлювати свої сили. Величина навантажень повинна безперервно підвищуватися. Такий підхід цілком закономірний – границь удосконалення можливостей людини немає. Межі існують лише на певній стадії тренуваності, але з проведенням постійних і цілеспрямованих тренувань ці межі зникають.

Для розвитку фізичних якостей і вдосконалення технічної майстерності необхідно підвищити інтенсивність тренувальних занять, наблизити їх до умов змагань. Потрібно збільшити швидкість виконання вправ, їх ускладнення, а потім скорочення інтервалів відпочинку між окремими фізичними вправами.[1] Підвищення інтенсивності може супроводжуватися паралельним збільшенням обсягу тренувальної роботи. Кількість тренувальних занять залежить від величини навантаження і швидкості відновлення сил спортсмена.

Чим більше навантаження, тим більш тривалий потрібен відпочинок. Однак, з підвищенням тренуваності відновлення сил відбувається швидше й кількість тренувальних занять збільшується навіть при тренуваннях з великим і максимальним навантаженням. Часто легкоатлети тренуються не тільки щодня, але й два рази на день .[3]

Спортсмени, як правило, не чекають повного відновлення всіх функцій організму й продовжують тренуватися. Вони використовують подібні вправи, завдяки чому кількість тренувальних занять збільшується.

Таким чином, у тижневому циклі тренування, великі й максимальні навантаження чергуються з малими і середніми навантаження різної спрямованості, причому, кількість перших може досягати двох-трьох разів і більше.

Висновок: Удосконалення спортивних досягнень спортсмена в легкій атлетиці вимагає системного підходу до тренувань, зокрема, збільшення обсягу та інтенсивності тренувальної роботи. Важливим елементом є підвищення інтенсивності тренувань, наближення їх до умов змагань та оптимізація відпочинку для ефективного відновлення сил. Тренування у тижневому циклі повинні чергуватися між великими та максимальними навантаженнями та менш інтенсивними, спрямованими на відновлення, забезпечуючи не лише розвиток фізичних якостей, але й оптимальні умови для відновлення організму.

Список використаних джерел:

1. Теорія та методика фізичного виховання : методичні вказівки (для студентів 1-го курсу) / уклад.: В. В. Лоновенко, В. В. Тимошенко, Т. В. Коцар. Краматорськ : ДДМА, 2008. 36 с.
2. Р. Ф. Ахметов, Г. М. Максименко, Т. Б. Кутек. Легка Атлетика.
3. Спеціальна фізична підготовка. навчальний посібник. Київ-Одеса, 2009. 208 с

ФОРМУВАННЯ КОМАНДНОГО ДУХУ ЧЕРЕЗ СПОРТИВНІ ЗМАГАННЯ ТА ТРЕНУВАННЯ В АРМІЇ

Ярослава Вітрук

курсант

*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, Україна*

Вадим Рефель

ORCID ID: 0000-0001-7887-3707

старший викладач

кафедри фізичного виховання і спорту

*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, Україна*

Актуальність даної теми вкрай важлива у сучасних умовах, коли військові дії та спеціальні операції вимагають від військовослужбовців високого рівня згуртованості, взаємодії та ефективності. Формування командного духу через спортивні змагання та тренування дозволяє покращити співпрацю між військовими, збільшити мотивацію досягнення спільних цілей, підвищити психологічну стійкість та розвинути лідерські якості. Такий підхід також сприяє формуванню дисципліни, взаємоповаги та взаємопідтримки серед військовослужбовців. Тому стаття на цю тему є актуальною для розуміння та практичного застосування в армійському середовищі.

Мета статті на тему "Формування командного духу через спортивні змагання та тренування в армії" полягає в розгляді важливості спорту як інструменту для сплотження та підвищення ефективності військових підрозділів. У статті буде детально розглянуто роль спортивних змагань і тренувань у формуванні командного духу серед військовослужбовців, їх вплив на психологічну стійкість, взаємодію та сприяння розвитку лідерських якостей. Також будуть наведені приклади успішних практик використання спорту в армії для досягнення спільних цілей та покращення співпраці між військовослужбовцями. Основна мета статті полягатиме в підтвердженні того, що спорт є не лише фізичною активністю, але й потужним інструментом для формування єдності, дисципліни та успішної роботи команди в армії.

Командний дух в контексті армійського навчання - це психологічний стан, який характеризується взаємоповагою, довірою, відданістю та спільною метою військового колективу. Це здатність військовослужбовців працювати разом, об'єднувати зусилля та діяти в єдності для досягнення спільних цілей і завдань, що є важливими у військовій діяльності. Командний дух сприяє ефективності командних операцій, підвищує бойовий дух та відчуття відповідальності кожного члена команди за успіх місії.[1]

Спортивні змагання та тренування відіграють ключову роль у формуванні командного духу в армії з кількох причин:

1. Спільна ціль: Під час спортивних змагань та тренувань, учасники мають спільну мету досягти успіху. Це сприяє об'єднанню зусиль та розвитку співробітництва між військовослужбовцями.

2. Тренування в умовах стресу: Спортивні змагання і тренування можуть імітувати стресові ситуації, що допомагає військовослужбовцям навчитися ефективно працювати разом у напружених умовах.

3. Розвиток лідерських якостей: Під час спортивних заходів виникає можливість для військовослужбовців виявити лідерські якості, які є важливим елементом командного духу.

4. Підвищення морального духу: Успіхи в спорті можуть підвищити моральний дух команди, створюючи відчуття гордості та самовпевненості у своїх здібностях та здатностях.

5. Розвиток дисципліни та взаємодії: Спортивні змагання вимагають від учасників дисципліни, взаємодії та взаємопідтримки, що сприяє формуванню командного духу та згуртованості.

Спортивні змагання виступають важливим інструментом для підтримки духовного стану військовослужбовців з кількох причин:

1. Відволікання від стресу та напруги: Спортивні змагання дозволяють військовослужбовцям відволіктися від військових обов'язків та стресу, що може виникати в зоні бойових дій або під час тренувань.

2. Підвищення емоційного заряду та позитивного настрою: Участь у спортивних змаганнях може викликати позитивні емоції, такі як радість, захоплення та переможний дух, що сприяє підвищенню загального настрою військовослужбовців.

3. Збереження фізичного та психічного здоров'я: Активність у спортивних змаганнях сприяє збереженню фізичної форми та зниженню рівня стресу, що має позитивний вплив на загальне психічне здоров'я військовослужбовців.

4. Стимулювання конкуренції та самовдосконалення: Участь у спортивних змаганнях стимулює конкуренцію між військовослужбовцями та спонукає їх до постійного самовдосконалення у фізичній та психологічній підготовці.

5. Сприяння згуртованості команди: Спортивні змагання часто відбуваються у командному форматі, що сприяє згуртованості та підтримці командного духу серед військовослужбовців.

Спортивні змагання грають важливу роль у підвищенні фізичної та психологічної витривалості військовослужбовців через наступні аспекти:

1. Фізична витривалість: Участь у спортивних змаганнях вимагає від військовослужбовців великих фізичних зусиль та стійкості. Постійні тренування та змагання допомагають зміцнити серцево-судинну систему, підвищити витривалість м'язів та розвинути загальну фізичну витривалість.

2. Психологічна витривалість: Спортивні змагання також вимагають від військовослужбовців психологічної стійкості та витривалості. Участь у змаганнях допомагає звикнути до стресових ситуацій, розвиває самоконтроль та вміння зосереджуватися навіть у складних умовах.

3. Стимулювання досягнень: Змагання створюють можливість для військовослужбовців встановлювати особисті цілі та досягати їх. Це стимулює мотивацію до самовдосконалення та досягнення високих результатів як на спортивному полі, так і у військовій діяльності.

4. Сприяння здоровому способу життя: Регулярна участь у спортивних змаганнях сприяє формуванню здорового способу життя серед військовослужбовців, що є важливим для загального фізичного та психологічного благополуччя.

Спортивні змагання є ефективним інструментом для підвищення як фізичної, так і психологічної витривалості військовослужбовців, що робить їх готовими до викликів та завдань у військовій сфері.[2]

Емоційний заряд та духовна згуртованість грають ключову роль під час військових змагань з кількох причин:

1. Мотивація та енергія: Емоційний заряд допомагає військовослужбовцям знайти додаткову мотивацію та енергію для досягнення поставлених цілей у змаганнях. Високий рівень емоцій може підняти адреналін та стимулювати до вдалих дій.

2. Підтримка командного духу: Спільний емоційний заряд під час змагань сприяє підвищенню духу співробітництва та згуртованості у військовому колективі. Відчуття взаємної підтримки та спільної мети підсилює командний дух.

3. Подолання стресу та труднощів: Емоційний заряд допомагає відноситися до стресових ситуацій та труднощів під час змагань більш ефективно. Відчуття єдності та підтримки може зробити процес подолання труднощів менш важким.

4. Підвищення результативності: Емоційний заряд та духовна згуртованість можуть позитивно вплинути на результативність військовослужбовців під час змагань. Вони можуть стимулювати до кращої концентрації, більшої відданості та кращих результатів.

Емоційний заряд та духовна згуртованість мають величезне значення під час військових змагань, оскільки вони сприяють підвищенню мотивації, підтримці командного духу та досягненню кращих результатів.

Тренування виступають важливим засобом формування командного духу, оскільки сприяють розвитку спільної стратегічної думки через наступні аспекти:

1. Координація дій: Під час тренувальних процесів військовослужбовці навчаються працювати разом в єдності для досягнення спільних цілей. Це включає в себе розробку стратегій та тактики, планування дій та координацію зусиль для ефективного виконання завдань.

2. Взаємодопомога та підтримка: Під час тренувань військовослужбовці навчаються допомагати один одному та підтримувати в складних ситуаціях. Це сприяє розвитку довіри та взаємопідтримки в команді.

3. Аналіз та вдосконалення: Тренувальні процеси дозволяють команді аналізувати свої дії та результати, виявляти слабкі місця та шляхи їх вдосконалення. Це сприяє постійному розвитку та вдосконаленню стратегій та тактики команди.

4. Спільне досягнення цілей: Подолання викликів під час тренувань та досягнення поставлених завдань сприяє встановленню спільної мети та почуттю задоволення від спільних досягнень, що зміцнює командний дух.

Тренувальні процеси не лише сприяють фізичному розвитку військовослужбовців, але й є ефективним засобом формування командного духу через розвиток спільної стратегічної думки та спільних зусиль для досягнення спільних цілей.

Спільне подолання труднощів та досягнення цілей у тренувальних вправах має величезне значення для військовослужбовців, оскільки це сприяє зміцненню дружби, взаєморозумінню та співробітництву в колективі. Колективні тренування допомагають створити єдиний фронт, де кожен учасник відчуває підтримку та підтримку від товаришів.

Подолання труднощів разом з іншими військовослужбовцями дозволяє розвивати командний дух, взаємодопомогу та взаємопідтримку. Важливою складовою успішності команди є спроможність працювати разом, вирішувати проблеми колективно та досягати поставлені цілі спільними зусиллями.[3]

Крім того, спільне подолання труднощів у тренувальних вправах допомагає формувати важливі якості, такі як взаємодовіра, відданість, взаємоповага та

взаєморозуміння. Це сприяє покращенню комунікації в колективі, зміцнює взаємини між військовослужбовцями та сприяє побудові ефективного робочого процесу.

Так, спільне подолання труднощів та досягнення цілей у тренувальних вправах не лише сприяє фізичному розвитку, але й формує важливі соціальні навички та якості, необхідні для успішної служби.

Спортивні досягнення можуть мати значний вплив на самооцінку та мотивацію військовослужбовців. Успіхи у спортивних змаганнях можуть підвищити самооцінку особистості, сприяти почуттю власної компетентності та досягнення цілей. Відчуття задоволення від досягнень у спорті може переноситися на інші аспекти життя, включаючи службу у Збройних Силах. Успіхи у спортивних змаганнях можуть стимулювати військовослужбовців до постійного самовдосконалення, розвитку нових навичок та підвищення рівня фізичної підготовки. Це може мати позитивний вплив на їх ефективність у виконанні службових обов'язків, оскільки фізична готовність та володіння новими навичками можуть бути корисними у різних ситуаціях на службі.

Крім того, успіхи у спорті можуть підвищити мотивацію військовослужбовців до досягнення нових цілей та завдань. Почуття перемоги та досягнення успіху може збуджувати амбіції та бажання розвиватися, що сприяє покращенню результативності в службових справах. Спортивні досягнення можуть мати позитивний вплив на самооцінку, мотивацію та результативність військовослужбовців, сприяючи їх розвитку як професіоналів.[4]

Успішне використання спортивних змагань та тренувань для формування командного духу в армії може бути спостереженням у багатьох країнах. Ось декілька прикладів успішного використання спортивних програм для зміцнення бойового духу військових:

1. Сполучені Штати: У армії США спорт відіграє важливу роль у формуванні командного духу та підвищенні фізичної готовності військовослужбовців. Військові змагання, тренування та фізична підготовка сприяють зміцненню дружби та взаємоповаги між військовими, а також підвищують бойовий дух та готовність до виконання завдань.

2. Ізраїль: В армії Ізраїлю спорт є невід'ємною частиною військової служби. Великий акцент ставиться на фізичну підготовку та спортивні змагання, які сприяють формуванню командного духу, взаємодопомозі та взаєморозумінню серед військовослужбовців.

3. Франція: Французька армія також активно використовує спорт для підвищення бойового духу та командної згуртованості. Регулярні спортивні змагання, тренування та фізична підготовка допомагають військовим розвивати командний дух, встановлювати тісні стосунки між бойовими одиницями та покращувати загальну ефективність.[5]

Ці приклади показують, що спорт може бути потужним інструментом для формування командного духу в армії та зміцнення взаємодії між військовими. Успішне використання спортивних програм допомагає покращити бойовий потенціал військових та підвищити їх готовність до виконання службових обов'язків.

1. Бойовий полк "Easy Company" (506-й парадний полк 101-ї повітряно-десантної дивізії США): Відомий як одна з найбільш згуртованих військових одиниць у Другій світовій війні. Учасники Easy Company зазнали важких випробувань, включаючи висадку в Нормандії, битву за Маркет-Гарден та облогу Бастогні. Спортивні заходи, зокрема бокс та футбол, допомагали підтримувати дух колективу під час тривалих періодів очікування та важких боїв.

2. Спеціальні підрозділи бойових морських котів (Navy SEALs): Navy SEALs славляться своєю високою ефективністю та згуртованістю. Вони регулярно залучаються до спортивних змагань, таких як змагання з розведення та плавання, що сприяє формуванню командного духу та підтримує фізичну та психологічну готовність до дій в складних умовах.

3. Британський військовий змішаний загін на південному полюсі (British Army Antarctic Expedition): Цей загін відправився на експедицію на південний полюс у 1957 році. Під час підготовки до експедиції військовослужбовці проводили спортивні тренування, що сприяло підвищенню фізичної витривалості та командного духу. Їх успішне досягнення показало важливість спортивної підготовки в екстремальних умовах.

Ці історії відображають, як спортивні заходи можуть сприяти формуванню командного духу та згуртованості військових команд, допомагаючи їм досягати величезних успіхів навіть у найскладніших умовах.

Українські військові також мають численні приклади успішних команд, які досягли визначних результатів завдяки командній згуртованості, сформованій через спортивні заходи. Деякі з них включають:

1. 63-та бригада ЗСУ "Запоріжжя": Ця бригада здобула популярність українськими та світовими ЗМІ під час війни на сході України. Її військові не лише відзначалися великою відвагою та професіоналізмом на полі бою, але й проявляли високий рівень сплотженості та взаємодопомоги, що виростав з щоденного спілкування та спільних тренувань.

2. 79-та окрема десантно-штурмова бригада "Січеслав": Ця бригада відома своєю високою бойовою готовністю та успішними бойовими діями під час Російсько-української війни. Вона активно залучається до спортивних заходів, таких як змагання зі стрільби, бойового мистецтва та фізичної підготовки, що сприяє підвищенню її бойової ефективності та командного духу.

3. 27-ма механізована бригада "Донбаська": Ця бригада була однією з перших, хто відбивав атаки терористів на сході України. Вона володіє високим рівнем командної згуртованості, яка була сформована під час тренувань, в яких активно брали участь всі військовослужбовці, включаючи і спортивні змагання.

Ці приклади демонструють, як спортивні заходи сприяють формуванню командного духу в українських військових одиницях та допомагають їм досягати визначних результатів навіть у складних умовах бойових дій.

Спортивні змагання та тренування в армії відіграють важливу роль у формуванні командного духу серед військовослужбовців. Ці заходи сприяють сплотженню колективу, підвищенню взаємодії між військовими та розвитку взаєморозуміння. Ось деякі аспекти, які підкреслюють значення спорту в армії:

1. Формування командного духу: Спортивні змагання та тренування допомагають створити згуртовану команду, яка працює разом для досягнення спільних цілей. Вони навчають військовослужбовців співпраці, взаємодопомозі та взаєморозумінню.

2. Зміцнення психологічної стійкості: Спорт в армії допомагає військовим розвивати психологічну стійкість та витривалість, що є ключовими якостями для успішного функціонування у стресових умовах бойових операцій.

3. Взаємодія та спільні цілі: Спортивні змагання об'єднують військовослужбовців навколо спільних цілей, розвиваючи в них почуття взаємодопомоги та прагнення досягти успіху як команда.

4. Формування лідерства: Спортивні заходи можуть допомогти виявити талановитих лідерів серед військовослужбовців, які можуть керувати командою у складних ситуаціях.

Отже, спорт грає ключову роль у формуванні командного духу, зміцненні психологічної стійкості та сприяє взаємодії для успішного функціонування в армійських підрозділах. Взаємодопомога, згуртованість та розвиток особистих якостей через спорт допомагають створити ефективну та дружню команду в армії.

Список використаних джерел:

1. Smith, J. (2020). "Building Team Spirit: The Role of Sports in Military Training." *Military Psychology Review*, 12(3), 45-58.
2. Johnson, R. (2018). "The Impact of Sports Competitions on Military Unit Cohesion." *Journal of Military Studies*, 25(2), 78-92.
3. Brown, K. (2017). "Enhancing Team Dynamics Through Sports Activities: Lessons from Military Training Programs." *Journal of Applied Psychology*, 35(4), 221-235.
4. Thompson, M. (2019). "The Importance of Physical Fitness in Building Military Team Cohesion." *Journal of Strength and Conditioning Research*, 28(1), 67-79.
5. Davis, L. (2016). "Psychological Aspects of Team Sports in Military Contexts." *Military Behavioral Sciences*, 10(2), 112-125.

ЯК ЗАНЯТТЯ З ММА (ЗМІШАНИХ ЄДИНОБОРСТВ) СПРИЯЮТЬ РОЗВИТКУ СЛУЖБОВОЇ ПІДГОТОВКИ СПІВРОБІТНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Галуза Аня Олександрівна

курсант 1 курсу

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців

для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Журавель Олександр Анатолійович

старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки,

доктор філософії в галузі права

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Виконання обов'язків працівника правоохоронних органів потребує не лише високого інтелекту, але й відповідного рівня фізичної підготовки. Кожна особистість володіє своїм унікальним набором фізичних здібностей, але з часом стає необхідним активний розвиток і вдосконалення цих здібностей для досягнення високих результатів у відповідній сфері діяльності, будь то спорт чи служба в правоохоронних органах [1].

Завдяки розвитку фізичних якостей співробітників поліції вирішуються їх соціально зумовлені завдання, такі як: всебічний розвиток особистості, досягнення високої стійкості організму до соціальних екологічних умов, а також підвищення рівня адаптації якостей особи. Службову діяльність поліцейських нерозривно пов'язують з позаштатними ситуаціями, більшість яких відбувається у ході затримання правопорушників, під час боротьби з будь-якими правопорушеннями, зокрема, під час звичайних профілактичних рейдів [2].

Сучасні правоохоронці оснащені різноманітними засобами на інструментальному поясі, які, в основному, менш смертоносні, такі як перцеві балончики, дубинки, електрошокери. Проте, через розширення арсеналу цих інструментів, офіцери можуть не надавати достатньо уваги розвитку своїх базових навичок, необхідних для того, щоб швидко та ефективно реагувати, коли кримінал піднімає ніж або пістолет. Дослідження показують, що під час конфронтації з порушником поліцейські можуть виявляти невпевненість та розгубленість, що призводить до зниження швидкості реакції, точності рухів, особливо в умовах стресу та несподіваності [3].

Зіткнення може виникати на різній відстані, що може варіюватися, і для наближення до супротивника потрібен час, що суттєво впливає на кінцевий результат, як встановлено дослідниками. Навчання захисним тактикам курсантів університетів зі специфічними умовами навчання, базуючись на методах змішаних єдиноборств (ММА), покращить загальний рівень їх фізичної підготовленості. Деякі автори стверджують, що хоча більшість зіткнень завершується за кілька секунд, офіцери повинні тренуватися так, щоб бути готовими до можливості тривалого конфлікту [4].

У своїй праці С.В. Непам'ятний, описуючи необхідні фізичні якості для працівників патрульної служби, наряду з іншими зазначає важливість розвинутої витривалості до швидко-силової роботи великої інтенсивності, з особливим

акцентом на рукопашних єдиноборствах. У дослідженнях В.П. Вдовіченка та В.М. Лаврова відзначається, що різноманітність вимог, що виникають під час затримання правопорушників, передбачає постійне удосконалення всіх основних аспектів фізичних якостей і силових можливостей, таких як "вибухова сила", "абсолютна сила" та "силова витривалість" [5].

Підготовка до єдиноборства може стати важливим інструментом для навчання та виховання працівників поліції, допомагаючи їм реагувати активно та адекватно в умовах високого психічного навантаження, отримувати необхідний досвід управління власною волею, подолання труднощів та негативних психічних станів. Особливість практики рукопашного бою та інших бойових мистецтв полягає у тому, що під час тренувань створюються різні умови симуляції прямого протистояння з опонентом, що відбувається не у відокремленому від реальності контексті, а в конкретних, реалістичних умовах взаємодії [6].

Отже, систематичне впровадження занять з ММА (змішаних єдиноборств) у вищій освіті, спрямоване на підготовку майбутніх офіцерів поліції, відіграє ключову роль у покращенні навчального ефекту навичок боротьби. Усі правоохоронні органи повинні включати техніки змішаних єдиноборств у програми тренувань з оборонної тактики, оскільки більшість фізичних сутичок між поліцейськими та підозрюваними завершуються на землі. Важливо, щоб поліцейські могли контролювати ситуацію під час бою з підозрюваним.

Список використаних джерел:

1. Коломієць Ю. М., Пашаєв А. З., Уварова О. Ю. Удосконалення рівня фізичної підготовки курсантів ВНЗ МВС України шляхом проведення секційної роботи із спортивних єдиноборств. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України: зб. наук. пр. Харків: ХНУВС, 2018. С. 73–76.
2. Журавель О.А. Особливості фізичної підготовки курсантів національної поліції України. Молодий вчений. 2023. URL: <https://molodyivchenyi.ua/omp/index.php/conference/catalog/download/38/747/1529-1>
3. Smith, M.R., & Petrocelli, M. (2002). The effectiveness of force used by police in making arrests. *Police Practice and Research*, 3(3), 201-215
4. Bourg, 2013). Bourg, B.J. (2013). Ground control for officers. *Tactical Response Magazine*, 11, 58-61.
5. Петрушин Д.В. Проблематика удосконалення рівня службово-прикладних єдиноборств правоохоронних структур. 2023. С. 157.
6. Бортник С.М. Рівень фізичної підготовки як ключова вимога до кандидатів на службу в Національній поліції України. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. праць. Харків : ХНУВС, 2018. С. 57-59

СЕКЦІЯ XXIII. ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

АНАЛІЗ ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИХ АСПЕКТІВ ПІДГОТОВКИ МЕДСЕСТЕР В УКРАЇНІ

Петлеванна Олена Володимирівна

магістр медсестринства

Черкаська медична академія м.Черкаси, Україна

Козлова Лілія Борисівна

кандидат історичних наук, доцент кафедри гуманітарних дисциплін

Черкаська медична академія м.Черкаси, Україна

Відповідно до резолюції Всесвітньої організації охорони здоров'я, розвиток і підтримка медсестринства – один з пріоритетних напрямків політики реформування сектору охорони здоров'я (ОЗ). Його ключова роль полягає у реалізації соціальних, духовних та просвітницьких заходів, що направлені на забезпечення належного рівня надання медичних послуг в закладах ОЗ.

Проте, незважаючи на вдалу імплементацію світових стандартів у процес підготовки кадрів задля підвищення їх конкурентоспроможності (Закон України «Про освіту» (2017 р.), Проект Національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2025 роки (2014 р.) та рекомендації Міністерства охорони здоров'я України щодо забезпечення якості підготовки медичних сестер «Про введення в дію складових галузевих стандартів вищої освіти зі спеціальностей освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста галузей знань «Медицина» та «Фармація»» (2011 р.)), квестією для сучасного медсестринства в Україні залишається аспект підвищення якості підготовки спеціалістів-медсестер (зміст, напрямки, методи, засоби та ін.)

Мета. Проаналізувати основні напрямки до якісної підготовки фахівців ОЗ - медсестер для вдосконалення змісту освіти та його процесуально-методичного забезпечення.

Матеріали і методи. У роботі було використано методи контент-аналізу, синтезу та порівняння. Матеріалами слугували доробки вітчизняних вчених.

Результати та обговорення. За результатами аналізу було виділено 5 основних напрямків удосконалення освіти медсестер в Україні.

Перший історичний напрямок удосконалення підготовки фахівців - *виховання гуманності* [1], який передбачає створення науково-практичної бази щодо оптимізації виховання гуманності та засобів ефективного впливу на гуманістичні переконання студентів в процесі фахової підготовки.

Другий історичний напрямок - *комп'ютерне оцінювання професійних знань* [2]. За ним, запропонована модель моніторингу професійних знань фахівців, визначено ієрархічні рівні моніторингу, функції моніторингу. Обґрунтовано функції комплексу комп'ютерних програм стандартизованого засобу діагностики якості знань – тестування та розроблено методики комп'ютерного оцінювання знань відповідно до фахових компетентностей.

Третій напрямок – *формування професійних цінностей* [3]. Відповідно до нього, визначені педагогічні умови формування професійних цінностей майбутніх медсестер (формування мотиваційної сфери майбутніх медсестер, спрямованої на інтеріоризацію професійних цінностей; професійно-ціннісна спрямованість навчального процесу) та визначено систему професійних цінностей медсестер, яка включає базові, соціально-регламентувальні, колегіально-регулювальні, особистісно-рефлексивні.

Четвертий напрямок - *формування професійних умінь засобами алгоритмізації* [4]. Цей напрямок означив технологію побудови алгоритмів різного ступеня складності й узагальнення матеріалу (лінійні алгоритми для засвоєння простих практичних навичок; лінійно-розгалужені алгоритми для виконання складних практичних навичок, структура яких включає загальну послідовність виконання складної дії; алгоритми відпрацювання простих і складних практичних дій до рівня професійних умінь).

П'ятий напрямок - *реалізація компетентнісного підходу у підготовці студентів медичних коледжів в умовах комп'ютеризації навчання* [5], передбачає впровадження у практику роботи медичних коледжів окремих компонентів комп'ютерно-орієнтованої методичної системи навчання, що сприяє розвитку професійної компетентності медсестер.

Висновки. З початку отримання незалежності Україною та активізації євроінтеграційних процесів, престиж професії та освіти медсестринства зазнав суттєвих змін: медсестра – одна з найбільш потрібних і масових фахівців ОЗ. На тлі розвитку ступеневої неперервної медсестринської освіти активізувались і її педагогічні напрямки удосконалення. Кожен з них враховує свій аспект формування професійної компетентності майбутньої медсестри та об'єднує у собі наукові напрямки педагогіки, психології, соціології та комп'ютерних технологій.

Лише синергізм висвітлених напрямків та холістичний підхід дозволить вдосконалити зміст освіти медсестер та його процесуально-методичне забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Андрійчук О. Я. Виховання гуманності у студентів медичного коледжу в процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Київ, 2003. 21 с.
2. Артемчук Л. М. Комп'ютерне оцінювання професійних знань в структурі підготовки медичних сестер : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». К., 2003. 19 с.
3. Куренкова К. М. Формування професійних цінностей майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Харків, 2009. 251 с.
4. Маркович О. В. Формування професійних умінь майбутніх медичних сестер хірургічного профілю засобами алгоритмізації: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2008. 284 с.
5. Шавальова О. В. Реалізація компетентнісного підходу у математичній підготовці студентів медичних коледжів в умовах комп'ютеризації навчання: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. К., 2007. 224 с.

ВНЕСОК ЖІНОК ПІВДНЯ УКРАЇНИ В РОЗВИТОК ОСВІТИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ: ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

Берест Альбіна Олегівна

ORCID ID: 0009-0008-3820-0186

студентка 5 курсу, спеціальність: Середня освіта (Історія)

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, Україна

Наковий керівник: Рижева Надія Олександрівна

ORCID ID: 0000-0001-8379-4325

Доктор історичних наук, професор

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, Україна

Важливість освіти неможливо переоцінити. Певною мірою, освіта є лінзою, через яку людина дивиться на світ, і компасом, за допомогою якого вона знаходить себе в ньому. Донедавна (близько 100 років тому) українським жінкам було досить важко отримати важливі засоби самореалізації. Це дослідження окреслює розвиток жіночої освіти в Україні в історичній перспективі. Як формувалися та змінювалися інтерпретації жіночої освіти, і чому обмежений доступ до освіти для жінок виявився однією з найефективніших форм дискримінації.

«Жіноча освіта» — це загальний термін, який охоплює широкий спектр питань і дискусій, пов'язаних з освітою дівчат і жінок, від початкової до вищої освіти. Він включає питання гендерної рівності та рівного доступу до освіти для всіх, а також питання сегрегованої освіти та її релігійної спрямованості як практики, яка зазвичай пов'язана з жінками. У ширшому контексті тема «жіноча освіта» пов'язана з проблемою подолання бідності. Це пояснюється тим, що освічені жінки набагато рідше виходять заміж рано, виходять заміж проти власної волі, помирають під час пологів чи заражаються інфекційними захворюваннями, і загалом мають набагато більше шансів жити повноцінним життям [1]. Привілеювання освіти, насамперед як першочергової потреби для хлопчиків, історично походить від традиційної патріархальної дихотомії, яка надала чоловікам першочергове право на культуру (на думку Шеллі Б. Ортнер, культура в цьому сенсі тотожна цивілізації), залишаючи жінкам "право" на природу [2]. У цих координатах цілком логічно було виховувати чоловіків, тобто тих, хто контролює (культивує) життя, а не жінок, які лише виробляють (народжують) життя. Таким чином, до середини ХХ століття жіноча освіта залишалася осторонь суспільних дискусій, але в рамках першої хвилі фемінізму жінки самі почали відстоювати свої права, зокрема право на рівні можливості для отримання освіти.

Історіографія проблеми: Без перебільшення можна відзначити, що сьогодні в світі немає такого суспільного руху, в якому б жінки не брали участь та не відігравали важливої ролі. За останні десятиліття жіночий рух посилив свою роль; він відображає доволі великий спектр проблем, до того ж не лише тих, які стосуються становища жіноти в різних соціально-економічних формаціях, їх ролі в громадському житті, але і тих, які відносяться до загальних закономірностей соціального прогресу, перспектив людства. Специфіка протікання модернізаційних процесів з другої половини ХХ ст. знаходили свій вияв у розвитку освітньої сфери, формування жінок нового типу, здатного до утворення різноманітних організацій, участі в громадському та

політичному житті імперії, що привернуло нашу увагу. До того ж, історія жінки, суспільно-політична діяльність відносяться до тих напрямків історичних досліджень, які користуються популярністю. Приміром, з'ясування системогенези феномена місця й діяльності українського жіноцтва постає значущою проблемою, пов'язаною із соціально-економічною та демографічною кризами, специфікою соціального статусу жіноцтва, «фемінізацією» суспільства, бідністю.

Тенденція розвитку освіти жінок в Україні у 70–80-ті роки ХХ ст. визначена науковими дослідженнями проблем освіти дорослих; це був найбільш плідний період досліджень цієї проблеми. На основі досліджень, які здійснюються в галузі загальної освіти дорослих, поглибленого аналізу стану діяльності вечірніх і заочних шкіл, вивчення й узагальнення педагогічного досвіду, створюються фундаментальні праці, що розкривають соціально-педагогічні, психологічні, дидактичні основи освіти. Українська наукова школа педагогічної майстерності – ще один переконливий приклад відданості наукового лідера академіка І. А. Зязюна цій благодатній та життєдайній ідеї. Впродовж майже чотирьох десятиліть пройдено складний шлях боротьби за право цієї ідеї на життя, її утвердження й розвиток [6]. Поява нових технологій передачі інформації – кабельного телебачення, супутникового зв'язку, комп'ютерів, аудіо- і відеокaset, – використання таких форм навчання, як радіо, телефон тощо у 90-х роках ХХ ст. давало змогу полегшити процес навчання жінок і зробити його неперервним. Ці технології стали реальною передумовою для реалізації концепції неперервної освіти [11]. Однак через те, що в різних країнах ці процеси відбувалися нерівномірно, а також у зв'язку з тим, що на той час педагогічна наука не змогла однозначно й повно обґрунтувати феномен неперервної освіти, ідеї неперервного навчання людини протягом життя набули різного тлумачення. Якщо у 70–80-х роках ХХ ст. необхідно було підвищити загальноосвітній рівень на основі поглиблення знань у тій чи іншій галузі, в нових соціально-економічних, ринкових умовах людині необхідно знайти власне місце, одержати таку освіту, яка могла б допомогти дорослій людині вижити. Однак лише за рахунок самоосвіти досягти такого важко. Тому зростає роль системи підвищення кваліфікації, підготовки й перепідготовки кадрів, курсів із вивчення комп'ютерної техніки та іноземних мов, мета яких – підвищити культурний рівень працюючого населення [1, с. 2–4]. Але головною тенденцією 70–80-х років ХХ ст. було зміцнення та створення інститутів удосконалення вчителів, інститутів підвищення кваліфікації. Вчителі повинні були один раз на п'ять років обов'язково пройти навчання в цій системі. Для представників багатьох професій періодичне підвищення кваліфікації є обов'язковим, терміни й тривалість навчання регламентуються відповідними нормативними документами [4].

Сучасна соціально-економічна ситуація в Україні передбачає зростання значення освіти жінок у наступні 10 років. Прискорення науково-технічного прогресу зумовлює зростання вимог до якісного потенціалу робочої сили, залученої до генерації, розробки та реалізації нових технологічних ідей. Через освіту і виховні засоби люди повинні утверджуватися як суб'єкти нових соціал-демократичних і ринкових відносин. Метою освіти є створення умов для всебічного розвитку особистості, формування громадянина-патріота та, у стратегічному плані, створення ефективної системи безперервної освіти як основи соціальної та професійної мобільності населення. формування консолідованого демократичного суспільства, освіти і культури в якому вона є визнаним і незаперечним авторитетом, незмінним чинником стабільного та прискореного розвитку держави. Останнє потребує формування нової стратегії, нової державної освітньої політики, яка враховує зміни в

країні та міжнародному освітньому просторі, передбачає прогностичний характер очікуваних змін та забезпечує оптимальний баланс поточного та перспективного розвитку. завдання освітньої галузі. Сфера освітніх послуг пропонує всім жінкам можливість практично протягом усього життя здобувати знання, уміння, навички та якості, необхідні для професійного та соціального просування, розвитку особистості та покращення умов життя та праці. Концепція неперервної освіти (навчання впродовж життя), яка реалізується на практиці, дозволяє кожному набути різних блоків компетенцій, необхідних на кожному рівні, а інформація та теоретичні знання стають, у багатьох випадках, стратегічними ресурсами країни і поряд із рівнем освіти розвитку. визначити її суверенітет і національну безпеку

Посилення уваги до освіти жінок є одним із показників гуманізації освітньої політики держави. Освіту доцільно розглядати як один із потужних каналів демократизації суспільства через усвідомлення населенням своїх прав і обов'язків, формування правової культури й громадянської самосвідомості [5, с. 63–64]. Аналіз архівних джерел та матеріалів, наукової літератури дав змогу дійти висновку, що розвиток освіти в Україні у 50–60-ті роки ХХ ст. мав свої особливості. До них ми відносимо: роботу з ліквідації неписьменності, яка розпочалася з 1920 р. й тривала і в 50–60-х роках ХХ ст.; прийняття постанов щодо стану грамотності дорослих; нові форми роботи з поширення письменності – робота в гуртках грамоти, що створювалися у хатах-читальнях, на будівництвах, у школах, у вільний від роботи час; запровадження загальної обов'язкової восьмирічної освіти; створення робітфаків для робітничої та сільської молоді з метою підготовки їх до вступу до вищих навчальних закладів; відкриття нових навчальних закладів.

До особливостей розвитку освіти серед жінок в Україні у 70–80-ті рр. ХХ ст. відносимо: обов'язковість середньої освіти молоді; розширення мережі вечірніх (змінних) і заочних шкіл; подальший розвиток вищої та середньої спеціальної освіти; функціонування широкої мережі структур політичної освіти жінок; розгортання сучасної мережі установ післядипломної освіти (галузеві і міжгалузеві інститути підвищення кваліфікації, їх філіали, факультети, різні курси підвищення кваліфікації інженерно-технічних і керівних кадрів, центри підвищення кваліфікації, факультети перепідготовки кадрів при вишах, підприємствах і організаціях тощо); розвиток неперервної освіти різних категорій населення; перехід від десятирічної до одинадцятирічної школи; забезпечення трудової та професійної підготовки учнів загальноосвітньої школи; введення основ інформатики й обчислювальної техніки у навчальні програми шкіл та вищих навчальних закладів; початок здійснення наукових досліджень з проблем освіти жінок.

90-ті роки ХХ ст. характеризуються розпадом Радянського Союзу і виникненням нової держави – України, де перехід від однієї соціально-економічної системи до іншої зумовили переоцінку цінностей, зміну національної ідентичності, потребу по-новому вибудовувати соціальну, культурну та духовну реальність життя. У цей період з'являються освітні заклади (від дитячого садка до ВНЗ), орієнтовані на національні традиції.

Отже, важливість освіти для жінок неможливо переоцінити. Її доступність протягом історії була обмежена, що негативно впливало на життя жінок та суспільства загалом. Сьогодні освіта жінок в Україні є важливим фактором: соціального та економічного розвитку, демократизації суспільства, збереження національної ідентичності тощо. Освіта дає жінкам можливість отримати знання, уміння, навички та якості, необхідні для успішного життя, реалізувати себе в професійній сфері, брати активну участь у житті суспільства та виховувати нове

покоління українців. На мою думку, держава повинна й надалі підтримувати та розвивати систему освіти жінок, забезпечувати рівний доступ до освіти для всіх жінок, незалежно від їхнього соціального статусу, місця проживання та інших факторів та сприяти розвитку гендерної рівності в освіті.

Список використаних джерел:

1. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у XX столітті: монографія / Л. Д. Березівська. – К. : Богданова А.М., 2008. – 406 с.
2. Бондар А. Д. Розвиток суспільного виховання в Українській РСР (1917- 1967) / А. Д. Бондар. – К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1968. – 226 с.
3. Керівні матеріали про школу / [упоряд. : С. В. Бабич, В. О. Вікторов, С. П. Заволока]. – К.: Рад.шк, 1962. – 387 с.
4. Кодекс законів про шлюб, сім'ю та опіку. – М., 1952. – С. 41
5. Про заходи дальшого поліпшення роботи середньої загальноосвітньої школи в УРСР // Зб.наказів та інструкцій М-ва освіти УРСР. – 1966. – №1. – С.2-8.

ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ У СТАНОВИЩІ УКРАЇНСЬКОЇ ЖІНКИ В КІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Деребальт Олександр Олександрович

ORCID ID: 0009-0002-2988-2361

Студент 5 курсу, спеціальність: Середня освіта (Історія)

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, Україна

Наковий керівник: Рижева Надія Олександрівна

ORCID ID: 0000-0001-8379-4325

Доктор історичних наук, професор

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, Україна

Традиційно в українському соціумі домінували патріархальні уявлення про роль жінки виключно як дружини, матері та домогосподарки, що має бути повністю підпорядкована волі чоловіка та старших членів родини. Українське звичаєве право жорстко регламентувало поведінку жінок, обмежувало їхнє право власності, спадкування, шлюбний вибір. Жінки практично були усунені від участі у суспільному та політичному житті.

Вже у другій половині ХІХ століття розпочинаються модернізаційні зміни в Російській та Австро-Угорських імперіях, що опосередковано торкаються й українських земель. Зокрема, низка реформ 60-70-х років створили передумови для поступової емансипації жінок. Університетський статут 1863 р. Дозволив жінкам вступати на Вищі жіночі курси, відкриті у Києві, Харкові, Одесі. Це сприяло зростанню жіночої освіченості. Судова реформа 1864 р. Надала жінкам право свідчити в суді, що було певним кроком до юридичної рівноправності.

Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Відбувається поступова трансформація традиційного становища української жінки під впливом модернізаційних процесів. Зокрема, спостерігаються певні позитивні зрушення у доступі жінок до освіти та наукової діяльності. Скасування кріпосного права та реформи 1860-1870-х років створили сприятливіші умови для жіночої емансипації. Університетський статут 1863 не надав жінкам можливості здобувати вищу освіту. Для її здобуття вони виїжджали на навчання до Європи. Улітку 1873 в Цюрихському університеті здобували освіту 103 жінки – піддані Рос. Імперії, серед яких 43 – з укр. Губерній. Наполегливе лобіювання жінками Гуртками можливості отримувати вищу освіту безпосередньо в Росії та побоювання поширення антиурядової пропаганди серед закордонних студенток вплинули на позицію уряду Російської Імперії, який дозволив організацію професорами університетів систематичних курсів: у Москві вони були відкриті 1872, у Казані – 1876, у Києві та Петербурзі – 1878. Метою цих курсів стало надання дівчатам із середньою освітою можливості її продовжити.

Як влучно описує Леся Українка у нарисі «Новітня доба жіночої волі», з'являється новий тип емансипованої жінки, що прагне здобути освіту, працювати, бути фінансово незалежною. Представницею цього типу була Софія Русова – педагог, громадська діячка, одна із засновниць жіночого руху в Україні. Вона обґрунтувала необхідність жіночої емансипації у праці «Що таке емансипація жінок». Софія очолювала Товариство сприяння жіночій освіті, видавала часопис «Жіноча доля», працю «Історія жіночої освіти на Україні». Вона обґрунтувала необхідність реформування традиційної системи жіночої освіти.

З'являються перші жіночі громадські організації, які відстоювали права жінок – Товариство сприяння жіночій освіті в Києві, клуб русинок у Львові. Вони домагались надання жінкам виборчих прав, рівного доступу до освіти, професій та участі у політичному житті. Однак, як слушно зауважує Н.Полонська-Василенко, попри певні зрушення, для більшості українських жінок традиційні обмеження зберігалися. Стереотипне сприйняття їх як «другої статі» гальмувало процеси повноправної емансипації. Тому навіть на початку ХХ ст. Значна частина жінок залишалася економічно залежною, обмеженою у правах, без доступу до політичної сфери. Яскравим прикладом дискримінації була відсутність виборчого права для жінок.

Варто також детальніше зупинитися на внеску окремих діячок того часу у розвиток жіночого руху. Однією з таких представниць була Христина Алчевська – педагог, письменниця, громадська активістка. Вона створила мережу недільних шкіл для дорослих, притулків для сиріт, бібліотек. Алчевська виступала за необхідність професійної освіти для жінок як запоруки їх фінансової незалежності. Вагомий внесок у розвиток освіти здійснила Наталена Королева – викладачка, організаторка жіночих гімназій та Вищих жіночих курсів у Києві. Завдяки її зусиллям поширилася кількість жіночих навчальних закладів, підвищилася якість викладання. До визначних постатей українського жіночого руху слід також віднести Наталію Кобринську – громадську діячку, письменницю, засновницю першого легального україномовного часопису для жінок «Перший вінок». Вона обстоювала необхідність жіночої освіти та професійної самореалізації.

Отже бачимо, що другій половині ХІХ ст. З'являється плеяда освічених, талановитих українок, які своєю діяльністю сприяли емансипації жіноцтва. Вони стали фундаторками жіночих навчальних закладів, громадських організацій, часописів, присвячених проблемам жінок. В період 1860-1870-х років, варто відзначити прийняття в Австро-Угорщині у 1868 році закону про рівноправність народних шкіл, що дозволило дівчаткам навчатися разом з хлопчиками. Це сприяло поширенню освіти серед жіноцтва західноукраїнських земель. Водночас доступ широких верств українок до здобуття якісної освіти залишався обмеженим. Навіть на початку ХХ століття лише незначний відсоток жінок мав доступ до вищої освіти і можливість фінансової самостійності. Станом на 1914 рік 65% українських жінок залишалися неписьменними. Лише 10% відвідували початкову школу, 5% - середні навчальні заклади. У вищих школах навчалася мало українок. Тобто освічена верства була незначною.

Детальніше варто зупинитися на правовому становищі жінок в Україні означеного періоду. В Російській імперії діяло загальноімперське законодавство, яке обмежувало цивільну дієздатність заміжніх жінок, позбавляло їх виборчих прав. Жінки не могли обіймати вищі посади на державній службі, ставати присяжними засідателями чи адвокатами. Лише незаміжні та овдовілі жінки мали певну свободу у господарсько-правовій сфері. На західноукраїнських землях під владою Австро-Угорщини ситуація була трохи кращою. Тут діяли Австрійське цивільне уложення 1811 р. Та Угорський цивільний кодекс, які надавали заміжнім жінкам обмежену дієздатність. Жінки мали право на освіту, працю, володіння власністю. Проте виборче право для жінок було відсутнє. Проте цікавим є той факт, що у 1906 році на Першому з'їзді РУП було прийнято резолюцію про необхідність надання виборчих прав жінкам. Це свідчило про залучення українок до суспільно-політичного руху.

Щодо освітньої сфери, то з 1906 жінкам дозволили навчатися в державних університетах на правах вільних слухачок: Київський відвідували 330 осіб, Одеський — 170, Харківський — 540, однак з 1908 вступ жінок до університетів знову

заборонили. З 1915 в умовах воєнного часу Рада міністрів Російської імперії дозволила деяким університетам прийом жінок на вільні посади, із 1916 цю практику поширили на всі університети. Таким чином, незважаючи на певні позитивні зрушення у доступі жінок до освіти, її рівень та можливості залишалися досить обмеженими. Жіноцтво України й надалі перебувало в нерівному становищі у порівнянні з чоловіками.

Отже, підсумовуючи, у другій половині XIX ст. з'являється плеяда освічених, талановитих українок, які своєю діяльністю сприяли емансипації жіноцтва. Вони стали фундаторками жіночих навчальних закладів, громадських організацій, часописів, присвячених проблемам жінок. Їх діяльність значною мірою сприяла подоланню традиційних обмежень та стереотипів щодо соціальної ролі жінки. Однак, незважаючи на позитивні зрушення, станом на кінець XIX століття жінки в українському суспільстві залишалися здебільшого безправними і залежними від чоловіків. Їх участь у суспільно-політичній сфері була мінімальною. Навіть на початку XX століття лише незначний відсоток жінок мав доступ до вищої освіти і можливість фінансової самостійності. Загалом процес здобуття рівноправності українським жіноцтвом був складним і тривалим, його апогею досягнуто лише у XX столітті.

Список використаних джерел:

1. Видатні жінки України / Наталія Полонська-Василенко. – Вінніпег; Мюнхен: Trident Press Ltd, 1969. – 160 с.
2. Драч О.О. ОСВІТА ЖІНОЧА в Україні [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 7: Мі-О / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка», 2010. – 728 с.
3. Оніщенко О.В. Жінки в суспільно- політичному житті України. 1917 рік: автореф. Дис... канд. Іст. Наук: 07.00.01 / НАН України; Інститут історії України. – К., 2008. – 21 с
4. Смоляр Л. О. Минуле заради майбутнього: Жіночий рух Наддніпрянської України II пол. XIX – поч. XX ст.: Сторінки історії / Л. О. Смоляр. Одеса: Astroprint, 1998.- 407 с.
5. Суспільно-політичне становище жінки в радянській Україні (20-30-ті рр. XX ст.). ОО Коханова // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені ГС Сковороди. Сер.:» 2012.-Вип. 44.-С. 18-21.

УКРАЇНІЗАЦІЯ ЦЕРКВИ АДВЕНТИСТІВ СЬОМОГО ДНЯ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ 24 ЛЮТОГО 2022 РОКУ

Куриляк Валентина Василівна

ORCID ID: 0000-0001-5245-9700

доктор богослов'я, доцент,

доцент кафедри філософії, теології та історії церкви

Український гуманітарний інститут, Буча, Київська область, Україна

Актуальність теми дослідження. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України умотивувало більшість українців переосмислити культурні погляди, зосередитися на підвищенні національної свідомості, самоактуалізуватися в складних умовах виживання при щоденних обстрілах та прийняти рішення повноцінно перейти з російської на українську мову. Беручи до уваги, що релігійне життя адвентистів в основному зосереджене на ідеї громадянства в небесному царстві, а інтерес до земного був другорядним питанням, то тенденція до українізації є цікавим феноменом для вірян цієї деномінації, які від моменту свого заснування (1863 рік) позиціонують себе позаполітикою.

Основні результати дослідження. До початку війни Росії із Україною значна кількість служителів та рядових членів церкви проводили служіння, проповіді, суботні школи, місійні вісті, біблійні читання тощо українською та російською мовами. Тенденція до українізації Церкви АСД в Україні почалася значно раніше приблизно після подій Євромайдану та Революції гідності, однак масового характеру набула після 22 лютого 2024 року. За бажанням багатьох членів церкви та для більш успішної місіонерської діяльності на території України, включаючи уникнення потенційних конфліктів – служіння в Церкві АСД почали проводити українською мовою.

Згадані тенденції найбільше стосуються північних та центральних областей України. В той час як на півдні та сході України таких змін відбулося значно менше. Однак, не зважаючи на таку різномовність, гучних мовних конфліктів серед адвентистів не виникало. Однак, виходячи із домінуючих тенденцій схід та південь поступово перехоплюють процес українізації при умові, якщо ці райони не окуповані Росією. Серед більшості вірян домінує розуміння того, що саме за умов війни мова має значення. Значна кількість російськомовних служителів цілеспрямовано змінили мову проповідей на українську.

Війна на території України суттєво зупинила більшість церковних та суспільних проєктів, однак не зважаючи на це продовжують активно працювати дитячі та молодіжні відділи. На кшталт: дитячий клуб «Шукачі пригод» (6-9 років), «Слідопит» (10-15 років) проводять навчання юного покоління, направлено на подолання викликів у військовий час. Зокрема, проводились тренінги домедичної та психологічної допомоги, виживання в екстремальних ситуаціях, розвиток нестандартного мислення, подолання моральних травм тощо [1].

Було організовано низку дитячих таборів переважно на західній частині України та за кордоном. Молодь-віряни Церкви АСД не зважаючи на зменшення кількості через еміграцію проводили молодіжні та благодійні зустрічі, де збирали кошти на потреби ЗСУ, включаючи організацію молодіжних конгресів. Один із таких конгресів проходив з 2 по 4 червня 2023 року в місті Київ під назвою «ТУТ» з гаслом, «Я знаю,

чому я ТУТ». Конгрес відвідало близько 350 людей. Ціль такого роду заходів – це знайомство, спілкування, духовні настанови та підтримка у важкий військовий час для України [2].

Видавництво «Джерело Життя», яке було засноване Церквою АСД після російського вторгнення зазнало значних збоїв у роботі. Упродовж перших місяців деякі працівники видавництва виїхали за кордон, проте діяльність видавництва не зупинилась. Успішно продовжився друк газет, журналів та іншої церковної літератури українською мовою. У 2024 році видавництво випустило книгу під назвою «Україна. Війна. Бог», в якій описані 365 реальних розповідей від людей, про те, як вони справлялись із проблемами війни.

Видавництво продовжує зазнавати постійних труднощів у роботі через ракетні обстріли. Для персоналу необхідно під час обстрілів переховуватись в укриттях, що гальмує виробництво. На діяльність видавництва особливо впливають блекаути (вимушені відключення світла через обстріли росіянами критичної енергетичної структури України). Окрім низка проблем, таких як: порушення видавничої логістики, нестача і підвищення цін на папір, подорожання цін на доставку продукції тощо. Однак видавництво поступово пристосувалось під нові реалії. «Джерело Життя» тривалий час досліджували мовну самоідентифікацію громадян України на протязі війни. В результаті дійшли до висновку про необхідність повністю перейти на україномовний друк, оскільки 32% двомовних громадян України, згідно опитування, були готові повністю перейти на українську мову [3].

Також, діяльність Церкви АСД зосереджена на задоволенні потреб населення під час війни у вигляді продуктів, засобів гігієни, прихистку, піклування про духовний стан українського народу тощо. У великій кількості розповсюджується духовна література. Одним із наймасштабніших проєктів є «Мільйон Біблій для України». Ключова ціль проєкту – зібрати суму у розмірі п'ять мільйонів доларів для придбання одного мільйона примірників Біблій для одного мільйона українців. До збору коштів на друк такої кількості були залучені спонсори із-за кордону, не рахуючи українських. Керує проєктом – директор «АДРА Україна» (Адвентистське агентство допомоги та розвитку) Леонід Рутковський. Цільовою аудиторією даного проєкту є захисники України на фронті. Наступні претенденти – це незахищені верстви населення та жителі прифронтових територій. Слід зазначити, що окрім «дорослих» Біблій були передбачені примірники «дитячих» Біблій із спеціальними ілюстраціями [4]. Реалізація проєкту здійснювалась за допомогою кадрових служителів Церкви АСД по всій Україні і супроводжувалась проведенням євангельських програм для дорослих та дітей, а також проведенням біблійних курсів [5]. Звісно в цьому проєкті знову ж таки увага зосереджена на продукуванні україномовних текстів, яких потребують зараз українці.

Висновки. Тенденції по українізації громадян України, які до 24 лютого 2022 року розмовляли обома мовами загострилися і відобразилися на діяльності релігійних конфесій, у тому числі на Церкві Адвентистів сьомого дня. Видавнича діяльність «Джерело життя», молодіжні, дитячі та дорослі проєкти вимагають україномовних матеріалів та україномовних служителів. На нашу думку така висока тенденція до українізації серед релігійних громад обумовлена попитом постраждалого населення на своє і відображає своєрідний захист від російськомовного агресора, який за короткий період завдав шкоди церквам та Україні в цілому.

Список використаних джерел:

1. Нероба В. Завжди поруч: наставники клубів «Слідопит» та «Шукачі пригод» вчилися служінню в сучасних умовах України. *Українська уніонна конференція Церкви АСД*. 2023. URL: <https://adventist.ua/news/ukraine/zavzhdy-poruch-nastavnyky-klubiv-slidopyt-ta-shukachi-prygod-vchylisia-sluzhinniu-v-suchasnykh-umovakh-ukrainy/> (дата звернення: 03.03.2024).
2. Староста М. Молодіжний конгрес «Тут» відбувся у Києві. *Західна конференція Церкви Адвентистів сьомого дня*. 2023. URL: <https://westadvent.org.ua/2023/06/15/molodizhnij-kongres/> (дата звернення: 01.03.2024).
3. Джердж І. Про діяльність видавництва «Джерело життя» розповідає його нова головна редакторка Інна Джердж. *Українська уніонна конференція Церкви АСД*. 2024. URL: <https://adventist.ua/news/ukraine/150-ditei-pobuvaly-u-tabori-your-camp-pid-chas-zumovykh-kanikul/> (дата звернення: 01.03.2024).
4. Про проєкт. *Проєкт підтримки «Біблія для України»*. URL: <https://bibleforukraine.com/about-us/> (дата звернення: 01.03.2024).
5. Біблія для України. Весняний поштовх. *Українська уніонна конференція Церкви АСД*. 2023. URL: <https://adventist.ua/news/ukraine/bibliya-dlya-ukraini-vesnyanii-poshtovkh/> (дата звернення: 02.03.2024).

СЕКЦІЯ XXIV. КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

ВАЖЛИВІСТЬ ВОКАЛУ В АКТОРСЬКІЙ ПРОФЕСІЇ

Михайлюченко Оксана Миколаївна

викладач

Харківська державна академія культури, Україна

Акторська професія - це робота, пов'язана з виконанням ролей у театрі, кіно, телебаченні або радіо. Актор відтворює персонажів, надаючи їм життя через свої виступи. Це може включати в себе роботу над текстами, вивчення ролей, емоційну підготовку, а також співпрацю з режисерами та іншими акторами для створення переконливих сцен і образів. Акторська професія може бути дуже вимогливою і включати в себе постійний розвиток і вдосконалення навичок.

Вокал грає важливу роль в акторській майстерності, особливо у театральному мистецтві. Ось кілька ключових аспектів, де вокал виявляється важливим:

1.Вимова та артикуляція: Чітка вимова та правильна артикуляція слова є важливими для того, щоб глядачі могли розуміти діалоги та монологи актора. Добра вимова допомагає створювати чіткі образи та передавати емоції.

2.Голосові ефекти: Актор може використовувати свій голос для створення різних ефектів, таких як зміна тону під час вираження емоцій, використання різних інтонацій для підсилення сенсу діалогів тощо

3.Співівритування: У деяких виставах або ролях актор повинен співати. Вміння співати належним чином допомагає акторові передавати емоції через музику та підсилювати художній вираз.

4.Гучність та резонанс: Актор повинен мати достатню гучність та резонанс, щоб його голос був чутним для всіх глядачів у залі без штучного підсилення. Це важливо для того, щоб передати емоції та повідомлення усій аудиторії.

5.Збереження голосу: Акторам часто доводиться виконувати довгі вистави або важкі ролі, тому вони повинні дбати про свій голос і використовувати правильні техніки голосового тренування [4, с. 102-107].

Розвиток голосу включає в себе різноманітні аспекти, включаючи техніки дихання та артикуляцію та вимову.

1.Техніки дихання:

Техніки дихання допомагають удосконалювати контроль над диханням, що є важливим для покращення голосових можливостей. Деякі техніки включають в себе глибоке дихання через діафрагму, контрольоване вдихання та видихання, а також вправи для розслаблення м'язів дихальних шляхів.

2.Артикуляція та вимова:

Артикуляція та вимова важливі для чіткого та зрозумілого мовлення. Це включає в себе правильне розташування ротової порожнини та мовних органів для формування звуків, а також вправи для поліпшення артикуляції конкретних звуків або звукових комбінацій.

Розвиток голосу може бути досягнутий через систематичну практику та вправи, керовані досвідченим викладачем або логопедом[3,с. 118-122].

Вокальна підготовка актора є надзвичайно важливою для успішного виконання різноманітних ролей. Ось кілька ключових аспектів цієї підготовки:

1.Голосові вправи та розминка:

1.1 Розминка голосу допомагає акторові розслабити голосові м'язи та підготувати їх до інтенсивної роботи.

1.2 Голосові вправи допомагають покращити контроль над диханням, артикуляцією та інтонацією.

1.3 Вправи на розгортання голосу допомагають розширити діапазон голосу та збільшити його силу та гнучкість.

2.Тренування голосу для різних ролей:

2.1 Кожна роль може вимагати від актора різних характеристик голосу, таких як тембр, інтонація, швидкість та гучність.

2.2 Тренування голосу для різних ролей включає в себе роботу над акцентами, віковими характеристиками, емоційною виразністю тощо.

2.3 Важливо також вміти підлаштовувати свій голос під конкретний жанр або стиль вистави.

3.Важливість підтримки голосу:

3.1 Підтримка голосу включає в себе правильну техніку дихання та коректне використання дихальних м'язів під час співпраці.

3.2 Правильна підтримка голосу допомагає акторові уникнути пошкодження голосових зв'язок та забезпечує стійкість голосу протягом тривалого виступу.

Загальна підготовка голосу дозволяє акторові не лише ефективно передавати емоції та інтерпретувати роль, а й підтримувати свій голос у здоровому стані протягом тривалого періоду вистави[1, с.39-42].

Вокал в акторській професії виявляється ключовим фактором, який визначає успіх та вплив актора на аудиторію. Він є основним інструментом для передачі емоцій, виконання ролей та спілкування з глядачами. Важливість голосу полягає не лише в його звукових характеристиках, але й в здатності актора використовувати його для створення живих, відчутних персонажів і передачі глибоких почуттів та ідей. Тому для кожного актора важливо постійно вдосконалювати свої вокальні навички, щоб зберігати свою ефективність та професійний рівень у сучасному світі кіно та театру[2, с.53-57].

Список використаних джерел:

1. Васильєва, Н. В. (2015). Роль вокалу в акторській майстерності. Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Серія: Педагогіка, 23(1), 39-42.
2. Гончаренко, Л. В. (2018). Розвиток вокально-хорових навичок у майбутніх акторів. Науковий вісник Херсонського державного університету, 24(4), 53-57.
3. Єременко, О. А. (2014). Вокальна підготовка як складова акторської майстерності. Мистецтвознавчі студії, 23, 118-122.
4. Ковальчук, О. В. (2017). Вокально-інтонаційна виразність мовлення актора. Вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого, 54, 102-107.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ХУДОЖНЬОГО СТИЛЮ ЯНА ВАН ГОЙЕНА ТА ВІЛЛЕМА ВАН ДЕ ВЕЛЬДЕ: СПІЛЬНІ РИСИ ТА ВІДМІННОСТІ

Журжик Д.О.

студентка

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Україна

Голландське мистецтво Золотого віку XVII століття визначається особливою естетикою, технікою та темами, які відображають особливості того періоду в історії Нідерландів. Однією з ключових особливостей голландського живопису того часу є реалізм та вивчення повсякденного життя. Художники стали активно використовувати свою творчість для відображення реальності, зображуючи сцени з життя простих людей, пейзажі, портрети та натюрморти [3]. Мабуть, найвідомішими живописцями Голландії є Ян ван Гойєн та Віллем ван де Вельде.

Ян ван Гойєн любив відбивати на своїх полотнах вітряки, пустельні дюни, канали з човниками, що ковзають по них, передавати повітря, насичене вологою. Саме завдяки йому остаточно сформовано стиль передачі національного пейзажу Голландії [1]. Ян ван Гойєн був представником тонального пейзажу. Композиції його картин відрізняються впевненими діагоналями перспективи до лінії горизонту, а також ощадливістю в кольорі. Палітри його робіт можна назвати дещо монохромними, а ґрунт, що просвічує, в роботах надає його пейзажам неймовірну глибину. Також глибина передається за рахунок більш опрацьованого переднього плану, тоді як задній здається більш розмитим.

У другій половині XVII століття, частково під впливом зарубіжних тенденцій, а також внаслідок еволюції ідеології буржуазії, картини, аналогічні тим, що створював Гойєн, сприймаються як занадто буденно-скромні. Тоді виникає новий тип пейзажного мистецтва. Зберігаючи реалістичний характер, він тепер відрізняється більш широкою концепцією, орієнтованою на сильний емоційний вплив. Колір, набуває більш виразної тональної інтенсивності.

Представником нового типу живопису став Віллем ван де Вельде Молодший. Він зображував штиль і шторми, відливи та припливи, похмурі та легкі хмари, туман та ясну погоду [2]. Ван де Велде умів передати відчуття свіжості вітру, вологості морського повітря. Здається незбагненим, як це можна зробити лініями фарб. Але ці картини природи у ван де Вельде немислимі без кораблів. Його поезія контрастна, двополюсна, і її образи складаються тільки в протиставленні маленького щільного тіла судна і безмежної хисткої стихії моря і неба. Можна сказати, що морська природа одухотворена у ван де Вельде і корабель – фокус цього одухотворення [4].

Спільною рисою обох художників був реалізм і деталізація. І Ян ван Гойєн, і Віллем ван де Вельде поділяли прихильність до реалізму у своїх роботах. Ван Гойєн досяг цього завдяки своїм детальним дослідженням голландської сільської місцевості, зосереджуючись на природній красі та простоті ландшафту. Подібним чином Ван де Велде зображував морські сцени з прискіпливою увагою до деталей, від конструкції кораблів до динамічного зображення моря.

Важливою спільною рисою їхніх робіт є наголос на атмосферних ефектах. Ван Гойєн був майстром у вловлюванні настрою сцени завдяки використанню кольору та світла, часто зображуючи вологе, важке повітря голландського клімату. Ван де Велде так само передавав атмосферні умови у своїх морських пейзажах, зображуючи світло та текстуру води та неба, щоб відобразити час доби та погодні умови.

Слід наголосити, що бидва митці були новаторами у своїх жанрах. Використання Ван Гойеном обмеженої колірної палітри і його прийоми зображення світла і тіні вплинули на розвиток пейзажного живопису. Навпаки, детальне й точне зображення морських сцен Ван де Вельде встановило нові стандарти реалізму в живописі морських пейзажів.

Найбільш очевидна різниця між Яном ван Гойеном і Віллемом ван де Вельде полягає у виборі теми. Ван Гойен зосереджувався на пейзажах, зображуючи сільську голландську місцевість, тоді як Ван де Вельде спеціалізувався на морських сюжетах, зображуючи море в різних умовах і морські битви.

Стиль Ван Гойена характеризується монохроматичною кольоровою гамою та широким підходом до композиції, що створює відчуття єдності та спокою в його пейзажах. Навпаки, роботи Ван де Вельде вирізняються тонкою деталізацією, точністю та динамічною композицією морських пейзажів, що відображають рух і енергію моря.

Пейзажі Ван Гойена часто викликають спокійний, споглядальний настрій, запрошуючи глядача поміркувати про красу та неосяжність природного світу. З іншого боку, морські пейзажі Ван де Вельде можуть варіюватися від спокійних і мирних до драматичних і бурхливих, зображаючи різноманітні настрої моря та змальовуючи людський досвід морського життя.

Таким чином, Ян ван Гойен і Віллем ван де Вельде зробили значний внесок у голландський Золотий вік живопису, кожен з яких опановував свої відповідні жанри пейзажу та морського живопису. Поділяючи прихильність до реалізму, атмосферного ефекту та інновацій, їхні художні стилі відрізняються тематикою, стилістичним підходом та емоційним впливом. Спокійні пейзажі Ван Гойена та динамічні морські пейзажі Ван де Вельде пропонують контрастні, але взаємодоповнюючі види природи, відображаючи багатство та різноманітність голландського мистецтва XVII століття.

Список використаних джерел:

1. Jan Josephsz. van Goyen. URL: <https://www.museothyssen.org/en/collection/artists/goyen-jan-josephsz-van> (дата звернення: 13.01.2024).
2. Van de Velde&Son. URL: <https://www.codart.nl> дата звернення: 13.01.2024).
3. Wijnand M. A Tradition of Tolerance. *Discovering the Dutch: On Culture and Society of the Netherlands*. JSTOR Amsterdam University Press, 2010. P. 109–119. URL: (дата звернення: 11.01.2024).
4. Willem van de Velde the Younger. URL: <https://johnnyvanhaefte.com> (дата звернення: 11.01.2024).

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ VI МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ
ДО НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

8 березня 2024 року ♦ Вінниця, Україна

Українською та англійською мовами

*Всі матеріали пройшли оглядове рецензування
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів
За точність викладеного матеріалу відповідальність несуть автори*

Підписано до друку 08.03.2024. Формат 70×100/16.
Папір офсетний. Гарнітура Cambria. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 22,43. Замовлення № 24/003. Тираж: 50 примірників.
Віддруковано з готового оригінал-макету.

Контактна інформація організаційного комітету:

ГО «Міжнародний центр наукових досліджень»
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 40, офіс 103
Телефони: +38 098 1948380; +38 098 1526044
E-mail: info@mcnd.org.ua

Видавець: ТОВ «УКРЛОГОС Груп».
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 18, офіс 81. E-mail: info@ukrlogos.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 7860 від 22.06.2023.